This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

~~197. b. 42.~~
142. a. 12

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

XII. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

TWAALFDE DEEL.

DIR. — DOZ.

TWEEDE DRUK.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXIX.

BERICHT VOOR DEN BINDER,

De PLAATEN te plaatzen in 't XII. DEEL.

Plaat I.	. . . tegen over Bladz.	370.
— II.	. . . . .	392.
— III.	. . . . .	468.
— IV.	. . . . .	612.

WOORDENBOEK.

DIR.

DIRK, (*Graaf*) word doorgaans gehouden voor een der voorvaderen der Graaven van *Holland*. De Heer VAN LOON, in zijne *Aloude Historie van Holland* (II. Deel, bl. 11.), ſtelt vaſt, dat deze DIRK Hertog van *Ripuarië*, dat is, van *Nymegen*, *Thiel* en van de langs de *Noordzee* gelegene Landen, en gevolglijk ook over de grenzen van het thans genaamde *Holland*, geweest is; welk gezegde bijna overeenſtemt met het geen men leest, in het IV. Boek van de *Kronijk* van Broer JAN VAN LEYDEN. De tijd, waarin hij geleefd heeft, wordt ons door zijne bedrijven aangeweezen. Want men vindt aangetekend, op het jaar 782, onder de regeering van KAREL DEN GROOTEN, dat WITIKIND, uit *Noorwegen* terug gekeerd, eene menigte van *Saxers*, door KAREL beteugeld, en genoodzaakt het Christendom te omhelzen, tot den afval bewoog, en aanzette om met hem groote verwoestingen aan te rechten; dat Koning KAREL, hiervan onderricht zijnde, drie zijner voornaamſte Legerhoofden tegen hun te velde zond; dat deze de grenzen der *Saxers* genaderd zijnde, aldaar ontwaar werden, dat WITIKIND zig tegen de *Franken* ten oorlog toerustte; waarop zij beſloten, hunne wapenen niet tegen de *Sclaaven*, maar tegen WITIKIND te wenden; dat 's Konings leger op dat pas verſterkt werd, door de manſchap, waarmede deze Graaf DIRK, als een naastbeſtaande van KAREL, in allerijl, uit de gezegde Landſchappen, tuſſchen den *Rhijn* en de *Maze* gelegen, naar *Saxen* was opgetrokken. Dit alles bevestigt het gevoelen van die geenen, welke vaſtſtellen, dat de *Hollandſche* Graaven uit het Koninglijke geſlacht van *Frankrijk* afkomſtig zouden geweest zijn.

Deze optogt van Graave DIRK toont niet alleen, dat hij een ſtrijdbaar man, maar het gevolg doet ook zien, dat hij kundig en voorzigtig was. DIRK, met de zijnen, het leger des Konings genaderd zijnde, en ziende, dat de Legerhoofden, zonder overleg, op den vijand aanruktten, ried hij hun, vooraf de legerplaats te beſpieden, en te doen onderzoeken, of het raadzaam ware, den *Saxers* ſlag te leveren. In eenige deelen volgden zij zijnen raad. Al voorttrekkende, tot aan de hoogte van *Sental*, trokken zij daarna over de *Wezer*, en ſloegen zig aan den over van dezelve neder. De drie Legerhoofden, meer driftig dan overlegzaam, begingen twee van de grootſte misſlagen; den eerſten, dat zij hunnen vijand te min achtten; en den tweeden, dat zij DIRK geen deel aan de overwinninge, van welke zij waanden zeker te zijn, gunden, zonder hem optrokken en op de *Saxers* inrukten. Dan, in plaats van een vlugtenden vijand, vonden zij mannen, die zo een dapperen tegenſtand boden, dat de meeste *Franken* in den ſtrijd omkwamen, en de vlugtenden geene ſchuilplaats, dan in het leger van DIRK, vonden; zijnde de nederlaag zo groot, dat KAREL zelf, met een magtig heir, in *Saxenland* komen moest, om WITTEKIND de vlugt te doen neemen.

Verder ontmoet men DIRK, in het jaar 791, in den oorlog, dien KAREL genoodzaakt was aantevangen, tegen de *Hunnen* (Hungaaren). Het leger, daartoe bijeengebragt, beſtond uit *Franken*, *Saxers* en *Friezen*; zijnde hetzelve verdeeld in twee hoopen. Over éénen derzelven nam hij zelf 't bevel, trekkende daarmede langs den zuidelijken oever van den *Donauw*, naar *Panonie* of *Hongarije*. Den tweeden hoop ſtelde hij onder bevel van DIRK en van MEGINFRID, 's Konings Kamerling, met order dat dezelve, langs den noordelijken oever van den *Donauw*, zoude voortrukken. Het leger bijéén zijnde, werden 'er, drie dagen achter den anderen, openbaare gebeden gedaan. Daarna over de rivier de *Inn*, in de grensſcheiding tuſſchen de *Beijerſchen* en *Hunnen*, getrokken zijnde, viel het leger op de ſterkſte legerplaatſen der *Hunnen* aan, die overmeesterd en geſlegt werden; waarna hun land, te vuur en te zwaard, verwoest werdt. Men zegt dat de *Franken*, tot dien tijd toe, nooit grooter

ter overwinning noch meerder buit behaald hadden, dan waarmede zij beladen terug trokken. DIRK en MEGINFRID geleidden de benden, onder hun bevel ſtaande, door *Bohemen* naar hun land. Dan, dit befaamde volk was wel overwonnen, maar op verre na niet te onder gebragt; waarvan KAREL, kort daarna, de blijken ondervond. In het jaar 793 bevond die Vorst zig in *Beijeren*, Hunnen aanſtaanden veldtogt verſtaande, deed hij een brug over den *Donauw* ſlaan, en alles tot eenen vroegen veldtogt gereed maaken. Graaf DIRK, die, als Heirvoerder, den naam van Hertog droeg, zuimde mede niet, om ook zijne *Frieſche* benden, ſpoedig, te doen optrekken, en zig bij het leger aan den *Donauw* te voegen; hij voerde hetzelve op door *Ruſtingerland*, langs de grenzen der *Saxers*, met welke hij zig wederom meende te vereenigen. Dan, wat gebeurt 'er? Dit onſtandvastig volk was den Koning en den Godsdienst wederom afgevallen, had de Priesters gedood, de kerken verwoest, ja zelfs Gezanten aan de *Hunnen* gezonden, om zig daarmede te vereenen. DIRK, van dit alles onkundig zijnde, werd, aan de *Wezer* komende, door hun overvallen en geſlagen. Deze nederlaag is het laatst, dat men van hem gemeld vindt. Indien de volgende Graaven van *Holland* van dezen afkomſtig zijn geweest, zou men GEROLF en THIETHOLD voor de naastbekenden van zijne afſtammelingen moeten houden, en ſtellen, dat de eerſte, GEROLF, een zoon gehad heeft, die mede DIRK genaamd was, en deze wederom een zoon GEROLF, Graaf van *Teyſterbant*, die de vader zou geweest zijn van WALGER, en van dien DIRK, tot wien wij nu overgaan, als, in den rang der Hollandſche Graaven, de eerſte plaats bekleedende.

Zie VAN LOON; *Vaderl. Historie*, I. Deel, p. 427, 434 en 439.

DIRK, door VOSSIUS, DIRK VAN EGMOND genaamd, en, zo als gezegd is, de eerſte in den rang der Hollandſche Graaven; een man, van wien genoegzaam alles, zo niet duister, ten minſten vol verwarring en onzekerheid is. Wij zullen onzen Leezers voordragen, het geen onze voorganger HALMA van hem te boek geſteld heeft, uitgenomen 't geene wij 'er tuſſchen ( ) bijvoegen,

gen, en daarop het onze doen volgen. Hij dan zegt: „ DIDERIK DE EERSTE, eerſte *Graave van Holland*, in het jaar 863. Op dit jaar ſtellen alle de oudſte Geſchiedſchrijvers het begin van 't Graafſchap van *Holland*, in den perſoon van dezen DIDERIK; van ſommige genaamd, of gezegd, zoon van SIGEBERT, Prins van *Aquitanien*, (dit is onwaar); van anderen een zoon (en wel de jongſte) van GEROLF, een voornaam Heer in *Holland* of *Friesland*, (men kan dit naauwkeuriger bepaalen, met te zeggen; Graave van *Teiſterbant*): HEDA (ten onrechte) noemt hem de zoon van GILDEBERGA, dochter van Keizer LODEWIJK DE GODVRUCHTIGEN, geſproten uit den ſtam der oude Frankiſche Koningen. Het kort begrip van dit ontſtaane Graafſchap is, of zou zijn, ten tijde dat CAROLUS CALVUS, of Koning *Karel de Kale* te *Bladella*, een Dorp in *Braband*, een algemeene dagvaard hield, tot 's Lands beſcherminge, toen van de Deenen en Noormannen zeer verwoest; daar verſcheenen veele, zo Geeſtelijke als Waereldlijke Heeren, uit *Duitschland* en *Italiën*: van ſommige wordt gezegd, dat Paus JOHANNES DE AGTSTE, die te *Ments* was, daar ook zijne Legaaten of Afgezanten zond. Onder veele voornaame Heeren kwam 'er ook de Heer of Graaf van klein *Trooijen*, met twee zoons van zijne zuster MATHILDIUS, Gemalinne van SIGEBERT, Prins van *Aquitanien* of *Gasconien*; de oudſte was WALCHER, Graave van *Teiſterbant*, dat in zig zou vervat hebben *Thiel*, *Bommel*, *Arckel*, *Heusden*, *Altena*, *Cuilemburg*, *Buren*, *Leerdam*, *Asperen*, enz. tot de *Oude Maas* toe; de jongſte zoon THEODORICUS, of DIDERIK, DIRK was nog nergens mede begiftigt, hij was een dapper Ridder, doch had noch land noch zand: met zijn vader SIGEBERT had hij al reeds kloeke daaden tegen de Noormannen verricht. Op het aandringen van den Graaf HAGANA, die in groote achting bij Koning KAREL DEN KALEN was, ſchonk KAREL; aan DIEDERIK, *Holland* met den tijtel van Graaf, en dus werd hij de eerſte Graaf."

De Giftbrief was van dezen inhoud:

„ *In den naam der H. en onverdeelde Drievuldigheid.* KAREL, *bij de gratie Gods Koning der Franken.*"

„ Wan-

„ Wantet onſe Koninklijke Hoogheit betaamt, dat wij onſe lieven en getrouwen mit meenigerlij giften ſullen eeren ende verweerdigen, ſo willen wij, dat het alle gelovigen in de H. Kerke Gods, die nu zijn ende namaals ſullen weſen, kondig ſy, hoe voor onſe tegenwoordigheid verſchenen is, den eerwaardige Graaf Hagano, biddende onſe Goedertierenheid, dat wij eenen getrouwen, met name *Diderik*, eenige dinge wilde geeven, te weten de *Kerke tot Hecmunde*, met al datter rechterlijk toe behoord, van die plaats af, die men heet *Suidharderhage* tot *Voirtrappen* en *Kinheim* toe. Wiens bede wij goedigliijk (als regt en billijk was) ontvangende, gunnen en geeven onſen getrouwen voornoemt al het voorſz. in 't geheel, met den dienſtluiden, die nu ſyn ende namaals weſen ſullen, met beemden, boſſchen, weyden, wateren en watervlieten. Ende gebieden gelijkerwijs hij ſyne andere goederen in erfregt bezat, dat hij ook al den tijd zijns levens hij ende zijne nakomelingen deze onze milde giſte geruſtlijk gebruiken ten eeuwigen dagen, en tot dien einde hebben wij dit onſer goedertierenheids Gebod doen ſchrijven, mids dien gebiedende, dat hij alle deſe dinge vrijelijk houden en bezitte, ook mogt doen daarmede wat hem blieft. Godt in alles helpende ende niemant moeilijk ofte hinderlijk zijnde. Ende op dat onſer mildheids giſte en volgende tijden dus te vaster zijn ende precijſer onderhouden worden, hebben wij, dit onder aan met onſen hand beveſtigd, en bevolen met onſen rings afdrukzel te zegelen."

Onder het Koninglijk Zegel:

„ Overzien bij den Notaris *Hagano*, in ſtede van *Rotger*, den Aartsbiſſchop en opperſten Cantzelier."

„ Datum in 't jaar onzes Heeren DCCCLXIII, den XVII Kalender van Julij, de XI Indictie, in 't XXX jaar van de Regeering van den *Heer Koning* KAREL, zijnde het XXV van de herſtellinge en na de gekreegene breder erfenisſe."

„ Actum in 't Dorp *Bladelle*, ſaliglijk. Amen."

Men kan niet ontkennen, of 'er zijn in dit verhaal, uit de ou-

de Chronijken, eenige feilen, en bijzonder in die omstandigheden, dat Paus JOHANNES DE AGTSTE zijne Afgezanten op de dagvaart te *Bladelle* zou gezonden hebben, om dat, in het jaar 863, geen Paus JOHANNES, maar NICOLAAS, den Roomschen stoel bekleedde, en andere onzekerheden meer, raakende de afkomst van DIRK; onzekerheden, die der moeite niet waardig zijn natespooren. Wij zien hier dat de eerste Graaf den naam van DIRK gevoerd heeft; dat hij, in het jaar 863, aangesteld zou zijn door KAREL DEN KALEN, Koning van *Frankrijk*. Dan dit heeft het grootste verschil veroorzaakt; wijl jonger Schrijvers dit vijftig of zestig jaaren laater stellen, en zeggen, dat dit geschied zou zijn, door KAREL DEN EENVOUDIGEN, in den jaare 913, en wederom anderen, in 922 of 923. De oorzaak van dezen misslag zoeken zij, die 863 stellen, in de vermenging van den naam met eenen anderen DIRK, daar de eerste de Grootvader van zou geweest zijn. Dan de jaartelling en dagtekening van den Giftbrief van 863 dient wel het meeste ligt te geeven, als ook de naam van den geever KAREL DEN KALEN, of die van DEN EENVOUDIGEN, dien 'er de Franschen voor stellen. Want alhoewel zij, die de gift vijftig of zestig jaaren verschuiven, zeggen, dat, in het uitschrijven van den Brief, of het jaar, een L voor een C zou gesteld zijn, en dus, in plaats van DCCCLXIII, DCCCCXIII. Dan, hoe zou het dan 923 kunnen zijn, zo als SCRIVERIUS, en de meesten na hem, gesteld hebben? of daar moeten twee XX in plaats van één gestaan hebben, zo als, in beide de Romeinsche Cijffertallen, uitdrukkelijk staat, wijl het buiten dat van XIII niet tot XXIII kon komen; en dan zou ook moeten plaats hebben, dat alle de copiën juist na een en 't zelfde gebrekkige handschrift waren nageschreven.

MELIS STOKE, die, bij alle Oudheidkenners, in hoogachting was, en de oudste en geloofwaardigste Schrijver is, (als men, volgens het hedendaagsch algemeen gevoelen, K. KOLIJN voor een ingestoken stuk houd) zegt duidelijk, vs. 317, enz.

„ Sijt des seker ende ghewes/
Dat de Graefschap van Hollant es
Een stie van Vriesland ghenomen.

Want

Want alſ ons es te boren comen/
Alſ men ſcreef achte hondert iaer
En drie ende feſtich overwaer/
Haerle de Kalewe zeherlike/
De Coninc was in Vrancrike/
En van Vrieſlant hadde een deel/
Begonſte ſtichten al gheheel
Hollant ute ſinen coninerike.
Want hi gaf enen Viderike
Deſe lande/ enz."

In deze regels vindt men, niet alleen het jaar 863, maar ook den naam van KAREL DEN KALEN, en niet DEN EENVOUDIGEN. Het een en ander hebben ook meer andere Schrijvers, onder deze de *Chronijk* uit de Abdij van *Egmond*. MELIS zegt nog, op het einde van den Giſtbrief, vs. 365.

Ghegeven in ons Heren iaer/
Achte hondert en daer naer
Vrierwerf twintich en drie mede/
Tote Blabele tere ſtede/

'Er zijn geene loſſpraaken nodig om de geloofwaardigheid van MELIS te bevestigen; bij alle de beminnaars der Oudheid is hij bekend, als een Schrijver, die, volgens zijnen ſchrijfſtrant, alles naauwkeurig heeft nagegaan, en ter neder geſteld, niet alleen het jaar, maar zelfs, veeltijds, ook den dag. Zo deed hij met de gift van LODEWIJK, Koning van *Duitſchland*, Broeder van KAREL, aan Graave DIRK *van Holland*, vijf jaaren daarna, met de ſchenking van het *Foreest Wasda*, als hij zegt vs. 439, enz.

„ En hebber de hant toe ghegeven/
„ En hieter oec den zeghel angeven
„ Van onſen bingherlym te waren.
„ Ghegeven in ons Heren iaren

„ Ten dertienſte daghe van Apzel
„ Achte hondert iaer en alſo wel
„ Achte ende feſtich/ enz"

Hoe kon nu LODEWIJK *van Duitſchland*, aan Graave DIRK, 't *Foreest Wasda*, (om 't even of het *Walcheren*, of wel het Land van *Waas* geweest zij,) in het jaar 868, gegeeven hebben, indien DIRK eerst in 923 Graaf geworden ware? Deze Giftbrief lijd echter geene tegenſpraak. Om hun gevoelen ſtaande te houden, zoeken zij ook een anderen, LODEWIJK, zonder te kunnen zeggen, wien zij meenen. JANUS DOUSA zegt hierop: Maar hoe zal men met het jaar 868? Hebben de Copijisten alweer geen goed gezicht gehad, of misſchien een cijfferletter over het hoofd gezien? Men zou hier kunnen bijvoegen, dat de *Franſche* Koninglijke Historieſchrijver MEZERAIJ, die geene *Hollandſche* Copiën gebruikt, maar wel zig van de oude oorſpronklijke Brieven bediend heeft, zegt: „ In dit jaar 861, maakte KAREL „ DE KAALE zekeren Heer THIERRY (DIRK) Graaf van *Hollandt*, „ van wien zij, die t'zedert dat Graafſchap bezeten hebben, af„ gedaald zijn; doch zij hebben altijd een bepaald gezag gehad: „ zo dat zij op de vrijheid des Lands niets konden onderneemen." Men moet toeſtemmen, dat hij 861 voor 863 ſtelt; doch hij ſpreekt ook van de *Gift*, en niet van den *Giftbrief*; ond rekening kan een jaar, of anderhalf jaar, daarna geſchied zijn Nog brengen de nieuwe Schrijvers bij, dat, zo DIRK DE EERSTE, in 863, Graaf geworden ware, hij en zijn zoon DIRK DE TWEEDE 125 jaaren moesten geregeerd hebben, zo als MELIS, in zijn *Rijm Chronijk*, zegt. Het is waar, dat dit verre uitloopt, als men oprekent, het geene ſommigen voorgeeven, dat de eerſte DIRK 40, en de tweede 85 jaaren het bewind zou in handen gehad hebben. VELDENAAR ſtelt voor den eerſten 38, en voor den tweede DIRK 82 jaaren. Schoon dit ſlegts 120 jaaren uitmaakt, zegt hij, echter, zo als ook anderen, dat de tweede DIRK een zeer oud man geworden is. Dan de alleroudſte Schrijvers maaken geen gewag van hunne regeeringsjaaren, noch ook van het ſterfjaar van DIRK DEN EERSTEN, die, in de Chronijk van MUNSTERUS, op het jaar 938, *de Alten*, de Oude, genoemd

wordt.

wordt. M. STOKE, van zijnen dood spreekende, zegt 'er alleen dit van, vs. 508, enz.

Hi en Vrouwe Ghebe syn wyf
Waren t Egmonde begraven/
Dat si stichten met hare haven.
Maer de Ghene de t Latyn screef
In weet waer bi dat achter bleef/
Hine bescreef dat iaer niet mede/
Daer hi sinen ende in dede
Bidien es mi oncont das
Hoe langhe dat hi Grave was.

Uit welke twee laatste regelen, ten duidelijksten, de goede trouwe van MELIS te zien is, als die niets heeft willen schrijven, dat hem onbekend was. Billijk mag men dus vraagen, hoe andere Schrijvers, die na hem geleefd hebben, 'er achter gekomen zijn? Waar stelt hij dat zij beiden 125 jaaren geregeerd hebben? Dan dit is niet zeer moeijelijk natespooren. DIRK DE EERSTE was de broeder van WALCHER. Stel nu, dat hij, bij de aanvaarding zijner regeering, oud geweest is tusschen de 25 en 30 jaaren, en geregeert heeft 65 jaaren, zo maakt dit een ouderdom van 90 jaaren. Stel dat DIRK DE TWEEDE mede tusschen de 25 en 30 jaaren oud was, toen zijn vader stierf, of hem de regeering afstond, (dat onzeker is) en dat hij geregeerd heeft 60 jaaren, dan heeft men de 125 jaaren, die deze beide Graaven geregeerd zouden hebben. Wij erkennen dat dit bloote onderstellingen zijn, en dat men alle verschillen, op deze wijze, zonder iets te bewijzen, gemakkelijk zou kunnen plooijen. Doch men zal ook toestemmen, dat 'er geene onwaarschijnlijkheid plaats bij heeft. De tweede DIRK werd, zo als uit VELDENAAR gezegd is, een zeer oud man. Wij weten, dat KAREL DE GROOTE geregeerd heeft 45 jaaren, en LODEWIJK DE VEERTIENDE over de 70 jaaren. Zie daar, van twee Vorsten, reeds 115 jaaren. Nog eene andere zwaarigheid wordt 'er in gebragt, namelijk, dat het jaar 863 het dertigste jaar der regeering van Koning KAREL DEN KALEN niet zijn kan, maar wel

het vier-en-twintigſte; daarentegen was het jaar 923 het dertigſte van KAREL DEN EENVOUDIGEN. Maar laat ons MEZERAIJ, die daar in het meeste geloof verdient, nazien. Hij zegt dat KAREL DE EENVOUDIGE, den 7den October van het jaar 923, in de gevangenis geſtorven is. Stel hem, van den dag zijner kroninge, tot dat hij gevangen werd, 30 jaaren geregeerd te hebben; gevangen genomen te zijn 923, geſtorven 923; dertig jaaren geregeerd hebbende 923; DIRK DEN EERSTEN met het Graafſchap begiftigd hebbende (zo men wil) 923. Dit alles is niet onmooglijk. Maar de vraag is, of het waarſchijnlijk zij, dat die Vorst, in het zelve jaar, waarin hij van zijne weerſpanninge onderdaanen, ja, van al de waereld, verlaaten was, van alomme geprangd, van magtige heirlegers omringd, en op een kasteel gevangen gehouden, gedachten zou gehad hebben, om *Holland* tot een Graafſchap te maaken? Men voege daar nog bij, dat de Giftbrief al diep in de maand Julij (den 17den) getekend was, daar hij vermoedelijk al in Junij gevangen genomen is.

Volgens dien zelven Schrijver, kwam KAREL DE KAALE aan de Regeering, na den dood zijns vaders, in het jaar 840, en ſtierf 877. Van 840 tot 863 zijn ſlegts drie-en-twintig jaaren; en dus zou 870 het dertigſte jaar zijner Regeeringe moeten zijn: zo dat 'er bij beiden zwarigheden overblijven.

DIRK DE EERSTE, dit is zeker, word geroemd, wegens zijne eerbaare zeden, zijne groote lichaamskracht, dapper- en ſtoutmoedigheid, en andere Prinſelijke deugden; hebbende hij zijn gebied, zo veel de magt hem toeliet, tegen de *Deenen* en *Noormannen* verdedigd. Gelijk van zijne verrichtingen geene aantekeningen voorhanden zijn, zo tekent MELIS alleen aan, dat hij te *Egmond*, ter eere van ST. ADELBERT, een Klooster van hout deed bouwen. De naam zijner vrouwe was GENA, of GEVA, bij welke hij verwekte DIRK DEN TWEEDEN. Zij, die haare afkomst van de *Franken* rekenen, en wel als eene dochter van PIPIJN aanmerken, ſlaan den bal geheel mis, wijl deze reeds in 819 overleeden was. Ook is 'er onder het geheele geſlacht van PIPIJN geene dochter van dien naam bekend. Veiliger dan zegt men, zulks niet te weten. Wat het bijſchrift, onder

het

het afbeeldzel van dezen DIRK, en van andere Graaven, betreft, door HALMA uit ALKEMADE overgenomen; dewijl dit noch van MEL's, noch van een anderen echten Schrijver is, en geen ligt aan de zaak geeft, laaten wij dit onaangeroerd.

Intusschen zal 't niet onvoegzaam zijn, hier ter plaatse iets van de afbeeldzels der Graaven en Graavinnen te zeggen. De beminnaars onzer Vaderlandsche Prentkunst weeten, dat dezelve merkelijk verschillen; dat die van VISSCHER, geplaatst in de groote en kleine werken van SCRIVERIUS, en die van de JODE, de fraaiste zijn, als borstbeelden; andere, als in BARLANDUS, VOSMAR, HALMA, ALKEMADE, SMITS en LANGENDIJK, zijn ten voeten uit, in onderscheidene grootten, doch alle in eene gedaante. Het zal 'er maar op aankomen, of 'er eenig bewijs voor de echtheid dier afbeeldingen voorhanden zij. Veelen hebben, zeer onbezonnen: alles daaromtrent verworpen, en anderen dit met drift tegengegaan. LANGENDIJK, zijne *Jaardichten van de Graaven van Holland*, daarmede versierd hebben, naar de tekeningen van JELGERSMA, en den Graveur SPILMAN, zag dat het nodig was, hun, die dezelve voor onecht hielden, zo veel hem mooglijk was, den mond te stoppen; eerst met het geene 'er ALKEMADE reeds van gezegd had, en daarna het zijne 'er bijvoegende. De eerstgenoemde zegt: „ Het voornaamste en „ nodigste deel van ons bericht betreft de afbeeldingen onzer „ Hollandsche Graaven, die tot een zonderling sieraad in dit „ werk ten schouwtoneele worden opgevoerd, daar de voorgaande drukken van ontbloot waren: een werk van zo veel noodzaaklijkheid, dat we daarmede noch stil staan, noch ons zelven „ voldoen konden, dan met de volvoeringe daarvan.

„ Het is zeer opmerklijk, dat alle voorige eeuwen schuldig „ zijn aan 't verwaarloozen van de afbeeldingen of schilderijen „ der Prinsen; en der verwondering waardig, dat noch de Egmonder Monniken, die anders alles toebrachten wat ter onsterflijkheid en luister, dezer Prinsen, (haare zonderlinge weldoenders en daar haar schoorsteen bij uitnemenheid van rookte) hier niet op gedagt hebben, noch dat eenige Edelen of Steden van Holland zorge gedragen hebben voor de bewaaring „ en vereeuwiging dezer zo noodzaaklijke fraaijigheden. Welke

„ wij

„ wij tot nog ontbeeren zouden, was het niet geschied door de „ Karmeliter Monniken of Lieve Vrouwe Broeders binne Haar„ lem, wier Klooster in 't jaar 1249 gebouwd is, door Heer „ *Simon van Haarlem*, *Ridder*, gesprooten uit de aloude en „ magtige Edelen van dien naam, die 'er uit Godsdienstige in„ zigten, zijn eigen Huis en Hof, staande in de Groote Hout„ straat, toe ten besten gaf." Bij deze woorden van ALKEMADE voegt LANGENDIJK, uit SCHRYVELIUS, *Beschrijving van Haarlem*, het volgende: „ dit is altijd seker, dat het Clooster van de Carmeliten is gesticht en gebout van een *Simon van Haarlem*, een man van Adel en Ridderlijke afkomste, die zijn eigen huis verlaten hebbende, de grond geschonken heeft aan Geestelijke personen, en het Clooster verrijkt met veele goederen ende inkomste, die gestorven is in den jaare 1280, ende is aldaar op zijn eigen grond begraven, voor het hooge Altaer. In dit Clooster is een groot stuk schilderij geweest, in welke alle de Graaven van Holland geschildert zijn, van *Dirk d'Eerste* van 't geslacht af, die afkomstig zijn, zoo men de oude Chronijken geloven mag, van de Koningen van Frankrijk, so in geslachte als in krijgshandel doorluchtig, van *Dirk de Eerste* tot *Maximiliaan*, Hertoge van *Oostenrijk*, die getrouwt hadde *Maria*, Hertoginne van *Bourgondië*, Gravinne van *Holland* en *Zeeland*, &c. Dit Clooster is gantsch uitgeroeit en afgebroken tot den grond toe, noch bij onzen tijd. (De eerste uitgave van SCHRYVELIUS geschiedde 1647.) De schilderij en tafereel van de Graaven is bewaard en op het Stadhuis gebracht in het oude Hof, ter eere van onze Graaven. Wanneer zulks niet bezorgd was, de nakomelingen waren altoos ontbloot gebleven van de ware en echte schetsen der lijflijke gedaanten onzer Graaven. (Hiervan zal het op 't bewijs aankomen.)

„ Men mag te dezer gelegenheid niet voorbijgaan, het gedenken aan de weldaad, niet alleen die dit klooster verdiende in haare zorge en naarstigheid, en te gelijk ook in de kosten, die ze boven anderen heeft aangewend, en gedragen hebben omtrent de afbeeldingen dezer zeldzaamheden, maar ook aan de wakkere Mannen, die, dit Klooster weléer inleverde, (waaronder onze meergenoemde MELIS STOKE heeft uitgemunt,) die

haar

haar werk maakten van 's Lands Geſchiedenisſen te beſchrijven, als ook *Jan Gerbrands van Leiden*, Prior van dit Klooster.

„ Het zijn deze Monnikken, die alle de *Graaven van Holland*, zo gezegd is, van *Dirk de Eerſte* tot *Maria*, op de muur van haar kloosterkerk getrouwlijk hebben doen ſchilderen met waterverwen, (zijnde het ſchilderen met olijverwen eerst door *Jan van Eijk* 1410 uitgevonden,) [*zij die niet ligtgelovig zijn, hebben regt van deze getrouwheid bewijs te vorderen, en te vragen, daar dit klooster eerst* 1249 *gebouwt werd, van waar kwamen de Monniken aan de origineelen, waarna zij deze Copien getrouwlijk met waterverwen deden ſchilderen?*] maar deze met der tijd door vogtigheid en afbrijzeling des muurs, en onduurzaamheid der waterverwe, (*die zeker maar weinig jaaren ſtand kan houden,*) verdonkerd, zijn de Monniken genoodzaakt geworden dezen muur te doen beſchieten met wagenſchot, en om te beter duurzaamheid, de afbeeldzels der Princen op het hout en met olijverwen, (*dus na het jaar* 1410) te doen herſchilderen. En deze (*dus Copien van de eerſte*) zijn 't, die na het vergaan der eerſte en eenigſte, alleen als echte ſtukken zijn overgebleeven, tot in 't laatst van de zestiende eeuwe, welke bezwangerd met de onbeſuisde woede der Beeldſtormerij, nevens alle klooster en kerkſieraadjen, ook deze te eenemaal hadden vermorzelt en verplet: indien niet de voorzigtige voorzorge der Heeren Burgemeeſteren in die droeve tijden zulks voorkomen hadde, met dezelve te doen verplaatſen op het Stadhuis, en ze de woede en ſchenzugt ontweldigt hadden, zo als ze aldaar nog gezien worden."

Deze *tweede ſchildering* voelde ALKEMADE, daar de eerſte geen het minſte bewijs van echtheid had, dat minder bedenking veroorzaakte, en dat ze ook door den Schilder en Glasſchrijver TIBAUT voortgebragt waren. Dan laat ons voortgaan, en zien, hoe hij dezelven uit den weg ruime. „ De zaak verhaalt ons (zegt hij) MICHIEL VOSMEER, welks vertaalde woorden aldus luiden:

„ De onagtzaame eeuw had de net gelijkende afbeeldzels der meeſte Princen van Batavia, (van een bekwaame grootte door verſcheide en de vermaardſte Schilders eertijds te *Haarlem* in de

Ga-

Galerij van 't Karmeliten Klooster aan de buitenſte muur van de kerk, die naar het zuiden ſtrekt, afgemaald en zeer naauwkeurig geſchilderd,) tot een groot ſieraad van de herbouwde Gallerij, (zo 't haar toeſcheen) met planken overtrokken, en de muuren met wagenſchot bekleed, waarop naderhand (de eerſte verſmaad zijnde) alle de Graven, met een ſtreek, naar *Schilders goeddunken* geſchilderd werden. Deze eindelijk ten tijden van de belegering, door de bezettelingen afgerukt en de planken afgebroken zijnde, vertoonden de ontbloote muuren, aan de nakomelingſchap, een ſchat van eerwaardige oudheid, te weeten, de waare gedaanten en gewaden van haare Vorſten, ten deele geſchonden, op aanwijzing van *Willem Tibaut*, Burger van *Haarlem*, die dezelve zeer wel en getrouwelijk heeft afgeteekend, d'eeuwigheid heeft wedergegeeven, op dat ze ('t welke door den brand in de Stad, bijna geſchied was) de rampen der tijden, in 't toekomende niet onderworpen zouden zijn."

„ Deze dingen (zegt *Alkemade*) ſchrijft de opgemelde VOSMEER, (in zijn boek *Principes Hollandiæ*, gedrukt te *Antwerpen*, bij PLANTIJN, in klein folio, in 't jaar 1578, waarin dezelve afbeeldzels voorkomen, die men mede vindt in H. BARLANDI *Hollandiæ Comitum Hi toria et Icones*, mede bij PLANTIJN, 1584.) op het bloot bevestigen van WILLEM TIBAUT; doch of hij hier in geloof verdient, zulks zoude met reden mogen in twijfel getrokken worden. Want behalven dat zijn verhaal alleen is, en van niemand (ons wetens) gevolgd werd, zo zijn 'er verſcheidene omſtandigheden, die het verhaal van dezen enkelen getuigen zeer verdagt maaken. Indien men lette, dat de eerſte ſchilderijen, op den kerkmuur, met waterverwe zijn gedaan, volgens zijn eigen bekentenis, (het geen voor zo verre de waarheid is,) en dat deze, gelijk alle andere gepleisterde muuren, uit haaren aart vogtig en brokkelig zijn, zo volgt onvermijdelijk, dat ze niet bekwaam zijn, omme de Beeltenisſen, vooral die van waterverwen (doodvijanden van al wat vogtig is) zo lang te bewaaren, dat ze een eenige eeuw de zigtbaare en volkomene onderkennelijke lijfsgeſtaltens van het hoofd tot de voeten ongeſchonden bewaaren. Ja al ware het, dat eens tegen den aard aller muuren en waterverwen, zulks eenigzins moog-

mooglijk was geweest, zo is uit dit zijn verhaal, zelfs afteneemen, dat ze in vroegere tijden zodanig verdonkerd en geschonden waren geworden, dat de Monnikken, om de afbeeldingen der Graaven niet te verliezen, zig weleer genoodzaakt vonden, de geheele muur met planken te doen bekleeden, en ze te doen herschilderen, om door dat middel de vogt, de afbrijzeling der muur, en verganglijkheid der afbeeldzels voorte komen, en door nieuwe schilderijen te doen vereeuwigen. Een werk, verricht, lang voor de Stads belegering (1573), dat zelfs de gedachtenis van deze verborgene oude schilderijen, uit de geheugenis der menschen scheen uitgewist: en al waren de muurschilderijen, ten tijden dat ze overdekt werden, geheel gaaf en volkomen zigtbaar geweest, het geen niet aanneemlijk is, ten ware men te gelijk toestond, dat het beschieten en herschilderen vergeefsche moeite en kosten zouden geweest zijn, zo zouden deze houte bedekzels, het gebruik van lugt en de vogtigheid, vermeerderd, alles verstikt en bedorven hebben."

Deze aanmerking van ALKEMADE, die vrij natuurlijk is, brengt eene andere met zig, namelijk deze: dat daar hij erkent, dat de afbeeldzels, toen men ondernam ze te herschilderen, vrij geschonden zijn geweest, en dat men dus met VOSMEER te regt mag zeggen, dat alle de Graaven naar *Schilders goeddunken* herschilderd zijn, zulks geene geringe twijffeling, omtrent de getrouwe afbeelding en echte gedaante en kleeding der Graaven en Gravinnen, veroorzaakt.

„ Maar behalven (gaat hij voort) alle deze en meer andere bedenklijkheden tegen den Schrijver, (VOSMEER) zo zijn 'er geene redenen om te geloven, dat deze laatste schilderijen niet alleen gemaakt zijn uit noodzaaklijkheid, maar ook van een nette overeenkomst met de eerste en oude, *zo verre als ze kon en zigtbaar zijn geweest*; dewijl de Kloosterlingen niet anders op het oog kunnen gehad hebben, dan de bewaaring en onvergangklijkheid van dezelven.

„ Dit alles wel overwogen, is 'er geen waarschijnlijkheid, dat de bedorven en verduisterde schilderingen, om *haar gebrek*, lang te vooren met moeite en kosten beschoten, herschilderd, en na die herschilderinge, nog een reeks van jaaren be-

bedekt, en in een staat van noodzaaklijkheid gebragt, om nog meer te moeten verduisteren, eindelijk na verloop van een tijd, die het geheugen ontvlugt was, zo volmaakt en volkomen ontdekt zouden geweest zijn geworden, als ze door WILLEM TIBAUT zijn aan 't ligt gebragt.

„ Hoe 't zij, wij hebben, ter liefde van de waarheid, ons verpligt gevonden, de plaatsen van den Schrijver te onderzoeken, en aan 't waarschijnlijke te toetsen, en zullen ons voldaan houden, met alle onzijdige liefhebberen, hier mede, te hebben willen waarschouwen, om op hunne hoede te zijn, in het aanneemen van de waare gedaanten onzer Prinsen, op het bloote getuigenis van een éénigen, die, met hoe grooten glans van geloofbaarheid bekleed, echter naar regten niet volstagen mag worden aangenomen."

Verder betoogt de Heer K. VAN ALKEMADE, dat de afbeeldzels, door hem geplaatst, in zijne uitgave van de *Rijmkronijk* van MELIS STOKE, geschied in 't jaar 1699, de eerste en echte afbeeldzels zijn, die men in 't koper gebragt heeft, zo als die op het Stadhuis te *Haarlem* te zien zijn; daar alle de overige gemaakt zijn naar die van gezegden W. TIBAUT, op de glazen van het groote vertrek, in de voorste *Doele* te *Leiden*, geschilderd. Hij geeft verder eenig verslag van de gedaanten of houdingen, waarin dezelve worden voorgesteld.

„ Tot dus verre (zegt de Digter LANGENDIJK) geeft ons de Heer ALKEMADE zijn gevoelen op, wegens de Beeltenisen der Graven; daar wij hebben bij te voegen, hoe het te verwonderen is, dat BARLANDUS en SCRIVERIUS, (in wiens werk, wat de kunst betreft, de fraaiste afbeeldzels zijn) het bedrog van *Tibaut*, hier boven aangeweezen, niet ontdekt hebben, dat *Goltzius*, een Burger van *Haarlem*, en vermaard Konstenaar, heeft kunnen goedvinden, de figuuren van den Glasschilder in 't koper te graveeren: want zij die zig in die kunst geoefend hebben, kunnen klaar zien, dat zijn meeste standbeelden, de smaak van een laatere tijd hebben. Zijnde de evenredigheid en welstand in sommige van die, zeer wel in acht genomen, dat doet zien, dat zij niet van de oudheid afdaalen. Het komt mij (zegt hij verder) zeer waarschijnlijk voor, dat *Schriverius* zijn mis-

misſlag te laat zal bemerkt hebben, en ſchoon hij het ſtilzwijgende als niet gemerkt heeft, blijkt het, echter, dat bij de groote borstbeelden der Graaven, bij *Zoutman* uitgegeeven, door *Cornelis Viſcher* heeft doen ſnijden, na die, die op het Stadhuis gevonden worden, namelijk ten opzichte van de gelijkheid der wezens, tot aan vrouw *Jacoba van Beijeren*, ſchoon 't dok waar is, dat hij dezelve een prachtiger opſchik geeft, dan aan alle de voorgaande beſpeurd word, hebbende zig echter wel gewagt om op die van *Tibaut* te vertrouwen."

Uit al dit ter nedergeſtelde ziet men, dat de afbeeldingen, gemaakt naar die, welke men nog heden vind op het Stadhuis te *Haarlem*, waarvan JELGERSMA zig mede bediend heeft, de echtſte zijn, die wij hebben. Waaraan, echter, nog ontbreekt, het geene wij reeds hebben aangemerkt, namelijk, het bewijs, van waar de Monniken de eerſte afbeeldzels, geſchilderd met waterverwen, gehaald hebben? En dit bewijs ontbreekende, kan men ze niet als de eerſte beeltenisſen, maar als denkbeeldige vertooningen beſchouwen, en ze houden, niet voor 't geen ze wezenlijk zijn, maar zijn moesten.

HALMA, in DIRK DE EERSTE, tot hier toe gevolgd hebbende, met tusſchen voeging van 't ſtuk, de afbeeldingen betreffende, moeten wij nu, volgens onze beloften, onze eigene gedachten, ten aanzien van den aanvang van 't Graafſchap, mededeelen.

In 't jaar 863, heeft KAREL, Koning van *Frankrijk*, bijgenaamd DE KAALE, zoon van LODEWIJK DEN GODVRUCHTIGEN, volgens de *Oude Chronijken*, aan DIRK DEN EERSTEN gegeeven, *Egmond met wijde Beſchen* en al de reſt, die zijne nakomelingen, tusſchen *Zuidhardshagen*, (hier door verſtaan ſommigen *Hillegom* en *Hillegommerbeek*, andere *Zuiderwoude*, omtrent *Monnikendam* liggende, als zijnde de grensſcheiding van *Westfriesland*,) *Voortrappe*, of *Fortrappe*, (waarvoor de een neemt *Fortrappe*, van ouds gelegen in *Zuidbeveland*, andere, en met meer waarſchijnlijkheid, 't Dorp *Veur*, bij *Voorſchoten*, of wel *Voorſchoten* zelf verſtaan,) en *Kinheim*, (zo men meent, een Waterloop, beneden *Alkmaar*). In 't jaar 868, heeft LODEWIJK DE DUITSCHER, zoon van LOTHARIUS, aan den voorzeiden DIRK, geſchonken, het *Forreest Wasda*, (welk bosch, volgens de ge-

dachten van VAN LOON, gelegen heeft in den *Thielerwaard*; doch anderen plaatſen het in 't *Land van Waas*.)

Hiermede ſtemmen overeen alle *Oude Chronijken*, zo wel *Franſche*, *Duitſche* als *Nederlandſche*, die vóór het jaar 1500 geſchreeven zijn, onder andere de reedsgemelde M STOKE, vs. 320. volgens de verbeterde uitgave van den Heere HUIDECOPER, bl. 41; de *Chronijk van de Klerk uit de Laage Landen*, bl. 25; VELDENAARS *Chronijk*, bl. 65; het *Oude Goudſche Chronijkje*, bl. 18; de *Oude Chronijk van de Abdij van Egmond*, volgens SCHRIVERIUS, geſchreven in 't jaar 1300, bl. 1; BENNINGA, *Historie van Oostfriesland*, bl. 84; in 't vierde deel van de *Analecta* van MATHEUS; in 't eerſte deel van JOH. A LEIDIS, *Orig. & Rer. Geſt. DD. Bred.* bl. 604; in 't derde deel van de gem. *Analecta*; de *Chronijk van Beka*, bl. 4; en meer anderen.

De eerſte, die hieromtrent eenige twijffeling inbragt, was W. HEDA, die, in zijne *Historie van de Biſſchoppen van Utrecht*, dit ſtelde geſchied te zijn, niet door Koning KAREL DEN KAALEN, in 863, maar door KAREL DEN EENVOUDIGEN, in 't jaar 913; waarin hij, door DOUZA, in zijne *Jaarboeken*, p. 178, gevolgd werd. Groote twisten ontſtonden hier over, tuſſchen DOUZA en BOKKENBERG, zo als te zien is bij GOUDRIAAN, bl. 232, in den druk van 1636. SCRIVERIUS, ſchoon geen vriend van BOKKENBERG, en die ook groote misſlagen begaan heeft, werd, door hunnen twist, oplettende, en verſchoof den tijd nog tien jaaren later, dat is, tot 923, zo als men zien kan in zijne *Aantekeningen op de Chronijk van Veldenaar*, bl. 26, en in zijnen *Toetſteen op het Goudſche Chronijkje*, bl. 316; in zijn *Oud-Batavie*, bl. 66; en in zijn groote werk van de *Hollandſche Graaven*, *Illustres ac Potentes Hollandiæ Comites*, bl. 2. Dit bleef, zedert dien tijd, het heerſchende gevoelen, tot aan VAN LOON, die, in het jaar 1734, zijne *Aloude Hollandſche Historie* in 't licht gaf, en aldaar, in het Tweede Deel, bl. 146, het jaar 922 ſtelde; waarover hij deerlijk gegispt is, van den Heere HUIDECOPER, in zijne *Aantekeningen op* MELIS STOKE. WAGENAAR ſtelde, op het voetſpoor der meeste nieuwe Schrijvers, *Vaderl. Historie*, II. Deel, p. 107, het jaar 923. Anderen verwerpen den Giftbrief geheel en al, en onder deze

de

de Heer HUIDECOPER, die zo wel dit, als veele andere oude ſtukken, voor valsch en verzonnen wil doen doorgaan. Deze vonden goede hulpe aan hun, die alles voor onecht verklaaren, en voor louteren verſierzels der Monniken uitkrijten; als ALKEMADE, in zijne *Munten der Hollandſche Graaven*, p. 4; SMIT, in zijn *Schatkamer*, p. 55; VAN HEMERT, *Korte Levensbeſchrijving der Hollandſche Graaven*, in gr. 8°, p. 12. Doch zij vonden ook hunne tegenſtanders, in de zodanigen, die manlijk en ſtout het oud gevoelen verdedigden; zo als te zien is in LIMBURGS *Verhandeling van 't Oud Batavisch Zeeſtrand*, in gr. 8° gedrukt 1753, van p. 80—108: VAN RHIJN, *Aanteekeningen op het Bat. Sacra*, I. Deel, p. 135; op de *Oudh. van Kennemerland*, I. Deel, p. 460. Andere, niet twiſtensgezind, maakten in 't geheel geen gewag van de aanſtelling der Graaven door de *Frankiſche* Koningen, maar zeiden, zulks geſchied te zijn, *door de voornaamſte Heeren en Magiſtraaten der Steden*, als onder anderen, H. DE GROOT, in zijne *Oudheid van de Bataviſche Republiek*, in 4°, p. 25, en in 8°, p. 71; M. VOSSIUS in zijne *Hiſtoriſche Jaarboeken*, p. 30. Dit aantal van Schrijveren, van verſchillende denkbeelden, indien zulks den Leezer niet verveelde, zouden wij nog grootelijks kunnen vermeerderen. Een ieder, des begeerende, kan op de aangeweezene bladzijden, hunne gedachten naaſlaan, laatende wij ieder zijne vrijheid, om den aanvang des Graafſchaps te ſtellen naar zijn beste oordeel; in hoope dat men ook het onze zal vrijlaaten, en dat wij daar voor, tot nog toe, houden het jaar 863; en zulks wel, behalven meer andere, om deze redenen: I. Om dat, de aanſtelling, het zij geſchied, volgens DE GROOT en VOSSIUS, *door de Voornaamſten of Magiſtraaten*, of *door de Franſche Koningen*, onbeſlist laatende, de meeste oude Schrijvers leeren, dat DIRK DE EERSTE, reeds in 864, en dus in het jaar na zijne aanſtelling, het Klooster te *Egmond* van Hout geſticht heeft; zie W. NAGGE, *Historia Hollandiæ*, p. 293; het *Goudſche Chrontijkje*, p. 18, waarvan de eerſte uitgave in 8° is zamengeſteld door GERARD DE LEEUW, Boekdrukker te *Gouda*, en door hem verbeterd en vermeerderd zijnde, herdrukt is in het jaar 1478, en daarom,

door SCHRIVERIUS, het *Goudſche Chronijkje* genaamd, zijnde herdrukt zonder fol. of pag.; dan, het geene ik hier zegge, ſtaat in mijnen tweeden druk, die ſpoedig na den eerſten gevolgd is, op p. 22. Ten II. om dat wij, in de *Aantekeningen van* SCHRIVERIUS, gezien hebben, dat die kundige man overtuigd was, dat DOUZA, in de eerſte verplaatzing van tijd, namelijk van 913, mis had; en ten III. om dat HUIDECOPER ons heeft doen zien, dat zij allen, die het jaar 863 verwerpen, hebben misgetast; zijnde, door dien arbeidzaamen man, met bondige bewijzen, aangetoond, dat de Giftbrief, door KAREL DEN EENVOUDIGEN, op den 15den Junij, daarbij bepaald in het jaar 923, niet kan gegeeven zijn, om reden, dat hij toen niet te *Bladelle*, maar te *Soisſons*, en in den ſtrijd was, en zijnen vijand ROBBERT, met eigen hand, van het leven beroofde, (zie hem I. Deel, p. 213.) waarmede het gevoelen van SCHRIVERIUS en zijner navolgers vervalt. Dat het ook niet kan geſchied zijn in die maand van 't jaar 922, zo als VAN LOON geſteld heeft, bewijst hij, met aantetoonen, dat KAREL, den gantſchen winter van dat jaar, in de Vasten, voor en na Paaſchen, en de geheele maand Junij, in de Wapenen, omtrent *Reims*, *Laön* en *Lotharingen*, geweest is. Wat meer is, HUIDECOPER ontkent zelfs, dat het gantſche Dorp, of Hof te *Bladelle*, ten dien tijde, ergens te vinden was, en op geene Kaarten wordt aangeweezen, maar dat het moet gezogt worden in 't *Land van Beauvais*. Zo verſchillende zijn de ſtellingen. Ook zou men, met reden, hier bij kunnen aanmerken, dat 'er geene aanmerkingen van eenig belang gemaakt zijn, op den Giftbrief van 868, van LODEWIJK, waarbij DIRK, met het bovengemelde *Foreest van Wasda*, beſchonken werdt.

De Heer J. WAGENAAR ſchijnt in twijfel geweest te zijn, of dit wel dezelfde DIRK ware, waarvan wij hier ſpreeken, en die in 863, zo wij vast houden, met *Egmond* enz. beſchonken werd. Evenwel gelooft hij, dat het een *Hollandſche* Graaf was, doch dat de oude Chronijkſchrijvers, door de gelijkheid van naam, bedrogen zijn. Hadde WAGENAAR hem voor een anderen willen doen doorgaan, dan had hij hem tot een *Vlaamſchen* Graaf moeten maken. Maar hierin waren hem de *Vlaamſche* Chronijken

ken in den weg. Van *Braband*, *Gelderland* of *Kleef* kon hij het ook niet zijn, blijkens den lijst dier Hertogen en Graaven. Dus zegt hij dan te regt, dat het een *Hollandſche* Graaf geweest is. J. LE LONG, die, in zijne *Reformatie van Amſteldam*, bl. 39. het begin van zijn Graafſchap twee honderd jaaren later ſtelt, zegt, dat hij uit *Friesland* afkomſtig was. De meergemelde Heer WAGENAAR, in het II. Deel zijner *Vaderlandſche Hiſtorie*, van WASDA ſpreekende, zegt: *Anderen vinden* WASDA *in 't Land van Waas; doch hier had, gelijk ook in Walcheren, niet Lodewijk, maar Karel de Kaale te gebieden, zo als uit zijne Giftbrieven duidelijk blijkt; hoewel het, des onaangezien, wel zijn kan, dat* Lodewijk *eenig Land in Karels aandeel in eigendom bezat.* De grootſte zwaarigheid, om den Giftbrief van 863, aan KAREL DEN KAALEN niet toetekennen, beſtaat hierin, dat hij daar door iets zoude hebben weggeſchonken, waarop hij geen het minſte recht had. Men kan niet ontkennen, of in de Rijksverdeeling, gemaakt tuſſchen de broeders, behoorde, zo het ſchijnt, dit deel aan KAREL? Dan, wie zal ons de nette bepaaling der grenzen aanwijzen. Ten minſten de Jeſuit SIRMONDUS waarſchuwt ons, 'er niet zeker op te gaan, en toont, uit het boek van ADO VIENNENSIS, dat, bij die verdeeling, het derde deel van *Friesland* aan KAREL DEN KAALEN is toegeweezen. Gevolglijk zou dit waar zijn, dat hem al een goed deel dezer Landen, als toen onder *Friesland* behoorende, is toegeſchikt.

Het gezegde van LE LONG noodzaakt mij nog eene aanmerking hier bij te voegen. Om de aanſtelling op het jaar 922, en de *Rhijmchronijk* van KLAAS KOLIJN, ſtaande te houden, begaat hij een allergrootſten misſlag; en om niet te erkennen, dat KOLIJN, nit onkunde, DIRK DEN EERSTEN en DIRK DEN TWEEDEN ondereen vermengd heeft, ontkent hij, dat de eerſte een zoon gehad heeft, die DE TWEEDE was; of liever, hij ontkende den geheelen perſoon van den *Eerſten*, met te zeggen *dat* Arnoud *de zoon van den tweeden* Dirk, *de tweede in plaats van de derde Graaf was.* Om dit goed te maaken, is hij genoodzaakt, zig van uitvlugten te bedienen, die zig zelve tegenſpreeken. *De eerſte Dirk*, zegt hij, *ſchijnt alleen verſierd te zijn, om zo eene*

langduurige regeering goed te maaken; waarvan wij het onbeſtaanbaare reeds hebben aangetoond. Dan, hoe wonder zou LE LONG, indien hij nog in leeven ware, opzien, als hij alle de paalen, waarop zijn gantſche gebouw rustte, om verre gehaald zag, wijl de meeſten het thans houden voor een bewezene waarheid, dat de gantſche *Rijmchronijk* van KLAAS KOLIJN een onecht ſtuk is!

Wat nu nog betreft, dezen DIRK, dien wij voor den *Eerſten* Graaf houden, als daartoe aangeſteld in het jaar 863; wij hebben reeds gezien, dat hij een *Hollandſche* Graaf was, en dus geen zoon van SIGEBERT, Prins van *Aquitanien*, zo als de Ouden verkeerdelijk gemeld hebben, maar de zoon van GEROLF, die een voornaam Heer of Graaf in het thans genaamde *Holland* was, die, buiten DIRK, nog eenen zoon had, WALGER genaamd, van welken verhaald word, dat hij, om zijns vaders dood te wreeken, op de jagt, den Noorman ERHAUD doodende, mede zou zijn omgekomen; waardoor DIRK, toen reeds Graaf zijnde, als erfgenaam van zijnen vader en broeder, veel in vermogen zou zijn toegenomen; zie MERULA, p. 58; SCHRIVERIUS, *Oud Bat.*, p. 69.

NAGGE zegt, dat WALGER zijne woonplaats bij *Thiel* had, in een Dorp, *Avezaate* genoamd, en dat de kerk te *Thiel* door hem zou gebouwd zijn; p. 305.

Tot ſlot van dit Artikel van DIRK DEN EERSTEN, dient hier nog te worden gezegd, dat de Heer WAGENAAR mij meer en meer in mijn gevoelen bevestigd heeft; want hij zegt niet (II. Deel, p. 107.) dat *Dirk de Eerſte*, in 923, tot Graaf werd aangeſteld; *maar, dat hij op den 20ſten van Grasmaand des jaars negen honderd twee en twintig, in het Graafſchap, welk hij te vooren reeds bezat, door* Karel de Eenvoudige, *bevestigt werd, hem, daar benevens, nog eenige Landen* toevoegende, *die hem te vooren niet eigen waren.* Het vordert geen het minſte bewijs, dat 'er groot onderſcheid is, tusſchen iets te geeven, en een voorheen gedaane gift te bevestigen.

DIRK, *Tweede Graaf van Holland*, was, zo als wij, op het voorgaande Artikel gezien hebben, de zoon van DIRK DEN EERSTEN

STEN en van GENA. Ook is aldaar aangetoond, dat het jaar zijner geboorte, en dat, waarop hij, het zij dan met den dood van zijnen vader, of door overdragt, aan de regeering is gekomen, onzeker is; schoon men zou mogen stellen, volgens aanwijzing van WAGENAAR, II. Deel, p. 114, dat zulks in het jaar 923 geschied zij. Waaruit volgt, om dit nog met een enkel woord te zeggen, dat DIRK DE EERSTE, ware de aanstelling geschied in 922 of 923, 'er geen lang genot van zou gehad hebben. Hij regeerde, volgens dien zelven Schrijver en meer anderen, zes-en-zestig jaaren, dat is, van 923 tot in 989.

Daar word verhaald, dat hij, nu de regeering in handen hebbende, de *Friezen* ook aan zig onderworpen wilde maaken: dan, dat zij weigerden hem aan te neemen, als geneigd zijnde, onder het bestier van hunne POTESTATEN, (dit had plaats bij de *Friezen*, maar niet bij de *Westfriezen*, die benoorden de Beek *Kinheim* woonden; dus HALMA hier de *Groote* en *Kleine Friezen*, verkeerdelijk, ondereen mengt,) te blijven, als welke regeeringswijze zij min gevaarlijk oordeelden; dat de *Friezen*, om aan deze hunne geneigdheid te voldoen, zo veel volk, als mooglijk was, bijeen zamelden, 'er mede op *Egmond* aantrokken, en aldaar verbrandden, het Klooster van ST. ALBRECHT, van hout, zo als gezegd is, door DIRK DEN EERSTEN gebouwd De oude Hollandsche Chronijken, met hun verhaal voortgaande, zeggen, dat DIRK, daar over verstoord, zig tegen hun opmaakte, met dezelve in een hevig gevegt raakte, en zo verre overwon, dat zij alle hunne jonge manschap verlooren; dat hij, in *Friesland* trekkende, hen noodzaakte, hunne huizen te maaken tegen den opgang der zonne, en de deuren zo laag, dat ze daar in noch uit konden, dan met gebogene halzen, en als ter hunner schande, zig als Slaaven krommen moesten. Dit gantsch verhaal wordt, bij de *Friezen* (verstaa de *Westfriezen*) als belachlijk gehouden. Onder hun, en ook onder de *Hollanders*, zijn aanzienlijke Schrijvers, die ontkennen dat hij ooit tegen de *Friezen* in optogt geweest is. Vossius schroomt 'er zig op te verklaaren; *of dit* (zegt hij) *met waarheid gezegd word, wil ik (gelijk ik het niet kan tegenspreeken) ook niet voor zeker houden; nogthans beken ik 'er aan te twijffelen, om dat*

een dergelijke zaak verhaald werd van Gotrick, *Veldheer der Noormannen, en de oudſte Jaarboeken 'er van zwijgen.* WAGENAAR verhaalt, uit KOLIJN, dat de (*West*) *Friezen*, het Klooster te *Egmond* verwoest hebbende, optrokken naar *Leiden*, en dat Graaf DIRK hun ontmoette niet verre van de Stad, en juist ter plaatſe, alwaar naderhand het Nonnenklooster te *Rijnsburg* geſtigt is; dat de (*West*) *Friezen* aldaar de nederlaag kreegen, en genoodzaakt werden, zig aan hem te onderwerpen. Daarna (zegt hij) heeft hij zijn land in goede rust bezeten.

Bij verſcheidene Schrijvers wordt gemeld, dat deze DIRK DE TWEEDE den krijgstogt tegen de *Hunnen*, onder de baniere des Hertogs van *Zwaben*, bijgewoond, en dapper tegen hun geſtreden heeft. Met deze woeste volken floot Koning HENDRIK *van Lotharingen*, in 't jaar 926, een verdrag, voor den tijd van negen jaaren. In het jaar 935 verſcheen DIRK DE TWEEDE, als een der Rijksgraaven, op een Steekſpel te *Maagdenburg*. Weinig of niet vindt men gemeld, hoe zig Graaf DIRK gedragen hebbe, bij den inval der *Noormannen*, kort te vooren gedaan, ſchoon hij, ongetwijffeld, Bisſchop BALDRIK, en ook Koning HENRIK, allen bijſtand zal geboden hebben. Dan, wel vindt men, dat hij zig gemengd heeft in den twist, ontſtaan tuſſchen OTTO en HENRIK, zoonen van HENRIK, die den 2den Julij van 't jaar 936 overleeden was. De jongſte (HENRIK,) wien, tegen de gewoonte van die tijden, geen deel aan het rijksbeſtier gegeeven was, werd in *Lotharingen* onderſteund, door eenen GIZELBERT, die, door KAREL DEN EENVOUDIGEN, tot Hertog aangeſteld, en naderhand, door HENRIK, vader van OTTO, bevestigd was. Deze trok, ten voordeele van OTTO's broeder, te velde, doch werd door OTTO geſlagen. GIZELBERT en HENRIK begaven zig naar LODEWIJK *van Overzee*, zoon van KAREL DEN EENVOUDIGEN, toen ter tijd Koning van *Frankrijk*, die beloofde, de vlugtenden te zullen helpen. Verſcheidene Grooten van dien tijd, en daar onder ook DIRK DE TWEEDE, vielen hem toe; dan LODEWIJK, met zijnen aanhang, moest voor de overwinnende magt van OTTO bukken, die *Lotharingen* overmeesterde. Wat het onderzoek aangaat, of deze DIRK, en zijn zoon ARNOUT, ook Graaven van het Kasteel van *Gent* geweest zijn, zie men, wat wij daar-

daarvan, op het Art. ARNOUT, in ons IV. Deel, gezegd hebben.

Belangende den Giftbrief van OTTO DEN DERDEN, ten behoeve van DIRK DEN TWEEDEN, in het jaar 985, verleend, daaromtrent dient men te weeten, dat OTTO DE GROOTE opgevolgd was door zijnen zoon OTTO DEN TWEEDEN; die, in het jaar 983, geſtorven zijnde, wederom door zijn zoon OTTO DEN DERDEN gevolgd werd, die dezen DIRK, in het gezegde jaar van 985, in het volle bezit ſtelde van eenige goederen en landen, welke hij, voorheen, ſlegts als Rijksleenen bezeten had. Zijn ZOON EGBERT, Aartsbisſchop van *Trier*, was hem daarin zeer behulpzaam. Waarin deze goederen of landen beſtonden, vindt men uitgedrukt in den Giftbrief, als gelegen „ tusſchen de twee „ ſtroomen *Liora* ('t watertje de *Aar* in *Rhijnland*) en *Hisla* „ (den *Yſel* bij *Gouda*), in het Dorp of Vlek *Sunnemeere*; „ (zoekt men in *Zeeland*, alwaar nog een Dorp *Sonnemaar* „ bekend is,) tusſchen twee andere ſtroomen *Medemelacha*, „ (ſchijnt de *Leck* bij *Medenblik* te zijn) en *Chinneloſara*, (dit „ is nergens te vinden, en mooglijk in de *Zuiderzee* ver„ dweenen,) *Gemarchi* (hierdoor heeft een oud Schrijver *Mar„ ken* verſtaan) genaamd; in het land van *Texla*, uitgenomen „ de ſchatting, *Huslade* geheeten, en in de Graaſſchappen „ *Maſalant* (door *Maſalant*, *Kinheim* en *Texla*, wordt hier „ *Maasland*, *Kennemerland* en *Texel* verſtaan) *Kinheim* en „ *Texla*: om al het zelven *niet meer ter leen*, *maar in eigen„ dom te bezitten*, *met magt om weg te ſchenken*, *te ver„ ruilen*, *en daar mede allenthalve naar welgevallen te han„ delen*." Deze Brief was gegeeven en gedagtekend te *Nijmegen*, den 23ſten Augustus des jaar negen honderd en vijf en tagtig.

Volgens de algemeene verhaalen, overleefde DIRK DE TWEEDE deze uitbreiding van zijn gebied niet lang: want hij ſtierf den 6den Mei des jaars 989, ſchoon VELDENAAR dien dood ſtelt op den 2den Mei 988, en M. STOKE op 987. Zijne vrouw was HILDEGART, volgens ſommigen, eene dochter van LODEWIJK of KLOVIS, Koning van *Frankrijk*, doch, volgens anderen, van WICHMAN, Graave van *Aalst*. Hiervan is, met zekerheid, niets

te bepaalen. Bij haar had hij verwekt zijne gemelde twee zoonen, ARNOUT en EGBERT; de laatſte, zo als gezegd is, werd, in het jaar 970, Aartsbisſchop van *Trier*. Van ARNOUT hebben wij, ter aangewezene plaatſe, gezien, dat hij zijn vader in het Graafſchap opvolgde. M. STOKE, en andere na hem, hebben ARNOUT en EGBERT voor zoonen van DIRK en HILDEGARD, en dus als *volle Broeders*, doen voorkomen, daar zij, echter, niet meer dan *halve Broeders* geweest zijn. Ook houd MELIS STOKE ARNOUD voor den oudſten, en noemt dezen oudſten, vs. 695,

Den jongen Arnoude;

welke jonge ARNOUT een jonger broeder had, die Aartsbisſchop van *Trier*, en in hoog aanzien aan het Keizerlijk Hof was, en van de beide OTTO's verſcheiden weldaaden had ontvangen. Ook verwierf hij, benevens de Keizerinne, van Keizer OTTO DEN DERDEN, eene voornaame gifte voor Graaf DIEDERIK, *niet zijnen maar Arnouts Vader*, zo als 'er duidelijk ſtaat, vs. 700.

Den Graave Diederike/ Arnouts vader.

Wat, vraagt de Heer HUIDECOPER hierop te recht, is 'er ongerijmder, dan te zeggen, dat een zoon, het geene hij doet voor zijnen vader, gedaan zou hebben voor zijn broeders vader? Dus men dan zou moeten beſluiten, dat EGBERT geboren is uit een tweede huwelijk van HILDEGART, en wel, mogelijk, in *Brittanje*. Zie verder van hem op 't Art. EGBERT.

Zie M. STOKE, *Oude Hollandſche Chronijk*. M. VOSSIUS; *Vaderlandſche Historie*, II. Deel. HUIDECOPER in M. STOKE, I. Deel, enz.

DIRK DE DERDE, zoon van ARNOUT, en *Vierde Graaf van Holland*, wendde, zo wel als zijne voorzaaten, alle poogingen aan, om, ware het mooglijk, de *Friezen* te overheeren; waartoe de wraak van zijns vaders dood hem nog te meer aanſpoorde. Der *Friezen* zugt tot vrijheid, en ook hunne magt kennen-

nende, zogt hij hun eerst door minzaamheid onder het juk te brengen. Dan, dit niet gelukkende, ging hij over tot bedreigingen; doch mede zonder vrugt. Zij hadden, geduurende zijne minderjaarigheid, en terwijl hij onder de voogdij zijner moeder ſtond, ten duidelijkſten getoond, dat zij, al kostte 't hun goed en leven, tot geene onderwerping beſluiten wilden. Keizer HENDRIK DE TWEEDE, die de behuuwdbroeder van LUITGARD, weduwe van ARNOUT, was, had, inderdaad, door het uitrusten eener vloot tegen hun, hen bijna vernederd; dan, hiervan ontſloegen zij zig ras: want, na haaren dood, weigerden zij opzettelijk, DIRK hulde te doen. Onderſcheiden zijn de verhaalen van het gebeurde, ten aanzien van de bedrijven van Graave DIRK. Daar zijn 'er, die zeggen, dat DIRK, met een magtig leger van *Hollanders*, en geſterkt met de magt zijns ooms, zig naar *Friesland* begaf, in het zekere vooruitzigt van eene volkomene overwinning; dat de *Friezen* zig in de omſtandigheid bevonden, om manlijk voor hunne vrijheid te moeten ſtrijden, of lafhartig onder het juk te moeten buigen; dat zij, ten aanzien van de menigte hunner beſtrijders, weinig in getal waren, maar wel geoefend in de wapenen, en als Leeuwen tot den ſtrijd gemoedigd; dat het, tot den ſlag komende, de weinige, doch voor de vrijheid ſtrijdende *Friezen*, met zulk een geweld op de *Hollanders* en hunne *Lotharingſche* hulpbenden aanvielen, dat zij geheel verſlagen werden, Hertog GODEVART *van Lotharingen* gevangen namen, en Graaf DIRK het naauwlijks met de vlugt binnen *Haarlem* ontkwam. Ook zijn 'er, die verhaalen, dat 'er, geduurende den ſtrijd, eene ſtemme in de lugt gehoord werdt, van VLIEDT! VLIEDT! welke ſtemme de *Hollanders* in zodanig eene verwarring bragt, dat zij, al vlugtende, geheel verſlagen werden.

Zij, die dit verhaalen, hebben vergeeten te melden, al het geene 'er gebeurd is, van het jaar 1008 tot 1018, waarin deze ſlag is voorgevallen. Laat ons dan, om den draad zijner geſchiedenisſen, onafgebrooken, te volgen, met het jaar 1005 of 1006 aanvangen.

Op dien tijd moet gemeld worden, dat DIRK, met de *Friezen*, een voordeelig verdrag ſloot, en, van zijnen kant, beloofde, nim-

nimmer den dood zijns vaders te zullen wreeken; dat zij, daarentegen, beloofden, hem hulde te zullen doen, de Tienden hunner jaarlijkfche inkomſten geeven, nevens het regt van invordering, en op eigen kosten, zo dikmaals zij opontboden werden, hem hulpe en bijſtand tegen zijne vijanden verleenen. De rust, welke DIRK hierdoor genoot, werd, in 1009, geſtoord, door eenen inval der *Noormannen*, die, met eene vloot, langs de *Maas* en *Merwe*, tot aan *Thiel* kwamen. GODEFRID, Voogd van *Gelder*, rukte hun wel te gemoete; dan gemelde Stad was reeds in hunne handen. Offchoon zij, met hulpe van den Graave van *Kleef* en *Teiſterbant*, verdreeven werden, waagden zij echter, in het volgende jaar 1010, den kans wederom, en ſcheenen het toen op *Wijk te Duurſtede* gemunt te hebben. De Landzaaten, verwittigd van hunne komſte, hadden zig in behoorlijken ſtaat van tegenweer geſteld. Ongelukkig bevonden zij, hunne magt te gering, en zonder order of bekwaamen aanvoerder; des zij geſlagen werden, en veelen van hun het met den dood bekoopen moesten. Deze nederlaag veroorzaakte te *Utrecht* groote vreeze. De huizen der Stad werden afgebrand. Naauwlijks was dit verricht, of de ſtroopende benden vertoonden zig voor de muuren, onder voorwendzel van geen kwaad in den zin te hebben, en alleen gekomen te zijn om hunnen Godsdienst te pleegen: het welke hun, echter, door Bisſchop ANSFRIET, op eene zagte wijze, geweigerd werd. Met hunnen daarop volgenden aftogt lieten zij ook verder af, deze Landen te verontrusten.

Opmerkelijk is het, dat men bij deze invallen, noch bij den tegenweer, die, noodzaaklijk, aan deze verwoesters moest geboden worden, den naam van DIRK niet gemeld vindt. Wel is waar, dat zij de grenzen van *Holland* juist toen niet beſchadigden; maar evenwel waren zij bekend voor roofvogels, die al met zig namen, wat hun voorkwam. Te meer is zulks vreemd daar DIRK, kort daarop, bij den dood van Bisſchop ANSFRIED, toonde, bezitter van het geheele, of ten minſten van een deel van het Graafſchap *Teiſterbant* te willen zijn, waarin zij zo geweldig huis gehouden hadden.

De eisch van Graave DIRK blijkt vooral uit de geſchillen, die daar uit ontſtonden, en vooral over de grensſcheidingen omtrent den

den mond der *Maaze*, tot welken toe het Graafschap *Teisterbant* zig had uitgestrekt. DIRK DE DERDE was 'er de natuurlijke erfgenaam van; doch het bezit was, allengskens, gegeeven aan de *Utrechtsche* Kerke. Uit hoofde van die gifte magtigde de Bisschop zig het regt aan, om in het *Bosch van Merwede* te jaagen, en daarenboven ook het regt der visscherij in de *Maas* en *Waal;* die van *Luik* en *Trier*, en andere Geestelijken, maatigden zig dat zelve regt aan. DIRK DE DERDE, hierdoor zeer benadeeld wordende, peinsde op middelen, om zijn regt te bewaaren en te verdedigen. Dus wierp hij, in 1015, op zijnen eigen grond, en wel ter plaatse, daar men meent dat weleer het oude *Durfos* gestaan had, eene Vesting op, daar, met allen spoed, eenige huizen werden bij gebouwd, die aanleiding gaven tot den oorsprong van de Stad *Dordrecht*, welke, als nog, in den rang der *Hollandsche* Steden, de eerste plaats bekleed. Veelen der onderzaaten van den Graave vestigden aldaar hunne wooning. Deze eerste bewooners van *Dordrecht* worden, bij de oude Schrijvers, *Friezen* genaamd. Niet alleen bewaarde DIRK hierdoor zijn regt op de jagt en visscherij, maar hij hief 'er ook tollen, van alle goederen, die dezen stroom op en afgevoerd werden. Dit veroorzaakte, in dien tijd, groote verwondering, om reden, dat DIRK DE DERDE, zonder Keizerlijke toestemming, zig dit recht had aangematigd, en bijzonder bij de geenen, die in hunne aangematigde rechten op *de Jagt en Visscherij*, zig daardoor benadeeld zagen. Niet alleen de Geestelijken, maar ook de Kooplieden, en bijzonder die van *Thiel*, die toen eene, naar den tijd, aanzienlijkste Koopstad was, werden daarom zijne vijanden, en lieten niets onbeproefd, om den Keizer tegen hem in 't harnas te jaagen. Deze, in het jaar 1018, te *Nijmegen*, ter viering van het Paaschfeest, gekomen zijnde, gaf aan GODEFRIED, Hertog van *Lotharingen*, en aan den *Utrechtschen* Bisschop ADELBOLD, bevel, de Vesting te slegten; indien deze beiden hiertoe geenen kans zagen, moesten de Bisschoppen van *Keulen* en *Luik*, met hunne krijgsmagt, hun te hulpe komen. ADELBOLD had, reeds eenigen tijd te vooren, eenen WERICH, daarna eenen GODERO, aangesteld tot Markgraaf van *Bodegrave*, met last, om de *Hollanders*, zo veel mogelijk was, te be-

na-

nadeelen. Thans bekleedde deze waardigheid zekere DIRK, zoon van BAVO, die niet naliet allen overlast te pleegen. Dan het kostte onzen DIRK weinig moeite, om dien Markgraaf met al zijnen aanhang, uit zijn Markgraafschap te verdrijven, en 'er zig volkomen meester van te maaken. Even gelukkig was hij tegen ADELBOLD, dien hij, op den 10den van de maand Julij des gemelden jaars, eene zwaare nederlaag toebragt. Ook begtte hij, op dat pas, het Land beoosten den *Rhijn*, bij *Bodegrave*, en *Bodegrave* zelfs, aan zijn Graafschap. Inmiddels hadden de *Lotharingers* eene vloot uitgerust, met oogmerk, om daarmede de *Waal* en *Merwe* aftezakken, en Graave DIRK DEN DERDEN de Vesting *Dordrecht* te ontweldigen. De Bisschoppen van *Keulen*, *Kamerijk* en *Luik* waren mede ter heirvaart beschreven; doch de laatste overleed te *Thiel*. De verzamelplaats der zaamverbondenen was bepaald in de *Betuwe*. Hunne legermagt bestond meest in een aanzienlijke vloot, die te *Nijmegen* bijeen gebragt was, met voorneemen, om dezelve van daar langs het water de *Alblas* aftevoeren. DIRK, die zijne vijanden niet van daar, maar te land verwagtte, deed, in allen spoed, de *Giessenbrugge*, een weinig boven *Alblas*, over het water de *Giessen* gelegen, bezetten, met oogmerk om hun aldaar aftewagten. De zaamverbondenen misleidden hem hier in; zij trokken, in eenen duisteren nacht, in stilte, de *Giessen* voorbij. Met het aanbreeken van den dag was hunne vloot op de *Merwe*, of, zo als de Ouden zeiden, voor de landstreek *Flerdingen*. Te laat zag de Graaf, dat zij hem misleid hadden. Hertog GODEFRIED, een goed getij waarneemende, zette het meeste volk aan land, en beval de schepen, zig in de diepte te plaatsen. Het vlugten van de bewooners van het platte land, daaromstreeks, was algemeen; zo haast zij den vijand vernamen; zij bergden zig in de Vesting *Dordrecht*. Het land, daarom en bij, was doorsneeden met verscheidene graften, 't zij, zo als men gist, om het voor den vijand ongenaakbaar te maaken, of om zig van het overtollig water te ontlasten. Tusschen beiden verhieven zig eenige hoogten, of *Terpen*, zo als men dezelve toen noemde; op een van dezelve was *Dordrecht* gesticht. Vandaar viel het Graave DIRK en de zijnen gemaklijk, de be-

wee-

weeging der vijanden gade te ſlaan. Meergemelde Hertog omringde de Vestingd, doch zag tevens, dat 't hem onmooglijk zijn zoude, de plaats te bemagtigen, zo lang hij de vijanden niet van die hoogten, uit hun gebroken land, tot een veldſlag gelokt en geſlagen had. Om hun hiertoe te brengen, beval hij eene menigte ligtgewapenden vooruit te trekken, hun tot den ſtrijd uittedagen, en daarna wederom met orde afteretrekken. Dit bevel was niet ten uitvoer gebragt, of men werd haast handgemeen, op het gebroken en moerasſig land. De *Hollandſche* Graaf had zijn leger in tweeën verdeeld; het eene deel viel den vijand van vooren, en het andere deel, welk hij zelve aanvoerde, in de zijde aan. De ſtrijd was zo hevig, dat het den vijand niet mooglijk was, om met die orde, die hun aanbevolen was, afteretrekken. Hierdoor ſloeg de ſchrik in hun leger, die ſterk werd vermeerderd, doordien een zekere bloedverwant der *Friezen*, die zig onder de vlugtenden bevondt, 't zij uit liſt of losheid, een gerucht verſpreidde, dat Hertog GODEFRIED zelf door de *Friezen* aangevallen, en op de vlugt gejaagd was. Straks hierop verhief zig een geſchreeuw van VLIEDT! VLIEDT! door het gantſche leger, zonder dat men wist, vanwaar de oorzaak kwam; dit maakte, zo als men ligt vermoed, het vlugten algemeen. Zij, die den ſtroom bereiken konden, wierpen zig, hals over hoofd, in de vaartuigen, waarvan veele, door al te zwaaren laſt, te gronde gingen. Een deel der manſchap, buiten ſtaat om de wapenen weg te werpen, en dus zwaar beladen in 't water gegaan, verſmoorden in den ſlijk. Biſchop ADELBOLD bevond zig onder die geenen, welken het ter naauwer nood gelukte, met kleinder ſchepen, het lijf te bergen. Onze Graaf, zonder de oorzaak te weeten, deze overhaaste vlugt bemerkende, ligtte een gedeelte der Bezetting uit *Dordrecht*, en rende de vlugtende bende na. Toen werd het land bezaaid met lijken, en eene groote menigte gevangenen gemaakt; waaronder ook Hertog GODEFRIED zig bevond; die, echter, kort daarna, in vrijheid geſteld werd: op voorwaarde, van de verzoening tuſſchen den Keizer en den Graaf te zullen bewerken. Deze overwinning behaalden de *Hollanders*, of, zo als men toen zeide, de *Friezen*, den 29ſten Julij des jaars 1018.

Zie

Zie daar een gantsch ſtrijdig verhaal met het bovenſtaande. Bij MELIS STOKE, anders de eerſte en echtſte vraagbaak na de waarheid, kan men, in dit geval, niet te recht komen: want zijn verhaal ſtemt met het eerstverhaalde volmaakt overeen. In zijne taal en volgens zijnen gewoonen Rijmtrant, zegt hij het geen hierop uitkomt, van vs. 1005 tot vs. 1027.

„ *Als men ſchreef* 1018, *ontſtond 'er een zwaare oorlog; Graaf Dirk op de Friezen, wegens den dood zijns vaders, verſtoord zijnde, kwam tegen hun af om die te wreeken; hem werd door Keizer* Hendrik, *eenen Hertog* Godevaard *ter hulpe gezonden, doch zonder vrugt, want daar kwam, zonder dat men weet van waar, eene ſtemme die riep* vliedt! *Heêren* vliedt! — *Groot wonder geſchiedde aldaar: want de Friezen, ſchoon weinig in getal, verſloegen een groote menigte, en alles werd verſtrooid, en tot ſchade van* Dirk, *werd de Hertog gevangen, die met de Kennemers den dood zijns vaders ongewroken moest laaten.*"

In dit gantſche geval is MELIS, en anderen met hem, deerlijk van den weg afgeweest, doende Graaf DIRK in *Friesland* een zwaare nederlaag lijden, in plaatſe van hem omtrent *Dordrecht* zo heerlijk te doen zegepraalen, over den gemelden Hertog GODEVAARD of GODEFRIED, dien hij, in plaatſe van vijand, zijnen helper doet zijn. Hierin niet alleen dwaalt hij, maar ook in den geheelen toeſtand, waaruit deze ſtrijd oorſpronglijk was. Deze groote misſlag is veroorzaakt, door dien de buitenlanders, DITMARUS en BALDRICUS, die door MEERHOUT en STOKE gevolgd zijn, de Hollanders *Friezen* noemden. BALDRICUS ſpreekt dok, in dit geval, zig zelven tegen, zeggende, in zijn *Chron. Camerac.* L. III. c. 19, *dat* Diderik, *zoon van* Arnout de Gentenaar, *die een gedeelte van het* Frieſche Rijk *bezat, geweeken was naar de plaatſe* Merweda *genaamd, om dat hij de* Friezen, *die zijn vader vermoord hadden, verdacht hield.* Strijdig nog tegen dit onwaar verhaal, noemt hij het krijgsvolk van DIRK *Friezen.* De Monnik ALPERTUS merkte dezen ſlag aan als een Goddelijk oordeel, en als een ongehoord mirakel, dat zo veele dappere helden, ſtaande als ſteenen beelden, zig van de *Friezen*, wien hij, doorgaans, den naam van *Roovers* geeft, lieten doodſlaan. De Biſchop DITMARUS, die eene maand

of

of vijf na dit geval overleed, ſchijnt zijn verhaal met traanen in de oogen te hebben opgeſteld. Zulk een nederlaag te lijden, zonder eenig verlies aan de zijde des overwinnaars, was zonder voorbeeld. Maar, 't zij hij ſchreide of zuchtte, hij ſchold en vloekte niet minder. Onze Graaf DIRK was bij hem een onzalige Dienaar van den Biſſchop van *Utrecht*; op eene andere plaats een vervloekte Jongeling; eindelijk vloekte hij het land en den oord, daar dit voorviel, bewijzen genoeg, dat de Biſſchop van *Utrecht*, en de zijnen, deerlijk overvallen waren. Dat MELIS STOKE, in het geheel, weinig van het geene tot DIRK DEN DERDEN behoorde, geweten heeft, blijkt nog nader, wijl hij, terſtond op het verhaal van die gewaande nederlaag, van zijnen dood gewag maakt, en zegt, in het vers, dat op het bovenaangehaalde volgt:

En ſtarf in ons Heren iaer
Duſent dertich en taer naer
Neghene mede.

Van de gevolgen der overwinninge, door Graaf DIRK behaald, kon hij niet ſpreeken. Doch al hadde DIRK den ſtrijd verlooren, dien hij, zo als wij gezien hebben, won, zo was het niet te vermoeden, dat, in den tijd van één-en-twintig jaaren, die hij nog daarna leefde, niets zou zijn voorgevallen. Laat ons zien, wat bij anderen daarvan te vinden is. Schoon onbekend, op welke voorwaarden, weet men, echter, dat Biſſchop ADELBOLD, door GODEFRIED, zig gemakkelijk liet overhaalen, wijl de nood hem dwong, vrede met Graaf DIRK te maaken. Hoewel 'er zijn, die willen, dat DIRK de landen, rondsom *Dordrecht* en *Bodegrave*, alleen als een leen van het *Utrechtſche* Bisdom ontving, ſpreeken anderen dit met grond tegen; bewijzende, dat de Leenbrief, waarin de Graaf des *Biſſchops Marſchalk* genoemd wordt, van laater tijd is, en dat de naam van *Marſchalk*, of *Legerhoofd*, alleen oorſpronglijk is uit de beloſte, door den Graaf gedaan, om het *Sticht* met de wapenen te beſchermen. De vrede, tuſſchen ADELBOLD en DIRK, ſchijnt ook ten gevolge gehad te hebben, de verzoening tuſſchen

den Keizer en den Graaf. Want men vindt, dat DIRK, in de maand September des jaars 1024, op den Rijksdag, bij de verkiezing van KOENRAAD, in plaats van HENDRIK DEN TWEEDEN, tegenwoordig was. Ook vindt men, dat hij, zeven jaaren daarna (1031) op eenen anderen Rijksdag, te *Herschfeld*, verſchenen is; omtrent welken tijd men wil dat zijn broeder SIFRIDT, of SIKKO, overleed; waarmede hij van veele twisten verlost werd; hebbende SICCO zijnen broeder DIRK altoos met een ongunſtig oog beſchouwd, ja het meer dan eens op zijn leven toegelegd. DIRK DE DERDE, nu de handen ruim hebbende, ondernam een Pelgrimaadje naar het *H. Land*. Na het graf des HEEREN en andere heilige plaatſen bezogt te hebben, kwam hij, na verloop van eenigen tijd, terug. Hij was de eerſte der *Graaven van Holland*, die dezen togt ondernam, ſchoon ze reeds lang vóór hem in gebruik waren. Bijna niets vindt men van hem, na zijne terugkomst, gemeld, dan dat hij, den 27ſten van de maand Mei des jaars 1039, overleed, nalaatende, bij zijne gemalin OTHILDA, dochter van OTTO *van Saxen*, twee zoonen, DIRK en FLORIS.

Zie *Oude Hollandſche Chronijk*; M. STOKE; PONTANUS; *Chronijk van Egmond*; *Vaderl. Historie*, II. Deel; HUIDECOPER, enz.

DIRK DE IV, zoon van den zo evengemelden DIRK DEN DERDEN en van OTHILDA. HERMANUS CONTRACTUS, een Schrijver, die geleefd heeft in het jaar 1048, en dus ten tijde van dezen Vijfden Graave, noemt hem niet *Graaf van Holland*, maar enkel *Markgraaf van Vlaardingen*, (*Marquiſo Fladirtingæ*). Bij gelegenheid dat hij gewag maakt van den oorlog, tuſſchen DIRK DEN VIERDEN en HENDRIK DEN DERDEN, Roomſch Keizer, zegt hij: *ook werd geboodſchapt, dat* Dirk, *Marquis van* Fladertinga, *gerebelleerd had, verwoestende de nabuurige Bisdommen, tot ſchande en verongelijkinge des Keizers.* Het vereiſcht eenige bedenkingen, waarom deze hem den tijtel van *Graaf van Holland* onthoude, en alleen dien van *Markgraaf van Vlaardingen* geeve. Men is van gevoelen, dat de reden hier in moet beſtaan hebben, dat *Vlaardingen* toen als de voornaam-

ſte

ſte Stad, alwaar DIRK zijn Hof hield, bekend was; en dat dit, het zij uit verachting, of uit onwetenheid geſchied is, alzo H. CONTRACTUS een groot vriend van den Keizer was, die tegen DIRK oorloogde, en welken hij, om den Keizer te behaagen, uit minachting, enkel *Markgraaf* van één enkele Stad noemde. Door onkunde zijn anderen hem gevolgd. Hij zelf bewijst zijnen misſlag, noemende, op eene andere plaats, *Vlaardingen* eene *Provintie* of Landſchap, *dat weleer een Marquiſaat plagt genoemd te worden.* Doordien nu *Holland*, toen, op verre na, zo groot niet was, als daarna, kan men ligt toegeeven, dat hij, als een buitenlander, daarin misgetast heeft. Het was ook, in dien tijd, meer gebruikelijk, aan Prinſen en Graaven den naam van *Marquis* of *Markgraaf* te geeven. BOUDEWIJN DE KAALE, Graaf van *Vlaanderen*, van 879 tot 918, word, in zijn Grafſchrift te *Gent*, mede *Marquis* genaamd, gelijk ook zijn zoon en opvolger. MONTANUS, en anderen na hem, houd ſtaande, ſchoon ten onrechte, dat de naam van *Graaf van Holland* niet bekend zou zijn geweest vóór DIRK DEN VIJFDEN, daar ſommigen nog verkeerdelijk den VIERDEN DIRK van maaken. Wij ſtemmen toe, dat de VIJFDE DIRK de eerſte was, die, in openbaare ſchriften, zig dien tijtel aanmatigde; maar wij ontkennen, dat dezelve daarom niet eerder bekend was. M. BOXHORN, van dezen DIRK ſpreekende, zegt; „ Biſchop BERNULPH, die ADELBOLD gevolgd was, hield zig, „ geduurende het leven van DIRK DEN DERDEN, ſtil. Maar, na „ deszelfs dood, zogt hij *Merwede*, *Bodegrave* en *Zwam-* „ *merdam* weder tot zig te trekken; neemende zijn toevlugt tot „ Keizer HENDRIK DEN DERDEN, om bijſtand van dien te ver- „ werven; die daarop, met veel volk, te *Utrecht* kwam, van „ daar invallen in *Holland* deed, het huis te *Merwede* innam, „ en het aan den Biſchop ſchonk. Dan, naauwlijks was de „ Keizer weder naar *Duitſchland* getrokken, of Graaf DIRK her- „ overde het. Daarmede niet vernoegd zijnde, viel hij, op „ zijn beurt, in 't *Sticht*, en regtte 'er geen minder verwoes- „ ting aan. BERNULPH verzocht op nieuw den bijſtand des „ Keizers. DIRK, zijne magt vreezende, verbond zig met „ BOUDEWIJN, Graaf van *Vlaanderen*, en GODEVAART, Hertog

„ van *Lotharingen*, die mede in twist met den Keizer waren. „ Zij veroorzaakten, in den aanvang, het Rijk groote ſchade. „ Maar toen de Lotharinger vernam, dat de Keizer met magt „ afzakte, ontzonk hem de moed, en wist, door middel van „ goede tuſſchenſpraak, zijnen ſoen te maaken. Daarop viel „ de Keizer, andermaal, in *Holland*, veroverde *Rhijnsburg* en „ *Vlaardingen*, in dien tijd zeer ſterke plaatſen. Met de aan„ nadering van den winter, de wegen niet meer bruikbaar zijn„ de, belette hem dit, grootere voortgangen te maaken; daar„ door vond hij zig genoodzaakt terug te trekken, en leed, in „ zijnen aftogt, geene geringe ſchade." Vreemd is 't, dat men, noch bij MELIS STOKE, noch bij anderen, hiervan iets gemeld vindt. Te *Luik* werd daarna, zo als ſommigen verhaalen, volgens de gewoonte van die tijden, een Steekſpel gehouden, waartoe Graaf DIRK mede genodigd was. Bij ongeluk, zeggen zij, doorſtak hij aldaar den broeder der Biſſchoppen van *Luik* en *Keulen*, met zijnen lans: waarop hij de vlugt nam. Twee zijner Edellieden moesten het ontgelden, als wordende van de Hovelingen doodgeſlagen. Graaf DIRK nam dit zo euvel op, dat hij alle de ſchepen der *Luikenaars*, die te *Dordrecht* lagen, deed verbranden, en de aldaar zijnde Kooplieden gevangen neemen. Maar vermids men nergens vindt, dat gemelde Biſſchoppen, WASO VAN LUIK, zoon des Graaven van *Gulik*, en HERMANUS VAN KEULEN, uit de Paltzgraven aan den *Rhijn*, broeders waren, noch dat hun broeder te *Luik* geſneuveld is, zou ook aan de waarheid daarvan konnen getwijfeld worden. Nogthans word, in 't oude *Floriarium Temporum*, duidelijk gezegd, dat Graaf DIRK den broeder van den Aartsbiſſchop gedood heeft. SCHRIVERIUS zegt, dat hij daarop nagezien heeft een oud met de hand geſchreven Chronijkje, en daarin gevonden deze woorden: „ Dees Diderik was te *Luik* in een „ Tournoiſpel, en daar heeft hij in 't ſpel den broeder van „ den Biſſchop van *Keulen* verſlagen; de Luikenaars vielen „ daarom op hem aan, en wilden alle de Hollandſche Heeren „ ombrengen, maar hij vlugtte met een ſnel paart, en verloor „ daar twee natuurlijke broeders, te weten bastaart zoonen „ van *Dirk den Derden*." In een oude Hoogduitſche Chronijk,

nijk, geëindigd Ao. 1090, leest men bijna dezelve woorden, met deze bijvoeging: „ dat Graaf *Dirk*, zeer vertoornt over „ dat vermoorden, met de ſchepen der Luikenaars en van ande„ re bovenlandſche zeer kwalijk begon te handelen; dat daarop „ de Biſſchop van *Luik*, zig met hulp van andere Vorſten ver„ ſterkende, en aangeport van Keizer *Hendrik*, een inval in „ *Holland* deed."

Om bovengemelde reden had dan Graaf DIRK de *Luikſche* ſchepen doen verbranden. De Biſſchop en andere Vorſten namen dit zeer euvel. Aangehitst door den Keizer, bereidde hij zig ten oorlog, en viel, onverwacht, met een vloot, in *Holland*. Eene ſterke vorst diende hem, om, over het Ys, *Dordrecht* te overrompelen. In de Stad woonde zekere GERARD VAN PUTTEN; deeze bragt 'er Graaf DIRK, met een deel volk, heimelijk binnen, die aldaar alle de Duitſchers verſloeg. Dit geſchiedde in den nacht. Graaf DIRK wandelde, den volgenden morgen, door de Stad, om de verſlagenen te beſchouwen. Een der vijanden, die zig in een huis verborgen had, ſchoot hem, van daar, met een vergiftigden pijl, in de Dye, en veroorzaakte hem eene wonde, waaraan hij ſtierf.

In 't verhaal van HALMA, 't welk wij, tot hier toe, gevolgd hebben, vindt men wel het hoofdzaaklijke, maar geen volledig, veel min een aaneengeſchakeld verhaal, van het geene tot den regeeringstijd van dezen DIRK behoort Hierom oordeelen wij het niet onnut, even als van zijnen vader, in eene aaneengeſchakelde orde, alle de gebeurtenisſen, van den aanvang zijner regeering tot aan zijnen dood, hier ter neder te ſtellen.

DIRK DE VIERDE, als de oudſte zoon van DIRK DEN DERDEN, volgde zijnen vader in het bewind, over het Graafſchap *Holland*, als de *Vijfde Graaf*; verkrijgende zijn broeder FLORIS het bewind, niet over *Oostfriesland*, maar dat van Stadhouder over *Kennemerland* ed *Westfriesland*. Keizer KOENRAAD overleed, niet lang na DIRK DEN DERDEN, te *Utrecht*, en werd opgevolgd door zijnen zoon HENDRIK DEN DERDEN. Biſſchop ADELBOLD, mede overleden zijnde, was gevolgd door BERNULPH, welke het verdrag, voorheen, door zijnen voorzaat, met den *Derden* DIRK gemaakt, met deszelfs zoonen, DIRK en FLORIS, bevestigde. De

rust, die hierop had kunnen volgen, werd geſtoord, door eenen twist tuſſchen *Vlaanderen* en *Holland.*

Walcheren, en, gelijk ſommigen willen, nog eenige andere *Zeeuwſche* Eilanden, was, eenige jaaren te vooren, door Keizer HENDRIK DEN TWEEDEN, aan BOUDEWIJN, vierden Graave van *Vlaanderen*, opgedragen; waaruit de *Vlamingen* eene rekening maakten, dat gantſch *Zeeland*, *Bewesten Schelde*, aan *Vlaanderen* behoorde. De *Hollandſche* Graaven beweerden 'er geen minder regt op te hebben, ſchoon de grond, waarop hun regt ſteunde, zeer duiſter is. Op de gifte van LODEWIJK, van het *oude Wasda*, waarvan wij, op DIRK DEN EERSTEN, gewag gemaakt hebben, wil men dat zij zig beroepen, als ook op laatere Giftbrieven, waarbij hun Graafſchap tot aan (Fortrappen) *Zuidbeveland* was uitgebreid. 't Zij dan dat hun regt gegrond of ongegrond ware, *Zeeland*, *Bewesten Schelde*, weet men, was, langen tijd, een twistappel tuſſchen die van *Holland* en *Vlaanderen*. De oneenigheden werden heviger, nadat BOUDEWIJN, de vijfde Graaf van *Vlaanderen*, in 1045, een inval in *Friesland* deed, (waardoor men, mogelijk, *Holland* moet verſtaan,) doch waarvan de oude Chronijken niets anders zeggen, dan dat BOUDEWIJN, zijne vijanden verſlagen hebbende, zegepraalende terug keerde. De nederlaag, die de Hollanders daarbij leeden, ſchijnt aanleiding gegeeven te hebben, dat de Biſſchop van *Utrecht*, den kans ſchoon ziende, Keizer HENDRIK DEN DERDEN, wederom, tegen DIRK DEN VIERDEN aanhitſte, om hem het bezit van de landen, omtrent den *Rhijn* en *Merwe*, te ontneemen. Het blijkt ook, dat de Keizer daar aan gehoor gegeeven heeft. Want, met het jaar 1046, bragt hij een aanzienlijke vloot op de *Maas*. De Bondgenoten, die zig, tegen Graaf DIRK, vereenigd hadden, waren de Keizer, de Biſſchop van *Utrecht* BERNULPH, WAZO *van Luik* en LAMBERT DE TWEEDE, Graaf van *Leuven*; welke laatstgemelde, evenwel, als zijnde een blodaart, weinig ten nadeele van de Hollanders verrichtte. De Keizer, na vooraf, te *Utrecht*, het Paaſchfeest gevierd te hebben, zakte, met de andere Legerhoofden, den ſtroom af, en bereikte welhaast *Dordrecht*, dat ſpoedig in zijne handen viel. Daarna voortgaande, zakte hij af naar *Vlaar-*

din-

dingen, alwaar Graaf DIRK zig toen bevond, en, onverhoeds verrast zijnde, genoodzaakt was, de plaats te ruimen, en aan den Keizer overtegeeven. *Keenenburg*, een Sterkte in *Delfland*, viel mede in handen van den overwinnaar. Aldus werd de gantſche ſtreek, dien men voorgaf, aan den Biſchop van *Utrecht* te zijn ontweldigd, hem ontnomen.

DIRK DE VIERDE, zig dus, van het grootſte deel zijner bezittingen, beroofd ziende, was verpligt, op middelen bedagt te zijn, om zig te redden. Zijn verlies maakte hem ſtout, en was oorzaak, dat hij zig openlijk tegen den Keizer verzette. GODEFRID, Hertog van *Lotharingen*, had, zo wel als DIRK, reden om op den Keizer vertoornd te zijn. Beiden dan verbonden zij zig om HENDRIK DEN DERDEN allen mogelijken afbreuk te doen, en hunne ontnomene bezittingen te herwinnen. Hertog GODEFRID maakte zig meeſter van *Nijmegen*, en deed het Vorſtelijk Paleis aldaar, door het vuur, vernielden. DIRK, inmiddels, een vliegend leger bij een gebragt hebbende, liep het platte land van *Luik* en *Utrecht* af, en richtte 'er ijſſelijke verwoeſtingen aan.

't Geen hun te meerder ruimte gaf, was, dat het Keizerlijke leger terug gekeerd was, en de Vorst zig te *Spier* bevond. Hertog GODEFRID wist aan zijn gedrag zodanig eenen ſchijn te geeven, dat HENDRIK DE DERDE beſloot, alle zijne magt tegen Graaf DIRK aantewenden. Met de aannadering van de Herfst, verzamelde hij, andermaal, eene Vloot, die, langs den *Rhijn*, *Maas* en *Waal*, tot voor *Vlaardingen* afzakte; waarna HENDRIK DE DERDE zig meeſter maakte van de toen twee ſterke ſteden *Rhijnsburg* en *Vlaardingen*. Hier dient aangemerkt te worden, dat, in dit verhaal, de Ouden eenen misſlag begaan hebben. Want *Vlaardingen* was reeds in zijn geweld; en door *Rhijnsburg* zal, waarſchijnlijk, *Keenenburg* moeten verſtaan worden; welke plaats hij dan niet gewonnen, maar 'er zijn volk zal ontſcheept hebben. Te meer moet men zulks gelooven, dewijl die zelve Schrijvers erkennen, dat de Keizer, op dezen togt, weinig uitregtte. Het reeds verloopene jaargetijde en de weeke grond zullen hier van de voornaame oorzaak geweest zijn, en een opgekomen hooge vloed mede veel toebragt hebben. Daar-

enboven ging de aftogt der vloote niet zonder nadeel toe; dewijl Graaf DIRK DE VIERDE, met eenige ligtgewapende vaartuigen, op haar aanviel, en den Keizer noodzaakte, geenen kans ziende om zijne zwaare en diepgaande ſchepen, die, ten deele, in den ſlijk vastzaten, te beveiligen, of te redden, zig naar *Utrecht* te begeeven. Waarna DIRK, terug gekeerd zijnde, het op *Dordrecht* aanzette, en, na het wederom bemagtigd te hebben, ook van de overige plaatſe meeſter werd.

Graaf DIRK, in het volgende jaar 1048, te *Luik*, op een Steekſpel genodigd zijnde, had aldaar het ongeluk, den broeder van den Aartsbisſchop, met een ſpeer, zo zwaar te kwetzen, dat hij het beſtierf. De Bisſchoppelijken, daar tegenwoordig, namen dit zo euvel, dat zij terſtond op de Hollanders aanvielen, en, onder anderen, twee bastaardbroeders des Graaven van *Holland* doodden. DIRK redde zig, ter naauwernood, met de vlugt; doch was zo verſtoord, dat hij, te *Dordrecht* gekomen zijnde, de *Keulſche* en *Luikſche* Koopvaardijſchepen, die aldaar lagen, in den brand deed ſteeken, en de daar zijnde Kooplieden hunne goederen niet liet volgen, dan na het betaalen van eene zwaare geldboete. Ook verbood hij hun allen handel in zijn Graafſchap Dit zijn gedrag liet niet na, zijne vijanden, op nieuw, tegen hem te verbitteren. Die van *Keulen* en *Luik* maakten een verbond met die van *Utrecht* en van *Mets*, en haalden den Markgraaf van *Brandenburg* over, om hen behulpzaam te zijn. Deze zaamverbondenen bragten een aanzienlijk leger bijeen, en trokken, met den winter, over het ys, naar *Dordrecht*. 't Geen den ondergang van DIRK, inzonderheid, bevorderde, was, dat zijne vijanden verſtand hielden met veele *Hollandſche* Edelen, aldaar woonachtig, die niet ſchroomden, hun de Stad in handen te leveren. DIRK rukte, met allen ſpoed, mede een leger bijeen, begaf zig daarmede, in alle ſtilte, naar *Dordrecht*, en kwam, door behulp van GERARD VAN PUTTEN, 'er binnen. Zijne benden, langs de ſtraaten, in ſlagorder geſchaard hebbende, viel hij de verraders en vijanden zo onzagt op het lijf, dat 'er eenige honderden ſneuvelden, en de overigen, met de Bisſchoppen en den Markgraaf, het naauwlijks door de vlugt ontkwamen. Graaf DIRK, daags daaraan, de wallen rond wandelende, werd,

toen

toen hij 'er het minst op dagt, door een onbekenden *Keulenaar*, die zig in een huis, in het nog bekende *Graaveſtraatje*, verſchoolen had, met een vergiftigen pijl, in de Dye zo gevaarlijk gekwetst, dat hij het, met den derden dag, den 14den van de maand Januarij des jaars 1049, beſtierf. Dewijl hij nooit gehuwd geweest was, liet hij zijne bezittingen na, aan zijnen broeder FLORIS, *den Eerſten* van die naam.

DIRK DE VIJFDE, Zevende Graaf van *Holland*, was de zoon VAN FLORIS DEN EERSTEN en VAN GEERTRUID VAN SAXEN, door FLORIS, bij zijn overlijden, in het jaar 1061, weduwe gelaten, met drie onmondige kinderen: dezen waren DIRK, en twee dochters, BERTHA en MACHTELD genaamd. GEERTRUID aanvaardde de voogdij over haaren zoon. Van haar getuigen de Schrijvers, dat zij was eene vrouw, begaafd met een manlijk verſtand, moed en dapperheid; alle 't welk haar zeer wel te paſe kwam.

ROBBERT, zoon van BOUDEWIJN DEN VIERDEN, Graaf van *Vlaanderen*, broeder van BOUDEWIJN DEN ZESDEN, zig van het Graafſchap *Vlaanderen* ziende uitgeſloten, wierp, om aan eenig beſtier te geraaken, het oog op *Holland*; hij meende dat eene vrouw het regt van haaren onmondigen zoon niet zou konnen ſtaande houden. Eens en andermaal viel hij haar, met een magtig leger, aan; doch moest telkens, met ſchade, terug wijken. Geleerd hebbende, dat zij niet klein moest geacht worden, weigerde hij verder eenen openbaaren veldſlag, maar ſtelde al zijn vermogen te werk, om, door ſchermutzelingen en verwoestingen, de magt der *Hollanderen* te verkleinen.

De Staaten van *Holland*, (indien men, in dien tijd, hun reeds dien naam geeven mag) of wel de Edelen, die, mijns bedunkens, toen het voornaamſte lid van Staat uitmaakten, om het verderf van Land en Volk te verhoeden, raadden Vrouw GEERTRUID tot een tweede huwelijk, met ROBBERT. Zij beiden daaraan het oor leenende, werd het huwelijk voltrokken. Van dien tijd af aan droeg hij den naam van ROBBERT DE VRIES; niet, om dat hij *Friesland* overwonnen had, maar om dat, zo als wij meermaal gezien hebben, genoegzaam geheel *Holland* toen *Friesland* genaamd werd, en hij, als Man van GEERTRUID, de voogdij over DIRK DEN VIJFDEN aanvaardde.

Kennelijk is het, dat *Holland*, ten dien tijde, bepaald was binnen dat gedeelte, dat nu *Zuidholland* genaamd wordt; draagende het overige den naam van *Friesland.* Laat ons zien, wat de *Vlaamsche Chronijken* van dit huwelijk gezegd hebben.

MEIJERUS spreekt 'er aldus van: *In het jaar* 1063, *werd te* Oudenaarden, *door* Boudewijn den Godvrugtigen, *de vergadering bijeen geroepen; daar werd het huwelijk tusschen* Robbert, *zijn jongste zoon, en* Geertruid, *weduwe van* Floris, *Graave van* Holland, *voltrokken; ook werd* Robbert, *ter begeerte van de Hollandsche Gezanten, als* Gouverneur *over* Holland *aangesteld, en als* Voogd *over de kinderen van* Floris *aangenomen: tot zijn erfdeel werden hem toegevoegd, vijf Zeeuwsche Eilanden, als:* Walcheren, Schouwen, Zuidbeveland, Noorbeveland *en* Borsselen, *en daarbij het* Land van Aalst *met de* vier Ambachten, *waarop zijn vader hem deed zweeren, dat hij zig daar mede te vrede zou houden, zonder zijn broeder ooit te verongelijken; welke voorzorge hoogst nodig was, wijl* Robbert *een stout en onverzaagt man was, zeer begeerig tot heerschappij en geneigd tot den oorlog; zijn broeder daarentegen was stil, vreedzaam en godsdienstig.* Robbert *trok met zijn Bruid naar* Holland; *na het eindigen van den oorlog, deed hij de Friezen den oorlog aan, en bragt een deel van hun Land, onder zijne magt; vanwaar hij den naam van* de Vries *kreeg.* Het laatste hebben wij reeds ontkend. Niet alleen deze ROBBERT, die zig dus in het bewind gedrongen had, maar ook WILLEM, Bisschop van *Utrecht*, meende den tijd van minderjaarigheid van DIRK DEN VIJFDEN een schoone gelegenheid te zijn, om wederom te bekomen, 't geen diens voorzaaten het *Sticht* ontnomen hadden. Ten Keizerlijken Hove wist hij te bewerken, dat het Graafschap *Hollaud* en de Abdij van *Egmond* hem geschonken werden. Bovendien verbond WILLEM zig met GODEVAARD, Hertog van *Lotharingen*, van wegen zijn lichaamsgestel, bijgenaamd *met den Bult.* In 't jaar 1071 vielen deze beiden in *Holland.* ROBBERT trok hun tegen. Het kwam tot eenen openbaaren veldslag. ROBBERT, de nederlaag bekoomende, moest de vlugt neemen. Daarbij sneuvelde een groote menigte Hollanders. GODEVAART overmeesterde een groot deel van *Friesland.* De Bisschop bezette alle de Hollandsche Ste-

Steden, en begon de bouwing van 't Kasteel te *Tſelmonde.* Om dezen voorſpoed des overwinnaars, moesten ROBBERT en GEERTRUI, met haare kinderen, het land ruimen. GODEVAART *de Geweldenaar* aanvaardde het Graaflijke bewind; doch het duurde niet lang. Want hij werd, in 't jaar 1075, door eenen GIJSELBERT, dienaar van den onmondigen DIRK, te *Delft*, op het geheim gemak zittende, of, zo als anderen (ſchoon met minder ſchijn van waarheid) zeggen, te *Antwerpen* gedood, door een ſteek, hem van onderen in 't lichaam toegebragt.

Veelen houden DIRK DEN VIJFDEN voor den Tienden Graaf van *Holland.* Zij maken de rekening aldus: FLORIS DE EERSTE, de VI; Vrouw GEERTRUID, de VII; ROBBERT DE VRIES, de VIII; GODEVAART MET DE BULT, de IX; DIRK DE VIJFDE, de X. Doch GEERTRUID en ROBBERT waar alleenlijk *Voogden*, en GODEVAART was een *Geweldenaar.* Zodat men, zo als ook MELIS STOKE gedaan heeft, DIRK als den VII. moet aanmerken; te meer, daar GODEVAART het Graafſchap ſlegts als Leen van den Biſſchop ontvangen had. Dus moeten dan ook de bedrijven van GEERTRUI, ROBBERT en GODEVAART, op hunne bijzondere Artikelen, gezogt, en hier alleen geſproken worden van het geene DIRK DEN VIJFDEN betreft. Kort na den dood van GODEVAART ſtierf Biſſchop WILLEM, en werd opgevolgd door Biſſchop KOENRAAD. DIRK, zig, als vlugteling, in *Vlaanderen* bevindende, trok alle zijne medevlugtelingen, zo *Hollanders* als *Zeeuwen*, aldaar bijeen, vermeerderde die door een menigte *Vlaamſche* Boogſchutters, die in dienst van ROBBERT ſtonden, en viel daarmede in *Holland.* Te *Tſelmonde* komende, werden des Biſſchops knegten door hem geſlagen; waarop de Biſſchop genoodzaakt was, afſtand van *Holland* te doen. DIRK deed daarop het Kasteel ſlegten, en herſtelde zig, met hulpe van zijnen Stiefvader, in zijne bezittingen.

De *Oude Hollandſche Chronijk* zegt, dat hij, met eer en gejuisch, als Erfheer van *Holland* en *Zeeland* gehuldigd werd, maar dat de *Friezen* weigerden, hem te erkennen, en vrij wilden blijven. Waarop hij, met een magtig leger, tegen hun optrok, op eenen tijd dat hun land en water, door de geſtrenge vorst, met ijs bevloerd was; dat hij, zig daarvan bedienende, in *Frieſ-*

land

land trok, veelen van de Landzaaten doodde, en eene menigte Steden en Sloten verbrandde; dat hij daarna, *Stavoren* bemagtigd hebbende, als Heer van *Friesland* erkend werd, hebbende hun land tot aan de *Lauwers* toe verwoest. Breeder geeven dit laatere Schrijvers op. Doch SCHRIVERIUS, die veel geloof verdient, zegt, dat dit alles bij geene oude Schrijvers te vinden is, maar dat hij het alleen gevonden heeft in een oud geschreeven Chronijkje, 't welk toen bijna honderd vijftig jaaren oud was, en door JAN GERBRANDSZ VAN LEIDEN schijnt gevolgd te zijn, zo als deze wederom gevolgd is door HEDA, BARLANDUS, R. SNOIJ en meer anderen. *Zo dat* (zegt hij) *deze vertellinge, dewijl ze nergens gevonden word, van ouden gelijkheid, mij te recht verdagt is en doet vreezen, dat het al verfiert zal zijn, alhoewel ook* U. Emmius *dezen oorlog in zijn* Frieſche Historie *verhaald, maar niet zo breed als onze* Historieſchrijvers, *die ook, hoe geleerd zij zijn, dikwils mistastten.* De vraag is, of het niet ten hoogſten ongeloofbaar zij, zo als het verhaal luidt, dat, op éénen dag, door de *Hollanders, op het ys, in twee gevechten, verſlagen zouden zijn, op den eerſten dag, meer dan* 40,000, *en op den tweeden dag*, 60,000 *Friezen*, zo als het *Goudſche Chronijkje* zegt, daar de *Oude Hollandſche Chronijk* en BARLANDUS maar 4000 en 6000 ſtellen. Voeg 'er bij, dat noch M. STOKE, noch de *Chronijk van de Abdij van Egmond*, geen het minſte gewag van dezen *Frieſchen* oorlog maaken. Deze beiden, integendeel, zeggen, dat Graaf DIRK DE VIJFDE, na dat hij zijn land heroverd had, nog vijftien jaar in vrede leefde; ſchoon dezelfde misſlag van M. STOKE, in DIRK DEN VIERDEN aangewezen, ook bij DEN VIJFDEN plaats zou kunnen hebben. De kundige en naauwkeurige VOSSIUS ſpreekt, echter, mede niet van dezen oorlog, noch van de nederlaag der *Friezen*. FOEKE SJOERDS, in zijne *Frieſche Jaarboeken*, bekent rondborſtig, geene vrijheid te hebben, de onderwerping van zijne Landgenoten te ontkennen, en ſtemt meer dan eens toe, dat DIRK DE VIJFDE, in *Friesland*, zo geweldig huis hield, als of hij de gantſche natie der *Friezen* wilde te onder brengen. Doch hij toont tevens duidelijk aan, dat hij niet lang genot van deze overheerſching had.

Laat

Laat ons met het verhaal van VOSSIUS, op het voetſpoor van HALMA, voortgaan, en dan naderhand de waarheid in een klaarder daglicht ſtellen. VOSSIUS dan zegt, van dit voorval: Egbert van Saxen, *wiens moeije Graave Diederik ter gemalinne had, zogt bij hem (namelijk bij* Dirk) *hulpe tegen de Keizer.* Diederik *weigerde het;* Egbert *daarover vergramt, mogelijk door de Friezen in zijn gramſchap aangeſpoort, maakte zig gereed om tegen* Diederik *te oorlogen; hij nam heel* Oostergo *en* Westergo *in, gelijk ook heel* Friesland *tot aan de* Zuiderzee, *zonder dat de Graaf 'er iets tegen deed. Immers* (zegt hij) *ik vinde het in de Jaarboeken niet, dat hij hem tegengetrokken is; de Keizer kwalijk te vreden, dat het Saxiſche gebied daardoor zo veel te grooter geworden was, ſchonk den Biſchop* Koenraad *te* Utrecht, *al het land, dat door den Sax in* Friesland *ingenomen was:* zeker een ſchraale gift, van iets dat in de magt van een ander was, en met het ſtaal in de vuist hem moest ontweldigt worden, (en wat meer is) *deze gifte werd drie jaaren daarna als onherroepelijk bevestigd.*

Wij hebben boven (zegt HALMA, ten vervolge) aangeroerd, dat deze DIRK allereerst den tijtel van *Graave van Holland* had aangenomen; en hierbij zullen wij, het geen boven daarvan niet gemeld is, bijbrengen uit SCHRIVERIUS. Hij zegt: *deze Graaf* Diederik *is de eerſte geweest, die zig deed noemen* Graave van Hollandt, *daar zijne voorzaaten maar alleen den naam van* Graaven *droegen, zonder de plaats of graaflijkheid daar bij te voegen. Dergelijk gebruik was 'er ook bij den Adel van dien tijd, die in hunne ondertekeningen alleen de naamen, en geene bijnaamen, gewoon waren te ſchrijven.* Ook getuigt HUCHELIUS, geen ouder Handvest, met den tijtel van *Graave van Holland*, gezien te hebben, dan een, onder de oude papieren van *St. Marie* te *Utrecht*, van DIRK DEN ZEVENDEN, in het jaar 1194. Maar bovengemelde SCHRIVERIUS meld van een ouder Handvest van KOENRAAD, Bischop van *Utrecht*, rakende de begiftiging van *St. Jans Kerk*, met den Tol in *Smitshuizen*, en beroept zig, als getuige, op DIRK DEN VIJFDEN, gedagtekend Ao. 1085. Nog (zegt hij) is 'er een brief voor handen van DIRK DEN VIJFDEN, van het jaar 1083; waar-

waarin hij de gifte aan de Abdij van *Egmond* bevestigt, beginnende aldus:

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Theodricus, Dei gratia Hollandienſium Comes.

Doch 'er zijn 'er, die dit geſchrift voor onecht verklaaren.

Laat ons, om de zaaken iets duidelijker voorteſtellen, een korte herhaaling doen van het voorgaande; beginnende met den aanvang der regeering van DIRK DEN VIJFDEN. De Hollanders, altoos afkeerig van het beſtier van vreemdelingen, moesten, noodzaaklijk, den vlugtenden jongeling een goed en genegen hart toedragen; te meer, daar het Slot te *Tſelmonde*, gebouwd door Biſchop WILLEM, hun dwars in den weg lag. Hier te lande, zo wel als in *Vlaanderen*, oordeelde men, dat het gantſche herſtel van zaaken aan de bemagtiging daarvan hing. Dan hiertoe was eene welbemande vloot nodig. ROBBERT DE VRIES, gebrek aan ſchepen hebbende, verzogt om dezelve aan WILLEM VAN NORMANDIJË, Koning van *Engeland*, die de zuster van ROBBERT in huwelijk had. Dezen aan het verzoek voldaan hebbende, zeilde DIRK DE VIJFDE, daarmede, naar de *Maas* of *Merwe*, met groote begeerte om zig in het bewind te zien. Aan den mond der riviere ontmoette hij de Biſchoppelijke ſchepen, die hem den doortogt zogten te beletten. Haast raakten de wederzijdſche vlooten aan elkanderen. Lang en hevig werd 'er gevogten, niet zonder zwaar verlies aan wederzijden. Eindelijk verklaarde zig de overwinning voor Graave DIRK. De Biſchoppelijke ſchepen verjaagd of vernield zijnde, ontſcheepte de Graaf een gedeelte zijner manſchap, ter belegering van het Slot, waar binnen zig de Biſchop, met eene talrijke bezetting, bevond. De magt, die DIRK DE VIJFDE bijeen had, werd verſterkt door de Hollanders. Te ſamen beſtormden zij den Voorburg, zo hevig, dat ze geheel ter nederſtortte. De belegeraars wierpen zulke zwaare ſteenen uit hunne *Blijden*, tegen de Torens van het Slot, dat de een na den anderen vernield of zwaar beſchadigd werd. Niemand der belegerden durfde zig op de borstweering vertoonen, of hij werd door de Vlaamſche Boogſchutters gedood of naar

naar binnen gedreeven. Eindelijk werd de brand in het Slot geſchoten, door middel van brandende ſpietzen. De vlam woedde zo hevig, dat 'er geen blusſchen aan was; het welk, natuurlijker wijze, die van binnen in de grootſte verlegenheid moest brengen. Reeds zestien dagen had het beleg geduurd, toen Biſſchop KOENRAAD, geenen kans meer ziende, beſloot, het Slot, op voorwaarden, overtegeeven; naamlijk, dat hem en de zijnen de vrije uittogt naar *Utrecht* zou gegund worden. Sommigen verhaalen, dat KORNRAAD, in een uitval, gewond en gevangen werd; dan de meeſten maaken daarvan geen gewag. Graaf DIRK deed, van zijnen kant, den Biſſchop belooven, hem in het vredig bezit van *Holland* te zullen laaten. Nadat die belofte gedaan en het Slot ontruimd was, liet DIRK hem en de zijnen, ongemoeid, naar *Utrecht* keeren; waarna hij het zelve, ten grond toe, deed ſlegten.

Weinig tijds daarna, nadat DIRK zig dus in zijn bezit herſteld zag, begaf hij zig in huwelijk, met OTHILDA, dogter van Hertog HERMAN *van Saxen*, bezat daarna, volgens de geloofwaardigſte Schrijvers, het land, vijftien jaaren, in vollen vrede, en overleed den 17den van de maand Mei des jaars 1091. Van hem is nog een giftbrief voorhanden, ten behoeve van de Abdij van *Egmond*, van den 26ſten Julij des jaars 1083, gegeeven te *Vlaardingen*, waarbij Graaf DIRK DE VIJFDE alle voorheen gedaane giften zijner voorvaderen bevestigde. In het hooft daarvan noemt hij zig, DIRK, DOOR GODS GENADE, GRAAF DER HOLLANDEREN. Hem volgde, in 't bewind, zijn ZOON FLORIS DE TWEEDE, bijgenaamd *de Vette*.

Zie *de Schrijvers, bij de voorigen gemeld.*

DIRK DE ZESDE, de Negende in den rang der *Hollandſche* Graaven, was de oudſte van de drie zoonen van FLORIS DEN TWEEDEN en van Vrouwe PETRONELLA. De ontijdige dood van zijnen Vader was oorzaak, dat zijne Moeder, als Voogdeſſe, de regeering, geduurende zijne minderjaarigheid, aanvaardde. PETRONELLA was eene vrouw, van geen minder moed, dan voorgemelde GEERTRUID, Moeder van DIRK DEN VIJFDEN, geweest was. Zij beſtuurde het Graafſchap eenige jaaren, ſchoon zij,

zij, in den aanvang van haar beſtier (1123), door de partij van haaren broeder LOTHARIUS, toen Hertog van *Saxen*, tegen Keizer HENDRIK DEN VIJFDEN te trekken, zig in zwaarigheden wikkelde, die zij had kunnen ontgaan. Men leest zelfs dat zij aan den Keizer weigerde, de Leenverhefſing voor haaren zoon te vraagen. Hierdoor noodzaakte zij HENDRIK DEN VIJFDEN, met een leger, in het volgende jaar 1124, naar *Holland* te komen; om haar daar toe te dwingen; dat hem ook weinig moeite koste. HENDRIK DEN VIJFDEN, in dat zelve jaar, overlijdende, rees haare magt en moed, dewijl haar broeder LOTHARIUS tot Keizer verheven werd. Eene zaak van het grootſte belang, voor haar en voor 's Lands ingezetenen, was deze; wordende daardoor de twist en vijandſchap, tuſſchen den Keizer en de Hollanders, die meer dan eene eeuw geduurd had, eensklaps in vriendſchap veranderd. Niets liet PETRONELLA onbeproefd, om, al wat ten voordeele van den jongen DIRK ſtrekken kon, ter hand te neemen. De Graafſchappen *Oostergo* en *Westergo* werden, door LOTHARIUS, den *Utrechtſchen* Biſſchop ontnomen, en aan het Hollandſche Graafſchap gehegt. Hiermede niet vergenoegd zijnde, trachtte zij ook het Graafſchap *Vlaanderen* voor hem te bekomen. KAREL DE GOEDE, Graaf van *Vlaanderen*, in het jaar 1127, te *Brugge*, omgebragt zijnde, zonder kinderen na te laaten, dagt haar dit een voorval te zijn, 't welk niet dan een gunſtig gevolg kon hebben. Zij wist zig wonder wel te bedienen van een ſchijnbaar regt, ontleend uit het in 't voorgaande Artikel gemelde huwelijk, van Vrouwe GEERTRUID met ROBBERT DE VRIES. Maar de grootvader van DIRK DEN DERDEN was niet meer dan een Voorzoon van ROBBERT geweest; dus het meer ſtaatzucht dan regt was, daar zij op bouwde. Het eenigſte voordeel, dat zig opdeed, was, dat de Vlamingen den jongen Graave niet ongunſtig waren; zij oordeelde, dat op die wijze het oud geſchil, over *Walcheren*, best kon worden weggenomen. Om deze genegenheid en denkwijze meer aan te drijven, begaf zig PETRONELLA naar *Brugge*, en verſpilde 'er aanzienlijke ſommen, om de *Vlaamſche* Heeren te winnen. Dan het liep al op niet uit, dewijl WILLEM VAN NORMANDIJË, zusters zoon van den overle-

de-

denen Graave KAREL, door bewerking van *Frankrijk*, tot Graave van *Vlaanderen* verheven werdt; 't geen PETRONELLA, met haaren zoon, onverrichter zaaken, deed herwaards keeren.

Op dit pas had DIRK DE ZESDE den ouderdom van agttien jaaren bereikt, en was dus in ſtaat, het bewind zelve te aanvaarden. Zijn oudſte broeder, bekend bij den naam van FLORIS DEN ZWARTEN, was een jongeling, die, door zijne uitmuntende hoedanigheden, bij ieder bemind was; geen ander gebrek werd hem toegeſchreven, dan eene al te verre gaande Staatzugt. En dit was oorzaak, dat de beide broeders geſtadig in onmin leefden; iets, 't geen aan PETRONELLA veele zorgen en moeite veroorzaakte. Om alle kwaade gevolgen voortekomen, hield zij de voogdijſchap, zo lang haar mooglijk was, in handen. En hierin zou zij nog volhard hebben, zo niet de vijandlijkheden der *Westfriezen* aan DIRK gelegenheid gegeeven hadden, om te toonen, wat men van zijnen heldenmoed te wagten had: te meer, daar het klaar bleek, dat FLORIS niet onſchuldig aan den opſtand der *Westfriezen* was.

De winter van het jaar 1132 was boven mate fel. De wegen waren hard, en de wateren in ſterk ijs veranderd; dit was de beste gelegenheid, om hun met een leger te naderen. DIRK DE ZESDE, zig daarvan bedienende, trok, met zijne bijhebbende magt, van *Alkmaar*, op de *Westfriezen* aan. Onmagtig om hem weerſtand te bieden, vlooden zij landwaarts in, ſtellende de Dorpen en Gehugten bloot voor de plondering van het Hollandsch leger, dat, rijk beladen met buit en gevangenen, naar *Alkmaar* terug keerde.

FLORIS DE ZWARTE werd tot hoofd en beſchermer, door de *Westfriezen*, aangezogt. Hij deed zig niet lang nodigen, maar begaf zig derwaarts; doende voorts zijnen broeder, een gantsch jaar lang, allen mogelijken afbreuk. *Alkmaar* werd, onder zijne aanvoering, overvallen, en deerlijk geplonderd en gebrand. De *Kennemers*, mede te onvrede op Graaf DIRK, van wegen onmagtige geldafperzingen, verbonden zig ook met FLORIS, en deeden hem hulde. De *Westfriezen* en *Kennemers*, dus vereenigd, ſtaken de Sloten en Lusthoven der oude *Hollandſche* Graaven, in *Kennemerland* en te *Haarlem* geſtigt, in brand.

De *Westfriezen* besteedden, tot het ploegen dier verwoestingen, telkens maar éénen dag, begevende zig met den avond wederom huiswaarts. Anders handelden hieromtrent de *Kennemers:* waarom Graaf DIRK besloot, hun ieder in 't bijzonder aantevallen. De *Kennemers* waren de eersten, die zo onzacht van hem gehandeld werden, dat zij, in grooten getale, zig aan hem moesten onderwerpen.

PETRONELLA, die, met gevoelige smerte, twee jaaren lang, deze handelwijze moest aanzien, bewoog haaren broeder LOTHARIUS, om tusschen beide te komen, en DIRK met zijnen broeder FLORIS te verzoenen. Door middel van zijn gezag, noodzaakte hij hun spoedig tot een verdrag, waarbij FLORIS in het bewind over *Westfriesland* bevestigd werd. Maar dit bewind was van geen langen duur. Zie hier, wat daar toe aanleiding gaf. ARNOUD, Heer van *Rechem*, in 't *Land van der Mark*, overleeden zijnde, liet zijne zeer aanzienlijke goederen na aan eene éénige Dogter, WELWIG of HADEWIG genaamd, staande onder de voogdij van haaren oom HERMAN, Heere van *Arendsberg*. De Leenmannen van den overledenen Heere van *Rechem*, zo 't schijnt, misnoegd over deze voogdijschap, zagen om naar eenen bekwaamen echtgenoot voor HADEWIG, en lieten het oog vallen op FLORIS DEN ZWARTEN dien zij spoedig gereed vonden om het huwelijk te aanvaarden, op voorwaarde, dat zij hem als wettigen Heer zouden huldigen, gelijk zij deeden. De Keizer, die gaarne de verhooging van zijnen Neef zag, stemde geredelijk tot dit huwelijk. Niemand was 'er meer tegen dan HERMAN, die zig noch door FLORIS, noch door de Leenmannen, tot het huwelijk liet beweegen. FLORIS, steunende op de gunste der Leenmannen, en boven al op zijne vermaagschapping met den Keizer, zogt zig, door de wapenen, in 't bezit der Heerlijkheid, en van HADEWIG, te stellen. De landen van den Heere van *Arendsberg*, en van GODEFRID VAN KUIK, deszelfs broeder, werden zeer door hem beschadigd, ja zelfs *Utrecht*, dat toen onder bewind stond van ANDRIES VAN KUIK, broeder of neef van GODEFRID. FLORIS hield de Stad *Utrecht* voor zijne wapenplaats, werwaards hij, van eenen uittogt terug keerende, geduurig de wijk nam; iets, 't welk de Bisschop, door de gunst, die de Burgerij hem

DIRK DE VI.DE GRAAF VAN HOLLAND SMEEKT DEN BISSCHOP VAN UTRECHT OM VERGIFFENIS.

hem toedroeg, niet beletten kon. *Leksmond*, waarin de Bisschop bezetting hield, werd bemagtigd en aan koolen geleid.

De Heeren VAN ARENDSBERG en KUIK, geenen kans ziende om FLORIS DEN SWARTEN, met geweld, te overmeesteren, namen toevlugt tot *list*, en overvielen hem onverhoeds, terwijl hij, van weinigen vergezeld, op de jagt uitreed, en beroofden hem, te *Abstede*, even buiten *Utrecht*, van het leeven. De aanleggers van dezen moord werden, door LOTHARIUS, in den Rijksban gedaan, en hunne goederen verbeurd verklaard. Graaf DIRK werkte mede om hun te verdrijven. Eerst na den dood van den Keizer (1137), verzoenden zij zig met hem, mids zig als Leenmannen van den Graave verklaarende.

De dood van LOTHARIUS, die door KONRAAD DEN DERDEN opgevolgd werd, veroorzaakte een nieuwen oorlog, tusschen de *Hollanders* en *Utrechtschen*, uit oorzaak dat de Keizer de Graafschappen *Oostergo* en *Westergo* aan den Bisschop ANDRIES VAN RUER schonk, in vergelding van de moeite, die hij had aangewend, om hem ten zetel te verheffen. DIRK DE ZESDE, die reeds lang een wrok op den Bisschop gehad had, verbond zig met zijnen behuwdbroeder OTTO, Paltzgraaf, en deszelfs zoon OTTO, Graaf van *Benthem*. Zij hadden ten oogmerke, een inval in *Drenthe* te doen. Eer OTTO VAN BENTHEM dit deed, verzetteden zig de *Groningers* mede tegen den Bisschop. OTTO werd, door de Bisschoppelijke legermagt, geslagen en gevangen. DIRK, om die schade te vergoeden, sloeg het beleg voor *Utrecht*. Maar wat gebeurt 'er? De Bisschop, zijne waereldlijke magt te gering achtende, bediende zig van een wel verzonnen list. Zig in zijn geestelijk gewaad gestoken hebbende, trok hij, met al de Geestelijkheid, niet om ten strijd te gaan, maar bij wijze van processie, ter Stad uit, houdende het boek in de hand, waaruit hij dreigde, het Banvonnis tegen DIRK te zullen leezen. De *Hollanders*, door dit ongewoone schouwspel verstomd, stonden ten uitersten verbaasd. Graaf DIRK zelf was zodanig verslagen, dat hij beval, de wapenen neder te leggen. De listige Bisschop zuimde niet, daarmede zijn voordeel te doen. Hij noodzaakte hem, bloothoofds en barrevoets, op de knieën, om vergiffenis te smeken. Nadat de Graaf deze schandelijke

vernedering ondergaan had, gaf de Bisschop hem den kus des vredes, en verzoende zig met hem. De Graaf VAN BENTHEM verloor 'er het meeste bij: want hij kreeg zijn ontslag niet, dan op voorwaarde, van zijn Graafschap tot een Leen van de *Utrechtsche* Kerke te stellen. Kort daarna omgebragt wordende, ging zijn Graafschap over op OTTO, zoon van SOPHIA en DIRK DEN ZESDEN.

Graaf DIRK, van allen binnenlandschen oorlog nu ontslagen zijnde, ondernam, in het jaar 1139, een togt naar het *H. Land*. Hij nam zijnen weg over *Rome*, alwaar Paus INNOCENTIUS DE TWEEDE hem onthief, een opzigte der Kloosters van *Egmond* en *Rhijnsburg*, van de onderwerpelijkheid aan den Bisschop van *Utrecht*; stellende wijders dat dezelve, tegen betaling van eene geringe jaarlijksche schatting, alleen van den Paus zouden afhangen. Na de terugkomst van DIRK DEN ZESDEN, ontstonden 'er, in het jaar 1150, nieuwe twisten, over de verkiezing van eenen *Utrechtschen* Bisschop; zo wel DIRK DE ZESDE, als HENDRIK, Graaf van *Gelder*, en DIRK, Graaf van *Kleef*, zagen gaarne HERMAN VAN HOORNE daartoe bevorderd; die van *Utrecht* en *Deventer*, daarentegen, wilden FREDRIK, zoon van Graave ADOLF, indringen. Graaf DIRK, gesterkt door de magt des Keizers, plaatste HERMAN VAN HOORNE op den zetel. Terwijl hij hier mede ijverig bezig was, ondernamen de *Westfrieezen* een opstand tegen hem. In het jaar 1155 deeden de *Dregter Friezen* (verstaande die van *Enkhuizen*) een inval in *Kennemerland*, plonderende en brandende aan alle kanten; doch de *Haarlemmers* en *Osdorpers* vielen hun zo onzagt aan, dat zij genoodzaakt waren, het land te ruimen; wordende 'er wel negen honderd van hun in de vlugt gedood.

Twee jaaren daarna overleed DIRK DE ZESDE, op den 5den Augustus des jaars 1157, nalaatende, uit zijn huwelijk met SOPHIA, dogter van OTTO, Paltzgraave op den *Rhijn*, FLORIS DEN DERDEN, die hem opvolgde, PELGRIM, ROBBERT en OTTO.

DIRK DE ZEVENDE, den laatste van dien naam, en, in rang, de elfde, onder de Graaven van *Holland*, was de zoon van FLORIS DEN DERDEN en van ADA; uit dit huwelijk was nog een zoon verwekt,

wekt, WILLEM genaamd. FLORIS DE DERDE, in het jaar 1190, te *Antiochië*, overleeden zijnde, werd DIRK, die toen zeven-en-twintig jaaren oud kan geweest zijn, terſtond als Graaf erkend. Gantsch anders was het geſteld in *Vlaanderen*. FILIPS VAN DER ELSAS, Graaf van dat Gewest, was, even als FLORIS DE DERDE, op den togt naar 't *H. Land*, overleeden. Dewijl hij geene kinderen naliet, rees aldaar terſtond verſchil over de opvolging. FILIPS, toenmaalige Koning van *Frankrijk*, hield ſtaande, dat het Graafſchap aan hem vervallen was; doch BOUDEWIJN, Graaf van *Henegouwen*, als in huwelijk hebbende MARGRIET, zuster van den overledenen FILIPS, eigende het zig toe. Staande de oneenigheden, die daarover voorvielen, zogt DIRK DE ZEVENDE zig te ontſlaan van de Leenroerigheid, waaraan hij, volgens de gemaakte overeenkomst, tuſſchen FLORIS DEN DERDEN en FILIPS VAN DER ELSAS, in het jaar 1168, verbonden was. Doch Keizer HENDRIK DE ZESDE weigerende daaraan zijne toeſtemming te geeven, vondt hij zig verpligt, voor dat gedeelte van *Zeeland*, aan Graave BOUDEWIJN, den eed te doen; die zig wederom, uit vreeze voor *Frankrijk*, wegens de Landen van *Aalst* en *Waas*, de *vier Ambachten*, *het Land omtrent de Schelde*, *Walcheren*, *Zuid-* en *Noord-Beveland*, *Wolfaartsdijk* en *Borsſelen*, als Leenman verklaarde.

Toen DIRK DE ZEVENDE het Graafſlijk beſtier aanvaardde, bevond zijn broeder WILLEM zig nog in *Palestina*. Bij zijne wederkomst van daar, ontſtond 'er een hevige twist tuſſchen deze beide broeders. WILLEM volgde het voorbeeld van FLORIS DEN ZWARTEN, en begaf zig naar *Westfriesland*, alwaar hij de *Enkhuizers* of *Dregterlanders* gereed vondt, om hem hulpe te bieden. WILLEM begon ook van daar de eerſte vijandlijkheden. Het allernadeeligſt voor DIRK DEN ZEVENDEN, was, dat niet alleen zijn broeder, maar ook, ter gelijker tijd, de *Vlamingen* hem grooten overlast deeden, met eenen inval in *Walcheren*; waardoor hij genoodzaakt was, zijne magt te verdeelen. Het eenigſte, dat hem ten voordeele ſtrekte, was, dat ALEID VAN KLEEF, zijne vrouw, een manlijk hart bezat, en daarbij ſchrander was; aan haar vertrouwde hij den krijg tegen zijnen broeder en de *Westfriezen*; hij zelf begaf zig naar *Zeeland*, om de *Vlamingers* te beſtrijden.

Vrouw ALEID behaalde eene volkomene overwinning; aan DIRK gelukte het, de *Vlamingen* te ſlaan, en tot de ontruiming van *Zeeland* te noodzaaken. Nog in het zelve jaar 1195, werd, door de bloedvrienden van de beide broeders, te *Haarlem*, eene verzoening tuſſchen hen getroffen, waarbij bepaald werd, dat WILLEM, uit den *Geervlietſchen Tol*, jaarlijks, zou trekken, drie honderd ponden, en dat, het geen Graaf DIRK, in *Oostergouwe* en *Westergouwe*, bezat, aan WILLEM, als een Leengoed, zou worden opgedragen. Doch dat hem *Westfriesland* mede als een Leengoed zou zijn afgeſtaan, zo als ſommigen gezegd hebben, kan niet waar zijn, dewijl het bekend is, dat DIRK, in het jaar 1198, een inval in *Drechterland* deed, en 'er eene deerlijke verwoesting, ter ſtraffe van hun voorig gedrag, aanregtte.

WILLEM, die zig, terſtond na het ſluiten van het verdrag, naar *Friesland*, beoosten de *Zuiderzee*, begeeven had, werd aldaar tot Graaf gehuldigd; doch in *Friesland* zelve vond hij eenigen tegenſtand. HENDRIK DE KRAAN, Graaf van *de Kuinder*, moest hij overwinnen en verdrijven; dit hem gelukt zijnde, nam de verdrevene zijne toevlugt tot Graaf DIRK DEN ZEVENDEN. Hoewel 't vreemd ſchijne, zeker, nogthans, is het, dat DIRK DE ZEVENDE meer in ſchijn dan in waarheid zig met zijnen broeder verzoend had. Van dit ons gezegde ondervond WILLEM, maar al te rus, de wezenlijkſte bewijzen. WILLEM, dapper en niet vrij van heerschzugt, bezat, echter, een oud eerlijk Hollandsch hart, waarin hij zijnen broeder overtrof. De liefde tot zijne moeder en broeder deed hem uit *Friesland* herwaarts komen, om hen beiden te bezoeken. Het laatſte werd hem, door zijne moeder ADA, 't zij om den ontrouwen aart, of wraakzugtigheid van DIRK, of om de aanſtookingen van ALEID, ontraden; zij verzekerde hem, dat zijn broeder hem zou doen vangen.

WILLEM, dezen raad in den wind ſlaande, begaf zig naar 't *Stichtſche van Utrecht*, alwaar DIRK zig, op het Slot *ter Horst*, bevond, en waarvan hij zig veele moeite gaf, om DIRK VAN DER AARE tot den Biſchoppelijken zetel te verheffen; 't geen hem ook gelukte. Wonder vreemd moet WILLEM hebben opgezien, HENDRIK DE KRAAN, en meer anderen, aldaar te ontmoeten, die hem, in het bijzijn van zijnen broeder, en,

waar-

waarſchijnlijk, op deszelfs bevel, deed vatten, en in de gevangenis werpen; waaruit hij, echter, haast middel vondt te ontkomen. WILLEM, zig naar *Gelderland* begeevende, werd van Graave OTTO gunſtig ontvangen; zelfs gaf deze hem zijne dochter ALEID ter vrouwe, met welke hij, zo ras het huwelijk voltrokken was, naar *Friesland* trok. OTTO VAN GELDER, reeds lang op het Utrechtſche Bisdom misnoegd geweest zijnde, ſteunde op den bijſtand van zijnen behuwdzoon WILLEM, die haast gelegenheid vond, om zijne magt 'er tegen aantewenden, dewijl Biſchop DIRK VAN DER AARE ondernam, eene geldligting in *Friesland* te doen. WILLEM verzekerde zig van den perſoon des Biſchops, in het Klooster te *Staveren*; doch de Boeren, door bijgeloovigheid gedreeven, dit als heiligſchennis uitkrijtende, verlosten hem uit zijne gevangenis. WILLEM, zig nu aan den haat van den Biſchop ziende blootgeſteld, en de magt zijner eigen Onderzaaten, die de zijde des Biſchops hielden, ſchroomende, wendde zig tot OTTO zijnen ſchoonvader, en tot Graaf DIRK, zijnen broeder. Deze, uit hoofde van het huwelijk van WILLEM, hem meer ontzien moetende dan te vooren, toonde zig, ter zijner hulpe, terſtond bereid. Graaf OTTO viel in *Overijſſel*, en bemagtigde *Deventer*. DIRK verwoeſtte het geheele *Noorderſtichi*, en ſloeg het beleg voor *Utrecht*. De Biſchop, zig dus van magtige vijanden omringd ziende, nam zijne toevlugt tot HENDRIK, Hertog van *Lotharingen*, welken het gelukte, Graaf OTTO te overvallen, en gevangen naar *Braband* te voeren. DIRK, dit verſtaande, deed terſtond het beleg opbreeken, en begaf zig, ter verlosſinge tot OTTO, naar *Braband*, en ſloeg het beleg voor *'s Hertogenbosch*; welke Stad hij, op den 7den van de maand September des jaars 1202, bemagtigde. Onder de gevangenen, die hij aldaar bekwam, bevonden zig WILLEM en HENRIK, Heeren *van Kuik*, broeders van den Hertog. Doch zeer ſpoedig verdoofde deze gelukszon. De Hertog, zijne magt verſterkt hebbende, met *Keulſche*, *Luikſche*, *Limburgſche* en *Vlaamſche* knegten, viel de terug trekkende Hollanders, met buit beladen, bij 't Dorp *Heusden*, met een voor hem zo gelukkig gevolg aan, dat de *Hollanders* geſlagen, en DIRK DE ZEVENDE zelf gevangen genomen werd;

waarop *Holland* en *Gelderland*, zelfs het *Sticht*, deerlijk werden afgeloopen en geplonderd. De twee Graaven werden niet ontslagen, dan na het betaalen van zeer groot losgeld, en het toestemmen in een allernadeeligst verdrag. DIRK moest zig voor Leenman van den *Utrechtschen Bisschop* verklaaren, en niet min nadeelige voorwaarden aan zijnen overwinnaar toestaan, en, daarenboven, gedoogen, dat het oudste gedeelte van *Holland* een Leen van *Braband* werd. Na alle deze nadeelige voorwaarden bekrachtigd te hebben, keerde hij naar *Dordrecht* terug, alwaar de geledene rampen en 't smertelijk gevoel der vernederinge, die hij had moeten ondergaan, hem in een zwaare ziekte deeden vallen, die, binnen kort, op den 4den November 1203, (of, zo als andere zeggen, den 3den November 1204) een einde van zijn leven maakte. Hij liet geene kinderen na, dan zijne dochter ADA, van welke wij reeds gesproken hebben in het I. Deel.

DIRK, de eerste van dien naam, en de negentiende der *Utrechtsche Bisschoppen*. Na den dood van BALDUINUS, vertoonden Graaf DIRK DE ZEVENDE, Graaf van *Holland*, en OTTO, Graaf van *Gelder*, ieder van een menigte volks yerzeld, zig binnen *Utrecht*, en veroorzaakten, door hunne kuiperijen, zo veel verwarring, dat een deel der Kanunniken voor den Domproost THEODORUS, of DIRK, broeder van gemelden BALDUINUS, en een ander deel zig voor ARNOLDUS VAN ISEMBURG, Proost van *Deventer*, stemde; de eerste werd door OTTO, en de tweede door Graaf DIRK ondersteund. Doch Keizer HENDRIK DE VIJFDE, zegt BEKA, die daarin van meest allen gevolgd word, heeft zijnen Neef DIRK, door den ring en herdersstaf, bevestigd.

Op deze wijze, zegt VAN HEUSDEN, is dan het gebruik, daar de Pausen zo sterk tegen waren, nog eenigzins in stand gebleeven, schoon 'er de Keizer geen volstrekt gebruik van maakte, maar alleen ten tijd toe, dat de Paus het verschil der beide partijen, door zijne uitspraak, te *Rome*, beslissen zoude.

Het schijnt dat INNOCENTIUS DE DERDE, welke, op dien tijd, de Pausselijke waardigheid bekleedde, om den Keizer niets toegegeeven, eerder den tegenstrever van DIRK heeft willen bevesti-

ligen; ſchoon MELIS STOKE duidelijk zegt, dat ARNOLDUS VAN ISEMBURG, vóór de uitwijzing van 't proces, overleeden is.

Het lijd ook geen tegenſpraak, of ARNOLDUS, in het jaar 1198, op den 8ſten April, te *Rome* overleeden, en aldaar begraaven zijnde, DIRK, in zijne plaats, door Pauslijk bevel, werd aangeſteld. Dan ook deze bekleedde die waardigheid niet: want op de reize, van *Rome* naar *Utrecht*, overleed hij te *Pavie*, en niet te *Padua*, zo als andere zeggen. Hij werd opgevolgd door

DIRK VAN DER AARE, of DIRK DEN TWEEDEN van dien naam, onder de *Utrechtſche Biſſchoppen.* Zie op 't Art. AARE, (DIRK VAN DER) I. Deel.

DIRK, Graaf van *Kleef*, maakte zig, na den moord van Graave FLORIS DEN VIJFDEN, in het jaar 1296, zeer berugt, in de bedrijven en geſchiedenisſen van *Holland.* FLORIS, weet men, had geene erfgenaamen nagelaaten, dan zijnen onmondigen zoon JAN, die zig in *Engeland* bevond. De Edelen en Steden waren wel genegen, hem als Graaf te erkennen; doch zijne onmondigheid en afweezigheid noodzaakten dezelven, om na een bekwaamen Voogd, voor den jongen Graaf, uittezien. De Edelen waren daaromtrent zeer verdeeld. Zij, die deel aan den aanſlag tegen 's Graaven Vader gehad hadden, waren verdagt, en hadden gaarne willen verkiezen WOLFERD VAN BORSSELEN, die den Veinfaart ſpeelde, en zig hield, als tot hun niet te behooren. Graaf DIRK *van Kleef* veinsde ook, tot de verraders en moordenaars niet te behooren. Beiden verklaarden zij zig voor Jonker JAN. De andere verklaarden, dat aan niemand, dan aan JAN VAN AVENNES, de Voogdijſchap moest worden opgedragen, als zijnde de volle Neef van den vermoorden Graave. Beiden, GUI VAN AVENNES, broeder van JAN VAN AVENNES, en Graaf DIRK, waren tot de aanvaarding reeds herwaards gekomen, in den tijd der grootſte verwarring, en wel toen de Landzaaten bezig waren met de belegering van 't Slot *Kronenburg*, waarop de Moordenaar GERRIT VAN VELZEN, en andere, de vlugt genomen had. Graaf DIRK en zijn broeder LOEF VAN KLEEF matigden zig al het gezag over het beleg aan. JAN VAN KUIK had, zo men verneemt, hem

grooten ſmaak in de Voogdijſchap doen krijgen. Een geweldigen haat vatte het vertoornde volk tegen hem op, zo haast het ontwaar werd, dat Graaf DIRK, na de overgave van het Slot, openlijk zijne veinzerij ontdekte, met de Edelen, en bijzonder VELZEN, in zijne beſcherming te willen houden; dreigende hun, of al wie het zijn mogt, den dood, zo hun VELZEN en anderen niet werden overgeleverd. Daarna matigde zig Graaf DIRK volſtrekt het bewind aan, en deelde het met GUIDO VAN HENEGOUWEN; echter niet zonder tegenzin der Gemeente, die DIRK als een openlijken voorſtander en beſchermer der Moordenaars aanmerkte. GUIDO, die ſlegts de plaats zijns broeders bekleedde, had ook weinig aanzien of gezag. DIRK nam zijn verblijf in den *Haag*, daar men hem beſchuldigde van al te groote verteeringen, die hij ten laste van het Land maakte. Met de komſte van JAN VAN AVENNES, en deszelfs erkenning voor Voogd, verviel zijn aangematigd gezag zo ſterk, dat hij raadzaamst oordeelde, 'er van af te zien, en het land te ruimen.

Zie M. STOKE, in JAN DE EERSTE.

DIRK BAVO, Graaf van *Bodegraave* en *Zwammerdam*, waarvan wij, op het Art. van DIRK DEN DERDEN, Graave van *Holland*, reeds gewag gemaakt, en gezegd hebben, dat hij, door gemelden DIRK DEN DERDEN, uit zijn Graafſchap gejaagd is geworden; waardoor dan ook de magt van Biſchop ADELBOLD, van wien hij een afhangeling was, zeer verzwakt werd.

DIRK, *de twee-en-twintigſte Abt van Egmond*, en zoon van GERRIT VAN EGMOND, bijgenaamd VAN SCHEVEL. In het graffchrift van den Abt HENDRIK DEN DERDEN ſtaat, dat hij een oom, van vaders zijde, van dezen DIRK was. Mogelijk zou dit eenig licht kunnen geeven, om het *Geſlachtregiſter der Egmonden*, 't geen, zo wel bij JAN VAN LEYDEN en BOKKENBERG, als bij GOUDHOEVEN, zeer duiſter is, in order te brengen. In de levensverhaalen der Abten van *Egmond* word hij gepreezen, als een zeer goed Kloostervoogd. Ten zijnen tijde viel 'er een verſchil voor, over eene Tiende. Wat moeite DIRK ook aanwende,

de, hij kon het geſchil, geduurende zijn leven, niet beſlist krijgen.

Zie *Oudheden van Kennemerland*, p. 511.

DIRK BARENDS, van geboorte een *Amſteldammer*, en vermaard Kunſtſchilder. Zijn eerſte onderwijs in die kunst was hij verſchuldigd aan zijnen vader, die mede een bekwaam Schilder was. Zijne vaardigheid in ordonnantien werd zeer gepreezen. Het meest bekende zijner ſchilderſtukken was, de afbeelding der dolle woede en raſernijen der *Wederdoopers*; doch 't welk, met den brand van het *Amſteldamſche* Stadhuis, door het vuur verteerd is geworden.

Zie COMMELIJN, fol. 868.

DIRK JACOBS, mede te *Amſteldam* geboren, en ook een vermaard Kunſtſchilder, in welke kunst zijn vader, JAN CORNELIS VAN OOSTZAANEN, mede vermaard was. DIRK gaat, evenwel, de roem na, dat hij zijnen vader overtrof, in het treffen van het gelaat, en alle de omtrekken der ledemaaten. In de *Kolveniers Doele* te *Amſteldam*, ziet men van hem, in een der kunſtſtukken, nog de palm van een hand, met uitgeſtrekte vingeren, waarover zig ieder aanſchouwer verwondert.

Zie *Ibidem*.

DIRK VAN SYPESTEYN; zie SYPESTEIN. (DIRK VAN)

DIRK DE SNIJDER, een der beruchtte *Naaktlaopers*, of zogenaamde *Adamiten*. Onder zijn afbeeldzel, door VAN SICHEM in het koper gebragt, leest men, in 't Hoogduitsch, het volgende: „Na de geboorte onzes Heeren 1535, hebben zig vertoond zeven mannen en vijf vrouwen, en vergaderd in de *Zoutſteeg*, in het huis van *Johan Siberts*, die zelve afweezig was: onder de mannen was deze *Dirk de Snijder*, de eerſte en voornaamſte, die door een verkeerden geest gedreeven, ter aarde nederviel, en voor zijne zogenaamde broeders en zusters, ſeer ſterk begon te bidden, zo dat alles wat in de kamer was, begon te zidderen en te beeven; als zijn gebed geëindigd was, zo

ſtond

ſtond hij wederom op, en gaf voor God zelfs in zijne Majeſteit aanſchouwd te hebben, ook met hem geſprooken, en in de Hemel en Hel geweest te zijn, en daar ondervonden had, dat de jongſte dag voor handen was. Als hij deze woorden geſprooken had, trok hij zijne kleederen uit, en vertoonde zig geheel en al naakt, en gebood ook de anderen zo te doen; zonder dat zij hunne ſchaamte moesten bedekken, zeggende *de waarheid moest naakt en bloot zijn.* Zij zijn gebod volgende, wierpen alle hunne kleederen op het vuur, om te verbranden; dezelve in brand geraakt zijnde, liepen de mannen en vrouwen op ſtraat, trokken de deur toe, en riepen overluit langs de ſtraaten, *wee! wee! wraak! wraak! doet boete! doet boete!* ſtellende de gantſche Stad van *Amſteldam* in de grootſte beroerten. De Burgers dit aanſchouwende, dachten niet anders, of de Stad was verraden; en daarop dezelven vergaderd zijnde, werden op den zelven dag, zijnde den 5den Maart, deze *Naaktloopers* gevangen, en de mannen met den zwaarde gedood, en de vrouwen verdronken, onder het geroep van *looft den Heere en wreekt het bloed uwer knegten, wee! wee!* en met meer andere uitdrukkingen, ondergingen zij hunne ſtraffen."

Hortensius, in zijn *Oproer der Wederdoopers*, zegt 'er dit van: „ Op den 23ſten Januarij des jaars 1535, hebben de Wederdoopers in *Holland* geraadſlaagd, om de Stad *Leyden* bij nacht in brand te ſteeken, waardoor aldaar groote commotie ontſtaan is, welke aanſlag, wijl die van *Leyden*, door het ſchrijven van de Kastelijn van *Woerden*, gewaarſchouwd waren, door de Burgers verhoed werd. Korts daarna, te weeten op den 11den Februarij hebben de Wederdoopers een ſtoute ſeldzaame daad binnen *Amſteldam* beſtaan; in de *Zoutſteeg* woonde een Laakenſnijder, genaamd *Jan Siewerts*; deze was op dien tijd verrijst in *Oostvriesland*, om zijn handel; in dit huis waren zeeven mannen en vijf vrouwen te zaamen gekomen, onder dewelke een genaamd *Dirk de Snijder*, hem zelve uitgeevende voor een Profeet. Deze Profeet heeft korts daarna drie uuren in den morgenſtond, in een kamer van dezelve huize, in preſentie van hun allen, hem plat op de aarde uitgeſtrekt ter nedergeworpen; en dewijl hij een gebed dede, is een ie-

der

der met ſodanige ſchrik ende beweeginge bevangen geworden, dat de kamer en alles wat daarop en in was, ſcheen te ſchudden en te beeven; hij zijn gebed voleind hebbende, heeft tot een van haar beiden geſprooken, en gezegd, *ik heb God in zijn Heerlijkheid gezien, en met hem geſproken, ik heb opgevoerd geweest in den Hemel, en ben vandaar gevoerd in de Helle, en heb alles doorzien, de groote dag des oordeels is aanſtaande, en gij zijt in der eeuwigheid verdoemt, gij zijt de Helle nog niet waardig, maar in den diepſten afgrond zult gij verzinken.* De andere antwoordden daarop, *ô Hemelſche Vader weest mij genadig.* Doe heeft de Profeet tot haar gezegd: *de Vader heeft zig uwer ontferm, en tot kinderen Gods aangenoomen, uwe zonden zijn u vergeeven.*

„ Kort daarna zijn de voorſchreven perſoonen weder bij den anderen gekomen, ja ſommigen van de vrouwen hebben haar mans uit het bedde verlaaten. De Profeet, nadat hij vier uuren tijds met prediken en bidden had doorgebracht, leide af zijn ſtormhoed, rappier, harnasch en andere wapenen, als ook zijne kleederen, en wierp alles in het vuur; zig aldus geheel naakt gefteld hebbende, beval hij de zes anderen, zig mede te ontkleeden, het welke zij terſtond gedaan hebbende, van de vrouwen werden naargevolgd, hebbende niet een ſnoer aan zig om het hoofdhair mede op te binden, want *Dirk de Snijder* geoordeeld had, dat alles wat uit de aarde geſprooten of gemaakt was, in het vuur moest geworpen worden, zeggende: *dat Gode eene aangenaame offer te zijn.*

„ Als nu de kleederen in het vuur begonden te ſmooken en te ſtinken, is de vrouw van den huize, van dit alles onkundig, daardoor ontwaakt, naar boven geloopen, en heeft deze menſchen alzo naakt gevonden; aan haar beval de Profeet, dat zij zig terſtond mede naakt ontkleeden zou, zo als zij deed, werpende haare kleederen mede op het vuur.

„ Deze twaalf perſoonen dus van alles ontbloot ſtaande, zonder te weeten wat zij zouden verſtigten, werd haar door *Dirk de Snijder* bevoolen, hem al roepende naa te loopen.

„ Buiten de deur gekomen zijnde, zijn zij met een verſchrikkelijk gebaar wel de halve Stad over en weder geloopen, zijnde

de haar gemeen geroep, *wee! wee! de wraake Gods, de wraake God!* zijnde 'er nooit afgrijzelijker gebrul gehoord, of gehoord kunnen worden, waarop de Burgers terſtond in de wapenen gekomen zijn, en de markt hebben ingenomen, en daarna hebben zij deze Naaktloopers gevangen genomen, behalven éene vrouw, die men niet wist waar ze beland was. Doe zij nu op het Stadhuis gebragt waren, toonde zij niet de minſte ſchaamte, en wilde niet gedekt zijn, zeggende *de waarheid moest naakt zijn.* Inmiddels ontdekten de buuren de brand in het huis, daar zij zig ontkleed hadden, en waren genoodzaakt de deur met geweld te openen, om de brand te blusſchen. Op den 25ſten Februarij werden de zeven mannen, en daar onder *Dirk de Suijder*, onder het geroep van *looft God*, enz. met den zwaarde gerecht, welke ſtraffe echter geen de minſte uitwerking had, om die verdoolde van hunne dwaaling terug te brengen.

Zie HORTENSIUS, *Oproer der Wederdoopers*, in folio, fol. 20, in 8° bl. 104—110, en niet, zo als bij WAGENAAR, *Vaderl. Historie*, V. Deel, p. 88 en 91, verkeerdelijk is aangeweezen; daar ſtaat p. m. 309 en 310. beſlaande het geheele boekje van HORTENSIUS, in folio, maar 26 folioos, en in 8° 168 bladzijden.

DIRKSZ, (ABRAHAM) of, volgens anderen, BEERENS, was een zeer geacht Leeraar onder de *Vlaamſche Mennoniten.* De tijd van zijne geboorte en dood is onzeker; dit weet men, dat hij te *Dordrecht* zeer ſchielijk overleed; hebbende, te *Amſtelдam*, twee-en-twintig jaaren zijnen dienst waargenomen. Van hem zijn eenige kleine geſchriften nagebleeven.

Zie SCHIJN, *Historie der Mennoniten*, III. Deel, p. 167.

DIRK JOOSTEN, maakte zig, in het jaar 1566, nevens eenen ADRIAAN MENNING, in *'s Gravenhage*, zeer berugt, wijl zij beiden de ſtoutheid hadden, zig in de Vergadering der Staaten te vervoegen, en van den Preſident suis te vorderen, dat de beelden uit de Kerken moesten worden weggenomen; met bijvoeging, dat zij de Timmerlieden zouden bezorgen, mids die van Stads wegen betaald werden. De Preſident was zo verbaasd, dat

dat hij hun niet eens hunne kommisſie afvraagde. Doch zij, ſlaande op hunnen bond, zeiden, daar in hunnen Last te hebben. De omſtandigheid des tijds was oorzaak, dat hun verzoek werd toegeſtaan.

Zie BOR, *Nederl. Historie*, II. Boek, pag. 62. (89)

DIRKSZOON, (CORNELIS) in het jaar 1572, Burgemeeſter te *Monnikendam*, en tevens Admiraal van *Noordholland*, ſtond bekend, als een man van groote kloekmoedigheid en ondervinding; waarvan hij, in de maand October des gemelden jaars, doorſlaande blijken gaf. De Vloot der Noordhollanders, op den derden van die maand, over *Pampus* geraakt zijnde, zette hij het voorbij *Marken*, om de vijandelijke Vloot, die eerst twee dagen daarna 'er over raakte, in het *Diep* optewachten. Op dien dag werd, van wederzijde, een hevig ſchutgevecht gehouden; de Noordhollanders konden niet meer dan twee der vijandelijke ſchepen aanklampen, ſchoon DIRKSZOON, op den zelven dag, al wat de kunst vermogt, te werk ſtelde, om hun te enteren. Bossu, als van betere ſchepen voorzien, wist dit te ontwijken. DIRKSZOON begaf zig zo na bij de vijanden, dat hij een kwetzuur in den rechter arm bekwam. Nogthans deed hij zo veel, dat de Spanjaarden, twee dagen daarna, het beleg van *Alkmaar* moesten opbreeken. De vlooten in elkanders gezigt blijvende, beſloot de Admiraal CORNELIS DIRKSZOON, op den 11den, met een zuidoosten wind, den vijand aantevallen. SONOIJ raadde hem, dit nog eenige dagen uittestellen; doch hij, te vol van ijver zijnde, wierp den brief, op dat de inhoud onbekend zou blijven, in 't vuur, beval de ankers te ligten, en zette het, met een voor den wind, op BOSSU aan. Met den middag kwamen de vlooten onder elkanders geſchut. Toen begon de ſlag, waarvan wij, op 't Art. BOSSU, II. Deel, verſlag gedaan, en daar bij gemeld hebben, hoe BOSSU gevangen naar *Hoorn* gevoerd werd.

Zie BOR, BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen.*

DIRKSZ, (ARIJ) een der ſtoutſte en onverzaagdſte *Enkhuizers*, die zig, in 't jaar 1572, deed kennen, met 's Prinſen zaak manlijk voorteſtaan, en zig tegen de Soldaaten te verzetten, wegens het

het uitbrengen van een oorlogsboot, zeggende: *Schiet gij een Burger, ik zal u een opſteeker door de ribben jaagen*; om welke ſtoute taal de Burgemeeſters, zo wel als de Soldaaten, de Watergeuzen hunnen gang lieten gaan.

Zie BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*, p. 155.

DIRKSHORN, een Buurt in *Noordholland*, in of aan de Heerlijkheid *Heeren-* of *Haringkarſpel*, tusſchen het *Woudmeer* en *Valkoog*. Aldaar werd, in het jaar 1659, een Kerk gebouwd, die, naderhand, met een Orgel voorzien is; zij word bediend door den Predikant van *Haringkarſpel*, welke onder de Klasſis van *Alkmaar* behoort.

DIRK METSGELAND; zie op het Art. CHARLOIS.

DIRKSLANDT, eene Heerlijkheid, en, volgens VAN DER HOUVE, een der agt Dorpen van het Eiland *Overflakkee*, in het Zuidwesterdeel van *Holland*, digt aan de *Noordzee*, tegenover het Eiland *Schouwen* gelegen. Deze Heerlijkheid is, in het jaar 1275, door Graaf FLORIS DEN VIJFDEN. gegeeven of verkocht, aan Heere ALBERT VAN VOORN. Vervolgens hebben, in den jaare 1413, op Allerheiligen avond, JAN VAN RENESSE VAN EVERINGE, Ridder, JAN, HENDRIK en KLAAS VAN RENESSE VAN DER BURG, broeders en Knaapen, door een openbaare Acte, bekend gemaakt, dat zij, aan den Prior en het Konvent der Reguliere Kanunniken van *Rugen* en hunne medeſtanders, verkocht hebben, de regte helft van een zesde deel Uitgorsſe, *geheeten Dirkslandt, geleegen in de Lande van Voorn, buitendijks, met Duivenwaert, Grijsoort, Breemſcat, met al zijn toebehooren, zo als het toen geleegen was, of namaals leggen mogt, boven water en beneden.* In het zelfde handſchrift ſtaat, dat JAN VAN BEIJEREN, *met de Karthuſers van Zeelhem, bij Diest*, die ook een deel in die Landerijen en Gorsſen hadden met de bovengemelde Kanunniken, *bij wisſeling of verkoop eens geworden is, van al ſulke halve ſesdendeel, als ſi hadden zo ter Gorshure en Legſchal van Dirkslandt, Grijsoort, Duvenwaert* en *Breemſcat*. Bij *Dirkslandt* lag nog een Uitgors, *Harkinge* genaamd, welke de Kart-

Karthuisers van *Zeelhem*, buiten *Diest*, en de bovengemelde koopers, in den jaare 1484, hebben gegeeven te bedirken. Ook was daarontrent geleegen *Nieuwe Harkinge*, waarvan, ter behoorlijke plaatse, zal moeten gesprooken worden. *Dirkslandt* werdt, in het jaar 1635, de eigendom van N. VAN BERLANDT, een vermogend Burger te *Goes*. Naderhand is het overgegaan in het geslacht van de Graaven VAN RUPELMONDE. Aldaar was, vóór de Hervorming, eene Parochiekerk, in welke, aan het Altaar van *St. Catharina en Barbera*, eene Vikarij gesticht was, waar toe niemand mogt benoemd worden, dan die den stichter in den bloede bestond, en werklijk tot Priester gewijd was. Aan die Vikarij, waren, door den stichter, toegeweezen, twaalf Morgens lands; de bezitter daarvan genoot, bij afweezenheid, tien Rhijnsche guldens. De begeeving daar van stondt, eenen reeks van jaaren, aan de Graaven van *Holland*. Sedert de Hervorming is 'er de Kerk bediend door een Gereformeerd Predikant, die onder de Klasis van *Voorn* en *Putten* behoort. Volgens de Quohieren der Verpondingen van 1732, beslaat *Dirkslandt* 2950 Gemeeten en 214 Roeden, met 225 huizen, 3 meestooven en één koornmoolen. Het Dorp van deezen naam vindt men ten Zuidoosten van den Polder, bijna een uur gaans van *Sommelsdijk*; en op gelijken afstand ten Westen van *Melis-zand*, en ten Zuiden van *Harkinge* of *Herkinge*; het is, met verscheide ruime straaten, zindelijk bebouwd. Ook is 'er eene Haven, die, van 't Zuiden naar het Noorden, ter lengte van omtrent 1100 Roeden, door het Land, in 't *Haringvliet* loopt. Behalven den Ambachtsheer, wordt *Dirkslandt* bestuurd door een Baljuw of Schout Criminneel en zeven Mannen, die eenige misdaaden beregten; de civile zaaken worden 'er beregt door den Schout en zeven Schepenen. De Polderzaaken worden beheerd door Dijkgraaf en drie gezwoorene. De ampten van Baljuw, Schout en Dijkgraaf worden door den zelfden persoon bekleed; hem is één Secretaris toegevoegd.

Zie VAN DER HOUVE, *Handvest Chronijk*, II. Deel. S. VAN LEEUWEN, *Bat. ill.* fol. 147. *Oudheeden vae Zuidholland*, p. 36. *Staat der Nederlanden*, VII. Deel, p. 137. enz.

DIRUTIUS, (REMEGIUS) eerſte benoemde Biſſchop van *Leeuwaarden*, als de Hoofdſtad van *Friesland*, werd in het Dorp *Valkeringehove*, onder het gebied der Stad *Kaſſel*, in *Walsch Vlaanderen*, geboren. Na de voleindiging zijner ſtudiën, werd hij Leeraar of Doctor in de beide Rechten, vervolgens Raadsheer in den Hoogen Raad van *Mechelen*, Requestmeeſter en Proost der Kollegiaale kerk te *Brugge*, en eindelijk tot de gezegde waardigheid verheeven. SANDERUS zegt, dat hij, te *Leuven*, een Kweekſchool, naar zijnen naam genoemd, heeft opgeregt. Als nieuw verkoorene Biſſchop van *Leeuwaarden*, heeft hij 't Provintiaal Sijnode, te *Utrecht*, in 1565, bijgewoond, doch den Biſſchoppelijken zetel in *Friesland* nooit beklommen, doordien, zo wel de Staaten van *Friesland*, als de gantſche Geeſtelijkheid aldaar, zig met kracht tegen de aanſtellinge der nieuwe Biſſchoppen verzetten. Deze waardigheid hem dan niet te beurt vallende, werd hij, na den dood van PETRUS CURTIUS, eerſte Biſſchop van *Brugge*, in *Vlaanderen*. Hij beleefde eenen hoogen ouderdom, en ſtierf, den 1ſten October des jaars 1617, nalaatende eenige geſchriften.

Zie *Oudheden van Friesland*, I. Deel, p. 289.

DITFORT, (REINART VAN) was, in het jaar 1621, Bevelhebber op het *Huis te Reide*, behoorende aan FLORIS, Vrijheere van *Boetzelaar*, Heere te *Odenkerken*. Graaf HENDRIK VAN DEN BERGH zond, van *Wezel*, eenige Ruiterij, om hetzelve te bemagtigen. DITFORT liet zig, op den 30ſten van de maand Augustus, overhaalen, om, zonder afwachting van één eenigen ſchoot, hetzelve overtegeven; zelfs had 's Graaven volk geen geſchut bij zig. DITFORT trachtte zig te verontſchuldigen, voorgeevende dat men hem, uit naam van den Heere VAN ODENKERKEN, bevel tot de overgave gebragt had, en dat hij aan dien, volgens een ſchriftelijke order der Algemeene Staaten, gehoorzaamheid ſchuldig was. Maar deze order verontſchuldigde hem niet bij Prins MAURITS, die begreep, dat de gehoorzaamheid wel betrekking had tot het burgerlijke, maar tot geene krijgsmans gehoorzaamheid. DITFORT werdt, in het Leger bij *Doornik*, in de *Over-Betuwe*, te regt geſteld, en door den

Krijgs-

Krijgsraad gevonnisd om onthalsd te worden; zo als ook geſchiedde, den 14den van de maand September des gemelden jaars.

Zie *Memoires de Fredrik Henri*, p. 2, 3 en 4. Artzema, I. Deel, bl. 49 en 50.

Dispargum, was de naam van eene Sterkte, gelegen op de grenzen van *Tongeren*, die, door de *Overrijnſche Franken*, bemagtigd was, en waarop men wil dat klodio, in het jaar 432, zijn verblijf hield. Ook meent men, dat het oude *Dispargum* het tegenwoordig *Diest*, in *Braband*, is. Anderen houden 'er *Duisberg* voor; dat ook, uit veele omſtandigheden, meer met de waarheid overeenkomt.

Zie *Vaderl. Hiſtorie*, I. Deel, p. 282. *Oudheden van Deventer*, p. 436, enz.

Divæus, (petrus) geboortig van *Leuven*, was een der beroemdſte Historieſchrijvers van *Braband*. Hij heeft geſchreeven de volgende Werken: *de Antiquitatibus Galliæ Belgicæ*; *de Antiquitatibus ejusdem, qualis fuit ſub Francis.* Onder zijne ongedrukte ſchriften heeft men: *de Antiquitatibus Brabantiæ, & Rerum Brabanticarum* Lib. XIX. *Rerum Lovanienſium Commentarii*, Lib. IV. Volgens val. andreas, ſtierf hij te *Mechelen*, in 't jaar 1581.

Diverswolde, of ook wel *Duurwolde*, een der aanzienlijkſte tien Dorpen van de Frieſche Grietenij *Opſterland*, eertijds behoorende onder *Ooſtergo*, en daarna geſchikt onder *Zevenwolden*. Het ligt bewesten *Bakkeveen*, een half uur van het *Koningsdiep*.

Toen de Staaten van *Friesland*, om *Spanje* afbreuk te doen, nodig oordeelden, om drie Schanszen optewerpen, werdt een van die aangelegd op den doortogt tuſſchen *Stellingwerf Oostsinde*, *Dieverswolde* en *Dombroek*, en tuſſchen *Domberg* en *Breidberg*. Vóór de Hervorming was aldaar een Kerk, aan st. jan toegewijd. De Gereformeerden aldaar worden door een Predikant bediend, die onder de Klasſis van *Zevenwolden* behoort.

DIX, (ARNOLD) was een der *Amſteldamſche* Kogplieden, welke, met en benevens de Heeren NICOLAAS en HENDRIK VAN HOORN en PIETER SCHUURMANS, eigenaars van de *Kolonie van de Berbice* werden. Deze Volkplanting was, in het jaar 1708, door de Westindiſche Maatſchappije, onder welker Octroij zij mede begreepen was, ten onſterflijken erfleen opgedragen, aan ABRAHAM VAN DER PEERE, Schepen en Raad der Stad *Vliſſingen*, wiens voorouderen dezelve, vijf-en-zeventig jaaren te vooren, hadden aangelegd. De ſomme, waarvoor de *Berbice*, in het jaar 1712, gebrandſchat werd, was nog maar gedeeltelijk in de Volkplanting betaald. Men had, aan de *Franſchen*, een Wisſelbrief gegeeven van omtrent honderd twee-en-tagtig duizend guldens, ten laste van JAN en CORNELIS VAN DER PEERE, Raaden en Oud-Burgemeeſters van *Vliſſingen*, en, voor een aanzienlijk deel, Eigenaars der Volkplantinge; maar deze weigerden, zig te verbinden tot de voldoening van den Wisſelbrief. De *Franſche* Gevolmagtigden, te *Utrecht*, en de Markgraaf DE CHATEAUNEUF, in den *Hage*, hielden ſterk aan, bij de Staaten, om de bovengemelde Heeren, tot de betaaling, te noodzaaken. De Staaten, niet gaarne ziende, dat de Franſchen zig zo nabij *Surinamen* vestigden, hielden de zaak ſleepende. Het liep aan tot in het jaar 1713, eer de *Franſchen*, met de bovengenoemde Amſteldamſche Kooplieden, ten aanzien der betaaling van den Wisſelbrief overeenkwamen, en om, met betaaling van honderd en agt duizend guldens, den eigendom der Volkplantinge afteſtaan. De Franſchen, na den ontfangst van genoemde geldſomme, de *Berbice* ontruimd hebbende, volgde de overdracht door de erfgenaamen van den Heere ABRAHAM VAN DER PEERE. De vier gemelde Heeren ſtonden, eenige jaaren daarna, hunnen eigendom in de Volkplanting wederom af aan de Maatſchappij en deelgenooten, voor de ſomme van *agtmaal honderd duizend guldens.*

Zie *Notulen van Zeeland*, van 4, 20 en 24 Sept. 1714. *Groot Plakaatboek*, V. Deel, p. 1551 en 1553.

DOBBESSE, (CORNELIS) een *Amſteldammer*, eerst Pastoor te

Zoe-

Zoeterwoude, en naderhand in zijne geboorteſtad, alwaar hij overleed, den 31ſten Januarij 1679.

Zie *Oudheden van Utrecht*, II. Deel, p. 476.

DOBBIUS, (JOHANNES) geboren in *'s Hage*, Doctor in de Godgeleerdheid, en Paſtoor te *Leiden*, en na afſtand daarvan gedaan te hebben, te *Zwolle*. Dien dienſt ook verlaatende, werd hij te *Debberen*, in *Westphaalen*, Monnik, en, op het laatſt zijns levens, Prior der Karthuiſers te *Kalker*.

Zie *Oudheden van Rhijnland*, p. 265.

DOCKENBURG, een Kaſteel, in *Friesland*, aan de *Lauwer*, zo als men wil, in of omtrent 240 jaaren na de geboorte van CHRISTUS gebouwd, door UBBE, Hertog der *Friezen*. *Dockenburg*, zegt men, betekent zo veel als een *Haven*, *Vrijplaats voor de Schepen*; zo als dit *Dok*, of *Dockenburg*, toenmaals diende voor die ſchepen, welke uit *Friesland* naar *Deenemarken*, *Engeland*, enz. voeren, ten dienſte van den Koophandel. Zie verder op het Artikel DOKKUM.

DODDENDAAL, eene Half-Heerlijkheid, in het Rijk van *Nijmeegen*, nabij *Ewijk*, alwaar men nog de overblijfzels ziet van het voorheen aanzienlijk Heerenhuis, of Slot, van dien naam, en waarvan het zwaare muurwerk, door de Franſchen, in de jaaren 1672 en 1702, zeer beſchadigd is. Een gedeelte van hetzelve is tot eene wooning van den Eigenaar bekwaam gemaakt. Deze, zijnde Roomschgezind, houd een Prieſter op het zelve, die den dienſt verricht, in eene ruimen kelder, die wel agt honderd menſchen bevatten kan.

Zie *Tegenwoordige Staat, en Geographiſche Beſchrijving van Gelderland.*

DODINS-LANE, *Lane*, of *Laan*, is, bij de *Friezen* en *Hollanders*, een bijzondere weg, loopende na eene Wooning, Hofſteede, of Kerk. Zo vindt men *Berg-lane*, *Kerk-lane*, *Dodins-lane*, enz. Volgens een giftbrief van ALRID, als Voogdes-

ſe van *Holland*, van het jaar 1260, moet deze niet verre van *Leiden* geleegen hebben.

Zie ALTING, Tom. II, fol. 44.

Dodo, word gehouden voor den tweeden zoon van HEIMAN of HEIMEN, Heere van *Leerdam*, welke, door zijnen vader, daarmede beſchonken werd, en de tweede Heer van die plaats zou geweest zijn. Hij zonder Erfgenaamen overleeden zijnde, is *Leerdam* wederom overgegaan in het *Huis van Arkel.* Anderen ſchrijven de ſtichting van *Leerdam* toe aan FOP, of FOLPERT, broeder van DODO. Ook zijn 'er, die dezen DODO, HEIMAN noemen, en zeggen, dat hij, uit hoofde van zijns broeders kinderen, tot geen ſtaat kunnende geraaken, zig naar *Frankrijk* begeeven had; dat hij aldaar, door het bedrijven van roemrugtige daaden, tot Graaf in het *Land van Aquitanie* verheven werd. Dan, wij behoeven de zaaken van hun, die dus van den weg afdwaalen, maar in te zien, om van hunne misſlagen overtuigd te worden. Ook hebben wij reeds, op het geſlacht van ARKEL, gezien, dat deze ſtellingen met de waarheid niet overeenkomen. Dus houden wij dan DODO voor den tweeden Heer van *Leerdam.*

Dodo, een ander van dien naam, geboren in *Friesland*, was Kanunnik te *Bazel.* Van hem weet men niet anders, dan dat hij de eerſte geweest is, die poogingen deed om de Werken van den Oudvader AUGUSTINUS bijéén te doen drukken; hij had den inhoud van ieder verhandeling aan het hoofd geſteld. Doch de Peſtziekte belette hem, in het jaar 1501, zijn opgenomene taak te volvoeren.

Zie *Oudheden van Friesland*, I. Deel, p. 352.

Dodo, zoon van BERWOUT, Advocaat der Abdij van *Egmond*, na wiens overlijden DODO zig als erflijk Advocaat wilde doen kennen; dat hem, door den Abt WIJBOLD, die, in het jaar 1161, Heer WOUTER gevolgd was, betwist, en die daarin ondersteund werd door alle de Kloosterbroeders. Dodo, om zijn regt te doen gelden, deed beſlag leggen op alle de kloostergoederen.

De

De twisten, die daar uit voortkwamen, werden zo hevig, dat beide partijen zig verpligt vonden, de zaak voor te ſtellen aan Graave FLORIS DEN DERDEN; die dan ook, in het jaar 1174, de volgende uitſpraak deed:

Kennelijk zij alle geloovige Kristenen, dat Floris, *Graave van* Holland, *zoon van* Dirk, *in hoope dat Godt hem daar voor zal beloonen, het verſchil, dat 'er ontſtaan was, tuſſchen het* Klooſter van Egmond, *en* Dodo, Berwouts zoon, *(dewijl hij voorgaf, dat het ampt van Klooſter Voorſpraak, en het regt der geheele Abdij, zijn Erflijk leen was, en de Kloosterbroeders dit wederſpraken) geſlist en bijgelegd heeft: Weshalve de Graave, op het advis zijner Raaden en Edelen, geordonneert, en voor een groote menigte van menſchen uitſpraak gedaan heeft, dat de* Graave van Holland, *alleen is en blijft* wettig Advocaat der Kerke van Egmond, *en dewijl de kerk in het mindere geen uitſpraak ontbeeren kan, daarom heeft Hij openlijk vastgeſteld, dat de geen, die de Graaven des Lands, en den Abt des Kloosters, met gemeen goedvinden, daartoe mogten verkiezen, de Advocaat des Kloosters zijn zal; en die bediening niet uit eenig gunstbewijs, maar volgends overeenſtemming, zo lang behouden zal, als de Abt en Graaven dienſtig zullen oordeelen.*

Graaf FLORIS ontkende dus het regt, dat DODO meende te hebben; doch na gedaane uitſpraak, werd DODO echter als Advocaat aangeſteld. Hij bouwde daarna zijn Slot, dat men nog den *Hoef* noemt. Men zie, wat wij, ten aanzien van dit ampt van ADVOCAAT DER KERKE, reeds gezegd hebben, in ons I. Deel.

DODONEUS, (REMBERTUS) werd geboren te *Mechelen*, den 19den Junij des jaars 1517. Te *Leuven* leide hij de gronden tot de kennisſe der Geneeskunst, bezogt daarna de Hooge Schoolen in *Frankrijk* en *Italië*, en werd, zo door zijne naarſtigheid als omgang met de vermaardſte geleerden van dien tijd, zeer vermaard in de Geneeskunst en andere Weetenſchappen. Bijzonder leidde hij zig toe op de kennisſe der kruiden. Uit *Italië* begaf hij zig naar *Duitschland*, en werd aldaar Lijfärts van de Keizers MAXIMILIAAN en RUDOLPH DEN TWEEDEN. In de *Nederlan-*

den komende, werd hij, te *Leyden*, in het jaar 1582, tot Hoogleeraar in de Geneeskunst beroepen. Hij ſtierf aldaar, den 10den Maart 1585, in den ouderdom van agt-en-zestig jaaren, nalaatende verſcheiden Werken, onder welke uitmunt zijn *Kruidboek*. Zijne andere werken zijn, *Oefening der Geneeskunde*; *Geneeskundige Raadgevingen*; *Inleiding tot de Aardklootkunde*; *Beginzelen der Hemel en Aardrijkskunde*, enz.

Zie M URSIUS, MELCHIOR, VAL AND., M VAN DER LINDEN, *de Script Med* Zijn afbeeldzel gaat, op onderſcheidene wijzen, in prent uit.

DOEDES, *Vice-Admiraal*, in dienst van den Lande, en wel op den beroemden togt naar *Chattam*, in het jaar 1667, waarvan wij, op het Art. van BRAKEL, in het VIII. Deel, reeds melding gemaakt hebben. DOEDES was beſchelden onder de Vlag van den Luitenant-Admiraal DE RUITER.

DOELE, (*'t Land den*) of de *Polder van den Doele*, in *Staats Vlaanderen*, legt, ten Westen en ten Noorden, tegen het verdronken land van *Saaftingen*, ten Oosten tegen de *Schelde*, en ten Zuiden tegen het land van *Ketenesſe*; het is, van het noorden naar het zuiden, ruim een uur gaans lang, en, van het oosten naar het westen, een half uur breed. Het is eene Heerlijkheid, die hoog, laag en middelbaar geregt oefent. Men vindt aldaar goed wei- en koorenland. Dan het onderhoud der dijken aldaar kost jaarlijks een aanmerklijke ſomme. In het *Land van den Doele*, aan de *Schelde*, ligt een klein Dorpje, 't welk dien zelven naam heeft, alwaar de Roomschgezinden eene Kerk hebben, waarin zij hunnen Godsdienst verrigten. Op de grenzen van het *Land van Saaftingen* lag, weleer, het *Fort den Doel*. In deze dagen is *de Doel* zeer berugt geworden, door een verſchil tusſchen de *Staaten* en zijne Keizerlijke Majesteit JOSEPHUS DEN TWEEDEN, over de grensſcheiding. Zie verder LIEFKENHOEK. In het *Barriere Tractaat*, van den 15den November 1713, leest men: *En tot Conſervatie van de beneden Schelde, en de Communicatie van Staats Braband en Vlaanderen*, ſedert zijne Keizerlijke en Katholijke Majesteit, *in volle en volkomen ei-*

gen-

ROBERTUS DODONEUS.

gendom en Souverainiteit, *het Dorp en Polder* den Doel, *alsmede de Polders van* St. Anne *en* Ketenisse.

DOELE, of *Doelen*. Aldus noemt men zekere gebouwen, die men bijna in alle Steden vindt, en, in vroegere jaaren, zijn opgericht ten dienſte der Schutterijën. Zij draagen ook den bijnaam van *Kloveniers-*, *Hand-* of *Voetboogs-Doelen*, naar het ſchietgeweer, dat de Schutterijën, aan welke dezelve weleer behoorden, gewoon waren te gebruiken. Alle dezelven moetende beſchrijven, of reeds beſchreeven hebbende, onder de beſchrijvingen der bijzondere Steden, gaan wij het verdere daarvan ſtilzwijgende voorbij; zo als wij dan ook doen omtrent de

DOELISTEN, met verzoek dat de Leezer gelieve te herzien, het geene wij, van die Muitemaakers in *Amſteldam*, zo in het jaar 1672 als 1748, gezegd hebben op het Art. AMSTELDAM, in het III. Deel, alwaar wij hunne bedrijven, omſtandig, hebben ter nedergeſteld.

DOENJUM; zie DONJUM, een Dorp, in *Friesland*.

DOENRIJP; zie DRONRIJP, of *Rijp*, een Dorp, in *Friesland*.

DOES, of *de Does*, eene rivier, of eigenlijk de derde *Rhijnſprankel*, welke, een groot half uur van *Leyden*, uit den *Rhijn* uitwatert, loopende van *Leiderdorp*, door de Heerlijkheid *Alkemade* en *Eſſelijkerwoude*, tot in de *Wijde Aa*, daar zij het uitloopend water van de *Heimanswetering* ontvangt. Als een vierde Rhijnſpruit, komende van *Alphen* uit den *Rhijn*, door *Woubrugge*, vlietende mede tot in de *Wijde Aa*, en daar zig vermengende met *de Does*, doorloopt ze de *Braſemer* en *Oude Wetering*, tot aan den *Duikerhoek*, anders *Ruigenhoek* genaamd, door het *Leidſche Meer*, voorts haaren loop neemende naar *Polanen* en *Sanerkolk*. Van dezen *Rhijnſprankel* heeft het oud Adelijk geſlacht, waarvan wij zo aanſtonds zullen ſpreeken, zijnen naam ontvangen.

DOES, (*Huis te*) waarnaar het oud Adelijk geſlacht van VAN DER DOES den naam heeft, ſtond, weleer, aan het bovengemelde Water *de Does*, omtrent de plaats daar hetzelve in den *Rhijn* valt, doch is, ſedert eenige jaaren, afgebroken.

DOES, (VAN DER) een oud Adelijk geſlacht, afkomſtig uit *Rhijnland*; men zie van hetzelve de bijgaande TAFELS, en eenige bijzonderheden van dezen en geenen, daarop gemeld, in de volgende Artikelen.

DOES, (MAURIJN VAN DER) ſtaat bekend als Raad van Graave WILLEM DEN DERDEN. Hij bloeide in en omtrent het jaar 1326. Zijne vrouw was de zuster van Heere WOUTER VAN AMSTEL VAN MIJNDEN.

DOES, (MAURIJN VAN DER) een kleinzoon van bovengemelden, hield de partij der *Hoekſchen*; dat is, hij verklaarde zig voor Vrouwe MARGREET, tegen haaren zoon WILLEM DEN VIJFDEN. Doch hij verzoende zig, daarna, met den Graaf, en diende hem met drie paarden, onder den Heer VAN BREDERODE, in den oorlog tegen JAN VAN ARKEL. Hij werd, bij *Oudewater*, gevangen, en niet ontſlagen, dan na het betaalen van groot losgeld; waarvoor hij zelfs, om zijne vrijheid te bekomen, veel van zijne goederen verkoopen moest. Dan, deze ſchade werd hem, in het jaar 1397, door Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, vergoed. Zijne VROUW WAS LIJSBETH VAN VOORN.

DOES, (DIRK VAN DER) mede uit dit geſlacht afſtammende, was, in 1446, Schout te *Dordrecht*, en Baljuw van *Zuidholland*. Hij ſtierf, in hoogen ouderdom, in 1480.

DOES, (DIRK VAN DER) gedurende het beleg van *Haarlem*, daar binnen zijnde, werden zijne beide beenen afgeſchoten; welk ongeval hem den dood veroorzaakte.

DOES, (JACOB VAN DER) was Raad van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, en, benevens den Heer VAN NOORDWIJK, Gouverneur der

n van *Dirk* uit
an Oudshoorn,
van Poelgeest,

den *Does*, ge-
liet na vijf Kin-

ten man *Adri-*
Kinderen.

ige, getrouwd
Raad in den
1629.

wd met *Simon*
a.

rſte Kind, uit
en *Eliſabeth*
eester van de
rleed 1502,
ogter van *Ja-*
id dogter van
n Kinderen. I.

ne te Konings-

e te Loosdui-
n het ſlegt ge-

onge, Nonne

: 1474.

G. 1. *Adriaan van der Does*, Dogter van WILLEM, getrouwd met *Jan van Lokhorst*.

2. *Henrika van der Does*, getrouwd met *Herman Jacob van Oestgeest*.

3. *Margreta van der Does*, getrouwd met *Willem Stoop*.

H 1. DIRK VAN DER DOES, Ob. ongeh.

2. *Hendrik van der Does*, was 1518 Schout te Leiden, getrouwd met *Adriana van Boshuizen*, en daarna met *Catharina de Vrieſe*, laatende na vier Kinderen. K.

3. *Margreta van der Does*, Nonne te Koningsveld.

4. *N. van der Does*, 1492 Nonne ter Lee.

5. *Machteld van der Does*, haar eerſte Man was *Jacob van Dorp*, de tweede *Gerrit van Hoogwoude*.

I. 1. *Eliſabeth van der Does*, dogter van *Adriaan*, getrouwd met *Jan Ruigrok van der Werve*, de tweede *Willem van Reimerswaal*.

2. DIRK VAN DER DOES, Heer van Kattendijk, enz. getrouwd met *Joſina van Zuilen*, Erfdogter van *Noordwijk*, verwekte bij haar zes Kinderen L. Uit het tweede Huwelijk van *Adriaan van der Does*

3. *Jan van der Does*, Obiit 1529.

4. *Adriaan van der Does*, Obiit 1563.

5. *Filip van der Does*.

6. *Margreta van der Does*, bijgenaamd de Schoone, getrouwd met *Gillis van Rulijn*, de tweede *Dirk van Poelgeest*.

7. *Konelia*, Nonne te Rhijnburg.

8. *Eliſabeth*. — ibid.

9. *Johanna*.

10. *Maria*.

DER DOES, le de *Noord-* en *St. An-*, beſchreven n de Ridder- land, en we- Gecommitt. ter Admira- rdam. Bail- ter Ambach- met *Doro* dogter van utenant-Ko- pitein in de t, hebbende aarvan nog n. V.

V. Jonkheer WIGBOLD JAN THEODOOR *Baron van der Does*, beſchreven in order der Ridderſchap en Edelen van Holland en Westfriesland, en wegens dezelven Preſideerende in het Collegie van Gecommitteerde Raaden, Bailjuw en Dijkgraaf van Rhijnland, Castelein, Drosſaard en Dijkgraaf van Stad en Landen, van Heusden, Commisſaris van 's Lands Posterijen; Meesterknaap der Houtvesterijen van Holland; Bailjuw van 's Gravenhage, Heer van beide de *Noordwijken*, *Langeveld* en *Ofnem* Raad en Rentmeester Generaal van de Abdije van Leeuwenhorst, Vrijheer, Raad en Rentmeeſter Generaal der Abdije van Rhijnsburg, enz. enz. enz.

Jonkheer GERLACH DOIS BARON VAN DER DOES, Hoogheemraad van Delfland, Heer van Langeveld en Preſideerende in de Provinciaale Rekenkamer van Holland en Westfriesland wegens de Ridderſchap, enz. enz. enz.

Mr. *Bruno van der Does*, Bailjuw en Dijkgraaf van de Oude Landen van Altena en van de Krimpenerwaart, Vroedſchap en Oud-Burgemeeſter te Gouda, Hoogheemraad van Schieland, enz. enz. enz.

der Stad *Leyden*, gedurende het beleg in het jaar 1574. Hij overleed, zeer ſchielijk, te *Rhoon*, bij *Dordrecht*, in het jaar 1577.

DOES, (DIRK VAN DER) was de jongſte zoon van JACOB VAN DER DOES *Hendriksz*, en van CLARA VAN ADRICHEM; uit welk huwelijk hij, in het jaar 1562, geboren werd. Den ouderdom van vijf-en-twintig jaaren bereikt hebbende, werd hij, in 1587, Baljuw en Dijkgraaf van *Rhijnland*, en in het volgende jaar, Hoofdſchout der Stad *Leiden*. In dat zelfde jaar, Vice-Admiraal van *Holland* zijnde, nam hij een Galjoot, onder het opzigt van DIEGO PIEMONTEL. Onder andere vond hij daarop een Wimpel van ongelooflijke lengte, die, als een gedenkteken, in de *St. Pieters Kerk*, te *Leiden*, werd opgehangen, en 'er nog te zien is. In het jaar 1594 was hij, nevens Graaf WILLEM, in *Groningerland*, en werd aldaar, bij het beſtormen en inneemen van *Aduwarderzijl*, door zijn been geſchoten. In het volgende jaar, werd hij, in plaats van CHARLES LEVIN, Heere van *Famars*, voor *Oortmarsſum*, in 1592 geſneuveld, en wiens plaats nog niet vervuld was, aangeſteld tot Overſte van het geſchut en krijgstuig, op eene wedde van vier honderd guldens ter maand. In 1596 werdt hij, met PIETER MOIALEN, Commis, met een voorraad geld, aan Prinſe MAURITS gezonden, die zig binnen *Hulst* bevond, en, in 1599, aangeſteld tot Admiraal op de vloot, die naar *Spanje* was beſtemd, nam, ten dien einde, den 21ſten Mei, affcheid van Prinſe MAURITS, en ſtak, den 26ſten, met eene Vloot van zeventig zeilen, van voor *den Briel* in zee. Den 11den Junij naderde de vloot onder het geſchut van het Kasteel *de Corrunnes*; doch, aldaar niets kunnende verrichten, zeilde zij voort, en kwam, den 26ſten Junij, ten anker aan het Eiland *Groot Canarie*. Hij landde met groot gevaar en blijken van dapperheid. Eerst werd het Kasteel *de Palma* ingenomen, liggende een mijl beneden de Stad. Den 28ſten ondernam de Admiraal het inneemen der Stad, waartoe hij zelve de ſtormladders beklom, en de belegerden zo grooten ſchrik aanjoeg, dat zij, met hunne beste goederen, op het gebergte vlugten, en de Stad ten prooi aan den overwinnaar lieten. Na het houden van een dankdag, op den 30ſten Junij, be-

begon men, wijl de Vlugtelingen de behoorlijke brandſchattingen weigerden, de klokken, het geſchut, wijn, wolle, aan boord te brengen. Dit verrigt zijnde, werden, den 4den Julij, de Stad en omliggende Kloosters in brand geſtooken, en het Eiland verlaaten; waarna de Admiraal VAN DER DOES zijne vloot verdeelde, en de helft der ſchepen, onder het beleid van JAN GERBRANDS, herwaards zondt. Onder het Eiland *Majo* leggende, nam hij verſcheidene ſchepen, wendde het naar *Guinea*, langs de Eilanden van *Caap Verde*, en naderde voor *St. Thomas*, bijna onder de linie, twee graaden van de Westkust van *Afrika*, plonderde, na een hevigen tegenſtand, hetzelve, als ook de Stad *Payoaſan*. De buit aldaar bekomen en ingeladen, beſtond in bijna honderd ſtukken metaalen kanon, duizend kisten bruine zuiker, bijna veertien honderd Olifantstanden, Lijwaaten, enz. als ook een goede ſomme geld. Dit Eiland, door de hette, voor de Nederlanders zeer ongezond zijnde, werd 'er de Admiraal mede door eene ziekte aangetast, en, op den 24ſten October 1599, in den ouderdom van zeven-en-dertig jaaren, uit het leven gerukt. Zijn lichaam werd, in een huis, diep onder de aarde, bedolven, en toen in brand geſtoken, om het verborgen te doen blijven: waarna de Vloot, eerst onder bevel van CORNELIS LIENS, daarna van GERRIT STORM VAN WENA, en eindelijk van THOMAS STORM VAN WENA, in het Vaderland terug kwam. De Heer PIETER VAN DER DOES, zig, van jongs af, aan den krijg hebbende overgegeeven, was geen man van ſtudie, maar wel van een goed oordeel. Van Adelborst was hij opgeklommen tot de waardigheid van Admiraal van de Vloot, en heeft, in dat kort beſtek van jaaren, daar en boven, verſcheidene politike en militaire ampten bekleed. Zijne vrouw en kinderen ſtaan op de Geſlachttafel gemeld.

Zie DE GROOT, *Jaarboeken*, DOR en anderen.

DOES, (MARGARETHA VAN DER) Staatjuffer bij de Hertoginne Weduwe van Hertog KAREL VAN BOURGONDIËN, beroemd wegens haare ſchoonheid. Zij trouwde, eerst met GILLIS VAN RULYN, Heer van *Brij*, in *Henegouwen*, en daarna met DIRK VAN POELGEEST, Ridder. Uit haar eerſte huwelijk had zij eene dochter,

MAR-

MARGARETHA genaamd, die de vrouw werd van JACOB KABBEL-JAUW, van *Gent*, die bij haar verwekte een zoon, JAN KABBEL-JAUW genaamd; een man van naam, in 's Lands Geſchiedenisſen; hij was, in het jaar 1572, tegenwoordig bij de verovering van den *Briel*, en, in het volgende jaar, Gouverneur van het toen belegerd *Alkmaar*.

DOES, (JOHAN, of JAN VAN DER) meest bekend bij den naam van JANUS DOUZA. Het geen van hem, en zijne zoonen, elders, op den naam van DOUZA, gemeld wordt, zullen wij hier plaatzen. Deze, zijnde Heer van *Noordwijk* en *Katwijk*, werd geboren te *Leiden*, den 5den December des jaars 1545, uit het huwelijk van DIRK VAN DER DOES en ELISABETH VAN CATS. De gronden zijner ſtudiën leide hij eerst te *Lier*, in *Braband*, daarna te *Leuven*, en voltrok die te *Parijs*; vanwaar hij, met roem overlaaden, in zijne geboorteſtad terug kwam. Aldaar vondt hij dubbele gelegenheid, om zijne bekwaamheden ten toon te ſpreiden, als Geleerde, als Held, als Staatkundige, en boven al in Eerlijkheid en Vaderlandschliefde. De doorſlaandſte blijken van zijnen Heldenaart gaf hij, gedurende de ſtrenge belegering zijner geboorteſtad, in het jaar 1574; alwaar hem het Bevelhebberſchap was opgedragen. Te gelijk deed hij zijne Eerlijkheid kennen, toonende dat geen Spaansch goud, noch vleijerij, noch beloften, noch bedreigingen, eenigen invloed hadden op het hart van dien braven Nederlander, of in ſtaat waren hem te doen wankelen. Laatere tijden en omſtandigheden deeden zijne Staatkunde kennen, dewijl geen der listen van LEICESTER in ſtaat was, om hem afetrekken van de waare belangen van zijn Vaderland. Zo ſterk van alle kanten op de proef gezet zijnde, was hij het waare en echte voorwerp, waarop de Staaten des Lands, in die hachelijke omſtandigheid, zig konden verlaaten, en hem de gewigtigſte posten aanbetrouwen; zo als dan ook geſchiedde, in verſcheidene Gezantſchappen, naar *Engeland* en elders. Reeds in het jaar 1572 was hij afgezonden geweest aan ELISABETH, Koninginne van *Engeland*, om van haare Majesteit geld en manſchap, ter ondersteuninge, te verzoeken. Na den ongelukkigen dood van Prinſe WILLEM DEN EER-

STEN,

sten, begaf hij zig, zonder 'er zelfs zijne huisvrouw kennis van te geeven, naar *Engeland*, met oogmerk, zo als men vermoed, om een weg tot nadere onderhandeling met de Koningin te baanen, en den keer, dien anderen tot *Frankrijk* wilden neemen, afteweeren. Toen men, in het volgende jaar, eenpaarig, beslooten had, ELISABETH de opperheerschappij en bescherming aantebieden, bevond zig de Heer VAN NOORDWIJK aan het hoofd van het aanzienlijk getal der Afgezanten.

Zijne Geleerdheid is nooit door iemand in twijffel getrokken; nog heden zijn zijne schriften 'er de bewijzen van. Hij was een groot Taalkundige, een uitmuntend Digter, een voortreffelijk Historieschrijver. Kortom, zijn verstand deed alle de Geleerden van zijnen tijd reikhalzen, om briefwisseling met hem te houden, en gaven hem de heerlijkste getuigenissen.

Hoe werkzaam hij moet geweest zijn, blijkt hier uit, wijl hij, buiten die gewichtige Posten, als Registermeester van *Holland*, Raad in den Hoogen Raad, Curator der Leidsche Academie, nog heeft kunnen schrijven, *Annales Hollandiæ*, of *Jaarboeken van Holland*, Aantekeningen op de Latijnsche Dichters, PETRONIUS, PLAUTUS en CATULLUS.

Deze met regt genoemde *Groote van der Does*, overleed den 8sten of 11den October des jaars 1604, in het negen-en-vijftigste jaar zijns ouderdoms; nalaatende, uit zijn huwelijk, met ELISABETH VAN ZUILEN, onder de agt kinderen, op de Geslachttafel vermeld, drie Zoonen, die, onder den naam van DOUZA, mede in de geleerde wereld bekend zijn. 's Mans afbeeldzel gaat, op onderscheidene wijzen, in prent uit, waarvan de beste zijn die van VISSCHER en HOUBRAAKEN.

Zie verder HEINSIUS, *in Laudatione funebri*; SWERTIUS; MEURSIUS, MELCHIOR ADAMI; VAL. ANDREAS; FOPPENS; BURMANNI *Syll. Epistol.* Tom. I. BOR; HOOFT; WAGENAAR, VIII. Deel; TE WATER en meer andere, die allen met lof van hem gesproken hebben.

DOES, (JOHAN, of JAN VAN DER) ook bekend bij den naam van JANUS DOUZA SECUNDUS, als zijnde de oudste zoon van bovengemelden, werd gebooren in het jaar 1572. Hij volgde zijnen

nen vader, met allen ijver, op het ſpoor der geleerdheid, en kroeg eerlang den roem van te zijn een groot Taal- en Historiekundige, daarbij een goed Digter, Philoſoof en Wiskunſtenaar. Allen, die hem kenden, waren overtuigd, dat hij zijnen vader, indien niet overtroffen, ten minſten zou gelevenaard hebben, zo de dood hem niet belet hadde, dien trap te bereiken. Hij ſtierf in den bloei zijner jaaren, den 21ſten December 1596, laatende, op den ouderdom van vier-en-twintig jaaren, in de waardigheid van Bibliothecaris van de Leidſche Academie, verſcheidene Latijnſche Werken na.

Zie SWEERTIUS, FOPPENS, VAL. ANDREAS.

DOES, (GEORG VAN DER) of DOUZA, tweede zoon van JOHAN VAN DER DOES en ELISABETH VAN ZUILEN, was mede een groot Taalkundige, en onthield zig, op zijne reize in de Ooſterſche Landen, eenigen tijd, te *Konſtantinopole*. Het verhaal van zijne reize, met verſcheidene opſchriften, door hem, binnen die Stad, en elders, opgeſpeurd, heeft hij, bij wijze van een Brief, door den druk gemeen gemaakt; men vindt denzelven ook in den *Theſaurus* van GRONOVIUS. Hij overleed, op zijne terug reize met den Admiraal PIETER VAN DER DOES, in den bloei zijner jaaren, in het jaar 1599, nog geen vijf-en-twintig jaaren oud zijnde.

Zie *de Schrijvers hier voor gemeld*.

DOES, (FRANS VAN DER) of FRANCISCUS DOUZA, de vierde zoon uit het bovengemelde huwelijk, was Kanunnik te *Utrecht*, en ſtaat mede op den rol der Geleerden van *Nederland*. Door hem zijn, in het jaar 1600, uitgegeeven, de *Brieven van Julius Cæſar Scaliger*, benevens deszelfs uitleggingen of verklaaringen over de *Historie der Dieren van Ariſtoteles*, nevens de overgebleevene ſtukken van LUCILIUS, met zijne opheldering.

Zie *als vooren*.

DOES, (DIRK VAN DER) of DIDERIK DOUZA, de zesde zoon uit meergemelde huwelijk, was Heer *van Berkenſtein*, en Schepen der Stad *Utrecht*; een man van veel bekwaamheid en geleerdheid.

heid. Door hem is, in het jaar 1614, uitgegeeven, de *Chronijk van Gregorius Logotheta*, met zijne aanmerkingen; en, in 1638, een ander werk, onder den titel van *Farrago Ethica variarum linguarum, variorumque auctorum*; als mede, *Lusus imaginis jocosæ*, en anderen.

Zie mede *als vooren*.

DOES, (VAN DER) een ander, doch mede een zeer oud en beroemd geslacht van dezen naam, in *Zuidholland*, voerende een onderscheiden wapen; dat van het eerstgemelde is *negen roode Ruiten, vijf onder en vier boven, op een goud veld*; doch dit heeft een *roode Leeuw op een goud veld*. Uit dit beroemd geslacht zijn mede veele mannen van aanzien te voorschijn gekomen, onder andere de volgende.

DOES, (FILIPS VAN DER) Kamerheer van Vrouwe JACOBA VAN BEIJEREN, Graavinne van *Holland*. Hij had ter vrouwe HEILWIG, *Heeren Jansdochter van Roozendaal*, Ridder, met welke hij ten huwelijk kreeg, de Ambachtsheerlijkheid van *Heer Jansdam*, met de Tiende. Hij liet na,

DOES, (BARTHOLOMEUS VAN DER) Heer van *St. Jansdam*, Dijkgraaf van *Zwijndrecht*; hij woonde binnen *Dordrecht*, en stierf aldaar in hoogen ouderdom, in 1434. Tweemaal was hij gehuwd geweest, eerst met YDA VAN MUILWIJK, van *Dordrecht*; de tweede vrouw staat niet bekend. In het eerste huwelijk verwekte hij:

YDA VAN DER DOES, getrouwd met Mr. JAN BOERN, Raad en Kamerheer van Hertog KAREL VAN BOURGONDIËN; zij baarde hem één dogter, MARGARETHA genaamd.

ELISABETH VAN DER DOES, die ten man had TIELEMAN OOM VAN WIJNGAARDEN.

Uit het tweede huwelijk, met *N. N.*, verwekte hij:

FI-

FILIPS VAN DER DOES, na zijns vaders dood, Heer van *St. Jansdam*, en Kapitein van een Slot op *Texel*. Hij overleed, in 1517, nalaatende zijne weduw ELISABETH VAN AAKERLAAKEN, bij welke hij, volgens VAN LEEUWEN, verwekte, vijf-en-twintig kinderen, waarvan 'er maar vijf in leeven bleeven:

JOOST VAN DER DOES, die volgt.
BARTHOLOMEUS.
FILIPS.
CATHARINA.
ELISABETH.

JOOST VAN DER DOES, Heer van *St. Jansdam*, trouwde met ANNA VAN DER SCHOIR, waarbij hij won, FILIPS, JOHAN, CORNELIS, WILLEM en ANNA VAN DER DOES. JOHAN bragt zijn geslacht over in *Engeland*, daar hij kinderen naliet. VAN LEEUWEN meld nog uit dit geslacht eene MARIA VAN DER DOES, die ten man had Mr. JACOB CROESINK, Rekenmeester van *Holland*, overleeden Ao. 1493.

Zie *Bat. Illustr.* p. 933.

DOES, (WILLEM VAN DER) en meer andere van dien naam, als SIMON VAN DER DOES, vindt men gemeld op de Regeeringslijsten van *Amsteldam*, en in andere Steden. Doch wij zijn buiten staat te bepaalen, of de twee, zo even genoemd, tot een van de beide geslagten behoord hebben, of van een ander afkomstig zijn. WILLEM VAN DER DOES was, in het jaar 1585, Hoofdschout te *Amsteldam*, en SIMON VAN DER DOES, in 1618, Raad, en, 1621, Schepen aldaar.

Zie WAGENAAR, *Beschrijving van Amsteldam*, IV. Stuk, p. 35 en 378, V. Stuk, p. 86, 116 en 123, in 8°.

DOES, (JACOB VAN DER) werd geboren te *Amsteldam*, den 4den Maart 1623, van aanzienlijken huize; zijnde zijn grootvader aldaar geweest Secretaris, en zijn vader Secretaris van de Assurantiekamer. Deze hem, al vroeg, door den dood ontvallen zijnde, moest JACOB voor zijn tijdelijk bestaan zorgen.

Hij begaf zig tot de Schilderkunst, en trok, met zijn twintigſte jaar, naar *Italië*, alwaar hij weinig opgang maakte. In zijn Vaderland terug gekeerd zijnde, zette hij zig in *'s Hage* neder. De dood eener beminde egtgenoote maakte hem traag en luſtloos. Zijne vrienden bezorgden hem het Secretarisampt te *Sloten*. Bij het waarneemen daarvan oefende hij de ſchilderkunſt, beſtaande meest in het afſchetzen van ſchaapjes en ander viervoetig gedierte. Hij overleed, den 17den November des jaars 1673, nalatende twee zoonen, SIMON en JACOB, die mede, ſchoon met nog ongelukkiger uitſlag, de ſchilderkunſt geoefent hebben. SIMON kreeg, door goede voorſpraak, een plaats in 't Gasthuis in den *Haag*; doch ontloopende hetzelve, geneerde hij zig, in *Brabant*, met voor de Kunſtkoopers te ſchilderen. Zijn broeder JACOB leide mede een zwervend leeven, en overleed te *Parys*.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel, 326 en 327. WAGENAAR, XI. Stuk, in 8°, p. 417 en 418.

DOESBURG, voorheen een zeer ſterk Steedje, in *Nederland*, liggende in het Westerdeel van het Graaffchap *Zutphen*, omtrent drie uuren van daar, ter plaatſe daar de *Oude* en *Nieuwe Yſel* zig met elkander vereenigen. Behalven *Zutphen*, zijn, in dat Kwartier van *Gelderland*, nog drie mindere Steden, die het zegt van ſtem in de Vergadering der Staaten des Kwartiers hebben: *Deutecom*, *Lochem* en *Grol*. Onder het Richterampt van *Doesburg* behoort het Kerſpel *Angerloo*, *Lattum* met de geërfden, *Drempt* met de geërfden. *Doesburg* is zeer oud. Men wil zelfs, dat het al vóór CHRISTUS geboorte bekend was. De naſpoorders der aloudheid ſtellen het als zeker, dat de Bouwheer daarvan DRUZUS NERO, de ſtiefzoon van Keizer AUGUSTUS, geweest is, en dat het, na het dertiende jaar onzer Tijdrekening, den naam van *Druzusburgt* zou gehad hebben, en, met weglaating van eenige letteren, naderhand *Doesburg* genoemd is. Zij, die dit ſtellen, bevestigen het met de woorden van LUCIUS FLORUS, die zegt, dat DRUZUS, op de rivieren de *Maas*, *Elve*, *Weſer* en den *Rhijn*, meer dan vijftig Kasteelen en Burgten heeft doen bouwen, waaronder dan ook *Druzusburgt*, nu *Doesburg*, ge-

geteld word, als leggende aan den kant van den *Rhijn*, en de *Fossa Drusiana*. Van ouds was deze Stad eene der *Vrije Hanssteden*. Zij heeft zeer welige wei- en bouwlanden om zig, welke, van den *Veluwschen* kant, omtrent een half uur buiten de Stad, zig uitstrekken tot aan een gebergte, dat met een zeer vermaaklijk bosch bewassen is. De oude *St. Maartens Kerk* stond, weleer, aan de *Saltpoort*, nevens den *Wal*; in oude Handvesten werd zij de *Moederkerk* genaamt. Haare stichtingtijd is onbekend. Dit weet men, dat zij, in het jaar 1430, door een geweldigen storm en watervloed, met een gedeelte der Stad, is weggespoeld, en daarna eene andere, meer dieper stadwaarts in, gebouwd is, die nog in wezen is, en met een zeer sierlijken hoogen Toren pronkt.

De Commandeur van het Duitsche Huis binnen *Utrecht*, was voortijds verpligt, in eigen persoon, of ten zijnen koste, door een van de Orde, daar toe te zenden, den Dienst aldaar waar te neemen. Deze verpligting, en het daaruit volgend regt, was aan deze Ridders gekomen, van de Kloosterbroeders te *Bethlehem*, een der oudste Conventen in het Graafschap *Zutphen*. Deze kerk met den Toren is tweemaal door het vuur zwaar beschadigd, eerst in het jaar 1483, en ten tweedenmaal in het jaar 1517. De tweede Kerk staat aan het Gasthuis.

Behalven de Kloosters *St. Maria op den Graave* en *St. Catharina op den Berg*, beide Baglijnen Conventen, (waarvan het laatste, in 1586, uitgezonderd het kerkje, door de *Engelschen* Soldaaten werd afgebrand,) was 'er nog het rijke Broederhuis voor de *Joristen*, (waarin eene voortreffelijke Bibliotheek was, welke, door de Soldaaten van LEICESTER, openlijk op de markt verbrand werd.) en daarbij een Arme-Broederhuis; dus genaamd, om dat het weinig inkomsten had. Deze Broeders maakten hun werk, om hunne leerlingen in de vrije kunsten te onderwijzen, in de toen ter tijd vermaarde Stads-School, in het jaar 1466 te niet gegaan, bij gebrek van Leerlingen, dewijl zij 'er, gedurende den oorlog, tusschen Hertog ADOLF *van Gelder* en dien van *Kleef*, niet veilig waren. In de Zeventiende Eeuwe is aldaar een tweede Latijnsche School opgericht. Onder andere Godsdienstige gestichten, aldaar nog in wezen, verdient genoemd

noemd te worden, het Gasthuis voor vreemde armen, en een ander voor oude gebrekkige lieden, een Weduwen- en Weeshuis.

Den zeer voortreffelijken Burgt van DRUZUS heeft Hertog KAREL *van Gelder*, ten gronde toe, laaten flegten, en, in het jaar 1522, een anderen doen maaken, die, in 1537, in een oploop der Burgers, vermids KAREL, door flegte ſtreeken, *Gelderland* onder *Frankrijk* zogt te brengen, werd ter nedergeworpen, om zig voor zijne aanflagen te beveiligen. Onder het omverrehaalen vondt men 'er eenen Romeinſchen muurbreeker, en zeer oude muntſtukken. In laateren tijd werden ook, met goedvinden der Staaten, op den voorſlag van Prinſe MAURITS, de ſteenen muuren afgebroken, en de Stad met een ſchoonen aarden wal omgeeven.

Wat de oude Geſchiedenisſen van *Doesburg* betreft; in het jaar 844 werd hetzelve, door de *Deenen* en *Noormannen*, ingenomen. Zij maakten, ter zijde van de Stad, een Blokhuis, met oogmerk om aldaar te huisvesten; doch werden hierin verhinderd, dewijl de *Franken*, in het volgende jaar, hen noodzaakten te vertrekken. Zij, die voorgeeven, dat *Doesburg*, in het jaar 1300, nog geene Stad was, worden daarvan ten klaarſten overtuigd, uit de Privilegiën, door Hertog OTTO DEN DERDEN, daaraan verleend, in de jaaren 1231 en 1237, waarin *Doesburg* uitdrukkelijk eene Stad genoemd wordt. Ook was 'er, al van zeer oude tijden af, een Rigterampt, beſtaande in eenige Dorpen, *Angerloo*, *Drempt* en *Oldenklooster*. In den oorlog, tuſſchen REINALD, Hertog van *Gelder*, en zijnen broeder EDUARD, is *Doesburg*, in het jaar 1355, over en weer gegaan, nu aan den eenen, en dan aan den anderen. Ook verbonden de Inwoonders zig met ADOLF, Hertog van *Gelder*, in den oorlog tegen zijnen vader; doch 't geen hun zuur opbrak: want deze de handen wat ruimer krijgende, werd de Poort, door verraad, voor de Kleefſche hulpbende geopend, en de Stad bijna geheel geplonderd. Meer dan eens hebben die van *Doesburg*, onder het *Bourgondisch* juk, moeten zugten. In het jaar 1505 moesten zij zig aan FILIPS DEN EERSTEN, en daarna aan FILIPS DEN TWEEDEN, overgeeven. In den jaare 1568, voor de magt en tirannij van ALBA, bedugt zijnde, beval de Ma-

gi-

gistraat, aan de Gereformeerde Leeraars, die buiten de Stad predikten, zig van daar te begeeven. Zo als zij buiten waren, werden de Poorten achter hun toegeslooten, op dat niemant der Burgeren hun hooren, of behulpzaam zijn zou. Intusschen was dit, zo wel hier, als elders, de verkeerde weg, om den loop der Hervorming tegen te gaan, of te doen verminderen. In het jaar 1572 werd de Stad, door Graaf WILLEM VAN DEN BERG, nevens meer andere Steden in *Gelderland*, veroverd. Naderhand gaven zij zig wederom in de magt der Spanjaarden, waaronder zij bleeven, tot in het jaar 1576, toen *Doesburg* wederom aan de Staaten overging. Naderhand, in het jaar 1585, ging de Stad, door voorraad, van nieuws, aan EILIPS over. LEICESTER maakte 'er zig, in het volgende jaar, wederom meester van. Sedert dien tijd is het aan den Staat gebleeven. Prins MAURITS heeft *Doesburg* versterkt met negen Bolwerken en Ravelijns, benevens een Hoornwerk, en, buiten de *Olijepoort*, met een breede en diepe graft, omringd van een Contrescharp; stellende het dus in een behoorlijken staat van tegenweer. Zedert de vrede met *Spanje*, in 1648, te *Munster* gesloten was, heeft men, even als of men nooit eenen vijandelijken aanval meer te duchten had, door verzuim van nodige reparatien, zo hier als op andere plaatsen, alles laaten vervallen. Nogthans werd, op order van den Raad van Staaten, en door de waakzaamheid van Prinse WILLEM DEN DERDEN, in het jaar 1672, even vóór de aankomst der Franschen, toen men den nood gewaar werd, *Doesburg* in behoorlijken staat van tegenweer gebragt. WILLEM DE DERDE had, bovendien, een Dam in den *Yssel* doen leggen, waardoor het omliggende land vrij diep onder water had kunnen gezet worden, indien de *Yssel* niet te min van water voorzien ware. De Magistraat was mede ijverig in alles, wat tot tegenweer kon dienen. Het Magazijn was wel voorzien, en de bezetting tamelijk sterk. In dien toestand kwam, den 6den Junii, LODEWIJK DE VEERTIENDE, met zijn leger, voor *Doesburg*, eischte de Stad op, doch kreeg een weigerend antwoord. De Kolonel NIEUWLANDT verklaarde, voor God en de Magistraat, de Stad tot den laatsten druppel bloeds te zullen verdedigen. Op zijne aanmaaning deeden de Luitenant-Colonel VAN GENT, de Major EIJCK, en andere

Officieren, als ook de leden van de Magiſtraat, het zelfde. Maar den volgenden dag rees 'er, wegens het opperbevel, onder de Bevelhebbers, een hevig geſchil. De Heeren INGE NIEUWLAND en COUTES meenden 'er even zeer toe geregtigt te zijn. Door de voorzigtigheid van de Magiſtraat, vermids COUTES tegen de uitſpraak van den Krijgsraad geprotesteerd had, werd het bemiddeld, dat zij te zamen het Gouvernement, met onderlinge voorkennis, zouden hebben. Op dat zelfde oogenblik werd de Stad, door 's Konings brieven aan den Krijgsraad, voor de tweedemaal, opgeëischt, doch de brenger met dezelven, ongeopend, terug gezonden. Den 18den gingen de vijanden met het maaken hunner approches ijverig voort, en wierpen een Batterij van twaalf ſtukken op, niettegenſtaande 'er uit de Stad geweldig geſchoten werd. Den 19den kwam 'er wederom een *Fransche* Trompetter, uit naam van de Marquis DURAS, Kapitein van 's Konings Lijfwagt, verzoekende dat de Gouverneur, op drie honderd paſſen buiten de Stad, bij den Marquis wilde komen, om mondeling met hem te ſpreeken. Uit naam van NIEUWLAND, werd hem geantwoord, *dat hij, in deze gelegenheid, met den Marquis, wiens Meeſter de vijand van zijnen Meeſters was, in geen geſprek konde treeden.* Daags daaraan zag men, met het aanbreeken van den dag, dat de *Franſchen* hunne naderingen, ter zijde van den Panoven, begonnen te openen, en aldaar eene batterij opwerpen; waarin zij, echter, door het geſchut van de Stad, verhinderd werden. De Magiſtraat drong aan, om een uitval te doen, en alzo den vijand het naderen te beletten; waar toe zig veele dappere Burgers en Vlugtelingen wilden laaten gebruiken. De Burgemeeſter RENSEN en de Secretaris HUGEN boden 'er zig gewillig toe aan; maar de Officieren van den Krijgsraad antwoordden, *dat de Krijgsraad vordeelde, de uitvallen ſchadelijk te zijn, en dat het wel was, den vijand met kleine partijen in beweeging te houden, vermids, met de uitvallen, de beſte en dapperſte Soldaaten in gevaar geſteld werden; doch indien de Franſchen op de Contreſcharp genaderd waren, dan zouden zij dezelven, voet voor voet, het land betwisten, en man tegen man regten.* Inmiddels weeken de meeſte Officieren en Soldaaten uit het Hoornwerk en de Ravelijns, klaagende den eenen,

in

in geene vier-en-twintig, en de anderen, in geene agt-en-veertig uuren afgelost te zijn geweest, en dat, door het geduurig ſchieten, hunne borſten met blaauwe builen waren opgeloopen. Toen droeg de Krijgsraad aan de Magiſtraat voor, dat 'er volk moest geſchaft worden, tot het maaken van eene Linie tegen den vijand, bij het houten Wambus en 's Lands Hoornwerk; dat de Bruggen van Communicatie gerepareert, en, in plaatſe van de ongeſtelde Musketten, andere geleverd moesten worden. De Magiſtraat antwoordde op het eerſte, *dat zij, al voor twee dagen, hadden aangeboden, deze Linie met een travers of doorſnijding te maaken; maar dat de Krijgsraad het toen onnodig geoordeeld had; en nu zou het onmooglijk vallen, het volk te bevoegen, om in 't heetst van het vuur te arbeiden, wil de Krijgsraad had kunnen goedvinden, om, buiten kennis van de Magiſtraat, het houten Wambus in brand te doen ſteeken, waardoor een groot deel van de Paliſſaden om verre gerukt zouden worden, en de Gravers voor het vuur des vijands bloot moesten ſtaan; doch wist de Krijgsraad het volk 'er toe te krijgen, zij, van hunnen kant, zouden goed loon geeven.* Dit beloofden zij ook op het tweede voorſtel. Wat de Musketten aanging, *dit ſtond aan hun; zij konden die uit de Magazijnen laaten haalen.* De Magiſtraat verzuimde ook niet, aan NIEUWLAND voor te draagen, het gevaar, waarin de Stad geſteld werd, door het verlaaten der posten. Hij antwoordde daarop, *geen kommando meer over de Soldaaten te hebben, om dat zij niet wilden vegten.* Als hem daarop gevraagd werd, *of hij dan zijn rapier niet konde gebruiken?* gaf hij ten wederantwoord: *het was een algemeen kwaad, en kon daarom niet geſtraft worden.* COUTES, daarover wordende aangeſproken, zeide: *hij wilde zig de zaak niet aantrekken, als hebbende niets te zeggen.* Inmiddels verzamelde zig een deel Wijven en ongewapende Mannen. Op den Wal komende, riepen zij, *dat zij, bij zulk eene ſlegte geſteltenis, overrompeld, en allen vermoord zouden kunnen worden, en dat men dus de Stad op voorwaarden moest overgeeven.* Het krijgsvolk gaf dit den naam van oproer, en dat het een zaak van groot gevolg was; zonder dat zij 'er, echter, iets tegen deeden. De Burgemeeſters dreeven hun van de wal-

wallen, en bewoogen de onwillig gewordene Burgers, om hunne geweeren wederom optevatten. In plaats dat dit de Soldaaten hadde moeten aanmoedigen, riep het volk van den Major LA NOY, *dat ze niet meer wilden vegten.* De onlusten, die onder de gemeente vermeerderden, werden door het krijgsvolk aangestookt; zij hadden den Eed, *van tot den laatsten man te willen vegten*, al vergeeten. Eenigen van de Bezetting staken witte vaanen op den Wal; doch twee Burgers rukten die af, en scheurde ze in stukken. Kortom, INGE NIEUWLAND oordeelde de Stad niet langer houwbaar. Hierom maakte men, in den laf hartigen Krijgsraad, een ontwerp der Artikelen, wegens de overgave, terwijl genoegzaam alle de posten van Officiers en Soldaaten verlaaten werden. De Magistraat, hierdoor in vreeze gebragt zijnde, dat de Bezetting, afzonderlijk, buiten de Burgerij, zou capituleeren, zond den Burgemeester HUIJGEN, een bekwaam en dapper man, die niet dan met weerzin dien post aannam, maar, zo wel als zijne Mede-Regenten en goede Ingezetenen, door de laf hartigheid en ontrouw der Officieren en Soldaaten, zig in de noodzaaklijkheid gebragt zag om dien te aanvaarden. De Ritmeester HEEMSKERK, en de Kapitein BRAKEL, als afgezondenen van den Krijgsraad, gingen, met den Burgemeester HUIJGEN, naar het vijandlijk leger. Zij werden gebragt bij den Hertog VAN ENGUIEN, zoon des Prinsen VAN CONDÉ, die den Officieren duidelijk genoeg te kennen gaf, dat zij krijgsgevangenen moesten worden. En vermids de Magistraat nog geene Artikelen beraamd had, zeide de Hertog tot den Burgemeester, *dat hij naar de Stad gaan zou, en binnen het uur terug komen.* HUIJGEN spoedde zig naar de Stad. In allerijl werden eenige Artikelen beraamd, waarmede de Burgemeesters RENSEN en HUIJGEN zig naar het *Fransche* Leger begaven. Zij bedongen, voor de Stad, vrijheid van Godsdienstoefening, en het behoud van Privilegiën, die zij, staande onder de Staaten, genoten hadden; dat de Inwoonders en Vlugtelingen zouden blijven in het bezit hunner goederen, en de Stad verschoond worden van plondering. De Bezetting verkreeg dit alleen: „ de Koning willende aannemen de submissie van het Guarnisoen van *Doesburg*, heeft goed„ gevonden, aan de Commandanten, Officieren en Soldaaten„

„ te

„ te accordeeren, dat zij zouden zijn *Prisonniers de Guerre*, „ mids dat zij belooven, de Stads poorten, met de aankomste „ van den dag, overteleveren. Gedaan in het veld voor *Does-* „ *burg*, den 21sten Julij 1672, getekend de *Louvois*."

Toen de Burgermeester HUIJGEN de Artikelen, wegens de overgave der Stad, ondertekend, aan den Koning bragt, verzekerde hem zijne Majesteit, in persoon, de handhaving en nakoming van die allen; maar hoedanig, hieromtrent, het Koninglijk woord bewaard werd, ondervonden best de Ingezetenen. De Ritmeester HEEMSKERK reed, tusschen eene Bende Fransche Ruiters, mede naar den Koning, en werd, met alle zijne goederen, vrij van het regt der krijgsgevangenen verklaard, onder voorgeeven, dat hij het aangezigt des Konings in persoon gezien had. *Doesburg*, waarin aan niets gebrek was, dan alleen aan eene getrouwe Bezetting, en waarop nog geen het minste geweld gedaan was, ging dus, tegen den zin en wil van de Magistraat en Ingezetenen, alleen door het schelmsch gedrag der verachtingswaardige Krijgsbevelhebberen, en van 3503 Soldaaten, die allen krijgsgevangenen werden, over aan LODEWIJK DEN VRERTIENDEN, tot gewigtig nadeel voor den Staat, door het gemis van zo eene sterke vesting.

Hoe de Roomschgezinden terstond het hoofd opstaken tegen de Protestanten, hun de Kerk ontweldigden, en andere buitenspoorigheden bedreeven; hoe LODEWIJK de Burgers op rantsoen stelde, voor de klokken, geschut, koper en tin, onnoemlijke geldsommen afperste, en ondraaglijke lasten opleide, vindt men, omstandig, in schriften van dien tijd, gemeld, geduurende den tijd van anderhalf jaar, dat hij aldaar meester was; als ook, dat de Koning van *Frankrijk Doesburg*, even als meer andere Steden, zo lafhartig verliet, als het hem was overgegeeven.

Het ging hier, als op meer andere plaatsen. De lafhartige Kommandanten zogten de schuld der schandelijke overgave te schuiven op den hals van de Magistraat en Ingezeetenen. Doch, al eens gesteld, dat deze nalaatig in hunnen pligt geweest waren, dan was immers eene Bezetting van 3500 man bekwaam en magtig genoeg, indien de verdeediging hun ernst geweest ware, om een gering getal burgers, waaronder zo weinige weer-

baare mannen gevonden werden, tot hunnen pligt te noodzaaken. Wat aangaat de verſchillen, tuſſchen den Burgemeeſter HUIJGEN en den Kommandant INGE VAN NIEUWLAND, in den aanvang van het beleg; men vindt het verſlag daarvan, in de Verklaaring van de Magiſtraat, van den 14den Auguſtus 1672, bij SIJLVIUS, *Vervolg op* ATTZEMA, fol. 267; in den *Mercurius* van CASTELIJN, en bij VALKENIER, p. 497. enz. Van de Franſchen waren voor *Doesburg* gebleeven de Heeren MARTINET, SOURY en MONCHAUD. Zij zelven zeiden, ſpottende, na de overgave, dat de overwinning dier Stad niet meer gekost had, dan een *Swaluw*, *Muis* en een *Gans*.

Sints dien tiid is deze Stad, nadat de Franſchen 'er alle de Veſtingwerken geſlegt hadden, weder in een tamelijken ſtaat van defenſie gebragt. Aan de noordoostzijde van dezelve heeft men nu een Tangwerk, dat zeer wel onderhouden word. Ook is 'er nog, vóór eenige jaaren, een ſtuk weegs van de Stad af, tuſſchen het Noorden en Oosten, een hegt en ſterk Retranchement gelegd, dat met zeven Lunetten voorzien is. De Bezetting beſtaat thans uit een half Regiment Voetvolk, waarvan het overige gedeelte binnen de drie andere kleine ſtemmende Steden en *Brevoort* legt. De *Doesburgſche* Bezetting ſtaat onder een Kommandeur, die een Major onder zig heeft. De Kommandant zit voor in den Krijgsraad, offchoon 'er een Onder-Officier in de Stad tegenwoordig is.

In de jaaren 1704 en 1705 zijn 'er, in de Provintie van *Gelderland*, heftige beweegingen ontſtaan, over de verandering in de Regeering der Steden, na den dood van Prinſe WILLEM DEN DERDEN, waarin de Algemeene Staaten, in het jaar 1704, betrokken, en waaruit groote oneenigheden, tuſſchen de Provintiën, geboren werden. Bijzonderlijk toonden de *Gelderſche* Steden zig zeer misnoegd op de Algemeene Staaten. De beroerten ſloegen over van de eene Stad tot de andere; tuſſchen de Ridderſchap en Steden, liepen ze tot die hoogte, dat de een tegen den anderen volk aannam. *Doesburg* liep 'er zo min vrij van als de andere Steden in dat Gewest, alwaar de Ingezetenen, in 't jaar 1705, zig voor de oude Regeering in de bresſe ſtelden. Zelfs werd men aldaar handgemeen; doch de Burgers van *Deventer* ſtilden 'er den opſtand.

De

De Regeering aldaar beſtaat uit een Kollegie van agt Burgemeeſteren, benevens twee Sekretariſſen, en vier-en-twintig Gemeensluiden. Het Rigterampt dier Stad beſtaat uit de plaatſen hier voor gemeld; houdende den Regter het gerigte met twee Schepenen, op het Stadhuis, (dat, ſchoon oud en klein, een ruimen ingang en zeer fraaije Raadkamer heeft) na vooraf gedaan verzoek om aarde en plaats op hetzelve. In de Magiſtraatsverkiezing wordt dezelve wijze, als te *Zutphen*, gehouden. De grootte der Stad is optemaaken uit het getal van 533 Huizen, en bijna 3000 Ingezetenen; welke aldaar, zo als in de meeſte andere Steden van *Gelderland*, hun beſtaan haalen van hunne Akkers en Landerijen, het weiden van Beesten, zaaijen van Koorn, Aardvrugten en Tabak; zijnde 'er buiten dien weinig handel. Men houd aldaar jaarlijks vier Beestenmarkten.

De doortogt van veele Karren naar *Duitschland* heeft aanleiding gegeeven, tot de oprigting van een Komptoir, ter invordering der Gelei- en Verlof-gelden; het Kollegie ter Admiraliteit te *Amſteldam* houd 'er een Ontvanger, een Kontrarolleur en een Kommis ter Recherche.

Reeds in de voorige eeuw, werd, door de Wethouderſchap dezer Stad, een Veerſchipper vandaar op *Amſteldam* aangeſteld, zo als naderhand, door Burgemeeſteren van *Amſteldam*, mede vandaar op *Doesburg* gedaan werd. Dit Veer ſchijnt, ſedert, te niet geloopen te zijn: ten minſten, in het jaar 1717, het Veer van *Amſteldam* open zijnde, ſtelde de Magiſtraat van *Doesburg* wederom eenen Veerſchipper aan.

De zwaare tollen langs den *Rhijn*, gelegenheid gegeeven hebbende tot vermeerdering der vaart langs *de Aa*, of *Ouden Yſel*, die aldaar in den *Nieuwen Yſel* valt, vond de Magiſtraat, in 1763, met voorkennisſe van Heeren Burgemeeſteren van *Amſteldam*, goed, eenen tweeden Veer- of Beurtſchipper aantеſtellen; laatstgemelde Heeren lieten die aanſtelling zig welgevallen, mids voor zig het regt behoudende, om, wanneer zij het zouden geraaden vinden, insgelijks één of meer Beurtſchippers van *Amſteldam* op *Doesburg* te benoemen

Zie, behalven de reeds gemelde Schrijvers, A. HUIJGENS, *Beſchrijving der Stad Doesburg*; SLIGTENHORST, *Gelderſche Geſchiedenisſen*, enz.

Does-

DOESBURG, een Buurtſchap, behoorende onder het Dorp *Ee*, of *Eede*, in het Landdrostampt van de *Veluwe*.

DOESUM, een Dorp, in het Westerkwartier van de *Groninger Ommelanden*, daar een Slot ſtaat, *Est* genaamd. Tegenwoordig wordt het, met *Grootegeest*, een Dorp in hetzelve Kwartier geleegen, als eene Combinatie, door één Gereformeerd Predikant bediend, ſtaande onder de Klasſis van het *Westerkwartier*.

Zie VAN DER HOUVE, I. Deel, p. 172. *Oudheden van Groningen*, p. 164.

DOGGERSZAND, ook wel *Doggersbank* genaamd, is een groote Bank of Zandplaat, in de *Noordzee*, ten Noordwesten van *Holland*, de *Zuiderzee* en de kusten van *Friesland*, tusſchen *Engeland* en *Jutland*, bijna Noordwest en Zuidwest uitgeſtrekt. Op het Art. BENTINCK, (WOLTER JAN GERRIT) VI. Deel, hebben wij een behoorlijk verſlag medegedeeld van den Zeeſlag, tusſchen de *Hollanders* en *Engelſchen*, onder kommando van den Vice-Admiraal ZOUTMAN en den Admiraal PARKER, op den 5den Augustus 1781, gehouden op dezen *Doggersbank* of dit *Doggerszand*. Dien naam ſchijnt dit Zand gekregen te hebben van de *Doggers*; een ſoort van Visſchersſchepen, die derwaarts gezonden worden om Schelvisch, en inzonderheid Kabbeljaauw te vangen; die, ingezouten zijnde, onder den naam van *Labberdaan* en *Zoutevisch*, verkogt word. Verkeerdelijk is dit woord *Dogger*, door KILIAAN en anderen, uitgelegd; noemende zij een *Dogger*, een *Botſchip*, of *Haringſchip*. WINSCHOTEN, in zijn *Zeeman*, kende dit vaartuig beter, noemende het een *Visch-ſchip*, dat naar *Doggerzand* gezonden word, om Kabbeljaauw te vangen. Uit de Registers van Mr. AART VAN DER GOES en anderen blijkt het ook, dat, oudtijds, hier te Lande, de Kabeljaauw *Dogge* genaamd werd. Men leest, in opgemelde Register, bl. 37. *niet alleen van* te Dach gebaaren ende/ voor dat is Cabellau onder Groenlant/ maar ook bl. 279, dat de Visſchers, voor de vrije visſcherij, in het jaar 1537, moesten betaalen van de Dogge ofte Cabellau / ende de clei-

ne

ne Vischen elck hooft vystien stuivers / tot St. Jans Misse toe.

DOIHAIN, (JOHAN HINKAART, *Heer van*) was een van die geenen, welke, in het jaar 1584, benoemd en afgevaardigd waren, als Gezanten, van wegens *Braband*, tot de opdragt der Heerschappij aan *Frankrijk*; welke onderneeming, zo als bekend is, door de weigering des Konings, te niete liep.

Zie *Vaderlandsche Historie*, VIII. Deel, bl. 55.

D'OIGNIES, (FRANÇOIS) Heer van *Beaurepas*, ondertekende, in het jaar 1577, met den Abt van *St. Geertruid* en de Graave VAN LALAING en BOSSU, te *Brussel*, het *Verbond van Vereeniging met de Algemeene Staaten*, waarbij beloofd werdt *den Roomschen Godsdienst en de Gendsche bevrediging te zullen voorstaan, en behouden de behoorlijke gehoorzaamheid aan den Koning van Spanje; en echter de Spanjaarden te zullen verdrijven: alles tot herstel der gemeene rust en welvaart, en tot behoudenis der vorregten en loffelijke gewoonten.* Twee jaaren daarna was D'OIGNIES mede een der Gemagtigden tot de Keulsche Vredehandeling. Doch hij, toen, de partij der *Waalen* trekkende, bleef achter wegen; waarbij hij niet veel verzuimde, alzo, gelijk algemeen bekend is, van deze onderhandeling niets geworden is.

Zie *Vaderlandsche Historie*, VII. Deel, bl. 141, 278 en 279.

DOIRNE, een Brabandsch Dorp; zie DOORNE.

DOKKUM, eene Stad, in Provintie van *Friesland*, in het Kwartier van *Oostergo*, tusschen de Grietenijen van *Oostdongeradeel* en *Dantumadeel*, leggende op de breedte van 53 graaden, 30 minuten, van *Harlingen* negen, van *Stavoren* veertien, van *Sloten* elf, van *Workum* elf, van *Ylst* negen en een half, van *Hindelopen* twaalf en een half uuren gaans. Ten Zuidoosten heeft het *Datumawolde*; ten Oosten de Grietenij van *Collummerland*; ten Westen de Grietenije *Westdongeradeel*; ten Noor-

Noorden *Oostdongeradeel*. In het westen van *Dokkum* loopt de rivier *de Ee*, naar *Leeuwaarden*. Tot deze zeer oude Stad, zo als wij boven, op het Art. DOCKENBURG, gezegd hebben, is, door UBBO (1240) met de bouwing van het Kasteel, de grond gelegd. Inzonderheid is dezelve bekend geworden, ten tijde van Bisschop BONIFACIUS, die aldaar, in het jaar 752 of 755, zo als wij, op deszelfs Art. (VII Deel enz.) verhaald hebben, door de ongelovige *Friezen*, met de zijnen, vermoord werd. Daar zijn 'er, die staande houden, dat *Dokkum* toen niet meer dan een Dorp, en bekend was bij den naam van *Dockinga*. Gedurende de *Gelderſche* en *Bourgondiſche* oorlogen, in *Friesland*, hebben de eerstgenoemden deze Stad, in het jaar 1515, zonder slag of stoot, bemagtigd, dewijl de Bezetting niet raadzaam vond, zig te verdedigen. In het volgende jaar heroverden het de *Bourgondiërs*, mede zonder tegenweer, wijl de *Gelderſchen*, op hunne aankomst, de vlugt genomen hadden. Met hulpe van eenige *Friezen*, tastten zij, echter, in 1517, de Stad wederom aan, en dwongen, na een beleg van zes weeken, door hongersnood geperst, negen honderd *Bourgondiërs*, die daar binnen waren, dezelve optegeeven, ofschoon KAREL DE VIJFDE, naderhand Keizer, aan die van *Leyden*, *Haarlem*, *Amſteldam*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Medenblik* en *Schagen*, op het ernstigst verzogt had, de belegerden eenigen voorraad te verschaffen. In het jaar 1523 heeft JAN VAN WASSENAAR, te vooren door de *Gelderſchen* gevangen, en in een kouw gesloten, doch daarna ontkomen, en Veldheer van Keizer KAREL, in *Friesland*, geworden zijnde, *Dokkum*, op nieuw, aangetast, den Stroom, door het leggen van een dwarsdijk, gestopt, en alle de andere toe- en uitgangen, naar en uit de Stad, doen opgraaven. De *Gelderſchen* zogten 'er wel volk binnen te brengen; doch vrugteloos. WASSENAAR maakte, door middel van grof geschut, bresse in de wallen, en doodde zo veele menschen, dat, als de Storm zoude aangaan, die van binnen, vermids zij geen ontzet te wachten hadden, na een beleg van drie weeken, de Stad overgaven. Van dien tijd af aan is *Dokkum*, tot aan de Nederlandsche Beroerten, gebleeven in de magt van 't Huis van *Bourgondië*. In het jaar 1399, ten tijde

als

als ALBERT VAN BEIJEREN Graaf van *Holland* was, hadden de tegen hem opgeſtaane Friezen *Dokkum* aangetast en beſtormd; maar, op de aankomst der Hollanderen, te *Amſteldam* ſcheep gegaan, vlooden zij ijlings weg. In 1421 liet Hertog JAN VAN BEIJEREN *Dokkum*, tegen de aanvallen der Friezen, die toen onderling verdeeld waren in *Schieringers* en *Vetkoopers*, doch tegen *Holland* vereenigd, deze Stad bemagtigen. Veelen der Burgers werden naar *Hamburg* en *Lubek* gezonden, met verbod van weder te keeren, om dat zij de zijde der Hollanders ontheisd hadden; van deze ballingſchap moesten zij zig, met het betaalen van groot geld, vrijkoopen. Naderhand, geduurende den oorlog tegen *Spanje*, had zig *Dokkum*, met meer andere Frieſche Steden, onder de beſcherming van den Staat en van den Prinſe begeeven, nadat de Stad, door HOHENLOO, was ingenomen. Sedert dien tijd is *Dokkum*, nu aan de Staatſche, en dan aan de Spaanſche zijde geraakt; waarmede zij niet weinig geleeden heeft. In het jaar 1582, deeden de Staaten de Vestingwerken, door de *Bourgondiërs* om verre geworpen, opmaaken, en de Stad in ſtaat van tegenweer ſtellen. In het jaar 1598 werd aldaar een Admiraliteits-Kollegie opgeregt; 't welk, om bijzondere redenen, eenige jaaren daarna, na *Harlingen* verplaatst is. In het huis van ADELEN, te *Sexbierum*, werd, onder het graaven, een zeer oude penning gevonden; op de eene zijde ſtonden deze woorden:

GONDEBALDUS I. ADGILLI FILIUS,

Op de andere zijde:

MONETA AUREA CIVIT. DOCCUMENSIS,
ANNO DOM. VII^c. XXXIX. (739)

Daar uit werd afgeleid, dat *Frietland*, nog in de agtſte eeuwe, van Koningen geregeerd werd, en dat, in dien tijd, *Dokkum* reeds eene Stad was. Voor veele jaaren heeft de Magiſtraat van *Dokkum* penningen van goud en zilver doen ſlaan, waar op, aan de eene zijde, Stads Wapen, met helm

en

en ſchild, gelijk het nu gevoerd word, ſtond, met het randſchrift:

Si Dominus non cuſtodit Civitatem, fruſtra vigilat Cuſtos; Ps. 127.

Op de andere zijde:

Obbo Dux Friſiæ Doccumburg condidit; A°. 248. *Ubi Gondobold Rex civitatem Doccum Mœnibus cinxit; & Auream Monetam cudit Ao.* 739, *Mœnia Doccumena diruta* 1414, *reſtaurata* 1419, *diruta* 1422, *reſtaurata* 1516, *diruta* 1531, *reſtaurata* 1582.

dat is:

Frieslands Veldheer Obbo *heeft Dockemburg geſticht in den jaare* 248, *ter plaatſe waar Koning Gondebald, de Stad Dokkum met muuren omringd, en (ter gedachtenisſe daarvan) in den jaare* 739, *eenen penning geſlagen heeft. De muuren van Dokkum zijn verwoest* 1414, *herſteld* 1419, *verwoest* 1422, *herſteld* 1516, *verwoest* 1531, *herſteld* 1582.

De *Dokkum*, zegt men, wordt bewaard, en in zeer groote waarde gehouden, een Euangelieboek, dat men waant met de eigen hand van den beroemden BONIFACIUS geſchreeven te zijn, en bij zijn dood aldaar gevonden. Schoon VAN LOON daar zo veel mede ophad, dat hij, in zijne *Aloude Hiſtorie*, 'er eene aftekening van gegeeven heeft, word het, echter, bij anderen, voor een verdigtzel gehouden.

In en na het jaar 1436, gebruikte men aldaar een Stads Zegel, waarop ſtond een groote kerk, met drie torens. Boven de kerk vertoonden zig zon, maan en ſterren, met deze woorden:

Sigillum Majus Civitatis Doccumenſis.

Om-

Omtrent een half uur gaans ten Zuidoosten van *Dokkum*, lag weleer een Vrijdhof, van het Bagijnen *Klooster Sion*, genaamd *Sionsberg*. Ook plagt men aldaar, rondsom het Klooster, in processie, een wasschen *Mariebeeld*, op Palmzondag, rond te dragen, waartoe zig zo een groote toevloed van menschen liet vinden, dat 'er veeltijds brood noch bier te bekomen was. Men offerde aan dat beeld *Waseh* en *Vlas*; waarvan het spreekwoord gekomen is:

Onze Lieve Vrouw ten Berg, heeft' alzo lief Vlas als Gaaren.

Wat de tegenwoordige gesteldheid der Stad aangaat; dezelve beslaat niet meer dan een derde van een uur gaans in den omtrek. Daarbij is zij niet zeer digt betimmerd, hebbende veele Hoven of Tuinen en andere opene plaatsen. In het jaar 1748 beliep het getal der Inwooners 2676. *Dokkum* heeft vier poorten: I. de *Woudpoort*, in 't zuiden, waaruit men gaat naar *Akkerwolde*, *Dantumwalde*, *Oldwolde* en *Feenwolde*, allen Dorpen, zuidwaards van de Stad, nabij elkander, liggende; II. de *Hanspoort*, ten westen; III. de *Alsummerpoort*, waardoor men naar het Dorp *Alsum* gaat; en IV. de *Oosterpoort*, ook wel de *Halvemaanspoort* genaamd: vermoedelijk, omdat aldaar, tot dekking dezer Poort, weleer, een Halve Maan of Ravelijn zal geleegen hebben. Buiten deze, zijn 'er eenige Waterpoorten, waardoor men, met vaartuigen, in en uit de Stad komt; zijnde deze Poorten, eigenlijk, verwulfde boogen, die onder den Stads Wal heenloopen, en, door de Friezen, *Pijpen* genoemd worden. Dus heeft men 'er *de drie Pijpen*, (welke drie zodanige openingen naast elkander heeft,) *de Woldpijp* en *Aenjummerpijp*.

De *Eestroom*, die, van *Leeuwaarden* komende, binnen deze Stad, zig in het *Dokkummer Diep* verliest, verdeelt dezelve in twee aan elkander zeer ongelijke deelen; waarvan dat, 't geen ten noorden ligt, met regt de *Groote*, en de andere ten zuiden, de *Kleine zijde* genaamd word. Die zelfde Stroom is, binnen de Stad, zo zeer verdiept en verwijd, dat hij een bekwaame haven geworden is, waarin zelfs diepgeladene sche-

pen een veilige legplaats vinden. Aan den ingang dezer haven is een Ophaalbrug, de *Kettingbrug* genaamd, door welken de ſchepen worden in en uitgelaaten. De Sluis, door welke het water van het *Dokkummerdiep*, dat voorheen gemeenſchap met de Zee had, bij hooge vloeden, moest bedwongen worden, lag eertijds, ten Westen, buiten de Stad. Doch toen, zo als wij gezegd hebben, in het jaar 1582, *Dokkum*, door de Algemeene Staaten, met een nieuwen Wal omringd werd, is deze Sluis binnen de Stad gebracht, onder een breeden Brug, bij het Raadhuis, draagende daarvan den naam van *Zijl*, 't welk, in de Frieſche taal, *Sluis* betekent. Verder is, in de jaaren 1728 en 1729, aan den mond van het *Dokkummerdiep*, daar het zig met de zee vereenigt, een tweede zeer groote Sluis gemaakt, bij den naam van de *Nieuwe Zijlen* bekend; waardoor dan *Dokkum* genoegzaam voor alle overſtroomingen zeker is.

Onder de openbaare Gebouwen munt aldaar uit *de Kerk*, zijnde van een zeldzaame gedaante en bouworder; in dien ſtaat is zij gebragt in het jaar 1598. Behalven de Gereformeerde, is aldaar een Doopsgezinde en Remonſtrantſche Gemeente, die ieder haaren eigen Predikant hebben; de Gemeente der Remonſtranten te *Dokkum* is de eenigſte in geheel *Friesland*. De reden daarvan is, dat de Predikanten, die de Gereformeerden dezer Stad bedienden, geduurende de broedertwisten, beiden de gevoelens van ARMINIUS waren toegedaan, en de Artikelen der Nederlandſche Geloofsbelijdenisſe, in de *Dordrechtſche* Sijnode vastgeſteld, niet begeerden te ondertekenen, en om die reden van hunne bediening ontzet werden, en dus ook niet gezuimd hadden, de leere van ARMINIUS der Gemeente in te prenten. Men zegt, dat bij de Dokkummer Remonſtranten zig ook eenige *Sociniaanen* gevoegd hadden, en onder die DIRK RAPHAELZ CAMPHUIZEN; welke, zo als zijne partijën zeiden, behalven de Godheid van CHRISTUS, meer andere leerſtukken, op de wijze der Sociniaanen, voorſtond, leerde en bij zijnen dood aldaar naliet. SCHOTANUS verhaalt, (in zijne *Beſchrijving van Friesland*, p. 57.) dat een Amſteldammer, te *Dokkum* gekomen zijnde, het bekkeneel van dezen CAMPHUIZEN, door den Doodgraaver, op het Kerkhof; daar hij begraaven was, had doen opdelven, hem daar-

daarvoor een goede somme gelds gaf, en het als een relicq met zig nam, offchoon de Doodgraaver zig naderhand liet ontvallen, niet zeker te zijn, of 't het bekkeneel van CAMPHUIZEN, dan van een anderen ware.

Regtmaatigen roem mag *Dokkum* op haaren GEMMA FRIZIUS draagen, die aldaar niet alleen lang gewoond, maar ook, in het begin van de zestiende eeuwe, (zo men meent in 1500) geboren en opgevoed is.

In plaats van het oude Raadhuis, dat nóg wel in wezen, maar in een Latijnsche School veranderd is, is daarna een nieuw gebouwd, veel grooter en sierlijker, pronkende met een fraaijen toren; het staat bij de zogenaamde *Lange Pijp*, een grooten steenen verwulfden Brug, omtrent te midden over de Haven geleid.

Voorts heeft de Stad een fraaije Waag, staande op een ruime Markt; verder een Beurs voor de kooplieden, en een Weeshuis, staande regt tegenover den toren der gewezene Abdijkerk.

De Regeering dezer Stad bestaat, gelijk die der andere Friesche Steden, uit Magistraat en Vroedschap, als mede Gemeenslieden, die van elkander wel te onderscheiden zijn, offchoon uit de laatstgenoemde de Magistraatspersoonen gekooren worden. De Burgemeesters bestaan in agt personen, van welke 'er alle jaaren twee afgaan, die door twee anderen vervangen worden; dus alle de Burgemeesteren vier jaaren in dien post blijven. Aan dezelven is een Secretaris toegevoegd. De Vroedschappen (de agt Burgemeesteren daaronder begreepen) bestaan uit twee-en-dertig Leden; zij worden onderscheiden naar de vier Espels of Wijken, waarin de Stad is afgedeeld; dus agt uit ieder Wijk, als: I. *Groot Espel*; II. *Klein Espel*; III. *Legewegster Espel*; en IV. *Blokhuizer Espel*. De Magistraatsbestelling geschied, alle jaaren, daags voor Kersmis. In gevolge van het Reglement des jaars 1637, vergaderen alle de Leden van de Vroedschap als dan in de Kerk, ten overstaan der twee Presideerende Burgemeesteren en den Secretaris, voorzien van zo veele Boonen, als 'er Leden van de Vroedschap of Gemeenslieden aanweezig zijn, onder welke niet meer dan vijf zwarte boonen zijn; die dezelve trekken, worden *Electeurs* genaamd. Terstond vergade-

ren zij in een afzonderlijk vertrek, vanwaar zij niet mogen ſcheiden, zonder alvoorens, bij gemeene, of de meeſte ſtemmen, een dubbel getal, namelijk van vier Leden, uit de Vroedſchap, tot Burgemeeſteren te hebben ontworpen, zonder, echter, zig zelven te mogen ſtemmen. Uit dit viertal der genomineerden verkiest de Prins *Erfſtadhouder* twee tot Burgemeeſteren, in de plaats van die, welke vier jaaren gedient hebben; keerende de afgaanden weder tot de Vroedſchappen.

Laat ons, tot ſlot van dit Artikel, hier bijvoegen, dat, tot onderhouding der gemeenſchap, tuſſchen *Dokkum* en *Leeuwaarden*, ingevolge een Octroij, door de Heeren Staaten van *Friesland*, aan die van de Stad verleend, den 6den October des jaars 1646, in dat zelve jaar een aanvang gemaakt werd, met het maaken van een Trekpad, van *Dokkum* tot *Leeuwaarden*. Bij hetzelve Octroij was hun verlof gegeeven, om zo veel gronds van de nabij gelegene landen te mogen afneemen, als zij daartoe, en tot den Ringſloot, nodig zouden hebben, mids den Eigenaaren den behoorlijken prijs daarvoor betaalende; waarvoor hun, ter goedmaaking der kosten, werd toegeſtaan, zodanig een tol op de ſchepen te leggen, als die van *Leeuwaarden* en *Harlingen* van de ſchepen genooten, die de grift, tuſſchen die twee gemelde Steden bevaaren. Om dergelijke gemeenſchap met *Groningen* te bekomen, moest ook een kanaal, van *Dokkum* tot aan de grenzen dier Provintie, ter lengte van bijna vier uuren gaans, gegraaven worden; waartoe aan de Magiſtraat van deze Stad het Octroij, op gelijke voorwaarden, den 26ſten Mei 1654, verleend werd. Die van *Groningen* hebben desgelijks, van hunne Stad, een Vaart- en Trekpad aangelegd, tot aan de grenzen hunner Provintie, alwaar die beide Vaarten elkander ontmoeten en zig vereenigen. Van die nieuwe Vaart heeft ook *Leeuwaarden* voordeel, vanwaar, tot *Groningen*, voortijds, geen ander vaarwater was, dan dat van KASPAR ROBLES, over het *Bergummer Meir*, welk, des winters, moeilijk te bevaaren is. Hierdoor is, van *Leeuwaarden*, de Vaart niet alleen geopend over *Dokkum* tot *Groningen*, maar ook vandaar verder tot in *Oostfriesland*. VAN LOON vertoont ons, ter gedachtenisſe van deze Trekvaart, eenen Penning, welks eene zijde vertoont *een*

Schip,

Schip, getrokken door een Paard, waarop een Jaagers Jongsken zit, die het voortdrijft, benevens het Stads Wapen; en aan de andere zijde *een nieuw Wapen, met eenig lofwerk om den rand;* alsmede een opſchrift, welk deze gebeurtenis met het jaartal aanwijst.

Zie verder GUICIARDIJN, fol. 166. WINSEMIUS, *achter zijn Chronijk, en in de Chronijk zelve*, fol. 33. *Oude Hollandſche Chronijk*, fol. 43 en 47. BEKA; SCHOTANUS; BRUGMAN *voor* SCHRIVERIUS; BONTANUS, *Gelderſche Geſchiedenisſen*, II. Deel, fol. 339, 344, 348 en 372. VOSSIUS, *Jaarboeken*, p. 521, 623 en 632. PETIT, *Nederl. Republiek.* WINSEMIUS; BACHIENE, *Woordenboek van Friesland*, enz. VAN LOON, *Penningkunde*, I. Deel, bl. 326 en 327, II. Deel, bl. 419.

DOKKUM, (HERMANUS VAN) uit zeer aanzienlijke ouders, in de Stad van dien naam geboren, was een man, die zig, van der jeugd af aan, met grooten roem, in alle beſchaafde wetenſchappen, en ook in de Godgeleerdheid, oefende; waartoe de natuur, als zijnde hij zeer welſpreekend, mede het haare toebragt. Eerst Prieſter te *Leeuwaarden* zijnde, werd hij 'er naderhand als Opperpaſtoor van ST. VITUS aangeſteld; in welke waardigheid hij zig, met allen roem en lof, gedroeg. Gedurende zijn leeven, in het jaar 1514, werden eenige van zijne ſchriften gedrukt, onder anderen eene *Verklaaring over de zeventien eerſte Pſalmen van David.* Met den agttienden bezig zijnde, begonnen hem zijne verſtandelijke vermogens te begeeven; en kort daarop volgde zijn dood.

Zie *Oudheden van Frieland*, I. Deel, bl. 352.

DOKKUM, (JOHANNES VAN) was, volgens het getuigenis van VIGLIUS, in eenen zijner brieven aan NICOLAAS EVERHARDI, een man, met een meer dan gemeen verſtand begaafd In het werk van VIGLIUS vindt men een troostbrief, door VIGLIUS aan VAN DOKKUM, over het afſterven van zijnen zoon, geſchreven.

Zie *als vooren*, bl. 406.

Doleman, (thomas) in het jaar 1653, Luitenant-Kolonel over een Regiment Voetknegten, in dienst van den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, onthield zig, in dat zelve jaar, in *Engeland*, alwaar hij zeer gezien was bij den geweldenaar cromwel. De Raadpensionaris de witt, en andere Leden van Regeering, wien de geheime verstandhouding, met de toenmaalige Regeering van *Engeland*, was toevertrouwd, bedienden zig van hem, om van de geheimen aldaar berigt te worden. Doleman, die diep in gunste stond, bij de witt en van beverning, kweet zig in zijnen pligt des te ijveriger, om reden, dat hij, hier te lande, zijne bevordering zogt; zo als dan ook zijn jongste zoon, uit aanmerkinge van de diensten, die zijn vader, ter bevordering van den vrede, gedaan had, met een Kapiteinsplaats begiftigd werd; waarvan de Raadpensionaris, den 14den April 1656, bij eene Missive, aan den Ambassadeur w. van nieuwpoort, kennis gaf, zeggende, onder andere, daarin: *Haar Ed. Groot Mog. hebben mede gereſolveert, dat voor ende ten behoeve van* Thomas Dolman, *zoon van den Luitenant-Colonel* Dolman, *van nu af aan, eene van de tegenwoordige vaceerende Compagnien Krijgsknechten, ſtaande op de Repartitie van Holland, geaffecteert, ende bij de Heeren Gecommitteerde Raaden gedisponeert zal worden, en dat in conſideratie van de goede dienſten, bij den gemelden Luitenant-Colonel, omtrent de bevordering van de vrede met de Republiek van Engeland, aan dezen Staat gedaan.* Dat de witt nog verder arbeidde, om vader en zoon verder te bevorderen, blijkt uit deszelfs schrijven van den 2den Junij 1656, aan bovengemelden Heere Ambassadeur. Ook had meergemelde Heer Raadpensionaris, aan hem Heer Ambassadeur, den 13den, van de komste van den Heere Luitenant-Kolonel herwaards, kennis gegeeven, met deze woorden: *De Luitenant-Colonel* Dolman, *of* Doleman, (zo hij anders genoemd word) *is op gisteren alhier wederom in den* Haag *gearriveerd, en heeft mij onder andere gezegd, dat men in* Engeland *niet wel geſtigt was, dat dezen Staat zo veel faveurs aan Spanje was bewijzende, enz.* De Heer van nieupoort, overtuigd zijnde van de achting, die deze man had, schreef aan den Raadpensionaris, den 23sten Junij van het jaar 1660,

1660, of het niet mogelijk zou zijn, hem wederom in ſtilte derwaards te zenden.

Zie de Brieven van DE WITT, I. Deel, bl. 288. III. Deel, bl. 211, 234 en 286. IV. Deel, bl. 390. in 8°.

DOLHAIN, (ADRIAAN VAN BERGEN, *Ridder, Heer van*) en *Cohem*, geſprooten uit een zeer oud *Brabandſch* Geſlacht, waarvan men, bij CARPENTIER, verſcheidene gemeld vindt, was, zo als STRADA, VAN DER HAAR en meer andere melden, een der eerſte Ondertekenaars van het Verbond der Edelen. Veele misſlagen zijn omtrent zijn perſoon en verrigtingen, door de verkeerde ſpelding zijns naams, begaan; zijnde DOLHAIN genomen voor DOHAIN. Zelfs is deze misſlag door den grooten WAGENAAR, in het VII. Deel zijner *Vaderlandſche Historie*, p. 177, begaan, ſchrijvende hem de waardigheid toe van 's Prinſen Afgezant te *Gend* (1577) in den oproer aldaar; hij zegt: *ook zondt de Prins den Heer van* Dolhain *derwaarts*, enz. en naderhand, op p. 423, dat *de Heer van* Dolhain, *en Dcter* Joannes Junius (in 1581) *naar Engeland gezonden werden*, enz. waardoor echter JAN HINKAART, Heer van *Dohain*, moet verſtaan worden. Want DOLHAIN was reeds in het jaar 1572, zo als wij ſtraks zullen zien, overleeden. Heer ADRIAAN VAN BERGEN was niet alleen een voorſtander der Edele Vrijheid in naam, maar wezenlijk en in de daad; verbindende zig, na zijne gedaane ondertekening van het Smeekſchrift, tot het opbrengen van vijftig kroonen. Door ALBA, in het jaar 1568, gebannen zijnde, toonde hij, het zij uit wraakzugt, het zij om andere redenen, het eigen belang met dat der vrijheid te willen paaren. Zig bij ORANJE gevoegd hebbende, ſtelde de Prins hem, in het jaar 1569, aan als Onder-Admiraal der Vrijbuiters of Watergeuzen, die het geluk, volgens den raad van COLIGNI, ter zee moesten beproeven. De Heer VAN DOLHAIN, geen tijd vrugteloos willende laaten voorbijgaan, ging ſpoedig te werk, en belegerde, met eenige ſchepen, de Schans *Delfzijl*; vanwaar hij, echter, genoodzaakt werd te wijken en zee te kiezen. Uit hoofde van het bovengemelde eigen belang, ging DOLHAIN niet alleen, in veele gevallen, onzinnig te werk, beroovende vriend en vijand, en zelfs de alleronzijdig-

ſten; hij weigerende, boven dien, rekening of verantwoording van den gemaakten buit te doen. Het een en ander buiten het oogmerk van Prinſe WILLEM zijnde, ontbood deze hem te *Dillenburg*, en hield hem aldaar, eenigen tijd, gevangen. Doch, wegens zijne ziekte, ontſlagen zijnde, begaf hij zig naar *Engeland*: waarop ORANJE zijnen lastbrief introk. DOLHAIN ſchijnt daarna zijn geluk te lande te hebben willen beproeven; ten minſten vindt men, dat hij, als een voorſtander der vrijheid, zig bevond onder die geenen, welke, in het jaar 1572, optrokken, tot het ontzet van *Bergen in Henegouwen*. Hij werd aldaar zwaarlijk gekwetst, en ontkwam wel den vijand, maar niet den dood; die hem, weinige dagen daarna, in het Graf ſleepte. Hij liet eenige kinderen na, verwekt uit zijn huwelijk met MARIA VAN HOCHAIN.

Men zie van hem verder WAGENAAR, VII. Deel, VAN METEREN, III. Boek, p. 54, 65 en 66; HOOFT, p 209, 210 en 263: BOR, VI. Deel, p. 189; TE WATER, I. Deel, p. 205, enz.

DOLLERT, (*De*) een inham der zee, welke zijnen oorſprong verſchuldigd is aan het breeken of ſcheuren der zeegaaten. Vóór het jaar 1277 was dit *Meir* eene ſchoone en lustige landſtreek, zo wijd uitgeſtrekt, dat 'er drie-en-dertig Dorpen op geteld werden. Doch twee ontzachlijke watervloeden, namelijk, de eerſte in Februarij, en de laatſte in de maand December des gemelden jaars, veroorzaakten die onheilen; doende de geweldige ſtormen het water met zodanige kracht tegen de dijken aanperzen, dat dezelve bezweeken, en de *Groninger-* en *Eemlanden* vaneen ſcheidden; overſtroomende een groot getal Dorpen, waardoor bijna honderd duizend Menſchen, een groot getal Landerijen, Huizen, Vee, enz. wegſpoelden. Hieruit ontſtond een nieuwe zeeboezem, tuſſchen de Landſchappen *Groningerland*, *Munſter* en *Eemland*, die daarna den naam *Dollert*, als van een *dol* onſtuimig water, of van de *dolle Noordzee*, gekreegen heeft. Eerst dringt de zee, als door eene ſtraat, tuſſchen *Groningen* en langs den mond der *Eems*, (*een Stroom, die uit de Eemlanden door vlieit*) en ſtrekt zig daarna

na, tusschen de zo even genoemde Landschapoen, in de wijdte uit. Deszelfs grootte word, van den mond der *Eems*, langs die kusten, tot aan de landstreek *Reide*, ('t welk in *Groningerland*, tegen over den mond der *Eems*, ligt) op negen uuren gaans in den omtrek begroot. De voornaamste plaatsen, die op de kusten leggen, en door den *Dollert* bewaterd worden, zijn *Namsyn*, *Delfzijl*, *Oosterdum* en 't Voorhoek *Reide* in *Groningerland*. Het is zeer waarschijnlijk, dat de onderscheidene Eilanden, die in dezen Zeeboezem leggen, overblijfzelen der weggespoelde landen zijn, wier naamen men met geene mooglijkheid bepaalen kan. Deze groote waterplas is, even als anderen, terwijl de nood de bewooners onzer landstreeken tot de noodzaaklijkheid gebragt heeft, om nieuwe dijken te maaken, en de reeds aangelegde dijken te verbreeden, merklijk beperkt, zo door het aanslijken der dijken, als indijken der landen. De boorden van den *Dollert* heeft men, van tijd tot tijd, zien aanwassen, en wel voornaamlijk bij de Nieuwe Schans, aan den mond van de *West-Wolder Aa*, alwaar, eerst in de jaaren 1695 en 1696, en laatstelijk in het jaar 1740, geheele Polders droog gemaalen, en met nieuwe dijken omgeeven zijn. In de twee eerstgemelde jaaren geschiedde dit door den Heer ANTHONI HUBERT, Heer van *Kruisingen*, die, voor de daartoe aangewende kosten, van dit aangewonne land het vrugtgebruik zestig jaaren lang genoot. In 1740 geschiedde het door Heeren Burgemeesteren en Raaden van *Groningen*, op kosten der Stad. Nog daarna, in de jaaren 1769 en 1770, is, bij het Dorp *Finsterwold*, een Polder van groote uitgestrektheid ingedijkt. Men kan 'er bijvoegen, van tijd tot tijd, naardien, in het midden van den *Dollert*, zig verscheidene zandbanken opwerpen, de hoop ook meerder wordt, dat het grootste deel van dit verdronkene land in vrugtbaare akkers zal kunnen veranderd worden, indien men 'er de nodige kosten toe wilde aanwenden.

Zie RAIJ, *Woordenboek des Aardrijks*, p. 185. SCHOTANUS, *Chronijk*, fol. 147. EMMIUS. EKELMAN, *Stigtelijke Bedenkingen*, p. 167. D'AUTUN, *Waterbeschrijving*, p. 6, 7 en 8. BACHIENE, *Geographie* B. p. 123. *Oudheden van Groningen*, enz.

Dom, in 't Latijn *Domus, een huis*, beteekende, in de Middeneeuwe, eene Kerk. In laatere tijden is de naam van *Dom*, bij uitſtek, gegeeven aan de Hoofd- of Biſchoppelijke kerken; en daarvan is, naderhand, afgeleid de naam van *Domkerken*, *Domheeren*, *Domkapittel*; zijnde de naam van *Domheeren* eerst in de Tiende Eeuwe in gebruik gekomen, wijl die van *Broeder* toen al te gering begon te worden.

Zie MATTH. *de Nobilitate*, Lib. 2, Cap. 32.

Doma, een eigengeërfde Hofſtede, in den omtrek van *Angjum*, in *Leeuwaarderadeel*. De Eigenaar dezer plaatze was, in het jaar 1651, PIBO VAN DOMA, Afgevaardigde wegens de Staaten van *Friesland*. Hij opende, als Preſident, met eene ſierlijke redenvoering, op den 18den van de maand Januarij van dat jaar, de vermaarde groote Staatsvergadering in *'s Hage*, waarin hij, na het uitſpreeken zijner reden, door den Heer JACOB CATS vervangen werd.

Zie VAN LOON, *Penningkunde*, II. Deel, bl. 361.

Domburg, een ſmalle en opene Stad, in de Provintie *Zeeland*, twee en een half uur van *Middelburg*, en één uur gaans ten noordoosten van *West-Kapelle*, nabij en genoegzaam onder de duinen gelegen. Verſchillende zijn de gedachten, over den naamsoorſprong dier Stad. Daar zijn 'er, die willen, dat zij afkomſtig zou zijn van *Domini*, of *Domniburgum*, dat is *Heerenburg*; anderen, dat daar ter plaatſe een Burgt of Sterkte gebouwd is, waaruit de om- en ingezetenen zig tegen alle aanvallen zouden verdedigd hebben. Dan, die het meest geloof daaromtrent verdienen, leiden dezelve af van de menigte Duinen daaromſtreeks, en zeggen, dat de naam eerst was *Duinberg*, naderhand veranderd in *Domburg*. In de Handvesten, Keuren en Privilegiën, aan deze Stad, door Graaf FLORIS DEN VIERDEN gegeeven, word ze ook doorgaans *Dumberg* genaamd. De Burg, aldaar voorheen gebouwd, is gantsch vernietigd, en alleen nog in deszelfs Wapen overig. Ten aanzien van haare oudheid, is zij de eerſte onder de Steden van *Zeeland*; doch met opzigt van haare geſteldheid, de allergeringſte, ſchoon in lig-

ligging de alleraangenaamſte. Voortijds was 't een der welvarendſte Steden van dit Provintie, hebbende grasrijke welden, vruchtbaare bouwlanden, en zo nabij de zee geleegen, dat 'er de Landman en Viſcher een genoegzaam beſtaan vinden kon. Om hun te meer aantemoedigen, bevoorregtten de Graaven de Stad met veele vrijheden. De eerſte maal, wanneer *Domburg* daarmede beſchonken werd, is niet wel aantewijzen. Doch, al in het jaar 1223, werd het, door Graaf FLORIS, een *Poerte*, dat is, een *Stad* genaamd. De aangenaame ligging lokte veele menſchen derwaarts, om 'er huizen, hoven en erven te koopen, te bouwen, en des zomers te bewoonen. Graaf WILLEM VAN HENEGOUWEN verbood om *Domburg* geſtaag van meer Inwoonders te voorzien, en het koopen van eenige huizen of erven aldaar, ten ware zij waren of wierden Burgers of Poorters der Stad. Die zelve WILLEM ſchonk *Domburg*, als een Leen, aan BORSSELEN. Met den ontſtaanen twist, tuſſchen Vrouw MARGARETHA en haaren zoon WILLEM, verklaarde zig gantsch *Zeeland*, uitgenomen *Middelburg* en *Domburg*, voor de Moeder; kiezende dus die beide Steden de partij der Kabbeljaauwſchen, daar de andere Steden de zijde der Hoekſchen hielden. Dus weigerden zij ook, aan Vrouwe MARGARET, het betaalen der twee honderd en vijftig oude ſchilden, en het trekken ter heirvaart, dat is, haar met volk ten dienſte te ſtaan. In tegendeel, begaven zij zig onder de banieren van WILLEM, en waren, grootendeels, oorzaak van zijne overwinning. Daarop verklaarde de Graavin, in het jaar 1351, dat die van *Domburg* goed en bloed verbeurd hadden. Ook deed zij van daar eenen der rijkſte Ingezetenen ligten. Daarna, echter, liet zij zig verzoenen, en kende de Inwoonders vrij van misdaad, mids betaalende *twintig pond groote Gezellen*; onzeker, of liever onbekend, hoedanige munt dit geweest zij. Bovendien behield zij alle de goederen der Heeren van *Domburg*; en van anderen, die in den Strijd, tuſſchen *Arnemuiden* en *ter Veere*, verſlagen waren. Een aanzienlijken ſchat moet dit bedraagen hebben, als men in aanmerking neemt, wat een menigte van Heerlijkheden en Lusthoven, rondsom *Domburg*, volgens de oude beſchrijving, geleegen waren; waarvan niets meer dan de nagedachtenis overleg is. Alleen-

leenlijk geeven 'er nog eene menigte boomen en beplantingen, als ook het huis te *Westhoven*, een flaauw denkbeeld van. Dit *Westhoven* behoorde weleer aan den Abt van *Middelburg*.

't Geen het meest de beminnaars der Oudheden derwaards lokt, is de Kerk, welker Choor rijkelijk vervuld is met fteenen Afgodsbeelden der Heidenfche Goden en Godinnen, aldaar, door de oude bewooners, geëerd en aangebeden: voornamelijk de Zeegod NEPTUNUS, en de Godinne NEHALENNIA. Op het Artikel van de laatstgenoemde zullen wij zien, welke onderfcheidene afbeeldingen en gedachten daarvan gemaakt en te vinden zijn. Veele fteenen, en andere gedenkftukken der oudheid, zijn aldaar, in het jaar 1647, ontdekt; de meefte beelden, die uitgegraaven werden, zijn in het gemelde Choor nog te zien. Wenschlijker ware het geweest, dat men dezelven hunne eigen graauwe koleur had laaten behouden, dan ze wit te verwen, gelijk naderhand gefchied is. Op dat zelve ftrand heeft men ook gevonden de grondflagen van een ronden Afgodstempel, die, waarfchijnlijk, aan NEHALENNIA is toegewijd geweest; als ook, in het jaar 1687, op dat zelve ftrand, een geheel Kerkhof, vervuld met verfcheidene kisten, waarin nog overblijfzels van lijken lagen. In de aantekeningen van den Heer A. VAN DER SLOOT, in 1743 Predikant te *Domburg*, te vinden in het tweede deel van de *Tegenwoordige Staat van Zoeland*, p. 223. word gezeg. „ Dat tot in het jaar 1684, omtrent anderhalve roede van het Duin, een langwerpige vierkante fteen, bijkans twee voeten boven het zand uitftekende, had geftaan, welke de Balflagers of Kaatfers, veele jaaren tot hun merk gebruikt hadden. Deze fteen, in het gemelde jaar (1684) door een zwaaren ijsgang van zijne plaats verfchooven, en 'er toen een deel van de vloer des Tempels ontdekt zijnde, bevond men dat dezelve aan deszelfs noordzijde, naar de zee toe lag, en dat de vloer des Tempels nog altijd onder het zand, en grootendeels onder Duin verborgen was geweest; zedert is dezelve bij zwaare ftormen, door fterke affcheuring van het ftrand, bij gedeeltens ontdekt. Doch omtrent het jaar 1705 of 1706, zag men, na genoeg honderd roeden bewesten Domburgs hoogte, de gantfche vloer des Tempels in Darink, langwerpig vierkant, ten oosten en westen ftrek-

ſtrekkende, omtrent twee roeden lank en half zo breed, dat is iets meer als eene roede. Rondsom zag men geene overblijfzels van muuren, maar overeindſtaande planken, doch geheel bij den grond afgebroken. De ſteenen van den vloer waren als platte ſtraatſteenen, ſommige rond, andere vierkant, zo als dergelijke ſteenen doorgaands vallen. Aan de noordzijde des vloers was een groot Darrinkgat, waarin de voorgemelde groote ſteen lag, met verſcheide andere groote en kleine ſteenen. Aan de zuidzijde lagen drie of vier groote langwerpige vierkante ſteenen, zuidwaards omvergevallen, leggende den een naast den ander, op eene rij in den Darrink, zo dat de wegen, tusſchen beide, ook met Darrink gevuld waren. Aan het einde dier ſteenen lag, dieper in het zand, het hoofdelooze en meer dan levensgroote vrouwenbeeld, 't geen nog in de Domburgſche kerk bewaard word, verbeeldende de *Overwinning*; hebbende het zelve, waarſchijnelijk, voorheen op de eerstgemelde groote ſteen geſtaan. Daarna zijn 'er nog verſcheidene kopere penningen enz. gevonden." De naſpooring, die de Eerw. VAN DER SLOOT daaromtrent gedaan heeft, heeft doen zien, dat SMALLEGANGE mis had, met te zeggen, dat de Tempel eertijds twee honderd roeden verre in zee zou geſtaan hebben, dewijl zijn Eerw. daarna, bij zeer laag water, verſcheiden dier groote ſteenen, tot vier toe, alle zonder eenig opſchrift, bezien en behandeld heeft, zo als 'er ook ſomwijlen nog wel gezien worden. Ook zijn 'er nimmer, bij den Tempel, de grondſteenen van een laage ſtraat, met een dwarsſtraat, ontdekt; het geen, mogelijk, tot de oude zogenaamde *Gothen* moet gebragt worden. Omtrent twee honderd roeden oostwaards van den Tempel, zijn ook veele overblijfzels van kalk en ſteen in den Darrink, en met Darrink overgroeid, gevonden; alle welke zigtbaar waren, aan de Zeezijde, daar de Darrink afgebroken was. Ook heeft men verſcheidene Tonneputten, en regt overeindſtaande tonnen, in den Darrink gevonden, gelijk ook veele dikke ſtaaken en paalen in den grond ſtaande; veele tichelſteenen van een oud fatzoen, en ſtukken van fyn rood net gebeeld aardewerk; en, nog voor weinige jaaren, regt voor *Domburg*, omtrent half vloed van den Duin, een gragt als een gemeene ſloot, waarvan de aarde aan den noordkant

kant opgeworpen was, en de kluiten nog onderſcheiden te zien waren; zij liep boogsgewijze naar de zee, en was aan de zuidzijde met verſcheidene ſtokken en ſtaaken bezet.

In het jaar 1687, omtrent daar nu het eerſte Hoofd ſtaat, gelijk ook aan de oostzijde van *Domburg*, werd, in een zwaaren ſtorm, op Nieuwjaarsnagt, omtrent twee honderd roeden van het Duin, (zo als boven gezegd is) een gantsch Kerkhof met lijken ontdekt, leggende in kisten van bijna twee duims hout, de hoofden meest uit het zand ſteekende; zijnde de kisten door de opening meest met zand gevuld. De lijken lagen alle met de hoofden oostwaards, digt bij elkander, wel tot drie-en-twintig in getal; dan dit Kerkhof was ſlegts weinige dagen te zien, wijl de Zee het alles wederom bedekte. De kisten ten oosten van *Domburg* waren veel dikker van hout, dan die aan de westzijde. Sommige van de daarin liggende lijken hadden koperen kettingen, en eenige van die met penningen daaraan, om den hals; een van die had een glas, als het boveneinde van een roemer, op den borst, een krommen zabel met een handgreep van zilverdraad, en een piek, doch waarvan het hout vergaan was, bij zig; ook vond men geld in de meeste kisten. Nog wat verder oostwaard zijn de wooningen der oude *Gothen* geleegen. Voor omtrent tagtig jaaren, kwamen zij eerst van onder de Duinen te voorſchijn, en zijn nu reeds meer dan half vloed van daar, behalven die meest oostwaards leggen, alwaar 'er nog veele omtrent de Duinen zijn, meest in de gedaante van een ſtraat, oost en west, doch aan het einde wel zuidwaards op, in groote menigte. Hunne gedaanten zijn doorgaans langwerpig vierkant, rondsom met overeindſtaande paaltjes of planken bezet, die alle bij den grond zijn afgebroken, of ſlegts daar weinig buiten ſteekende; zijnde den grond gemaakt van vette of kleiachtige aarde, welker ſchikking men nog duidelijk kon onderſcheiden. Naast eenige van dezelve is een gang van dergelijke ſtoffe, omtrent een halve roede breed, met paaltjes bezet; voorts tonneputten, die tot waterbakken gediend hadden, ſtaande in de hoeken der gebouwen of hutten; ook twee tropken van afgekapte boomen, in eenen hoek ten oosten en ten westen naar den Zeekant toe. De meeſte gouden

pen

penningen, gelijk ook drie zilveren ſchaaltjes, zijn daar gevonden, als mede veele beenderen van ſchaapen, enz. in de Darink ſteekende; alle gewisſe en overtuigende bewijzen, dat de oude ſtranden van het Eiland mede bewoond zijn geweest. In het jaar 1749 is aldaar nog eens een nieuwe ontdekking van oude Graffteden gedaan, op twee onderſcheidene plaatſen, alwaar meer dan twintig doodkisten, in dezelfde ligging als de voorgaande, gevonden werden; alleen met dit onderſcheid, dat deze van ruwe ongeſchaafde eike planken gemaakt, en niet met ſpijkers, maar met houten pennen aaneen gehegt waren. Ook vond men 'er één van een boom uitgewerkt. Daar werd veel moeite gedaan, om een van die kisten geheel uit de aarde te krijgen; doch zulks was vrugteloos; want dezelve waren alle meer of min ingedrukt; ook waren, door de zwaarte der daarover heen geſtapelde Duinen, en langheid der tijden, de dekzels gebroken, en de kisten zo vol zand en aarde, dat de daarin liggende beenderen als in de kisten waren ingedrukt, en 'er met de punten der ſpade moesten worden uitgehaald. Men vond 'er menſchenbeenen van de hedendaagſche grootte, doch meest alle geſchonden; ook vondt men 'er verſcheidene kistjes en geraamten van kinderen; rondsom die alle ſcheen een omtuining van boomen geweest te zijn, waarvan de wortels en tronken mede nog te zien waren. Men zogt 'er vlijtig na eenige penningen, om te weeren, of 'er ook een of ander man van naam mogt begraven geweest zijn; doch men vond 'er die niet.

Dat de vrije Heerlijkheid van *Domburg*, voorheen, aan den Huize van BORSSELEN is gekomen, is hiervoor reeds gezegd. Naderhand is de Heerlijkheid van *Domburg* geſcheiden van *Vlisſingen* en *Westkappelle*, en de eigendom geworden van bijzondere Heeren.

Behalven de Kerk, waarvan reeds melding gemaakt is, en die door één Predikant bediend wordt, plagt 'er voorheen eene Kapel te ſtaan, waarvan het huis, dat in deszelfs plaats gebouwd is, nog den naam draagt, leggende in een ringmuur, die voorheen het kerkhof omvatte. Tegenover hetzelve ſtaat een Gasthuis, dat wel begoed is, en vrijdom van alle excijnſen heeft. Daar was ook, in voorige tijden, een gezelſchap van Rederijkers, die ter zinſpreuk voerden *Bimatelief*.

Het

Het Stadhuis is klein, doch maakt van buiten een redelijk fraaije vertooning. De Heerlijkheid van *Domburg* heeft hoog, middelbaar en laag regtsgebied. De Regeering der Stad beſtaat uit een Baljuw, twee Burgemeeſteren en zes Schepenen, nevens één Secretaris.

† Het Wapen dezer Stad is een blaauw veld, hebbende in de midden een Zilveren Burgt. Voor dezen is dit Wapen ook gevoerd door een oud Edel Zeeuwsch geſlacht van dien naam, oorſpronklijk uit de oude Heeren van *Domburg*, doch nu al voor lange uitgeſtorven. Het groote en zwaare gebouw, op de groote markt binnen *Middelburg* ſtaande, en nog den naam van *'t Huis Domburg* draagende, is door eenen van dit geſlacht gebouwd. Ten zuidoosten van de Kerk, binnen deze Stad, ſtaat ook een deftig huis van de Heeren van *Domburg*.

Zie VAN DER HOUVE, *Handvest Chronijk*, I. Deel, fol. 132. BOXHORN, *Chronijk van Zeeland*, p. 288 en 290. SMALLEGANGE, fol. 631, 633 en 641. GARÇON, *Walcherſche Arcadia*, I. Deel, p. 126. VAN LEEUWEN, fol. 142 en 197. *Kerklijke Oudheden van Zeeland. Tegenwoordige Staat van Zeeland*, II. Deel, p. 221. *Boekzaal der Geleerde voor de Maand Maart 1749*, bl. 32.

‡ DOMBURG, (JAN VAN) een man van het zo evengemelde geſlacht afkomſtig, ſchoon door SMALLEGANGE niet onder dezelve gemeld, ſtierf in het jaar 1447, en dus onder de Regeeringe van FILIPS DEN EERSTEN, Hertog van *Bourgondiën*, die, na het uitvoeren van eenige ſtrenge regtsoefeningen, zig naar *Zeeland* begaf, om 'er den Graaflijken Vierſchaar te ſpannen. Ten zetel geſteegen zijnde, hoorde hij aldaar zeer zwaare klagten, tegen dezen Heer JAN, inbrengen, die van veelerhande misdaaden beſchuldigd werd, onder anderen van moord en doodſlag. Hertog FILIPS, hem hebbende doen dagvaarden, dewijl hij niet te voorſchijn kwam, gaf bevel om hem te vatten. Doch hij, gewaarſchuwd zijnde, vlood, met vijf of zes der zijnen, in de Kerk der Minderbroederen, verſterkte zig op den Toren, en voorzag 'er zig van voorraad, als wilde hij een beleg afwagten. Hertog FILIPS deed den Toren omzingelen; doch, uit aanmerking van de hei-

heiligheid der plaatſe, wilde hij denzelven niet beſchieten. Drie dagen duurde dit beleg. Meer dan eens ſtond DOMBURG in beraad, zig overtegeeven; doch werd, telkens, door zijne zuſter, die eene Nonne was, wederhouden, en hem, ten aanhooren van OLIVIER DE LA MARCHE, (welke dit geval, in zijne *Memoires*, Liv. I, p. 253, beſchreeven heeft) meermaalen toeriep, *dat hij zig liever vegtenderhand behoorde te laaten dooden, dan zijn huis de ſchande aandoen, van door Beuls handen te ſterven.* Heer JAN gaf zig eindelijk, op genade, aan den Hertog over, die zijn proces deed opmaaken, en daarna op de markt openlijk onthalzen. Zijne zuster verwierf, met ſmeeken en gebeden, nog zo veel, dat zij het lijk in gewijde aarde mogt doen begraaven.

DOMBURG. (ADRIAAN VAN) SMALLEGANGE maakt melding van een perſoon van dezen naam, dien hij zegt geleefd te hebben in het jaar 1450, en ter Vrouwe gehad GEERTRUID VAN BORSSELEN. Een tweede van dien naam, zegt hij, was, in de jaaren 1570 en 1571, Baljuw van *Middelburg*. Waarſchijnlijk zal het deze laatſte zijn, van wien men, op het jaar 1566, gemeld vind, dat hij, tot voorſtand van het Verbond der Edelen, boven zijn perſoon, zig verbond tot het betaalen van honderd kroonen; zonder dat men, echter, weet, of hij dezelve heeft opgebragt, of waartoe ze gebruikt zijn.

Zie SMALLEGANGE, bl. 477. *Vaderl. Hiſtorie*, VI. Deel, bl. 255.

DOMBURG-BUITEN, of *de Confiscatiën onder Domburg*, eene Ambachtsheerlijkheid zonder Dorp, grenzende aan de Heerlijkheid, hier boven gemeld, is in verſcheidene Heerlijkheden verdeeld. Het huis *Kerkwerve*, in de verdeeling van Prinſe WILLEM, onder het regtsgebied van *Middelburg* gebracht, legt in het midden dezer Heerlijkheid, doch is thans niet meer dan een gemeene Landhoeve.

DOMITIAAN, werd, na den dood van zijnen vader VESPASIAAN,

en van TITUS zijnen broeder, tot de Keizerlijke waardigheid verheven. Hem hielpen de *Batavieren* de *Britten* overwinnen. Zij waren, met veel hevigheid, op het leger van AGRICOLA aangevallen. Deze had, daarop, drie benden *Batavers*, en twee der *Tongeren* afgezonden, om hun het hoofd te bieden, en den ſtrijd te doen aanvangen, als kennende hij hunne bekwaamheid. De *Britten* hadden, ten hunnen nadeele, kleine ſchilden, en groote zwaarden zonder punt, en waren dus onbekwaam, om in een opeengedrongen gevegt te ſtrijden. De *Batavieren*, die nimmer den aanval ſchroomden, ſtieten, met hunne ſchildpennen, de *Britten* in het aangezigt, en bewerkten dus, voor AGRIKOLA, eene volkomene overwinning; waarvoor hij de eertekens, bij zijne komſte te *Rome*, genoot. DOMITIAAN, die eer den naam van *Zot*, dan van *Keizer* verdiende, werd trotsch op deze overwinning, waaraan hij niets had toegebragt. Met laauweren willende gekroond zijn, had hij zig, kort te vooren, mede eene dergelijke zegepraal toegelegd, voorgeevende, eene overwinning op de *Germaanen* en *Batavieren* behaald te hebben. In het zeventigſte jaar onzer Tijdrekening had, zo als bekend is, CERIALIS den vrede met de *Batavieren* geſloten. Doch, voor dat de tijding daarvan te *Rome* kwam, was DOMITIAAN, met een Leger, naar *Germanië* getrokken, voorgeevende, zo wel de *Germaanen*, als de *Galliërs* te willen onderbrengen. Dan niet verder dan te *Lions* gekomen zijnde, was hij, van daar, zonder den vijand gezien te hebben, te rug gekeerd. Met dien dwaazen togt niet te vrede, ondernam hij een tweeden tegen de *Germaanen*, en ook tegen de *Katten* en *Daciërs*. Het is onzeker, of hij de *Katten* geſlagen heeft. Dit weet men, dat, toen de *Daciërs*, door de *Markomannen*, geſlagen waren, hij hun zelfs om den vrede aanzogt, en dien, door magt van geſchenken, verkreeg. Na dien voor een Veldheer zeer ſchandelijken togt, deed zijne dwaasheid hem verwaand genoeg zijn, zig de zegepraal toe te eigenen; waartoe, om dezelve eenigen ſchijn te geeven, een menigte van de zijnen werden omgekocht, om zig in het gewaad van gevangenen te vertoonen. Wat meer is, hij eigende zig den naam van DACIËR en GERMANIER, als overwinnaar dier volken, toe; geevende dus niets toe aan KALIGULA. En,

ech-

echter, ontbrak het hem niet aan Vleiers, die hem den *ſchrik en temmer der Batavieren* noemden.

Zie TACITUS, *in 't Leven van Agricola.*

DOMMEL, (*De*) een Riviertje in *Nederland*, in 't Hertogdom van *Braband.* Anderen noemen het een *Watervliet*, vlietende omtrent *'s Hertogenbosch.* Aan hetzelve liggen verſcheidene Dorpen, als *Boxtel*, twee uuren van den *Bosch*; *St. Oudenrooije*, daar voorheen een heerlijk Kollegie van Kanunniken geweest is, 't welk zeer groote inkomſten had: zo dat de Deken daarvan rijker was dan eenig Prelaat in *Braband.* Voortijds werd *de Dommel de Dermale* genaamd. Zij heeft haaren oorſprong in het *Land van Luik*, omtrent vier uuren van *Maaſtricht*, vanwaar ze noordwaarts loopt, in zig ontvangende eerst de *Tongelreep*, daarna de *Ginder*, bij *Eindhoven*, en dan *den Kleinen Dommel*, bij *Woenzel.* Tot aan het gemelde Dorp *Boxtel* is dezelve vaarbaar; doch hooger op word de vaart geſtremd, door de menigvuldige Watermolens, die in de rivier liggen. Langs de boorden dezer riviere vindt men tamelijk goede weilanden, die aldaar *Drieſten* genaamd worden; welke landen, echter, bij zwaare en aanhoudende ſtortregens, dikwijls, ondervloeijen, dewijl *de Dommel*, door de gezegde Watermolens, opgeſtopt wordt.

DOMMELEN, een Dorp, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, onder het Kwartier van *Kempenland.* In de ſchatting van voorige jaaren, waarbij gantsch *Braband* geſteld was, voor de jaarlijkſche Bede, op 140,000 guldens, droeg de *Meijerij van den Bosch* daar in 19379 guld. 16 ſtuiv. en 3 penn., en het Kwartier van *Kempenland*, als een vierde, 4074 gl. 1 ſt. en 9 penn.; welke omſlag, over 32 of 33 Dorpen van dat Kwartier, voor *Dommelen* bedroeg 57 guld. 15 ſt. en 6 penningen; dus hetzelve toen een gering Dorp moet geweest zijn. Het ligt twee uuren ten zuiden van *Eindhoven*, en heeft zijnen naam van de bovengemelde rivier ontvangen. Tegenwoordig heeft het zijnen eigen Regtbank, die beſtaat uit zeven Schepenen en één Secretaris, die, zo wel als de *Vorſter*, door Hunne Hoog Mogende

word aangeſteld. Aldaar is een klein kerkje, op welk een ſpits torentje ſtaat. In hetzelve word de dienst waargenomen door den Predikant van *Valkenswaard*, als naast daarbij liggende. Het getal der huizen is in het geheel 58; doch de bouwlanden, waarvan de bewooners hun beſtaan haalen, worden op 200 Morgens begroot. Nabij het Dorp was voorheen het Nonnenklooster *Agnietendaal*, hetwelk, na den *Munſterſchen* Vrede, door de Hooge Overigheid is aangeſlagen en vernietigd.

DOMPELAAR, (*'t Huis*) ten Westen van de kerk van *Overlangenbroek*, in de Provintie van *Utrecht*, was, weleer, een Riddermatig goed; doch heeft dit regt verlooren, het zij dat de Eigenaars waren van den Burgerſtand, of van den Roomſchen Godsdienst. Voorheen behoorde het aan de Geſlachten van DOMPSELAAR, WIJNBERGEN, REEDE *van Draakenſtein*. Tegenwoordig is het een ouderwetsch laag gebouw.

DOMPSELAAR, (TOBIAS VAN) een Amſteldammer, wiens leeftijd men afleiden kan uit zijne verrigtingen: eerst uit zijne *Beſchrijving van het Ontroerde Nederland, door de Wapenen des Konings van Frankrijk*, II. Deelen in 4to, en verder uit zijne *Beſchrijving der Stad Amſteldam*, in één Deel in 4to, gedrukt in het jaar 1666. De inhoud en verdeeling daarvan toont, dat DOMPSELAAR, met de vervaardiging, zig ongemeen gehaast heeft. Deze zijne Beſchrijving beſtaat uit zes boeken, waarvan het eerſte bevat *eene Beſchrijving van Oud Amſtelland*, reeds te vooren zaamgeſteld door ARNOLDUS MONTANUS; het tweede, de *Historie der Heeren van Amſtel*, door hem zelven te vooren mede opgeſteld, en in klein 12° gedrukt. In het derde word gehandeld, *van de Gelegenheid, Opkomst, en verſcheide Vergrootingen der Stad, tot op het jaar van* 1665, in drie afdeelingen onderſcheiden. De eerſte, die de Stad vertoont tot op het jaar 1482, is door DOMPSELAAR opgeſteld; de tweede, die haare gedaante verder aanwijst, door J. COMMELIN; en de derde, waarin de beſchrijving der vergrooting, tot op het gemelde jaar, vervolgd word, wederom door DOMPSELAAR. In het vierde boek vindt men eene beſchrijving van de oude en nieu-

nieuwe gebouwen der Stad, door J. COMMELIN; het vijfde behelst eene beſchrijving der Regeeringe, bijna geheel uit DAPPER ontleend, hebbende DOMPSELAAR alleenlijk eenige *Keuren* en *Geleerde Mannen* daarbij gevoegd. In het Zesde en laatſte Boek word de Historie, die in het Tweede Boek was afgebroken, door hem, grootendeels uit DAPPER en AITZEMA, vervolgd. Doorgaans ontbreekt daaraan naauwkeurigheid, en vooral echte bewijzen, doordien DOMPSELAAR geenen toegang tot de Stadspapieren gehad heeft. Deze beſchrijving van DOMPSELAAR is, eenige jaaren daarna, ingevlijd in die van CASPARUS COMMELIN.

DON JAN VAN OOSTENRIJK; zie OOSTENRIJK. (DON JAN VAN)

DON FREDRIK DE TOLEDO; zie FREDRIK DE TOLEDO. (*Don*)

DON LOUIS DE REQUESENS; zie REQUESENS. (DON LOUIS DE)

DONAAS, (*'t Fort St.*) een van die ſterkten, in *Staats Vlaanderen*, waardoor de Stad *Sluis* ten zuidwesten gedekt wordt, aangelegd aan het begin der Vaart naar *Brugge*. Langs deze Vaart, die *de Zoete* genaamd word, komt daaglijks een Barge of Trekſchuit van *Brugge*, 't welk drie uuren vandaar ligt, naar dit Fort, welke, tot gemak der Reizigers, op dien zelven dag weder terug keert. De Schans van dit Fort, die zeer verſterkt is, heeft, door een dubbele Linie, gemeenſchap met de Stad. By het Barriere-Tractaat (1715) werd hetzelve aan den Staat afgeſtaan.

DONGE, (*De*) een der drie Riviertjes, waardoor het Land en de Baronnie van *Breda* beſproeid wordt. Zij ontſtaat in de *Meijerij van Turnhout*, en loopt, bij de Stad *Geertruidenberg*, in de verdronkene *Zuidhollandſche Waard*, of in het eigenlijk genaamde *Biesbosch*.

DONGEN, onderſcheiden van het Dorp *Dungen*, nabij den *Bosch*, liggende dit Dorp twee uuren gaans ten oosten van *Breda*. In het jaar 1213, werd deze Heerlijkheid, door GUI VAN

VLAANDEREN, Heer van *Rijkenburg*, en zijne Gemaalinne BEATRIX, Vrouwe van *Putten* en *Strijen*, voor altoos, aan Heere WILLEM VAN DUIVENVOORDE verpand. Deze gaf het naderhand ter leen uit, voor een ſomme van twee duizend zeven honderd twee-en-twintig ponden Tournois, aan ROELOF VAN DAALHEM, die met zijne dogter gehuwd was. *Dongen* is, daarna, in het Huis van *Daalhem* gebleven, tot den 25ſten Februarij des jaars 1513, wanneer deze Heerlijkheid, door den Leenhove van *Brabant*, ten behoeve van HENDRIK VAN NASSAU, Heere van *Breda*, verbeurd verklaard werd, ter oorzaake van een moord, gepleegd, door JAN, Heer van *Dongen*, aan KAREL VAN LIER, Onderſchout van *Turnhout*, en om het begaan van meer andere misdaaden. Sedert dien tijd, is *Dongen* met de Heerlijkheid van *Breda* vereenigd; hebbende nog, na verloop van eenige jaaren, de erfgenaamen van gemelden Heer JAN VAN DONGEN afſtand van alle regt op de Heerlijkheid gedaan; waartegen Graaf HENDRIK VAN NASSAU, aan eenen ROELOF VAN DONGEN, overgaf de Hoeve *van Laar* te *Zundert*.

Te *Dongen* is nog een kaſteel, waarop de Heer, voortijds, zijn verblijf hield. Ook zijn 'er in het Dorp verſcheide goede huizen, en eene Gereformeerde Kerk, zijnde een oud gebouw, met een hoogen Toren, wordende door één Predikant bediend. In 't jaar 1742 begrootte men de opgezetenen op een getal van 1124.

In de maand September des jaars 1732, werd 'er, ter oefening van het krijgsvolk van den Staat, tuſſchen *Breda* en *Dongen*, een kampement geformeerd. Het krijgsvolk legerde zig in twee Linien, met de voorzijde naar het Graafſchap *Hoogſtraaten*. Men zag 'er al den omflag van den oorlog: tenten, ſchouwen, legerwagens, geſchut en andere krijgsbehoeften; zijnde 'er, op de eetwaaren en drank, behoorlijke orde geſteld. Agt Predikanten, der omliggende plaatſen, hadden order, om des Zondags, bij beurten, op de vier vleugels der twee Linien te komen prediken, en alle avonden, na voorgaanden trommelſlag, ter zelver plaatſe, het gebed te doen. Ligt vermoed men, dat dit een ontelbaare menigte aanſchouwers, van tijd tot tijd, derwaards trok.

DONGEN, (*Klein*) een Buurtſchap, ten noorden van het bovenſtaande, en aan hetzelve onderheevig.

DONGEN, (DIRK VAN) was, in het jaar 1652, Vice-Commandeur van wegen de Admiraliteit van *Enkhuizen*, en deelde in het lot van meer anderen, welke, in de maand Julij des gemelden jaars, voor de heersch- en roofzugt der *Engelſchen* moesten bukken. Want, nadat de Engelſche vloot, onder de Haringbuizen, die door twaalf kleine Oorlogſchepen gedekt werden, gevallen waren, en, na een hevig gevegt van drie uuren, dezelve verſtrooid hadden, ontſnapten het ſlegts dertig Buizen. Twee van de Convoijers werden in den grond geboord; een derden was men genoodzaakt in brand te ſteeken; agt andere, waaronder dat van VAN DONGEN, werden genomen. De Engelſchen moesten, echter, deze overwinning ten duurſten betaalen, hebbende zij drie van de genomene Hollandſche ſchepen nodig, om hunne gekwetſten naar *Schotland* op te zenden; verſcheiden van hunne beste ſchepen waren mede onbruikbaar gemaakt.

Zie BRAND en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*, II. Deel, p. 148. *De Hollandſche Mercurius van* 1652. MONTANUS, *Beroerde Oceaan*, bl. 132.

DONGERADEEL, een gedeelte van de Provintie *Friesland*, verdeeld in twee Grietenijën, bekend bij de naamen van *Oost-* en *West-Dongeradeel*; zijnde gelegen in 't noorden van die Provintie, langs de Zee, in het Kwartier van *Oostergo*, tuſſchen de Grietenij *Ferwerderadeel* en het *Dokkummerdiep*. Een klein watertje, de *Paefens* genaamd, ſcheid deze landſtreek in de gemelde twee Grietenijën. Geduurende den oorlog tuſſchen Spanje en den Staat, hebben deze beide Grietenijën, door de plonderingen der Spanjaarden, veel geleeden; en niet minder door de Zeegolven, inzonderheid in het jaar 1570, toen, in deze kwartieren, door den vloed, huizen en ſchuuren, menſchen en beesten, werden weggeſleept. Boven de kerkdeur van *Metzelawier*, in *Oostdongeradeel*, ſtaan nog, in een ſteen, ter nagedachtenisſe daarvan, deze woorden uitgehouwen: IN HET JAAR TZEVENTIG IS HET WATER IN DEZE KERK

EEN VOET HOOG GEWEEST, EN ZIJN IN DEZE GRIETENIJ VERDRONKEN 1800 MENSCHEN; behalven die, met het afgaande water, uit de Grietenij van *Dongeradeel*, oóstzijde, waren in Zee gespoeld. In deze beide Grietenijen zijn, 's nachts, door den inbreuk, omtrent 5000, en in *Dokkum* 200 menschen verdronken; waarom ook de *Nieuwe Landen*, zo oost als westwaarts van *Holwert* gelegen, in het jaar 1500, bedijkt zijn. Gelijk op deze plaatsen, door veranderinge in den loop des waters, veele landen zijn aangewassen, hebben, daarentegen, de landen, in de naastgelegene oorden, als te *Wierum* en te *Nes*, groote afbreuk geleden, en wel op zulk eene wijze, dat de Kerk te *Wierum*, die voorheen in het midden van het Dorp stond, in het jaar 1602, reeds aan den Zeestrand lag. Hadde men 'er niet in tijds tegen voorzien, deze landen zouden reeds lang door de Zee zijn weggeslagen. In het jaar 1592 werden, in *Oostdongeradeel*, ingedijkt, de landen van *Ainjum*, *Lioesfens* en *Paesens*, door den Heere ERNST VAN AYLVA. In deze beide Grietenijen leggen de Staaten of Stinsen *Holdinga*, *Obbinga*, *Heemstra*, *Humalda*, *Dornsum*, *Ropta*, *Popma*, *Moppema*, *Rienekama*, *Herwey*, *Aylva*, *Bolta*, *Sixma*, *Tiesfens*, *Hannia*, *Jaarsma*, *Scheltama*, *Steenstra* en *Brantstede*. Eenigen dezer Adelijke familiën hebben, geduurende den oorlog, den Spanjaarden veel afbreuk gedaan, en aan 't Vaderland, integendeel, de grootste diensten beweezen; waardoor ook hunne naamen aan de onsterflijkheid zijn toegewijd.

DONGERADEEL, (*Oost-*) gelijk de naam genoegzaam uitwijst, legt ten oosten van de volgende; zijnde, zo als boven gezegd is, door de rivier de *Paesens* daarvan afgescheiden. Door deze vervolgt de rivier *de Ee*, (hier de *Zuiderzee* genaamd) komende van *Leeuwaarden*, haaren loop naar *Dokkum*, en vandaar verder naar de Zee, waarin zij zig, door de *Esuma-Zijl*, of *Sluis*, ontlast. Dewijl alle de binnenwateren dezer Grietenije in dezelve haaren uitloop hebben, is zij daardoor de gemeene uitwatering van *Oost-Dongeradeel*. Voorheen lagen aldaar twee Bagijnenkloosters, *Slon* en *Weerd* genaamd, welke beide, bij Sententie des Hofs, den 7den September 1544, vrijheid gekregen hadden van

van Accijnſen tot aan *Romanie*, twee Aamen Rhijnſche Wijn en drie tonnen Hamburger Bier. Beide deze Kloosters zijn, in het jaar 1580, vernietigd.

DONGERADEEL, (*West-*) eene Grietenij in het Kwartier van *Oostergoo*. De bovengemelde ſcheiding der beide Grietenijen word niet onaartig uitgeduid, door derzelver Wapens, verbeeldende een *Blaauw Veld*, het welk door eene *zilveren ſtroom* in tweeën gedeeld word; enkel met dit onderſcheid, dat in het Wapen van *Westdongeradeel* de ſtroom van de ſlinker, en in dat van *Oostdongeradeel* van de rechterzijde ſchuins nederwaarts loopt.

DONGIUM, of *Doinjum*, een Friesch Dorp, in 't Kwartier *Westergo*, in de Grietenije *Franekeradeel*, een half uur ten noorden van *Franeker*.

DONIA-STATE, Slot of Adelijk Huis, in de Grietenije *Hennaarderadeel*, een half uur van *Spannum*, ten zuidoosten.

DONIA, een Slot of Adelijk Huis, in de zelfde Grietenije, een kwartier uur van *Hijpwerd*, ten oosten.

DONIA, een Slot in de Grietenije *Wonferadeel*, bij *Burgwerd*, ten zuiden.

DONIA, een vervallene State, in de Grietenije van *Uitingeradeel*, te *Akmarijp*, ten noorden.

DONIA, eene State in de Grietenije *Menaldumadeel*, bij *Beetgum*, zuidwestwaarts.

DONIA, of *Donjega*, één der veertien Dorpen in de Grietenije *Doniawerſtal*, onder het Kwartier der *Zevenwolden*.

DONIA, een oud en aanzienlijk Geſlacht in *Friesland*. De Grietenije van *Doniawerſtal*, is, gelijk men algemeen gelooft,

daarnaar genoemd; ten minſte WINSEMIUS, in zijne *Korte Beſchrijving van Friesland*, achter zijn *Kronijk*, en de *Geſlachtlijst van Harinxma*, bij *Ferwerda*, toonen ons zulks aan. Men vindt daarop gemeld KEMPO VAN DONIA. Een ander, van dien zelven naam, toonde, in eene Staatsvergadering, in den jaare 1566, de grootſte blijken van liefde voor de Vaderlandſche Vrijheid; waarover hij, twee jaaren daarna, door ALBA, ter verantwoording, te *Antwerpen* gedagvaard werd. Hij ſchijnt vervolgens gebannen te zijn, en zig, met zijne huisvrouw, JOUK STENTERA, naar *Breemen* begeeven te hebben, alwaar hij met haar geſtorven en begraaven is. Deze liet na één zoon, SIXTUS DONIA, die afkomſtig was uit een huwelijk van eenen der afſtammelingen van HARINXMA, en eene dogter uit het huis van DONIA. Hij liet na één zoon KEMPO, die overleed in 1593, en ééne dogter, die ten man had SIBRANDUS VAN BURMANIA, broeder van UPCO. Uit denzelfden ſtam van SJOERD HARINXMA is afkomſtig de tak van *Donia*, op *Hinnema State*, te *Jelſum*, waaruit geſproten is KEMPO DONIA, Grietman van *Leeuwaarderadeel*, die de vader was van FRANS DONIA, een voornaam Staatsman, wegens *Friesland* gevolmagtigd tot den Munſterſchen Vredehandel, en buitengewoon Afgevaardigde van die Provintie, tot de zo beroemde als groote Staatsvergaderinge, in het jaar 1651, welke hij zou geopend hebben, indien hij niet, eenige dagen te voren, overleeden ware, en waarin hij toen vervangen werd door PIBO VAN DONIA.

Zie AITZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*, III. Deel, p. 51. VAN LOON, *Penningkunde*, II. Deel, p. 361. *Vaderlandſche Historie*, XI. Deel, p. 405 en 479. TE WATER, p. 338.

DONIA, (TJALLING) ſtaat bekend als een medeſtichter van het Klooster te *Lidlum*, waartoe SIBO, een ſchatrijk man, den eerſten grond geleid had. Vreezende dat zijne middelen niet toereikende zouden zijn, gaf hij, van die vreeze, kennis aan dezen DONIA van *Bonneterp* uit *Winſum*; waarop beiden de handen in een ſloegen. Nadat zij een Kloostertje gebouwd hadden, bevlijtigden zij zig om het onder de Reguliere Kanunniken

ken te brengen. Dit hun gelukt zijnde, bevonden zij de Monniken van die Orde, naar hunne verbeelding, niet ſtreng genoeg van leven; dus begaven zij zig tot de Premonſtrenzer Orde. Dit moet geſchied zijn in het jaar 1182, of een weinig te vooren. Een ander uit het geſlacht, namelijk

DONIA, (AGGE) was niet zo godsdienſtig. Want men leest, dat hij, in het jaar 1468, een verſchrikkelijke euveldaad begaan heeft, aan den Prior van 't *Hasſcher Klooster*, onder de Grietenije van *Ængwierden*. AGGE DONIA had, volgens het verhaal van EMMIUS, een geſchil met den Prior. Hij ontmoette denzelven langs den weg, verzeld van eenen Leekebroeder. DONIA beval aan die bij hem waren, hun beiden terſtond de oogen uit te ſteeken. Als de zijnen zulks weigerden, viel hij zelf op den Prior aan, en ſchroomde niet, zig met een euveldaad te bezoedelen; waardoor hij zodanig den haat van al het volk op zig haalde, dat hij nergens, zelfs niet bij zijne vrienden, geene rust had. Door een kerklijk interdikt werd hij uit het gezelſchap der geloovigen gebannen; en, na zig, door gróot geld, met de kerk verzoend te hebben, ſtierf hij in groote armoede.

Zie U. EMMIUS, p. 395. SCHOTANUS, 337.

DONIABUIREN, of *Dombuiren*, eene Buurt, in de Grietenije van *Wonſeradeel*, een half uur ten zuiden van *Ferwoude*.

DONIAGA, een Dorp, in de Grietenije *Doniawerſtal*, drie groote uuren ten zuidoosten van *Sneek*, en een kwartier uur van *Tjuwkemeir*.

DONIAWERSTAL, de derde Grietenije in de *Zevenwolden*, grenzende ten noorden aan *Winbritzeradeel*, 't *Sneekermeir* en een weinig aan *Rauwerderhem*; ten noordoosten aan *Utingeradeel*; ten oosten aan *Haskerland*; ten zuidoosten aan *Schoterland*; ten zuiden aan *Lemſterland* en *Tjuwkemeir*; ten zuidwesten aan de Stad *Slooten* in *Gaasterland*; ten westen aan het *Slootermeir*, en een kleine ſtreek van *Winbritzeradeel*. In deze Grietenij liggen de volgende Dorpen, *Goingarijp*, *de Brook*, *Auſterhaule*,

le, *Neijega*, *Oud-ouwer*, *Doniaga*, *Tjerkgaast*, *St. Nicolaasga*, *Idskenhuizen*, *Teroele*, *de Dijke* of *Indijken*, *Langweer*, *Bornſwaag* en *Legemeer*.

DONIATERP, een Heerenhuis of Hofſtede, in de Grietenije van *Ferwerderadeel*, een half uur ten zuidoosten van *Wunstwert*.

DONK, (*'t Huis te*) onder het Ambacht *Riederkerk*, in *Zuidholland*, voerende den naam naar deszelfs eerſte Stichters. Voorheen pronkte hetzelve met vier Torens. In het jaar 1575 werd het door de Spanjaards ingenomen, afgebrand en verwoest. Uit het geſlacht van DONK is het overgegaan, eerst in dat van PERSYN, daarna in dat VAN BROUWER, en eindelijk in het geſlacht VAN DER DUIN. Door den Heer FRANÇOIS VAN DER DUIN is het, in het jaar 1616, wederom opgebouwd. De Heer en Mr. OTTO GROENINX, Burgemeeſter en Raad in de Vroedſchap der Stad *Rotterdam*, Ambachtsheer van *Riedekerk*, enz. eigenaar van het huis te *Donk* geworden zijnde, heeft het oude gebouw, in het jaar 1747, geheel en al laaten wegbreeken, en een deſtig vierkant in de plaats geſteld.

DONKERBROEK, een Dorp in de Grietenije van *Stellingwerf-Weſtende*, in de *Zeevenwolden*, een half uur, noordwaards, van de *Kuinderſtroom*.

DONKERSLOOT, weleer een Dorp in *Reiderland*, volgens OUDENHOVEN, op of aan den *Dijk* gelegen, en dus genaamd naar een *Sloot*, welke door veele boomen belommerd was. Men vindt het vermeld in een oud Handſchrift der Utrechtſche Kerk. Verdronken zijnde, komt het Dorp nu niet meer in aanmerking.

DONNELLUS, (*H.*) of DONELLUS, van geboorte een Franschman, een groot Regtsgeleerde, en Hoogleeraar in die wetenſchap, te *Leiden*. LEICESTER had, door zijne gevelnde Godsvrugt, verſcheidene braave mannen aan zijn ſnoer weeten te krijgen, om zijne grootheid te bevorderen. Onder anderen werd 'er een brief verſpreid, als komende van *London*, gedagtekend

10 Maart 1587, waarin over de Regeering van *Friesland*, geklaagd werd, vervuld met lasteringen tegen de aanzienlijkſten van die Provintie, en ook over die van *Holland*. De Staaten der laatstgenoemde Provintie deeden ſtreng onderzoek, van wien dezelve gekomen ware. Ieder noemde den man, van wien hy de copij ontvangen had. DONNELLUS werd beſchuldigd, eenige copijën te hebben uitgegeeven; doch hij weigerende het te bekomen, werd hij van zijn ampt ontzet; daarop verliet hij *Leiden*, en begaf zig naar *Altorf* in *Duitschland*. De vermaarde HUGO GROTIUS ſpreekt met grooten lof van zijne geleerdheid. Hij zegt, in zijne *Jaarboeken*, p. 286. *de Regtsgeleerdheid te Leiden heeft eenen Profeſſor* Hugo Donnellus, *die, naſpoorende de voetſtappen van* Coranus *en* Duarenus, *de wetenſchap der Wetten in order en wezenlijke konst geſchikt heeft, beſnoeit van allen onnutten omſlag, die eene al te zorgloze onwetenheid van de voorige eeuwen daar onder verward hadden; echter zo niet, dat hij zig gevoegd zoude hebben naar de onachtzaamheid der volgende tijden, die door een bloot woordenſieraad, de kracht der Wijsheid zelve krachteloos gemaakt heeft. Doch door de Leicesterſche partijſchappen liet hij zig zo verre vervoeren, dat hij, in dien driftigen maalſtroom ingewikkelt, en het niet geringſte deel zijns ampts vergeeten hebbende, zig genoodzaakt vondt, buiten eer en aanzien naar* Altorf *te verhuizen.*

DONNELLUS had, in zijn vaderland, met zeer grooten lof, te *Bourges* en *Orleans*, de rechten geleerd. Even vóór of na den bloedigen Partijſchen bruiloft (als zijnde hij een Proteſtant of Hugenoot) vlugtte hij, in 1572, naar *Duitschland*, en werd te *Heidelberg* Hoogleeraar in de Rechten. Vandaar werd hij, in 1579, te *Leiden* beroepen, alwaar hij verbleef tot in het jaar 1588. Te *Altorf* droeg men hem die zelve waardigheid op. Hij overleed 'er, den 4den Mei 1591. Zijne Commentariën en Codicen zijn gedrukt en herdrukt in folio. Naderhand, in 1642, is nog van hem, te *Antwerpen*, uitgegeeven, *Donellus Enucleatus*, in fol., reeds te vooren in 1617 gedrukt.

Zie REID, fol. 187. HOOFT, fol. 1151. MEURSII *Ath. Bat.*. p. 130. enz. en aldaar zijne afbeelding. *Vaderl. Historie*, VIII. Deel, bl. 217.

DOOD-

DOODBOEK, in het latijn *Necrologium*. Dus word het boek, waarin de naamen der dooden worden aangetekend, genoemd. De oude Christenen hadden, in ieder Kerk, een dergelijk boek, waarin zij zorgvuldig aantekenden, den dag van het afsterven hunner Bisschoppen. Dit gebruik is, door de Monniken, in hunne kloosters, nagevolgd en onderhouden. Dergelijke *Doodboeken* zijn nuttige hulpmiddelen tot het in order brengen van sommige Geslachtlijsten, als ook voor de Nederlanders, wier voorzaaten, zo van de mannelijke als vrouwelijke sexe, in vroegere dagen, en bijzonder in talrijke familiën, zig veelal in de Kloosters begaven. Achter de *Kronijk van Egmond* vindt men een *Doodboek*, of Sterflijst, der Abten van *Egmond*. Elders berust ook nog, in MSS. een *Doodboek*, van een Nonnenklooster te *Haarlem*, op 't *Bakenes*, gesticht door Mr. CORNELIS ARENDSE LIGTHART, van *Amsteldam*, Ao. 1583., waarin men, van dien tijd tot 1731, de naamlijst der overledenen vermeld vindt, en waaronder veele van de deftigste familiën van *Haarlem* en *Amsteldam* gevonden worden.

DOODEHAND, het welk van de latijnsche woorden *amortisare* en *mortificare* is afgeleid, is eene oneigene manier van spreeken, om aanteduiden, dat zekere vaste goederen aan een Klooster, Konvent, Kerk, Gasthuis of andere Lichaam in eigendom word overgegeeven; wordende dan zulk een Klooster, waaraan die goederen zijn overgegeeven, eene *Doodehand* genaamd; om te kennen te geeven, dat de goederen, daaraan gegeeven, aan geenen anderen kunnen overgaan. *Want*, zegt PEKKIUS; *eene* Doode hand *iets gegreepen hebbende, laat niet weder los.* Volgens anderen hebben zulke goederen den naam van *Doode goederen* gekreegen, om dat zij, onder de magt der Kloosters of Konvents, als uit de waereld geraakt zijn, niet meer door den gemeenen man konden verkreegen of bezeeten worden, en aan den Vorst of Landheer ook geene schattingen meer opbragten. Deze uitlegging schijnt ons natuurlijker te zijn dan de eerste. Dewijl nu, in voorige eeuwen, het bijgeloof de milddadigheid werkzaam maakte, het begiftigen van kerken en kloosters bovenmatig in zwang ging, en de Vorsten bemerkten, dat

de

de nodige lasten en ongelden daar door voor den Burger bezwaarlijker en minder mooglijk te draagen werden, oordeelden zij raadzaam, daarin te voorzien. GUIDO, Graaf van *Vlaanderen*, was de eerſte, die verbood, dat 'er vaste goederen, aan Kerken, Kloosters, enz., die onder den naam van de *Doodehand* begreepen zijn, meer gegeeven, vermaakt, of verkogt zouden mogen worden; ten minſten, men weet niet, dat 'er, op dit ſtuk, een ouder Plakaat in de *Nederlanden* gevonden is. In *Braband* kwam allereerst een dergelijk Plakaat of Verbod uit, onder de regeering van Hertog JAN DEN DERDEN, 't welk, in het algemeen, van kerklijke perſoonen ſpreekt; zo ook van WILLEM DEN DERDEN *van Holland*, in het jaar 1322. FILIPS DE SCHOONE heeft, naderhand, een dergelijk Plakaat doen uitgaan. Doch deze beide geen ſtand grijpende, gaf Keizer KAREL DE VIFJDE een Plakaat daar van uit, waarbij geordonneerd werd, dat geene vaste goederen, aan Kerken, Kloosters, enz., mogten verkogt, of gegeeven worden, onder wat benaaming ook, dan met toeſtemming van den Vorst of Magiſtraat.

Dan, dit greep nog geen ſtand. De Geeſtelijkheid van *Braband* klaagde, dat de Steden, door onderkruiping, dit voorregt verkreegen hadden, zonder dat zij 'er op gehoord waren. Zij bewerkten daardoor, in *Braband*, zo veel, dat de Ordonnantie zo lang buiten werking zoude blijven, tot dat men hun gehoord had; doch zij zelve bleeven agter, en lieten de zaak ſteeken. De Fiscaalen verzogten toen, dat de opſchorting mogt worden opgeheeven; waarop Keizer KAREL DE VIJFDE, in het jaar 1520, een Ordonnantie, bij forme van een *Eeuwig Edict*, uitgaf, waarbij de Kerken, Kloosters en andere geeſtelijke genootſchappen, buiten toeſtemming der Magiſtraaten, onbekwaam verklaard werden om eenige vaste goederen in bezit te krijgen; geevende de Keizer voor, dat de Geeſtelijkheid reeds zo veele vrijhavige en leengoederen bezat, dat zij eerlijk, en meer dan haare ſtand vorderde, konde beſtaan; en dat het overgroot getal van Kerken, Kloosters, Gasthuizen en Konventen, ook in zijne Staaten en Landen, tot merklijk bezwaar van zijne Onderdaanen en Leenmannen ſtrekte. Evenwel konden, zo als gezegd is, met toeſtemminge van den Vorst en Magiſtraaten der Hoofdſteden,

de

de Kerken en Kloosters nog goederen aanwinnen. De kerklijken van dien tijd begreepen, dat dit ten hunnen nadeele gedaan verzoek, en zodanige toeſtemming, een verbreeking was der kerklijke vrijheid. De beroemde PEKKIUS verzette zig met magt 'er tegen: *Alle die zodanige konſtſtukken uitgeeven*, (zegt hij) *die hun daartoe aanraaden, hunne Biechtvaders, die hun daar niet van afſchrikken, zijn daardoor in den ban gevallen, en onderhevig aan alle de ſtraffen, die tegen de ſchenders der kerklijke vrijdommen, ooit gemaakt en uitgegeeven zijn, en gehouden, alle ſchaaden, die de kerken en kloosters daardoor lijden, te vergoeden.* Anderen trokken dit minder ſterk, maar hielden, echter, zodanige wetten voor ongeoorloofd: zij gronden hunne ſtelling hierop: *ieder mensch, welke voor zijn perſoon niet afzonderlijk verboden is, ſtaat het vrij*, (zeggen zij) *zijnen eigendom te verkoopen, te verwiſſelen of weg te ſchenken, aan wien hij wil; dat de vrijheid van een mensch daarin beſtaat, van vrij met zijne goederen, naar zijn zin en welgevallen te handelen, uitgenomen in zulke zaaken, die gerechtelijk verboden zijn; dat men door zulke wetten dus de vrijheid verkracht, en bijzonder ten opzichten van kerken en kloosters.* Dan, het ontbrak ook niet aan de zulken, die meer het nut van het algemeen, dan dat der Kerken en Kloosters in 't bijzonder in aanmerking namen, en dus deze Wetgeevers rechtvaardigden en hun grooten lof gaven. *Een Vorſt*, zeide men, *vermag, uit hoofde van het oppergezag, ten opzigte van de goederen der menſchen, onder hun gebied ſtaande, zodanige wet en beſchikking maaken, als hij oordeelt dienſtig te zijn: het is onbillijk*, zeggen zij ten tweeden, *terwijl iemands eigen akkers dorst lijden, en bij gebrek van water als verſtikken, het water op vreemde akkers te brengen: zo handelen zij*, (zeggen zij) *die hunne goederen aan kerken en kloosters geeven, terwijl hunne bloedverwanten, hunne medemenſchen, die in de waereld leven, en allerhande laſten te draagen hebben, om die goederen gebrek lijden:* ten derden, *zo zij wel aanmerkten, word zodanige wet niet gemaakt uit haat tegen den Godsdienst, maar om dat de Leeken, tot het draagen van de noodige laſten en ongelden, onbekwaam zouden*

den worden, indien de meeste goederen geſteld worden onder de Doode hand, *en buiten ſtaat gemaakt, om voor de maatſchappije van eenig nut te zijn:* ten vierden, zeggen zij verder: *de Vorst: die zodanige Wet maakt, oefent daardoor geene magt over geestelijke perſoonen of zaaken, maar over die der waereld, waarover zijne magt zig uitſtrekt:* ten vijfden, *hij begeert enkel, dat de waereldſche goederen in de waereld blijven, en zorgt, dat de menſchen buiten ſtaat geraaken, om ze van nut in onnut te doen veranderen:* ten vijfden, *de kerk word niet benadeeld in die goederen, die ze reeds bezit, maar 'er word alleen gezorgd, dat ze met geene overdaadige goederen belast worden:* en ten zevenden, *de Vorst en Onderdaan zou 'er te veel nadeel bij lijden, indien de hebzugtige Geestelijkheid zo veel goederen zoude aanwinnen, als zij volgens hun onverzadelijke hebzugt wel begeerden: want hoe meer zij in handen krijgen, zo veel te meer verliest de Vorst, 's Lands ſchatkist, en de Ingezetenen in het algemeen:* eindelijk doen zij gelden, *dat het overdraagen van goederen aan zulke, of zulk ſoort van menſchen, bij uiterſte wille, en ook bij verdrag, kan en mag belet worden, en dat op zodanige uitſluiting niets te zeggen valt:* en voortgaande, zeggen zij, *de wil van eenen Weigeever word door de wetten in een gelijken graad van magt geſteld, met de wil van een Testament of verdragmaaker.* Hoe veel regt, hoe veel waarheid ook in deze ſtellingen ligge opgeſlooten, ontbrak het ook niet aan de zulken, die anders dagten, en deze ſtellingen zogten te ondermijnen. Zij vraagden bewijs van het eerſte, vanwaar den Vorst het regt toekome, om over de goederen zijner Onderdaanen te mögen beſchikken, daar van het begin der waereld ieder het regt heeft gehad, om meester van zijne goederen te zijn? Hier tegen kon niet veel worden ingebragt. Zij vraagen, of de Priesters, zo lang 'er Priesters geweest zijn, hunne vrijheid niet zo wel genoten hebben als andere menſchen? Zij vraagen, hoe zij zo zeer op het eerſte begin zig kunnen beroepen, waarvan de Vorſten zelve afgeweeken zijn? Zij vraagen, hoe ze hier de magt der Vorſten zo hoog kunnen verheffen, daar de besten en godsdienſtigſten de Kerken altoos vrijheid gelaaten hebben, om goederen

aantewinnen? Zij vraagen, waarom ze het gemeen zo zeer doen gelden, als of de rijkdom van eenige waereldlijke en dikwils zeer geringe perſoonen, voor het gemeene best dienſtiger ware te onderhouden, dan zo veele arme kloosterlingen? en ſtellen hun partij voor oogen, die ontelbaare legers van Bedelaars, die de kost daaglijks aan de Kloosters krijgen, die anders van honger zouden moeten vergaan; en verder zeggen zij, dat, offchoon de Vorst de magt al mogt hebben, dat 'er geene reden geweest is, om dergelijke wet te maaken. Want, zeggen zij, wie heeft oolt, vóór het uitgeeven dier Plakaaten, gezien, dat de Kerken en Kloosters alle vaste goederen zogten intepalmen, en onder de *Doodehand* te ſtellen. Zij bekennen, dat de Kloosters veele landerijen bezaten; maar die hadden zij (volgens hunne onwaare ſtelling) niet gekreegen door giften van anderen, maar door eigen arbeid en vernuft aangewonnen; wijzende hunne tegenpartijen naar de *Brabandſche Heide* en andere eertijds onbebouwde plaatſen, die, door den onvermoeiden arbeid (zo zij zeggen) der Monniken, tot groot voordeel der waereldlijken, in ſchoone landerijen veranderd zijn. Is 'er zo een groot gevaar, vraagen zij verder, dat de Geeſtelijken, met 'er tijd, alle vaste goederen zullen meeſter worden, waarom vreezen zij niet voor die hebzugtigen, die hun het verder aankoopen beletten, en die nacht en dag niet anders denken, dan om hunne goederen en landen te vermeerderen, en meeſters van de geheele waereld trachten te worden? Wat lijd, vraagen zij voort, de gemeente 'er bij, dat Kerken en Kloosters de vrijheid behouden, om goederen te koopen, die daar door te geldiger worden, wijl zij het getal der koopers vermenigvuldigen, en ook meer beſteeden dan anderen? Zij bekennen, wel te willen gelooven, 't geen anderen zeggen, dat de Plakaaten, waarbij dit verboden werdt, niet gemaakt zijn uit haat tegen de Geeſtelijken; maar, zeggen zé, zij werden 'er echter in hunne vrijheid door benadeeld; ontkennende mede dat de Leeken door die vrijheid benadeeld worden. Want de laſten, die op de Landerijën en vaste goederen reeds leggen, ook op den nieuwen bezitter overgaan. Wat de verbeurdverklaaring der goederen en andere voordeelen aangaat, waarvan alleen de Vorſten, in die gevallen, ontſtoken worden, daarop antwoorden zij,

dat

dat een goedertieren Vorst liever eenige voordeelen behoorde te willen misſen, dan de Kerk van haar regt te willen berooven: een regt, dat den geringſten Leek niet benomen wordt. Zelfs oordeelen zij het voor den Vorst niet onvoordeelig te zijn, dat eenige Kloosters overvloed van goederen hebben. Hoe meenigmaal, zeggen zij, is het gebeurd, dat een Vorst, verlegen om geld, of van een vijand op het onverwagtst aangetast, nergens hulpe vond, dan in zijne Abdijen, die hem, zonder woeker, de benodigde penningen ſchoten?

Ligt ziet men, dat veele van deze bewijzen zeer mank gaan, en op zeer losſe ſchroeven ſtaan. Dan, onze pligt zijnde, de zaaken op eene hiſtoriſche wijze voort te brengen, willen wij ons geen recht van uitſpraak aanmatigen. Dit zullen wij 'er nog van zeggen, dat FILIPS DE GOEDE en KAREL DE VIJFDE, welke verklaarden, dat de overgroote rijkdom van de Kloosters tot merklijk bezwaar der Ingezetenen ſtrekte, de zaak beter hebben geweeten, en dus meer geloof verdienen, dan een Regtsgeleerde, dien het weinig moeite kost, dergelijke tegenwerpingen bijeen te rapen. Ook is het zeer zeker, dat bij het verkoopen der vaste goederen, aan de Geestelijken, ofſchoon de oude lasten op hun overgaan, zij echter van de nieuwe verſchoond blijven, en die alleen tot last van de Gemeente komen.

Tot dus verre van de *Doodehand*, ten opzigte van de Geestelijken, geſprooken hebbende, zou men 'er dergelijke Verhandeling, ten opzigte van het Staatkundige gebruik, dat in vroegere tijden daarbij plaats had, van kunnen ſchrijven. Doch, daar niet de invoering van nieuwe Wetten, vernieuwde manier van regtspleeging, de gebreken, die daarbij plagten plaats te hebben, en alle ſtraffen, op moord en doodſlag, alleen aan den Rechter geſteld, en geen recht van *Doodehand*, of bloedwreekers meer buiten dien onder ons gevonden worden, is het onnodig, 'er verder over uitteweiden. In *Friesland* gebruikt men dit woord nog, in gevalle iemand in armoede ſterve, en niets nalaate om begraaven te kunnen worden; dan zegt men: 'er is niets voor de *Doodehand*.

DOODEWEERD, een Dorp in de *Neder-Betuwe*, aan den *Waal-*

dijk, bijna ten halven wege tusschen *Nijmeegen* en *Thiel* geleegen, in het kerklijke gecombineerd met *Hien*, daar zeer nabij geleegen. Dit *Doodenweerd*, dat ook wel *Dooiweerd* genaamd wordt, is een fraai Dorp, hebbende een nette Kerk, met een fierlijk torentje. Deze kerk ſtaat zo digt aan den *Waaldijk*, dat 'er maar één rijtuig te gelijk tusschen dezelve en de rivier paſſeeren kan. Rondsom het Dorp is zeer goed bouwland. By hetzelve legt ook het Slot *Doodenweerd*, zijnde een oud gebouw, met een klein torentje.

DOOPSGEZINDEN, is de benaaming van hun, welke, voornamelijk in het leerſtuk van *den Doop der Kinderen*, met andere Proteſtanten, in de *Nederlanden*, en met alle andere Christenen, van verſchillende gedachten zijn. Zij draagen ook wel den naam van *Mennoniten*, naar eenen MENNO SIMONS; een man, die veel gearbeid heeft, tot opbouw hunner Gemeenten. In *Duitschland* en elders worden zij *Anabaptisten* of *Wederdoopers* genaamd. Dan, men dient wel in 't oog te houden, dat de *Doopsgezinden*, daar wij voorneemens zijn in dit Artikel van te ſpreeken, geene de minſte overeenkomst of betrekking hebben met of tot de oproerige *Munſterſche Wederdoopers*, waarvan wij afzonderlijk op het Art. WEDERDOOPERS, zullen ſpreeken.

De *Doopsgezinden* zelve geeven voor, dat hunne voorouders afſtammelingen waren van de *Waldenzen*; dat, door de vervolging, welke die Christenen ondergaan hadden, en waardoor veele genoodzaakt waren geweest, hun vaderland te verlaaten, eenigen van die zig hier en elders verſpreid hadden, zig echter ſchuil houdende, tot dat zij, met de tijden der Reformatie, zig eenige meerdere vrijheid hadden aangemaatigd, en openlijk hunnen Godsdienst hadden beginnen te oefenen en te belijden; dat, ten hunnen nadeele, de oproerige ſecte der Wederdoopers de Regeeringen der Steden, tegen allen, die *den Doop der Kinderen* afkeurden, had verbitterd; dat ook de ſtille en weerlooze *Doopsgezinden* de ſtrengſte vervolgingen hadden moeten ondergaan: te meer, daar zij ook het eedzweeren afkeurden, en van het ampt der Overigheid en 't gebruik der wapenen anders dachten, dan men gewoon was; dat de haat der Overigheden oor-

oorzaak geweest was, dat in de Plakaaten, die tegen hun gemaakt waren, geen het minſte onderſcheid was gemaakt, tuſſchen de *weerlooze Doopsgezinden* en *oproerige Wederdoopers*; dat, al verder, dit de oorzaak geweest was, dat de Hiſtorieſchrijvers deze beiden, zeer onvoorzigtig, onder een gemengd hadden; dat wel de Regeeringen, naderhand, beter overtuigd waren geworden, doch dat de Hiſtorieſchrijvers, meest Kerklijken, in hunne dwaaling waren voortgegaan.

Hunne tegenpartijën, van den anderen kant, hebben willen ſtaande houden, dat de eerſte grondvesters van de Gemeente der *Doopsgezinden* niet vóór de tijden der Hervorming ontſtaan zijn; dat die allerleije ſlegte, en voor de gemeene rust zeer ſchadelijke gevoelens gekoesterd en verſpreid, en, onder anderen, met de grootſte halsſterrigheid, den Kinderdoop verägt hebben, en dat, tegen die ſoort van menſchen, met alle regt, volgens de Wetten zou gehandeld zijn; dat MENNO SIMONS, een man van zagter aart, en van meer begaafdheid, hunne gedachten, zo in het godsdienſtige als burgerlijke, zo zeer verbeterd had, dat zij niet meer die ſtrenge ſtraffen verdienden, als wel de voorigen, die alle banden van eendragt verſcheurden; dat de Magiſtraaten, daarvan overtuigd, die ſtraffen tegen de *verbeterde Doopsgezinden* buiten gebruik geſteld, en hun hier en daar vrijheid tot het oefenen van hunnen Godsdienst gegund hadden.

Het valt niet moeijelijk te gelooven, dat de *Doopsgezinden*, die, in ſommige leerpunten, het beſtuur en de kerklijke tugt, in veele opzigten, met de *Waldenzen* overeenſtemden, in eenige opzigten hebben kunnen zeggen, van dezelven, in navolging, afkomſtig te zijn. Eene ontwijfelbaare waarheid is het, dat niet alle de *Doopsgezinden*, aan de beroerten, zo in *Munſterland* als *Holland* veroorzaakt, ſchuldig geweest zijn; doch het is ook tevens waar, dat veelen, die 'er deel aan gehad hadden, en de ſtraffen gelukkig ontkomen waren, door MENNO SIMONS tot bedaarder en betere gedachten gebracht zijn, als zijnde door hem ten volle overtuigd, dat de verbeteringen, die zij in de kerk en burgerſtaat verhoopten, op zulk eene wijze, als de verleiders hun hadden ingeprent, niet te bekomen waren; waartoe ook zeker die geenen, die niet verleid en bij de meening der voorva-

deren gebleven waren, mede het hunne hebben toegebragt, om de misleiden te regt te brengen.

Ongelukkig dat, nog lang na het *Munſtersch* en *Amſteldamsch Oproer*, de geest van vervolging, tegen de *weerloeze Doopsgezinden*, zijnen moordrol ſpeelde. Dan, nadat men, in de *Vereenigde Nederlanden*, eerst om de *Burgerlijke Vrijheid*, en daarna om *Vrijheid van Geweeten*, zig tegen *Spanje* met magt begon te verzetten, om allen dwang afteſchudden, kreegen ook, natuurlijker wijze, deze *Stillen* in den Lande meerder vrijheid, meerder rust en vrede. In den aanvang geſchiedde dit alleen bij oogluiking. Van tijd tot tijd hunne opregte handel en wandel, en de onſchadelijkheid hunner gevoelens meer kenbaar wordende, en zij zig niet onttrekkende, om voor het gemeene welzijn, in de gevaarlijkſte omſtandigheden, groote geldſommen opteſchieten, werd hun niet alleen vrijheid van denken, maar ook de ongeſtoorde oefening van hunnen Godsdienst, met volkomen voorregt van een Kerkgenootſchap, ingewilligd. Zo verre gekomen zijnde, ging het hun als meer andere gezinten. Ontbloot van waereldlijk gezag, verdeelden zij zig zelven door onrusten, die naderhand tot openbaare ſcheuringen uitliepen. Trouwens, de zaaken wel inziende, kon de oprigting van hun *Kerkgenoodſchap*, natuurlijker wijze, geen ander gevolg hebben. Weinige Geleerden, en nog minder geleerdheid, geene vaste begrippen der leerſtellingen, geene de minſte kerkordening onder hen plaats hebbende, moest noodzaaklijk volgen, dat, het geen heden door den eenen geleerd en geſchikt was, de ander morgen verbeterd wilde hebben: te meer, daar ieder van hun van gedachten was, dat elk en een ieder, zonder onderſcheid, zijne eigene meening, die hij onderſtelde altoos de beste te zijn, onverzettelijk verpligt was te volgen. Hoe meerder rust dus van buiten was, hoe meer de gemoederen van binnen verdeeld werden. Zij, die het rekkelijkst van gevoelen waren, beſtonden meest uit gevlugte *Waterlanders*, dat is, uit zulke, die in *Noordholland*, en wel in *Waterland*, geboren waren. Dezen werden, als uit verachting, de naam van de *Drekwagens* gegeeven, door de *Vlamingen*, die zig zelfs de *Naauwgezetten* of de *Fijnen* noemden. De twist liep zo hoog, dat de *Vlamin-*

gen-

gen de *Friezen* geheel uit de kerkgemeenſchap wilden bannen. Dit een openbaare ſcheuring, en, van één partij, twee geworden zijnde, liep dit te meer in het oog, wijl nu ieder op de uiterlijkheden, waarin zij verſchilden, openlijk ſtout was. De *Friezen* waren in kleeding, lijwaat, huisraad, kortom in alles, net en zindelijk. De *Vlaamingen*, volgens den aart hunner Natie, flecht en morſig in hun huisraad, doch opzichtiger in kleeding. Ieder moest nu, zo verre was het gekomen, partij kiezen, en zig tot de *Vlaamingen* of *Friezen* begeeven. Hoe heviger deze twisten, hoe gematigder de *Waterlanders* werden, erkennende beide partijën voor broeders. Doch ook daardoor werden zij van beide partijen gehaat; vertrouwende zo wel de een als de ander, *alleen de echte kerk van Christus op aarde uittemaaken.* Staande deze onmin, hadden 'er zig, in de *Nederlanden*, *Hoogduitſche Doopsgezinden* neergezet; deze waren, in ſpraak, zeden, gewoonten en leerſtellingen, van de Inlanders verſchillende, en dus ook afgezonderd.

Na verloop van tijd volgden de *Friezen*, *Vlaamingen* en *Hoogduitſchen* het voorbeeld der *Waterlanders;* verlaatende de oude ſtrengheid en hardigheid der *Doopsgezinden*, zo omtrent de Leere als Kerktugt. Dan, ook hier ſcheidden zig wederom eenige ſtijfhoofdigen van hun af, blijvende bij hunne oude gewoonte.

De oude *Vlaamingen* verminderden daar door in getal, en werden zelfs minder talrijk dan de gemaatigden; draagende als nog den naam van *Oude Vlaamingen*, of *Oude Friezen*, waarvan zij afkomſtig zijn. Ook zijn zij nog zodanig onder elkander verdeeld, dat zij elkander de hand van broederſchap weigeren. Zij zijn in twee hoofdſoorten, de *Dantzigers* en *Groningers*, onderſcheiden. De tweede hoofdpartij, de *Groven*, dat is de *Gematigden* of *Verdraagzaamen*, die zig, in veele zaaken, van de eerſte onderſcheiden hebben, beſtonden allereerst uit de *Waterlandſche*, daarna ook uit de *Friezen*, en eindelijk ook uit de *Vlaamingen*, en maakten een ongelijk grooter getal uit. Deze drie partijën hebben dit met elkander gemeen, dat zij de oude Leerſtellingen ten deele lieten vaaren, ten deele matigden, en dat zij de kerklijke gebruiken en inſtellingen,

als ook hunne uiterlijke levenswijze, wat meer ſchikten naar de gewoonten van 's lands Ingezetenen. Hun rijkdom en maatige en zuinige manier van leeven maakten hun tot ſteunpilaaren van den koophandel, en dus van den Staat. Hierdoor in meer verkeering met de beſchaafdſte lieden geraakende, verkreegen zij liefde voor kunſten en wetenſchappen. Eindelijk onmisbaare leden voor de maatſchappij wordende, bleeven zij, echter, afgezonderd van de andere *Gemeenten der Doopsgezinden*, ſchoon 'er onder deze ook waren, die zig op dit alles toeleiden, en die zelve vorderingen, ten nutte van hun zelven en van het algemeen, maakten. De *Groningers*, de *Oude Vlaamingen* in *Pruiſſen*, waarbij die van *Amſteldam* behooren, en die ook wel den naam van *Dantzigers* draagen, eene ſoort, de *Allerfynſte* genaamd, de *Jan Jacobsgezinden*, en eindelijk de *Zwitzerſche Doopsgezinden*, zeggen ieder, dat zij de *echte Doopsgezinden* zijn; erkennende niemand daar voor, dan die onder hunne Gemeente behoort: ſchoon hunne verſchillen, meest in beuzelingen, die niets tot de hoofdzaak van den Godsdienst toebrengen, beſtaan. Wat aangaat hunne Leerſtellingen, zo van de *H. Drieëënheid; van Christus Menschheid; van de Sacramenten; van den Waterdoop; toelaating ten Avondmaal; van het Ampt der Overigheid; van den Eed; Rechtsvordering van de Overigheid; van 't Regt der Kerklijke Regeering en des Leeraarampts; Voetwasſing; Kerklijke Ban; van het Huwelijk; van de Geleerdheid* en *van de Kerke:* alle zaaken, waarin de *Doopsgezinden*, meer of min, van de overige Christen Kerkgemeenten verſchillen, zal ik mij niet inlaaten; ieder, des begeerende, kan daarvan onderrigting in hunne eigene ſchriften bekomen.

Wat aangaat den *uiterlijken* en *hedendaagſchen Staat*, zo der *Waterlandſche* en *Vlaamſche* als der *Frieſche Doopsgezinde Gemeenten*. In alle de *Provintiën van Nederland* vindt men dezelve; ook is 'er ééne te *Maaſtricht*; ééne te *Vaals*, in het *Land van Overmaaze*, ééne te *Aardenburg*, in *Staats Vlaanderen*, en ééne te *Groede*, in 't *Land van Kadzand*. Het getal van alle te zamen, in de *Nederlanden*, beloopt honderd zeseu-tagtig, die door meer dan drie honderd Leeraars bediend worden. De meeste vindt men in *Friesland* en *Noordholland*, alwaar

waar zij zig van den beginnne af hebben neergezet. In *Gelderland* zijn drie Gemeenten; in *Holland* zes-en-zeventig Gemeenten; in *Zeeland* vier Gemeenten; in *Utrecht* zijn maar twee Gemeenten, ééne binnen de Stad, en ééne te *Veenendaal*. In *Friesland* telt men agt-en-vijftig Gemeenten; in *Overijsfel* zestien Gemeenten; *Groningen* heeft zeven-en-twintig Gemeenten.

De *Vlaamfchen*, *Waterlandfchen* en *Vereenigde Vlaamfchen* en *Waterlandfchen* van *Noordholland* houden, jaarlijks, op den laatften Donderdag in Julij, eene algemeene Broederfchap- of Societeitsvergadering; waarin de hoofdzaaken van het kerkbeftier enz. geregeld worden. Op dien zelfden dag houden de *Friefche Doopsgezinden* van *Holland* en *Westfriesland* eene dergelijke vergadering; wordende de plaats, jaarlijks, verwisfeld. De afgezondenen beftaan van ieder Gemeente, in een Leeraar en Diaken, en daar geen Leeraar is, uit twee Diakenen. De Steden en Plaatfen, vanwaar de eerstgenoemde te zamen komen, zijn § *Hoorn*, *Medenblik*, *Enkhuizen*, § *Alkmaar*, *Edam*, § *Monnikendam*, *Purmerend*, *den Ilp*, *Durgerdam*, § *Wormer* en *Jisp*, § *de Rijp*, § *Noordeind*, § *Westzaandam*, § *Oostzaandam*, § *Koog* en *Zaandijk*, *Westzaanen*, § *Wormerveer*, § *Krommenie*, *Knollendam*, *Marken binnen*, *Uitgeest*, *Westgraftdijk*, *Nieuw Niedorp*, *Bafingerhorn*, *Schagerbrug* en *Oudefluis*, *Oude Zijp* bij *Petten*, *de Helder*, *de Buurg*, *Waal* en *Oostereind op Texel*, en de *Hoorn op Texel*.

De elf Plaatfen, met een § getekend, zijn die, daar de vergaderingen gehouden worden.

De *Zuidhollandfche* Gemeenten hebben in deze Vergadering geen aandeel. Sedert de fcheuring in *Amfteldam*, ten tijde van GALENUS en APOSTOOL, zijn dezelven verdeeld gebleeven, tusfchen die van *'t Lam* en *den Toren*, en *de Zon*. De *Zuid*- en ook eenige *Noordhollandfche* en andere Gemeenten, die zig bij de *Amfteldamfche Zonnisten* gevoegd hebben, en jaarlijks te *Amfteldam* in de *Kerk de Zon*, in de maand Mei, vergaderen, zijn van *Amfteldam*, *Dordrecht*, *Oost* en *West Graftdijk*, *Schagerbrug* en *Oudefluis*, *Noordeind*, *Haarlem* op 't klein Heiligland, *Sommelsdijk* en *Middelharnis*, *Almelo*, *Emden*, *Goeree*, *Hazerswoude*, *Oude Zijp* bij *Petten*, *Aalsmeer*,

Rijp, *Knollendam* en *Marken*, *Wormer* en *Jisp*, *Uithoorn*, *Medenblik*, *den Ilp*, *Spijkenes* en *Heenvliet*, *Enkhuizen*, *Kampen*, *Koog* en *Zaandijk*, *Hoorn*, *Wormerveer*, *Alkmaar*, *Zwolle*, *Goes*, *Westzaanen*, *Purmerend*, *Nieuw-Niedorp*, *Krommeniedijk* en *Uitgeest*, *Blokzijl*, *Enschede*, *Hamburg*, *Barsingerhorn*, *Edam*, *Monnikendam*, *Utrecht*, *Aardenburg* en *Giethorn*.

De gezamentlijke *Doopsgezinden*, zo wel van de twee hoofdsoorten, als van de mindere smaldeelen onder dezelven, hebben, zo als gezegd is, hunne bijzondere zamenkomsten; doch wanneer het den nood hunner geloofsgenooten geld, zijn de beide *Vereenigde Vlaamschen* en *Waterlanders*, met de *Friesche Gemeenten*, geregtigd, om alle Gemeenten der *Vereenigde Nederlanden* te beschrijven, en dezelven te verzoeken, op zekeren bepaalden dag, door Afgezondenen, te *Amsteldam* te verschijnen, om over de zaaken, in den beschrijvingsbrief gemeld, te handelen. Op dergelijke algemeene vergadering word van geene geloofszaaken gehandeld, maar alleen van die, waartoe de beschrijving geschied is, bestaande meest ter vervulling van den nood der buitenlanders.

Hoe node ik mij inlaate, in het verhaal van kerkelijke twistgedingen, verdient, echter, het gewigt der zaaken, voorgevallen in het jaar 1738, op dit Art. verhaald te worden; het behelst een verhaal van twisten, zo van eenige *Doopsgezinden* onder elkander, als met de Leeraars van de *Gereformeerde Kerk*.

Op den 2 Julij des gemelden jaars 1738, werd, op de Klassis van *Zevenwouden*, door Do. VAN ASSEN, Gereformeerd Predikant te *Nieuw-Brongerga*, anders *de Knijpe*, alwaar de *Doopsgezinden* van *'t Heerenveen* ook een Kerk of Vergaderplaats hebben, ingebragt, dat WIJBE PIETERS, PIEKE TJOMMES en WIJTZE JEENS, Leeraaren der *Doopsgezinden*, in het genoemde *Heerenveen*, bij hem verdagt waren geworden, van niet alleen *Sociniaansche Leerstellingen* aantekleeven, maar ook die openlijk te verspreiden. De redenen waren: I. dat Do. VAN ASSEN gehoord had, dat WIJBE PIETERS, in eene zijner Leerreden, beweerd had, dat de Oudvaders, vóór de tijden van CHRISTUS (eenige weinigen uit-

uitgezonderd, welke buitengewoone gaven ontvangen hadden) geene hoope van zaligheid hadden gehad, en dat zij, bij gevolge, allen zonder hoope daarop geſtorven waren; voorts dat CHRISTUS de Zoone Gods was, wijl Hij uit MARIA geboren, en van alle eeuwigheid af beloofd was; eindelijk, dat het geloof in CHRISTUS daarin beſtaat. dat men zijne geboden gehoorzaame. II. Dat zijn Eerw. had gehoord, dat PIEKE TJOMMES, in zekere Predikatie, CHRISTUS voorſtelde als de middeloorzaak der zaligheid, en, behalven dat, niet duiſter te kennen gaf, dat hij de vernietiging van de lichaamen der godloozen, met SOCINUS, geloofde. III. Werd door Do. VAN ASSEN ingebragt, dat WIJTZE JEENS, aan zeker perſoon, een boekje, getijteld *Beknopt Vertoog van gelijkluidende Texten der H. Schrift enz.* had gegeeven, 't welk door Doctor GALENUS ABRAHAMSZ, een man, die (volgens zijn zeggen) openlijk voor een *Sociniaan* werd gehouden, was opgeſteld, en dat hij zulks had aangepreezen, als een fraai en nuttig geſchrift.

De Klasſis, na gedaane omvraage, bragt deze zaak aan den Grietman van het Landgedeelte van *Schoterland*, waarin die Leeraars woonden, en verzogt van zijn H. Ed., de bovengemelde Leeraars voor zig te roepen, hun de bekende vier Artikelen, tegen de *Sociniaanen*, voorteleggen, en van hun te vorderen, zig daarop met *Ja* of *Neen* te verklaaren. De Grietman voldeed aan het verzoek van de Klasſis, en dagvaardde de beklaagden voor zig, op den 29ſten Julij 1738, in tegenwoordigheid van twee *Gereformeerde* Predikanten, als Gecommitteerden van de Klasſis.

Toen aan PIEKE TJOMMES en WIJTZE JEENS de vier Artikelen werden voorgehouden, antwoordden zij beiden, *dat zij meenden niet verpligt te zijn, in zaaken des Geloofs, rekenſchap te geeven*; dus ſtaat 'er althans in de *Historia Facti* van de Klasſis van *Zevenwouden*. In het Request van de Doopsgezinde Gemeenten word gezegd, dat de beide Leeraars verzogt hadden, *daarvan verſchoond te zijn, om dat zij zwaarigheid maakten andere woorden over die zaaken te gebruiken, als in Gods Woord ſtonden*; en in het Request der *Doopsgezinden* van *Friesland*, ſtaat, pag. 5. *dat zij dagten zig zulks te ontrekken.*

Daar-

Daarop werdt hun, op den 23ſten Augustus 1738, door den Heer Grietman verboden, tot nader order, hunnen Predikdienst onder de *Mennoniten* te vervorderen. WIJBE PIETERS werdt, den 24ſten September, ten derdemaale gedagvaard, en hem voorgehouden, op de vier Artikelen tegen de *Sociniaanen*, met *ja* en *neen* te antwoorden, om zig daardoor buiten verdenking te ſtellen. Hij betuigde, voor zig zelven, geene zwaarigheid te maaken, om die Artikelen met *ja* te beantwoorden; maar dat hij zulks niet doen konde van wegen zijne Gemeente, waarbij hij, dit doende, niet langer als *Leeraar der Mennoniten* zou worden aangemerkt. Daarbij liet men het, ten zijnen opzigte, berusten. Dit is de inhoud van een kerkverhaal, dat de *Gereformeerde* Predikanten daarvan, onder den tijtel van *Historia Facti*, in het ligt gegeeven hebben, zijnde getekend 13 October 1738, door J. ENGELSMA, A. M., MEBIUS en B. ADAMA, Predikanten te *Gorredijk*, *Heerenveen* en *Oldeſchoot*.

De Gemeente der *Doopsgezinden*, wier twee Leeraars in hunnen dienst geſchorst waren, deeden verſcheidene vrugteloze verzoeken aan den Heer Grietman, tot ontſlag daarvan; en daarna gaven zij, den 7den Januarij 1739, een Request of Smeekſchrift over, aan de Heeren Gedeputeerden Staaten van *Friesland*, (te vinden in een berigt van het voorgevallene, enz. door HERMANUS PORTIER, en gedrukt te *Harlingen* bij F. VAN DER PLAATS, 1742, in 8°.) waarin, na een kort verhaal der gebeurtenisſe, bijgebragt word, dat hunne Leeraars, op de vordering der vier Artikelen, en om die te onderſchrijven, gezegd hebben, *dat zij wenschten van de ondertekening verſchoond te blijven, niet om dat zij het gevoelen van* Socinus, *tot welker weringe deze Artikelen waren beraamt, omhelsden of geloofden; maar om dat zij, en alle Mennonite Leeraars, van hunne gezindheid, van deze H. Verborgenheid ſpreekende, of zullende oordeelen, zwaarigheid maaken om andere bewoordingen te gebruiken, als die onze gezegende Zaligmaker en zijne Apoſtelen, door inſpiratie van Gods Geest, ons bij geſchrifte hebben nagelaaten*; waarbij, als een tweede reden, gevoegd werd, dat zulks ook in het jaar 1722, van de Ed. Mog. Heeren Staaten erkend, en deswegens, op derzelver last, het bevel van onder-

derſchrijving nooit was uitgevoerd. Ten opzigte van het boekje van GALENUS word daarin gezegd, dat het bekend was, dat hetzelve, tot hier toe, onverhinderd, bij veele Gemeenten ter onderwijzing der jeugd gebruikt werdt; dat een der *Gereformeerde* Klasſen, (die van het *Heerenveen*) zelve geene *Sociniaanerij* daarin gevonden had, en zo al ja, het nog een zwak bewijs tegen een hunner Leeraaren zouden zijn.

De Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staaten deeden zig van de zaak nader onderrigten, en bevestigden het vonnis van den Grietman, doch benoemden tot nader onderzoek, op den 18den Februarij, twee hunner Leden. Op den 13den Maart werden de beſchuldigden voor Heeren Commisſarisſen, in bijzijn van twee Gereformeerde Predikanten van *Leeuwaarden*, Do. SICCAMA *de Oude* en VAN BEEM, ontboden. Do. VAN ASSEN werd eerst gehoord, en hield ſtaande het geene hij tegen WIJBE PIETERS had ingebragt; hij voegde 'er nog bij, dat WIJBE daarenboven had ſtaande gehouden, dat *de H. Drieëënheid een ſoort van heerſchappij was, waarin verſcheide wijzen van regeering waren.* De Heeren Commisſarisſen vraagden het advis der gemelde *Leeuwaarder* Predikanten, die ten antwoord gaven, *dat, de eerſte bezwaaren aangaande, dezelve volſtrekt* Sociniaansch *waren; en dat het laatſte na het oude* Sabelliaansdom *ſmaakte.* Daarop werd WIJBE PIETERS binnen beroepen, die beweerde, met zijn weeten, niets dergelijks gezegd te hebben, maar veeleer het tegendeel te gelooven. Ten opzigte van de *H. Drieëënheid* verklaarde hij, *dat* Jeſus Christus *de waaragtige Zoon Gods was, en van eeuwigheid van den Vader geboren;* gelijk ook, *dat God was Vader, Zoon en H. Geest, onderſcheiden in drie perſoonen, en uitmaakende één eënig Goddelijk wezen.* Tegen PIEKE TJOMMES beweerde VAN ASSEN het voorheen gemelde; voegende 'er nog eenige bezwaaren bij, die ook geoordeeld werden, met de leere van SOCINUS overeen te ſtemmen. TJOMMES daarop gevraagd, gaf geen ander antwoord, dan, *dat hij uit groote onſteltenis niet konde antwoorden;* doch, na lang aanhouden, zeide hij, *te gelooven, dat wij door de onderhouding van* Christus *geboden, en door de liefde Gods, zalig worden;* en hem gevraagd wordende, *of*

dan

dan de geheele waereld, zo wel vóór als na de komste van Christus, *voor God verdoemlijk was, en dat wij alle van nature zijn kinderen des toorns*, stemde hij het volmondig toe, zeggende: *dat dit overeenstemde met de leere van* Paulus; erkennende ook, *dat alle menschen, volhardende in het ongeloof, de dood en verdoemenis waardig zijn.* Wat WIJTSE JEENS aanbetrof, hij antwoordde op het bezwaar, namelijk, de aanprijzing van 't boekje van GALENUS, niet anders, dan, *dat hij zulks gedaan had, voor dat hij Leeraar was.* De Heeren Commissarissen van Hunne Ed. Mog. boden PIETER TJOMMES en WIJTSE JEENS, even als de Heer Grietman voorheen gedaan had, de onderteekening van de *vier meergemelde Artikelen* aan; waaraan zij, volgens het raport der Heeren Commissarissen, geweigerd hadden te voldoen.

De gemelde twee *Doopsgezinde* Leeraars gaven daarna, den 14den Maart, eene Remonstrantie aan de Gedeputeerde Staaten over, waarvan de opsteller was HERMANUS PORTIER, Koopman te *Harlingen*. Het hoofdzaakelijke behelsde een verzoek, dat zij van de onderzoekingen bevrijd mogten blijven; dat hunne beschuldiging hun schriftelijk mogt worden ter hand gesteld; beklaagende zig, niet zo zeer onderzogt te zijn, over het geen zij gezegd en geleerd hadden, als wel over de innerlijke gevoelens van den Godsdienst, en dat hun geen behoorlijke tijd vergund was daar op te antwoorden, waartoe zij niet bereid hadden geweest, denkende met een algemeene Kristelijke Belijdenis te kunnen volstaan. Dit Request, om sommige uitdrukkingen, als van Inquisitie, enz. werd voor een *Calumnieus*, haatelijk, leugenachtig lasterschrift gehouden. Het vonnis der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staaten, gegeeven op Vrijdag den 5den Junij 1739, bestond hoofdzaaklijk in eene volkoomene goedkeuring, van al het geene de Heeren Commissarissen verrigt hadden. WIJBE PIETERS werd, op zijne gedaane verklaaring, voor rechtzinnig verklaard, en in zijnen Predikdienst gelaaten; doch de twee anderen werden, als zig in verdenking gebracht hebbende, schuldig te zijn aan de Godslasterlijke gevoelens van SOCIJN, verboden, het predikampt verder te bedienen, tot zo lange zij zig gewillig en bereid lieten vinden, om, mondeling en klaar, op hunne beschul-

ſchuldiging te antwoorden. Dit vonnis baarde veel onrust bij de *Doopsgezinde* Gemeenten in *Friesland*, vreezende dat het daarbij niet blijven zou; onder andere, omdat, zeide men, aan drie Predikanten van de Klasſis van *Zevenwouden* last gegeeven was, om een Leeraar van een andere Doopsgezinde Gemeente te onderzoeken, en 'er reeds, ten dien einde, verſcheidene ſtukken, aan den Heer Officier waren ter hand geſteld. Ja in het *Request der Doopsgezinden van Friesland*, te vinden in het *Regt der Vrijheid van Godsdienst enz.* met de bijgevoegde Deductie, gedrukt te *Harlingen*, in 8°, zeggen zij, dat op de laatstgehoudene Klasſis een voorſtel gedaan was, om zodanig onderzoek tegen alle de Leeraaren der Doopsgezinden in die Provintie te werk te ſtellen, en dat, zo dit voortgang had, zij geheel van het goedvinden der Gereformeerde Predikanten zouden afhangen.

In de maand Februarij des jaars 1740, gaven, op den gewoonlijken Landdag, die gehouden werd te *Leeuwaarden*, de Gecommitteerden der Gemeenten, volgens een kerklijk beſluit, daar zig eenige weinige Gemeenten buiten hielden, een ampel Request of Smeekſchrift over, waarin zij verzogten, van alle kerklijk en wereldlijk onderzoek ontheeven te zijn. Om dit van vrugt te doen zijn, zonden zij daarbij een wijdloopige Deductie, waarin zij de wettigheid van hun verzoek poogden aantetoonen: voor eerst, *met de oorſpronklijke regten der Natuur*; ten tweeden, *met de Goddelijke openbaaring*; en ten derden, *met de Conſtitutie van de Republiek.* De opſteller daarvan was JOHANNES STINSTRA, Leeraar der Doopsgezinden te *Harlingen*; een man, zo als uit zijne andere ſchriften bekend is, vol leevendigheid van geest en geleerdheid, bij de zijnen en ook bij andere Gezinten, om deze en andere begaafdheden, geagt en bemind. Op het inleeveren van de gezegde Deductie, wel waardig om geleezen te worden, namen de Edele Mogende Heeren Staaten van *Friesland* geen ander beſluit, dan, „ dat de Doopsgezinden in die „ Provintie zouden blijven en gelaaten worden, bij de vrije „ oefening van hunnen Godsdienst, gelijk zij, ingevolge van „ voorgaande Reſolutien, zedert een lange reeks van jaaren ge„ had hadden. Doch, dat de Plakaaten tegen de *Sociniaanen*,

„ voor-

„ voorheen afgekondigd, in haar geheel gehouden, en zij naar „ den inhoud daarvan zouden worden geſtraft, en alle de zul„ ken, die overtuigd zouden zijn, Sociniaanſche ſtellingen ge„ leerd, verbreid of geſchreeven te hebben."

Dan hierbij bleef het niet. De Deductie was zo haast niet algemeen geworden, of van alle kanten kwamen 'er verſcheidene ſchriften tegen uit, waarvan wij een kort verſlag zullen geeven, na alvoorens iets gezegd te hebben van twee andere geſchriften, die, met hetzelfde oogmerk als de Deductie, ſcheenen geſchreeven te zijn, en een nog grooter twist verwekten. De Heer STINSTRA, die, als Schrijver van de Deductie, het gevoelen zijner medebroederen, in de *ſtelling van Vrijheid*, met al zijn vermogen wilde ondersteunen, gaf een boek in het ligt, onder den tijtel, *de Natuur en Geſteldheid van Christus Onderdaanen, Kerke en Godsdienst*, afgeſchetst in vijf predikatien, gedrukt te *Harlingen*, in 1741. Hij haalde daarmede den haat van veele Gereformeerde Predikanten op den halze. Ter nadere verklaaringe van zijne ſtellingen, gaf hij, vervolgens, uit: *Bijvoegzel van Aantekeningen over zijne vijf Predikatien.* Dan, zijn ſchrijfſtijl was te ſcherp, om tot zijn oogmerk te kunnen dienen.

De eerſte, die de pen tegen de Deductie opvatte, was GERARD VAN VELZEN, Gereformeerd Predikant te *Waexens*, onder de Klasſis van *Franeker*, onder den tijtel van *Noodwendige voorzorg der Ed. Mog. Heeren Staaten der Provintie van Friesland, tegen de inkruipende Socinianerij; of beantwoording der Deductie, enz.* gedrukt te *Leeuwaarden*, bij *T. van Deſſel*, in 4°; zij zag het ligt vóór de vijf Leerredenen van STINSTRA. Tegen dit kwam een blad ſchrifts in 4° uit, dat vrij ſcherp en ſteekend was, onder den tijtel van *Examen, of eenige Vragen, voorgeſteld aan den Schrijver van de nodige Voorzorg, enz.* VELZEN beantwoordde dit kort en zaaklijk. De Hoogleeraar GERDES, te *Groningen*, ſchreef mede tegen de Deductie, en werd daardoor in een verderen penneſtrijd ingewikkeld; hij gaf, in het jaar 1741, nog twee Godgeleerde Verhandelingen, daartoe betrekkelijk, in 't ligt, en naderhand nog drie anderen. Hem volgde de Profeſſor DRIESSEN, te *Groningen*, die de pen opvatte, zo wel

wel tegen de Deductie, als tegen de Predikatien van STINSTRA. De Leidſche Hoogleeraar J. VAN DEN HONERT gaf mede een brief tegen STINSTRA in 't ligt, zo over deszelfs Leerredenen als Bijvoegzel, waarin VAN DEN HONERT den Heer STINSTRA van Sociniaanſche ſtellingen trachtte te overtuigen; waarop deeze den Hoogleeraar in alle beſcheidenheid antwoordde, en zig hooglijk beklaagt, dat de Profeſſor ook de *Lutherſchen* tegen de *Doopsgezinden* wilde in het harnas jaagen. In *Holland* ſchreef mede iemand, zonder naam, en beſchuldigde, ingewikkeld, de Leeraaren van de Gereformeerde Kerk, dat zij eene bedoeling hadden, om de waereldlijke magt tegen de Doopsgezinden aantehitzen. Do. VELZEN, ontdekt hebbende dat dit een Amſteldamsch Koopman was, PLOUIS genaamd, beantwoordde zijnen brief, en ontnam hem al de kracht van zijne gezegden. Gemelde Heer VAN DEN HONERT gaf daarna mede vijf Leerredenen in het ligt, waarin dezelfde Texten, die STINSTRA verkoozen had, verhandeld waren, en ook onder den zelven tijtel. Te *Groningen* gaf, in het jaar 1742, JACOBUS RIJSDIJK, Leeraar der Mennoniten, eenige Godgeleerde aanmerkingen in het ligt, waarin de geheele Deductie ruim zo ſterk, als door een der Gereformeerden geſchied was, wederlegt is. Dan deze vond zijnen tegenſtander, in 't geſchrift van zijnen Collega BOTERMAN, onder den tijtel van *Aanmerkingen enz.* De meergenoemde Harlinger Koopman H. PORTIER kwam daarop ten voorſchijn, met een *Omſtandig en Waarachtig Berigt.* Sommige Doopsgezinden vonden mede, tot voorſtand van hunne zaak, nodig, het vertaalen of doen vertaalen van eenige Verhandelingen van beroemde Mannen, over de *Verdraagzaamheid*, als van LOCKE, NOODT, BARBEIRACK, HOADLIJ en DRIEBERGEN.

Behalven alle deze geſchriften, van bijzondere perſoonen, kwamen nog ten voorſchijn, de Advijzen der Vijf Theologiſche Faculteiten en Kerklijke Klaſſen en Sijnoden, en bijzonder dat van den Hoogleeraar VENEMA, zo over de Deductie als over de Predikatien van Do. STINSTRA; welke laatſte wel het meeſte gerugt maakten. Het oordeel der Nederlandſche Academiën, en dat der Klaſſen van *Leeuwaarden*, *Dokkum*, *Franeker*, *Sneek*, *Bolswaard* en de *Zevenwouden*, overgegeeven aan de Ed. Mog.

Heeren Gedeputeerde Staaten, hield in, *dat de Predikatiën van den Heer* Stinstra *van Sociniaaasche ſtellingen niet konden worden vrijgeſprooken, en over zulks als een ſchadelijk boek moeſten gehouden worden.* De Hoogleeraar VENEMA, te *Franeker*, oordeelde, echter, iets gematigder, zeggende alleen, *eenige bijzonderheden gevonden te hebben, welke tot het vermoeden van Socinianerij, niet zonder reden, aanleiding konden geeven.*

Den 13den Januarij 1742, namen de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staaten een beſluit over deze zaak, (zonder dat de Heer STINSTRA, in eenig gehoor, vooraf was toegelaaten.) dat het Boek, als niet vrij van Sociniaanſche ſtellingen, en geſchikt om een geheele Indifferentisterij in de Kerk van Neêrland intevoeren, aan alle Drukkers en Boekverkoopers in *Friesland* werd verboden, het zelve in 't toekomende te drukken, herdrukken of te verkoopen, op pœne tegen het licentieus drukken en verkoopen geſteld; wordende den Schrijver bevoolen, zig van het Leeraarampt onder de Doopsgezinden te *Harlingen* te onthouden, tot dat hij, openlijk, ſchriftelijk en op eene voldoende wijze, zig voor de Hooge Overigheid verklaard zoude hebben, een afkeer te hebben van alle die leerſtukken, welke de Sociniaanen drijven, en die hun in 't bijzonder eigen zijn, en tot dat hij plegtig beloofd zou hebben, niets te zullen ſchrijven of leeraaren, dat daar naar zweemt, en hem van kwaade gevoelens meer verdagt zou maaken; wordende verder, door Hooggemelde Heeren Gedeputeerden Staaten, gereſolveert tot de uitgaave, zo van dit vonnis, als van de Advizen der Faculteiten en Klaſſen, waarop hetzelve berustte; het welk daarna ook volbracht werd, in een ſtuk, in 4to, groot 148 bladzijden, onder den tijtel van *Extract uit het Reſolutieboek*, enz.

In de maand Februarij daaraanvolgende leverde de Heer STINSTRA, op de Groote Vergadering der Ed. M. H. Staaten van *Friesland*, eene *Remenſtrantie* in, waarbij hij zig beklaagde, dat hij, op veele dingen, hem ten laſt gelegd, niet ter verhoor of verantwoording geroepen was; ten 2den, dat tegen regten met hem gehandeld was, om dat het eerſte niet geſchied was; ten 3de, dat de gewetensdwang zig niet tot het geloof kan uitſtrek-

ſtrekken; ten 4de, dat de behandeling, hem aangedaan, ſtrijd tegen de vrijheid, aan *de Doopsgezinden* verleend; ten 5de toont hij aan, de noodzaaklijkheid der verdraagzaamheid; ten 6de, dat te voldoen aan het hem opgelegde, even zo veel zou zijn, als te belooven, niets meer te leeren of te ſchrijven; ten 7de, wel te willen belijden, geen *Sociniaanſche* gevoelens te voeden; ten 8ſte, dat het beſluit, ten zijnen opzigte genomen, mogt herroepen, en hij in zijnen dienst herſteld worden, en zijn Boek een vrijen loop hebben. — Deze *Remonſtrantie* is ook, kort daarna, te *Amſteldam*, (doch, zo men wil, buiten kennisſe van den Heer STINSTRA) gedrukt geworden. — Ook leverden de *Doopsgezinde Gemeenten* in *Friesland*, den zelven dag, een *Request* in, waarbij zij verzogten om het behoud van haare voorige vrijheid, en herſtelling van den Leeraar STINSTRA. Dan, die beide geſchriften waren van geen de minſte uitwerking. De Heer STINSTRA onthield zig, na dien tijd, van prediken tot in den jaare 1756, wanneer hen daar toe, van 's Lands Staaten, verlof wierdt gegeeven. Tot in een hoogen ouderdom van weinige minder dan tachtig jaaren, heeft zijn Eerw. zedert het Leeraarampt bekleed, tot nut en ſtigtinge zijner liefhebbende Gemeente. Bekend, behalven andere Schriften, zijn van dien geleerden en oordeelkundigen Gryzaart, *Leerredenen over de Oude Voorſpellingen*, voor weinige jaaren, bij den Boekverkooper V. V. D. PLAATS, in drie Deelen, in 8°. in 't licht gegeeven: Leerreden, van welke te regt mag gezegd worden, dat Taalgeleerdheid, Oudheid- en gezonde Uitlegkunde, juistheid van oordeel en redelijke Godsvrugt, in dezelve elkander na de kroon dingen.

Tot ſlot van dit Artikel zal ik nog aanmerken, dat de tegenwoordige ſtaat der Doopsgezinden, in 't ſtuk van Geleerdheid, den alouden merkelijk voorbijſtreeft. In eenen Brief van den geweezen Hoogleeraar dier Gezinte te *Amſteldam*, H. OOSTERBAAN, geſchreeven aan de Uitgeevers van den *Tverdonſchen* druk van het *Dictionaire Encijclopedique*, en door den Heer BARKEIJ geplaatst in de *Bibliotheca Hagana*, kan de Leezer deswegen, gelijk ook van de heerſchende Leerſtellingen, onder de Doopsgezinden, een uitvoerig berigt vinden. Zo wel als onder andere

Gezinten, wordt de Jeugd, tot den H. Dienst geſchikt, in alderlei takken van Geleerdheid, vlijtig onderweezen. De geleerde TJERK NIEUWENHUIS bekleedde 't eerst het Hoogleeraarampt, aan het Kweekſchool der Gemeente te *Amſterdam*, bij het *Lam* en den *Toren*. Hem verving de Heer H. OOSTERBAAN, die zo wel de Wis- en Natuurkunde, als de Godgeleerdheid onderwees. Zints diens vrijwilligen afſtand heeft thans de Jeugd een nuttigen voorganger in den Heer G. HESSELINK, *A. L. M. & Ph. Doct.* Uit kragt eener ſchikkinge, met eenige Hoogleeraaren van het Stads Doorluchtig School gemaakt, door de Verzorgers dier Gemeente, geeven dezelve aan de Doopsgezinden aankomelingen onderwijs in de Oosterſche, Grieſche en Latijnſche Taalen, en in de Wiskunde en Natuurlijke Wijsbegeerte.

Zie *Staat der Nederlanden*, I. Deel., en meest alle bijzondere Stedebeſchrijvingen der Nederl. RUES, *Staat der Doopsgezinden.* SCHIJN, *Historie der Mennoniten, en opgemelde ſchriften.* enz. enz.

DOORESLAAR, (ISACK) Doctor in de Rechten, zoon van N. DOORESLAAR, Predikant te *Enkhuizen.* Eerst was ISACK Hoogleeraar in de Historien, op de Univerſiteit te *Cambridge*; dan, dit ampt moede, of meer voordeel met de Praktijk beoogende, vervoegde hij zig aan de Admiraliteit te *London*; geduurende de oneenigheden tusſchen Koning KAREL DEN I. en het Parlement, diende hij het laatstgenoemde, en vertrok, ten dienſte van het zelve, in het Jaar 1648, naar *Holland.* Het Parlement was van oordeel, dat DOORESLAAR, als een gebooren Hollander, meer ingang en vertrouwen zou vinden dan STRIKLAND, die, kort te vooren, opontboden was, doch naderhand te rug gezonden werd. Zijne Credentiaalen werden, den 13 Julij, geleezen en aangenoomen. Doch BOSWEL, die, van wegen den Koning, zijn verblijf in *den Haag* had, wist te bewerken, dat de Staaten hem geen gehoor gaven. Om het Parlement genegen te geeven, bood men hem aan, Commisſarisſen te benoemen, om daar mede te handelen; dan DOORESLAAR weigerde dit. Het oogmerk zijner bezendinge was, de terugvraaging van eenige ſchepen, behoorende aan het Parlement, die, in *Duinelig-*

gen-

IZAK DORESLAAR.

gende, van daar het Goereeſche Gat waren ingelopen, en zig verklaard hadden ten voordeele van Koning KAREL. Hij werd gehoord, doch, door de Staaten, niet tot zijn genoegen beantwoord. Toen, naderhand, het gerugt van 's Konings dood herwaards kwam, verſpreidde men een gerucht, dat DOORESLAAR een van de vermomde Beulen van dat moorddaadig feit was, en ook, als *Fiscaal*, tegen den Koning gepleit had. Op den 12 Maij, van het jaar 1629, zittende, 's avonds, in '*s Hage*, in den Herberg *de Witte Zwaan*, met goed gezelſchap, aan een Tafel, kwamen vijf vermomde Perzoonen zagtkens aankloppen, eiſchende een Stoop Wijn. Een van hun binnen zijnde, drongen de andere mede door, bliezen, in het Voorhuis, de kaarſen uit, en begaven zig in het vertrek. Twee derzelven, ſchootvrij en gewapend met een helmet op het hooft, brachten eenen, genaamd BLANKENSTEIN, eerst eene wonde toe, waaraan hij, kort daar na, ſtierf. Doch ziende dat zij den rechten man niet getroffen hadden, gingen zij op DOORESLAAR los, die tijd genoeg zou gehad hebben, door een binnendeur, te ontſnappen, hadde hij ze kunnen openen. Dit mislukkende, week hij onder den Schoorſteen, en verweerde zig met een ſtoel, zo lang hem mooglijk was. Een van de twee bracht hem een houw in het hooft toe, daarna een ſteek dwars door het hart, en verder nog negen wonden. Twee zijner bedienden losten wel hunne Piſtoolen; maar dezelve weigerende vuur te geeven, wierden ze mede zwaar gewond. Behalven de vijf perſoonen, die binnen waren, ſtonden 'er nog zes buiten de deur. Dit geval maakte groot gerucht. Het Parlement deedt 'er zwaare eiſchen op. Dan offchoon de Staaten van Holland alle moogelijke naſpoorингen deeden, en eene Premie van 1000 Guldens beloofden, aan de geenen, die den daader of daaders wist te ontdekken; 't was vrugteloos. AITZEMA verhaalt zeer omſtandig, in zijn III. Deel, bl. 375, 376 en 177, hoe veel het Parlement 'er zig liet aan gelegen leggen, en welke giften het deed voor zijne begraafnis en aan zijne kinderen. Deeze gebeurtenis is, op meer dan éene wijze, in prent gebracht.

DOORN, een Dorp, leggende bijna een vierde van een uur

gaans ten Oosten van *Utrecht*, en één en één half van *Wijk te Duurstede*, ten Noorden, tegen de *Amersvoorder Bergen*. — In de oude papieren, behoorende tot de *Utrechtsche* Kerk, word het zelve *Thorène* of *Thorhem* genaamd. Ten tijde van BEKA had het reeds den naam van *Doorn*. Uit gemelde aloude geschriften blijkt, dat dit Dorp eenen zeer hoogen ouderdom bereikt. In het jaar 831, schonk Bisschop ALPRIK, wegens de menigvuldige diensten, door den Graave ROTGARIUS aan hem beweezen, denzelven het vrugtgebruik 'er van. Voorheen, en ook in laater tijd, was *Doorn* een Eigendom van den Domproost; blijkende uit de bekentenis van Bisschop HODEBALD, gedaan Ao. 1126. Even zo bekend als dit Dorp is door deszelfs oudheid, is het ook in de Geschiedenissen, door de rampen, die het ondergaan heeft. In het jaar 1322 werd het zelve, op last van Graave WILLEM, dien men den bijnaam (doch om welke reden, is mij nog niet gebleeken) van DE GOEDE gaf, afgebrand, om reden dat JACOB VAN OUDHOORN, tegen den zin van den Graave, ten Bisschoppelijken Zetel verheeven was. Agt-en-negentig jaaren daarna (1420), werd het, door de *Gelderschen*, geplonderd en verbrand. Dan niet tegenstaande deeze en meer andere onheilen, die het ondergaan heeft, is het als nog een vrij groot en aanzienlijk Dorp, met een oude, groote en ruime Kruiskerk, van binnen voorzien met de Wapenborden der Edelen, die daarin begraaven zijn. De vierkante Toren is met een tamelijken Spits voorzien. De meeste Dorpelingen zijn den Hervormden Godsdienst toegedaan. Bijna honderd roeden ten westen van de Kerk staat,

DOORN, (*'t Slot of Huis te*) tegen de bergen aan, in een lommerijk geboomte. Men houd staande, dat hetzelve aangelegd is, door FLORIS VAN JUTPHAAS, Domproost, die overleed in het jaar 1337, en, volgens verleende vrijheid aan HENDRIK MEERLAAR, in 1347, verder volbouwd, en, op zijn eigen kosten, in 1356 voltooid is. Het was toen een heerlijk en pragtig Slot, dat, tot aan het jaar 1634, door agt elkander volgende Domproosten, bezeeten is. Dan, in het laatstgemelde jaar, de Proostdij onbegeeven zijnde, werd dit Huis, met Hof en Landerijen, door koop,

de

de Eigendom van den Heer REINIER VAN GOLTSTEIN, Kanunnik ten *Dom*, aan wien dan ook de opdragt, in het volgende jaar, geſchiedde; waarna hij deeze zijne goederen, als een Leen, opdroeg aan FREDRIK HENDRIK, *Prinſe van Oranje*, als *Graave van Buuren*. Na deszelfs overlijden, werd daarmede beleend, zijn Zoon FILIP VAN GOLSTEIN. Deze droeg het op in 1699, aan den Heere BERTRAND VAN BROKSDORFF, die het, tien jaaren daarna, overgaf aan deszelfs Zoon, CAJUS LAURENTS, *Graave van Brok dorff*, Proost en Aarts-Diacon van de Domkerk te *Utrecht*. Doch deze verkocht de Proostdije, met al haar toebehooren, en daaronder ook het *Huis te Doorn*, met goedkeuring van den Stadhouder, aan den Heere FREDRIK WILLEM VAN DIEST, *Vrijheer van Hamb*, die 'er, in 1700, mede verlijd werd. In 1730, is Heer ARENT KAREL, *Baron van Hammerſtein*, als in Huwelijk hebbende Jonkvrouw ANNA JULIANA VAN DIEST, en, in 1761, de Heer HERMAN FREDRIK RICHARD LIJNSLAGER met het zelve beleend. Reeds in het jaar 1536 was dit Huis, door de Staaten der Provintie, voor een Riddermatige Hofſtad erkend.

ALTING, *Hist. van 't Bisdom*, II Deel, bl. 210. GOUDHOUVE, bl. 371. BURMAN, *Utr. Jaarb.* I. Deel, bl. 257.

DOORN, een Havezate, onder het Schoutsampt der Stad *Zwolle*.

DOORNE, of *Deurne*, en *Liezel* zijn twee Heerlijkheden, in de Meijerij van *'s Hertogenbosch*, behoorende, weleer en nog voor weinige jaaren, aan den Heer BALTHASAR COIJMANS. *Doorne* ligt twee groote uuren van *Helmond*, en 9 uuren ten Z. O. van *'s Hertogenbosch*. Aan de Oostzijde van *Doorne* ziet men twee Heeren-Huizen, het oude en nieuwe Kasteel genaamd; op welk laatſte de eigenaar van dit aanzienlijk Dorp doorgaans zijn verblijf houd. In het Dorp is een Gereformeerde Kerk, zijnde een tamelijk groot Kruisgebouw, rustende op eenige Pilaaren. De Predikant aldaar bedient ook *Vlierden*. Aldaar zijn twee aanzienlijke Jaarmarkten, als ook Panne- en Potebakkerijen. De beide Dorpen worden te zamen begroot op 327 Huizen.

DOORNENBURG, een Heerlijkheid, in de *Over-Betuwe*, leggende een weinig beneden *Panderen*, aan den *Waaldijk*, hebbende een aanzienlijk Slot, dat, in het jaar 1565, gebouwd, en in 1660 vernieuwd is. Hetzelve pronkt met een zeer ruimen Voorburg, drie ronde, één vierkanten en drie hangende Torens. Het Slot zelve is vierkant, hebbende op ieder hoek een hangend Torentje, en in de midden een hoogen vierkanten Toren, met een doorluchtig Koepel-Torentje gedekt. Men ziet, zo buiten als binnen het Slot, de Wapenschilden van een groot aantal *Gelderſche* en *Hollandſche* Edelen. Een der laatſte bezitters van *Doornenburg*, uit den Huize van *Amſtel* en *Mijnden*, heeft 'er de voornaamſte daaden van Heere GIJSBERT VAN AMSTEL, en bijzonder zijne vlugt uit *Amſtelland*, meer naar konst, dan naar waarheid, in ſchilderij doen afmaalen. Het Kerkje van deze Heerlijkheid is klein en heeft een ſpits Torentje.

DOORNENBURG, een Dorp, nabij den Rhijn gelegen, één mijl van *Huizen*, een Stad in het Kleefſche. De Kerk aldaar heeft een fraaij ſpits Torentje, zijnde de Gemeente gekombineerd met *Panderen*.

DOORNICK, eene Heerlijkheid in het *Kwartier van Nijmeegen*, in de *Over-Betuwe*, niet verre van *Lint*, over *Nijmeegen* geleegen. De Heeren van *Doornik* zijn, in de oude Geſchiedenisſen van *Gelderland*, zeer vermaard. Men had 'er, van ouds, een Slot, dat reeds in de Veertiende Eeuw verwoest is geworden.

DOORNSPIJK, een Dorp en Schoutampt op *de Veluwe*, omtrent een halve mijl van de Stad *Elburg*, niet verre van de Zuider-Zee geleegen. Men vindt aldaar maar zeer weinig Huizen. De Predikant heeft doorgaans zijne wooning te *Elburg*.

DOORNVEST, een Adelijk Huis, in de Heerlijkheid *Didam*, in het Graafſchap *Zutphen*.

DOORSLAG, een Sluis aan den *Vaartſen Rhijn*, welke zeer veel toebrengt ten nutte van de Rivier *den Yſſel*.

DOOR-

DOORVEST, weleer een Adelijk Huis, in de Heerlijkheid *Dedem*, onder 't Graafſchap *'s Heerenberg* behoorende, doch thans niet meer dan een Boerewooning.

DOORVORST, een Huis, niet verre van *Uſt*, in 't Graafſchap *'s Heerenberg*. Het zelve had, van ouds, een grooten omtrek; doch, in het jaar 1672, is het, door de *Munſterſchen*, merklijk verwoest geworden. Tegenwoordig is 'er van het zelve niet meer dan de Grondſlagen, eenige brokken muurs, en een groote boerewooning overig.

DOORNWEERD, of DORWEERD, eene vrije Heerlijkheid, aan den *Rhijn*, tuſſchen *Arnhem* en *Wageningen*, omtrent een uur gaans boven de laastgemelde Stad; zij heeft het regt van burgerlijke en ſtrafbaare rechtoefeninge, dat van de Viſſcherij en verſcheidene andere voorregten. De grenspaalen daarvan zijn, allerlaatst, geregeld in het jaar 1712 en 1713. REMOND DE IV, Hertog *van Gelder*, ſchonk deeze Heerlijkheid, in het jaar 1432, als een Leen, aan ROBBERT VAN DOORNWEERD. Naderhand is dezelve overgegaan, eerst in het Huis van DOORNIK, en daarna in dat van HOMOET. MARIA VAN HOMOET droeg, in het jaar 1500, de Heerlijkheid op aan haare Zuster MARGRIET, Weduwe van Heer JAN VAN VOORST en derzelver oudſten Zoon FREDRIK VAN VOORST, wiens Zoon het naderhand overbragt in 't Huis van SCHELLART. Van daar is het overgegaan in het Graaflijk Huis van OLDENBURG. Van hier is het laatst, door 't huwelijk van den Heer WILLEM BARON BENTINK, met de eenigſte dogter van den Graave *van Oldenburg*, gekomen aan den Heer *van Rhoon* en *Pendrecht*, die de goederen dezer Heerlijkheid doet beſtieren door een Rentmeester, Regter en Secretaris.

DOORNWEERD, (*'t Huis*) behoorende aan de Heerlijkheid van dien naam, ſtaat niet verre van den *Rhijn*, aan den voet van een zeer ſchoonen berg. Men wil, dat het zelve, in het jaar 1260, gebouwd is, door eenen BAREND VAN DOORNWEERD. Men gaat, door een ſteenen Voorpoort, langs een deftige laan, naar het *Kaſteel*, *Slot*, of *Huis*, zo men het noemen wil, boven

welker ingang twee Wapens ſtaan. In het Kasteel zelve, dat rondsom in zijne graften ligt, komt men over een vasten brug. Het zelve heeft een ſierlijken Toren, en van binnen ruime en fraaije vertrekken. Ten Noorden van het zelve is het *Doornweerdſche Bosch*, dat met zwaare eiken boomen bezet is. In het Bosch is een fraaije Waterval, van merklijke hoogte. Ook ontſpringt, van den kruin van eenen hoogen berg, een friſſche bron, die het Bosch, met verſcheiden aderen, doorvloeit, loopende heel tot aan de weleer daar zijnde *Hunneſchans*. FREDRIK WILLEM, *Keurvorst van Brandenburg*, hield, in de jaaren 1635 en 1636, wanneer hij LOUISA, *Prinſesſe van Oranje*, dochter van *Prins* FREDRIK HENDRIK, ten Huwelijk verzogt, daarop, bijna anderhalf jaar, zijn verblijf. Aan de Heerlijkheid en Hof van *Doornweerd* zijn veele Hofſtéden, door heel *Gelderland* verſpreid, leenroerig; waar van de voornaamſte liggen in de Kerſpelen, *Hedichem*, *Bornehum*, *Eede*, in de *Over-Betuwe*, *'t Oostbroek*, *Doorebeek*, *Hardewolde*, *van 't Stroo*, *Onder-Gader*, *van Twel*, *Harwen*, *t'Elſt*, *Ruet*, *Angeren*, *Hervelt*, *Driel*, *Heltern*, *Randwijk*, *Heien-Dooreweert*, *te Boeningen*, en *Weichem*, in 't Rijk van *Nijmegen*, *te Groesſen*, *Entwel*, *de Lijmee*, *te Niel*, enz. 't Geſlacht-Register van de Heeren van *Doornwoert* vindt men bij SLICHTENHORST, *in de Gelderſche Geſchiedenisſen*, fol. 112, 113.

DOORNWERT, of eigenlijk *Toornwert*, een Dorp in de *Groninger Omlanden*, liggende kort aan *Middelſtum*, bij 't *Trekdiep*. Het Kerkje, aanvangelijk geſticht in den jaare 1487, en aan *St. Katharina* toegewijd, is gantsch vervallen, en niet meer bruikbaar. Voor eenigen tijd is het zelfs, door brand, in den Toren ontſtaan, ingevallen; zó dat 'er alleen de zijmuuren van overig zijn. De Gemeente is ingelijfd onder die van *Middelſtum*, waarmede het, ten aanzien van 't Waereldlijk Regtsgebied, ook verknocht is.

Uit medegedeelde Berigten en geſchreevene aantekeningen.

DORDRECHT, een oude, ſierlijke, welbeboude en bewoonde Stad, in *Zuid-Holland*, aan de Rivier de Maas, aldaar de *Merwe* genaamd, op een Eilandje, in het jaar 1421. door een vreezelijken inbreuk in *Maas* en *Waal*, van den Grooten *Zuidhollandſchen Waart* en van het vaste land, afgeſcheiden; wordende beſpoeld van de *Maas*, *Waal*, *Merwe* en *Linge*. In die gedaante vertoonde zig *Dordrecht*, op de blijde inkomſte van FILIPS, toen Prins, naderhand Koning van *Spanje*. Aan de Zuidzijde, alwaar de Stad het Eilandje achter zig heeft, vertoont zij zig als een Landſtad. Ten Noorden, ten Noord-Oosten en ten Noordwesten, word *Dordrecht* van de *Merwe* omvangen. Ook ſtroomt die zelve Rivier ten Oosten; en aan dien kant vindt men ook de gronden der aloude Heerlijkheid de *Merwede*, en over den Stroom, ten Noordoosten, den *Alblasſerwaard*. Deze Stad beſlaat, behalven het geen op Stads grond en onder derzelver gebied begrepen is, meer dan honderd en drie Zuidhollandſche Morgens. Zeer verſchillende zijn de gedachten over den naamsoorſprong der Stad. Van ouds ſchreef men *Thuredrecht*, *Oerdrecht* en *Doertricht*; welke verſchillende ſchrijving, uitſpraak en benaming gelegenheid tot verſchillende denkbeelden gegeeven heeft. Wat de beuzelpraat daarvan betreft, is niet waardig te melden. Die geenen, die DIRK DEN I, *Graaf van Holland*, voor den Stichter willen doen doorgaan, houden mede ſtaande, dat dezelve, naar hem, *Dorksdrecht* of *Dorksregt* zou genaamd zijn, uit hoofde, zeggen zij, dat DIRK, bij een oud Schrijver, ODORCUS genaamd wordt. Andere, van deze gedachten niet afkeerig, noemen *Dordrecht* mede *Durſbs*. Verder van de waarheid af zijn, zij, welke den naam afleiden, het zij van den Afgod THUR, of van den *Thuringer* Afgod. Deze Stad roemt op haaren inboorling JANUS RUTGERSIUS, wiens giſſingen nader bij de waarheid komen; zeggende, dat de naam van *Dordrecht* zijnen oorſprong heeft van een oud en verlooren Rivierije, de *Dort* genaamd, en 't welk hij, op oude Kaarten, gevonden heeft, en waarvan de naam, tot aan het jaar 1421, in het toen verdronken Dorp *Dortsmonde* is overgebleeven; ſchoon de Geleerde Heer VAN DE WALL, in zijne aantekeningen, zegt, dat RUTGERSIUS, daarin, deerlijk heeft misgetast. Wederom an-

de-

deren pleiten ſterk voor de meening van hun, die zeggen: gelijk *Maaſtricht* een overtogt over de *Maas* betekent, zo zal *Dordrecht* een *overvaart* over de *Dort* betekenen; daar anderen wederom zo veele zwarigheden tegen inbrengen, dat alles in het onzekere blijft.

De tijd der ſtichting en dus van haare Oudheid, is even onzeker. Zo men geloof mogt ſlaan aan de Oude Hollandſche Chronijk, zou *Dordrecht*, al eenige jaaren vóór de Jaartelling der Christenen, in weezen geweest zijn; dan, dit geene wederlegging verdienende, is 't der moeite niet waardig, zig daarmede op te houden; zo min als met de ſtelling van hun, die eenen ANTONIUS, 75 jaaren vóór CHRISTUS geboorte, voor den Stichter houden. Anderen, die de waardigheid eener zaak niet zo zeer verbinden aan derzelver oudheid, verzekeren, dat eerst in het jaar 700 eenige Viſchers-Hutten en Boere-Schuuren op de plaats, daar de Stad naderhand geſticht is, zouden zijn opgeſlagen; eene gedachte, die wij onbekwaam zijnde tegenteſpreeken, als mogelijk kunnen aanneemen.

Dan, ons tot de egte vraagbaake wendende, kan men den ſtichtingstijd van *Dordrecht* bepaalen in den aanvang der Elfde Eeuw, en wel na het jaar 1008; in welk jaar ANSFRIED, Biſchop van *Utrecht* en laatſte *Graaf van Teisterband*, overleed; wiens dood aanleiding gaf tot een merklijk verſchil tuſſchen die van *Holland* en het *Sticht*. Wij weeten, uit de verhaalen van dien tijd, dat Graaf DIRK DE DERDE een gedeelte van het Graafſchap *Teisterband* in zijne magt had, en daaronder het *Bosch Merwede*; alwaar hij eenige Huizen, onder den naam van *Terp* of *Dorp*, had doen oprigten; maakende daar bij eene verſchanzing, die den naam kreeg van *Turdregt* of *Dordrecht*. MELIS STOKE, eenige jaaren daarna, gewag maakende, op 't jaar 1048, van den dood van DIRK DEN IV, zegt: *Tot Dordrecht in die poort, werd hij belegerd en vermoord.* Uit welke digtregelen blijkt, dat MELIS STOKE, toenmaals, *Dordrecht* voor een Stad hield. Zij moet echter niet groot geweest zijn, om reden dat 'er, in eenen Brief van Keizer HENDRIK DEN IV, gegeeven in het jaar 1061, ſlegts van één Kapel te *Dordrecht* gewag gemaakt word, die, kort te vooren, aldaar geſticht was; doch in welk jaar 'er reeds eene Kerk gebouwd werd.

Tot

Tot de bepaaling van de *Grootte* van *Dordrecht*, dient mede het getal der Huizen en Inwoonders; dat van de eerſte beloopt 3050, en dat der laatſten bijna agttien duizend. *Dordrecht* is alleen aan de Landzijde bemuurd, en heeft twaalf Poorten, vijf aan de Land- en zeven aan de Waterzijde; ze zijn deze: *de Rietdijkſche Poort; 't Melk Poortje; de Groote Hoofds-Poort; de Blaauwe Poort; de Katharijne Poort; de Mazelaars* of *Zakkedraagers-Poort; de Vuil-Poort; de Groote-Sluis-Poort; de Spui-Poort; de Vrieze-Poort; de St. Joris-Poort;* en *de Kleine-Sluis-Poort.* Ook heeft men 'er *de Oude Haven, de Wolleweevers-, Nieuwe-* en *Kalkhaven*, en 't *St. Martensgat.* De bemuuring, ſchoon in de Dertiende Eeuw aangevangen, is eerst in het jaar 1647 voltrokken. Omtrent het einde der voorgaande Eeuwe is 'er, op de Groote Hoofds-Poort, eene nieuwe Toren gezet, zijnde een ronde Koepel, met Koper bekleed, op welken een dunne ſpits ſtaat.

Onder de Kerklijke Gebouwen der Stad munt uit, *de Groote Kerk*, ſtaande in het westelijk gedeelte, niet verre van de Rivier; zij was, weleer, toegewijd aan de H. Maagd. Vermoedelijk is dit de zelve, waarvan reeds gezegd is, dat ze, in het jaar 1064, geſticht is; ſchoon 'er zijn, die den aanleg en opbouw verſchuiven tot het jaar 1339. Dan, 'er zijn echte ſtukken voorhanden, waar uit men kan bewijzen, dat dezelve al voor het jaar 1300 in wezen was. Het is een overkonſtig gebouw, overal met ſteenen boogen overwelfd; rustende op zes en vijftig graauwe Zuilen van Arduinſteen; zijnde met een konſtig Orgel voorzien. De Toren heeft geen ſpits; deze is 'er afgebleven, om dat men voor de grondſlagen van het gebouw vreesde. Doch eene ſchets daarvan ziet men in eene Schilderij, nevens het Orgel. In het jaar 1457 is een groot deel van deze Kerk verbrand, doch naderhand weder opgebouwd. In dezelve vindt men nog verſcheiden deſtige Graffteden van de voornaamſte *Dordſche* geſlachten, als: BEAUMONT, BEVEREN, BEELAARTS, BLIJENBURG, DUIK, MEERDERVOORT, MUIS VAN HOLIJ, VAN DER MIJLEN, DE WITT en anderen. In 1740 is 'er een fraaij koperen Hek, rustende op een marmeren voet, voor het Koor geplaatst.

De *Nieuwe Kerk*, al vr[illegible] in de Veertiende Eeuw geſticht,

was

was aan ST. NIKOLAAS gewijd, en had toen verſcheiden Kapellen, drie Chooren en vijftien Altaaren. In het jaar 1568 werd deze Kerk door den brand vernield, en daarna, doch veel kleinder, herbouwd. Den 27ſten Augustus des jaars 1572, werd in dezelve, voor de laatſte reize, op de Roomſche wijze, door een Priester de Godsdienst verricht.

De *Auguſtijner Kerk*, wel eer tot het Klooster van dien naam behoord hebbende, en geſticht in het jaar 1293, werd een prooi der vlammen, op den 23 Augustus des jaars 1512, doch kort daarna herbouwd. In dezelve zijn mede verſcheiden aanzienlijke Graffteden, onder anderen die van den vermaarden Jonker FRANS VAN BREDERODE, die, in 1490, op *Puttoks Toren*, aan zijne wonden overleden is. Buiten de *Vuilpoort* ſtond, in het jaar 1572, nog een Kerk, gewijd aan ST. ADRIAAN, doch werd toen door de Watergeuzen vernield. De drie gemelde Kerken worden bediend door agt Predikanten, behoorende onder de *Klaſſis van Dordrecht*. Men rekent het getal der Ledematen op agtduizend.

De *Waalſche Gereformeerden* hebben eene Kerk, die weleer tot het *Magdaleenen Klooster* behoorde, doch, om ruimte te maaken voor de groote Vischmarkt, veel verkleind werd. Dezelve word bediend door twee Predikanten.

De *Engelſche Presbijteriaanen* hebben 'er mede eene Kerk en één Predikant. De Roomschgezinden hebben 'er drie, waarvan twee door de *Janſenisten* bediend worden. De *Lutherſche Ledemaaten*, die 'ér tusſchen de twee en drie honderd begroot worden, hebben Kerk en Predikant. De *Doopsgezinden*, die een klein getal van Ledemaaten uitmaaken, verrigten hunnen Godsdienst in een Kerkhuis, waartoe zij één Leeraar hebben. De *Jooden* gebruiken een gedeelte van de Klooster-Kerk, in de Marienborg, tot de plaats hunner openbaare Godsdienstoefeninge.

Ten dienſte der behoeftige en gebrekkige Ingezetenen, zijn 'er twee Gasthuizen, het *Sacraments-Gasthuis* en het *H. Geest-* of *Pesthuis* ter *Nieuwerkerk*; in welk laatſte ook wel, doch voor een korten tijd, arme reizigers geplaatst worden. Verder is aldaar een *Oude-Mannen* en *Oude-Vrouwenhuis*. Het eerſte was wel-

weleer het *Minderbroeders Klooster*; het tweede is gebouwd op den grond, daar wel eer de *Bagijnen Kerk* plagt te ſtaan. Ook zijn 'er drie *Kinder-Godshuizen*: als het *Weeshuis*, weleer het Klooster *Marienborn*, dat, in 't jaar 1575, tot een Weeshuis bekwaam gemaakt werd; het *H. Geesthuis*, weleer het *Agniten Klooster*, aan het welke naderhand een *Pesthuis* gebouwd is, met bijzondere vertrekken voor Mannen en Vrouwen; en het *Armhuis*, waarin niet alleen Kinderen, maar ook behoeftige Mannen en Vrouwen onderhouden worden, gebouwd in het jaar 1706. Het *Leproozenhuis* dient thans tot een *Krankzinnig-*, *Verbeter-*, *Dol-* en *Tugthuis*. Buiten dezen zijn aldaar nog verſcheiden Hofjes, waarvan twee uitmunten, het AREND MARTENSZHOF en de *Armenhof*. Uit de benaaming van deze Gebouwen ziet men, dat aldaar voortijds verſcheiden Kloosters geweest zijn. Buiten de reeds genoemde, was 'er mede, voor den tijd der Hervorming, een *Graauwzusteren* of *Klariſſe-Kloosters*, 't welk, in het jaar 1579, tot een *Latijnſche School* vermaakt werd, waarin de Jeugd in de Griekſche en Latijnſche Taalen, onder het opzigt van bekwaame mannen, onderweezen word. Tot verdere aankweeking der Geleerdheid, waartoe, bij de Dortenaars, een onuitbluschbaare zugt gevonden word, werd, in het jaar 1616, door de Regeering, voor Stads Rekening, een Bibliotheek aangelegt, die nog in wezen is, op een kamer in het Stads Magazijn, boven de *St. Joris Poort*, ſtaande onder het opzigt van Scholarchen.

Onder de *Waereldlijke Gebouwen* verdient allereerst genaamd te worden het *Stadhuis*. Het eerſte gebouw, dat daar toe gediend had, werd, in het jaar 1383, geſchikt tot een Hal voor de Kooplieden. Omtrent het jaar 1544 werd het oude Stadhuis afgebrooken, en de Hal tot een Stadhuis bekwaam gemaakt. Merklijke veranderingen onderging het zelve, in het jaar 1680, en werd toen in dien ſtand gebracht, zo als het genoegzaam nog is. Niet verre van daar werd, in het jaar 1659, de *Beurs* geſticht. Omtrent ten Noord Oosten van dit gebouw werd, in 1679, de *Vleeschhal* gebouwd. Wat verder van de Beurs, ten Noorden, nadert men de *Munt van Holland*. Men wil dat *Dordrecht* het recht der *Munte* al gehad heeft in het jaar 1064. 't Kan zijn;

zijn; doch dit recht moet toen niet uitſluitende geweest zijn, wijl 'er, in de Veertiende Eeuw, nog Geld te *Geertruijdenberg* gemunt is. Nergens heeft men, tot hier toe, van dit recht een volledíger beſlisſing der geſchillen hier uit ontſtaan, gevonden, dan in de Aantekeningen van den Achtbaaren Heere Mr. P. H. VAN DER WALL, in het tweede Stuk der *Handvesten van Dordrecht*, bl. 280 en 281, gemaakt op den *Voorrechtsbrief van Hertog Albert van Beijeren, gegeeven aan de Munters van Holland en Zeeland* van 4 Maart 1367; Aanmerkingen, die dubbel waardig zijn, om te worden nageſchreven.

„ Deeze Handvest (zegt zijn Wel Ed.) wordt met regt gehouden voor het oudſte en eerſte Privilegie, dat aan de Munters en Werkluiden van Holland geſchonken is. Op bladzijde 153, zagen wij wel dat ſoortgelijke voorregten, als deezen Brief bevat, aan eenigen, die, hier ter Stede, geld kwaamen munten reeds verleend geworden waren; (door Hertog *Willem de V.* den 19 October 1355) dog wij merkten te gelijk aan, dat dezelven alleen hun opzigt hadden, tot de daarin met naamen genoemde perſoonen. Dan deeze Voorregten van den Ruwaard *Aelbregt* betreffen zonder onderſcheid, alle de Munters en Werkluiden tot de Munt van Holland behoorende. Met regt hebben zij zig derhalve, t'allertijd op deezen Brief, als op hun eerſte en voornaamſte Privilegie, 't welk den grond tot de volgenden gelegd heeft beroepen. Eer wij den zin en duisterheden daarvan ophelderen, zal het niet ondienſtig zijn, naer twee voornaame zaaken onderzoek te doen: te weeten, naer den oorſprong en het regt der Hollandſche Munten; en, ten anderen, naar de Plaats of Stad, in welke de Graaven alleréérst Geld lieten munten. Belangende het eerſte; gaerne bekennen wij, dat wij, naar een naauwkeurig onderzoek, buiten ſtaat zijn, om den oorſprong van het regt van den Hollandſchen Muntſlag aantewijzen. En ſchoon zulks ten opzigt van verſcheiden Vorſtendommen, Graafſchappen, en andere voornaame Heerlijkheden, ten duidelijkſten kunnen worden opgeſpoort, moeten wij echter volmondig toeſtemmen, dat dergelijke bewijzen, met betrekking tot de Hollandſche Munt tot hier toe ontbreeken. Nietemin hebben voornaame Oudheidkenners zig der moeite niet ontrokken, om

daar

daar naar eenig onderzoek te doen. Welker gedachten wij wel waardig keuren, hier ten toetse te brengen.

„ De naarstige *van Mieris*, is van oordeel, dat de Hollandsche Graaven, in en omtrent het jaar 1077 reeds het regt van den Muntslag geoeffend hebben. Hij ontleend een bewijs uit de Oorlogen, door hen, in dat tijdsgewrigt, tegen de nabuurige Friezen gevoerd. Hij begrijpt dat dergelijke Oorlogen zonder behulp van Geld, het geen bij vroeger en laater volken één der voornaamste Zenuuwen van den Krijg is bevonden, tot geen gewenscht einde konden gebragt worden. Een tegenbedenking genomen uit de schaarsheid of het gebrek van Metalen, tragt hij op te losfen met aantemerken, dat Graaf *Dirk de V.* de Hoofdstad der Friezen, *Stavoren* geheeten zo strengelijk bestreed, dat de Inwoonders gedwongen wierden, wilden zij lijf en goed behouden, den Graave vijfentwintig honderd Gouden Kroonen op te brengen; welke Stukken (zegt hij) niet buiten de magt der Graaven geweest zijn, om dezelven met een ander beeldenis te bestempelen.

„ Dan, (dus vervolgt de Heer VAN DE WALL) wijl dit verhaal, 't geen *van Mieris*, uit de Jaarboeken van *Vossius* ontleend heeft, geenzints steunt op het getuigenis van gelijktijdige Schrijveren, en het uit onze oudste en beste Chronijken kennelijk is, dat Graaf DIRK DE V. het land tot zijnen dood toe, in volle vrede berecht heeft; zo merken wij aan, op het voetspoor van den voortreffelijke WAGENAAR, dat het geenzints waarschijnlijk zij, dat de Hollandsche Graaven, toen ter tijd, of zelfs lang daarna, éenigen voet in *Friesland* beoosten de Zuider Zee gehad hebben. In de Keizerlijke en Graavelijke Brieven van dien tijd, die als onwraakbaare getuigen te houden zijn, vindt men schijn noch schaduw van zulk verdrag. De Giftbrief van den 30 October des Jaars 1077, waarbij Keizer HENDRIK DE IV. het *Graafschap Stavoren*, aan de Utrechtsche Kerke schenkt, maakt van DIRK DEN V. noch van zijne Oorlogen gewag. Billijk derhalven vermoeden wij met den Heer WAGENAAR, dat men het verhaal van deze gewaande Oorlogen voor een verdigtzel houden moet, in welk vermoeden wij bevestigd worden, uit aanmerking van het verschil, dat bij de Historieschrijvers, ten aanzien van de Penningen,

aan die van *Staveren*, ter betaling opgelegd, gevonden wordt. Sommigen ſpreeken van *vijf-en-twintig honderd*, anderen ſlegts van *dertien honderd* kroonen, terwijl een derde ſoort, in dit opzigt niets bepaald.

„ Een tweede bewijs ontleend *van Mieris*, uit eenige onkenbaare penningtjes, die in de Muntſpiegel VAN ALKEMADE gevonden worden, en welke die aan ſommigen van onze oude Hollandſche Graaven toecigend. Maar wie ziet niet, dat deze redeneering geheel willekeurig is, en niets minder dan gegrond zij. Zij komt hier op uit: daar zijn oudere Hollandſche Muntſlagen, dan ALKEMADE te voorſchijn brengt, derhalven behooren dezelven tot den leeftijd van DIRK DEN V. Om met eenige trap van waarſchijnlijkheid, over de oudheid dier penningtjes regt te kunnen oordeelen, had VAN MIERIS die moeten ten voorſchijn brengen. En zijnze bij gebrek van Randſchriften, en door hunne eenvouwige gedaante, zo onkenbaar geworden, als VAN MIERIS aanmerkt, waaruit weet hij dan, dat ze door DIRK DE V. of door eenige zijner voorzaaten geſtempeld zijn geworden; en, zou men met gelijk regt, die Geldſtukken niet tot latere tijden, ja zelfs niet tot eenen anderen, dan de Hollandſche Muntſlag kunnen thuis brengen? Een ieder moet ligtelijk hier uit zien, dat dit bewijs van geen meerder klem zij, dan het voorgaande.

„ Tot nog vroeger tijdſtip brengen die Schrijvers de Hollandſche Muntſlag, welke op het voetſpoor van MATTHIJS VAN DER HOUVE, van gedachten zijn, dat Keizer HENDRIK DE IV. de Stadt *Dordrecht*, in het jaar 1064 met het regt van den Muntſlag begunſtigd heeft. Doch wij wenschten wel, dat, de brief waarop die Schrijvers zig beroepen, te gelijk door hen ten voorſchijn ware gebragt. Te vooren hebben wij gezien, dat de zo even-gemelde Keizer, in het jaar 1064, een gedeelte van deze Stadt, en eenige nabijgeleegene Landen, aan de Utrechtſche Kerkvoogd hadt weggeſchonken; doch in die giftbrief word van 't regt van geld te munten geen het minſte gewag gemaakt. Ook is dat verhaal met de Gebeurtenisſen van dien tijd geenzints overeen te brengen. Keizer HENDRIK was, op dien tijd, al te ſterk gebeeten op den Hollandſchen Graaf, om zijne Stadt met het regt van Muntſlag te begunſtigen: ten waare men wilde ſtellen, dat hij

dat

dat voorregt aan de Stadt gegeeven hebbe in zo verre de Bisschop van Utrecht 'er meester van was, doch hier voor is geen het minste schijn van bewijs. Het doet ook ons éracheens weinig ter zaake, het geen de Heer A. VAN DER MEIJ, in zijne fraaije uitgewerkte Akademische Verhandeling, *de Privilegiis Monetariorum Hollandiæ*, ter bevestiging van het gezegde van MATTHIJS VAN DER HOUVE, aanmerkt; want, schoon deés Schrijver bij allen, voor een Man van beproefden trouw gehouden word, kan echter zijn getuigenis in zaaken van zo hoogen ouderdom, zo niet gesterkt, door gelijktijdige Schrijvers, of echte Handvesten, bij naaukeurige Oudheidkenners geenzints de toets doorstaan. En of zulks niet zo zeer ten betoog van den oorsprong en oudheid der *Dordrechtsche Munte*, als alleen bij geval, en ter gelegenheid, van het opspooren der Naamsoorsprong, van die Stadt door hem is aangetekend, kan in het wezen der zaake geene de minste verandering maaken. Een ieder, die eenige kundigheid heeft zal gaerne erkennen, dat het een algemeen zwak van de meeste der Nederlandsche Schrijvers is, en bijzonder van die, die in de voorige Eeuwen leefden, en inzonderheid ook van M. VAN DER HOUVE, om de dingen van de allervroegste tijden afteleiden, even als of de Oudheid, daaraan een meerder luister bijzette. Maar wel ligt zou iemand, tot bevestiging van de Oudheid der Hollandsche Munten, zig konnen beroepen op een *Handvest* van 't jaar 1097, het oudste gedenkstuk, voor zo veel ons bewust is, waar in van *Hollandsche Ponden* gesprooken word, Waarmede wij bedoelen het Privilegie, naar 't gemeen gevoelen door Graaf FLORIS DEN II, in dat jaar aan die van Ouderkerk geschonken. Doch den inhoud van dat stuk naauwkeurig inziende, zal een ervaaren Oudheidkenner ras ontdekken, dat zulks tot laatere tijd behoore. En VAN MIERIS merkt 'er met regt op aan, dat 'er geene Handvesten, van dien aart dan na het jaar 1200 te vinden zijn. De plaats alwaar die brief getekend is, bevestigd die gedachten. De *Haag* in laater tijd genaamd *'s Gravenhage*, was toen nog niet in wezen, men zal dezelve, bij geene gelijktijdige, noch geloofwaardige Schrijvers, eerder dan na het midden van de 13de Eeuw gemeld vinden. Met meerder grond eigenen wij

dien Brief dan toe aan Graaf FLORIS DEN V, deels om dat dezelve volmaakt overeenſtemt, met den aart en inhoud, der Handvesten, door hem aan verſcheiden Hollandſche plaatzen geſchonken, deels om dat Heer HENDRIK VAN DER LECKE, op wiens verzoek de bewuste Handvest gegeeven is, en verſcheidene Brieven van het jaar 1285, 1287 en 1289 en anderen van dien tijd uitdrukkelijk gemeld word. Ook leert ons een Brief van den 10 April des jaars 1295 hoe diep deez' Ridder zig in 's Graaven gunst had weeten te dringen, waarom wij liefst dien Handvest tot dien tijd bepaalen zouden, en wel ſchoon 'er geen jaartal word bij aangeweezen, niet laater dan tot 1277. Om reden, dat de Graaf in denzelven onder anderen zegt, *Preterea cum gladio accincti fuerimus militari vel uxorem duxerimus decem libras Hollandiæ nobis dabunt.* Waar uit blijkt dat FLORIS DEN V. toen nog geen Ridder geſtagen was, en daar dit eerst in 1277 geſchiet is, zo blijkt dan klaarlijk, dat die Handvest voor die tijd gegeeven is. Ons is niet onbekend, dat de Nederduitſche overzetting van de woorden *cum gladio accincti fuerimus militari*, zo ſommige willen, zegge: zoo wanneer wij ons in Oorlog begeeven; dan wij weeten, dat men zig daarin vergist heeft, en dat de woorden *gladio accincti militari*, in ſchriften van de middeleeuw niet anders te kennen geeven, *dan wanneer wij ridder worden*, of *tot de ridderlijke waardigheid verheeven worden*, of iets diergelijks. Om dit kortelijk met een voorbeeld te ſtaaven, zenden wij onze Leezers tot een *Handvest* van FLORIS DEN V. in 1266 aan die van *Leiden* geſchonken, daar die zelve ſpreekwijs gevonden word, en daar de Vertaaler de woorden getroffen heeft.

„ Dit meenen wij genoeg te zijn, tot betoog, dat men aan onze Hollandſche Graven, het regt van den Muntſlag, geduurende de Elfde Eeuw, met geen de minſte grond van zekerheid kan toekennen.

„ Waarſchijnlijker is 't, dat de Hollandſche Graaven, het Muntrecht eerst in de volgende Eeuw, en wel ten tijde van FLORIS DEN III, die zijnen Vader DIRK DEN VI, in het jaar 1157, in het Graafflijk bewind opvolgde, heeft begonnen te oeffenen. De naarſtige VAN ALKEMADE, gevolgd door VAN LOON, teekent aan, dat

dat het regt om zilvergeld te moogen munten, door Keizer FREDRIK DEN I. bijgenaamd BARBAROSSA, aan Graaf FLORIS DEN III. geſchonken zij. Doch wijl dit al mede op geen gelijktijdige Schrijvers ſteunt, worden wij tot hier toe wederhouden, om zulks als volkomen zeeker aanteneemen; wij zeggen volkomen zeeker, om dat wij niet afkeerig zijn te vermoeden, de Hollandſche Muntſlag, voornamelijk van de tijden van Graaf FLORIS DEN III afteleiden. Het oudſte leesbaare Muntje, met het beeld en den naam van FLORIS DEN III aan den eenen kant, en het randſchrift *Hollant* aan de andere zijde, behoord voorzeeker aan hem, gelijk met klem van reden, door ALK MADE en VAN LOON is aangeweezen. Waarſchijnlijk had FLORIS DE III, die in goede gunſte ſtont bij Keizer FREDRIK DEN I, zig daar van zo wel weeten te bedienen, dat die hem het recht van de Muntſlag toeſtond, of ten minſte bij oogluiking heeft toegelaaten, welk laatſte ons het waarſchijnlijkſte voorkomt, deels om dat 'er geen Keizerlijke Brieven voor handen zijn, waar bij het regt van de Munte, aan de Hollandſche Graaven, of aan eenige van hunne Steden geſchonken is, deels, om dat onder de Regeering der Roomſche Keizers, die voor RUDOLF DEN I. welke in 1273 den Keizerlijken throon beklom, geregeerd hebben, verſcheiden Vorſten en Graaven het regt van de Muntſlag, uit hoofde van het Grond- of Territoriaal-regt, reeds met 'er daad bezaten, en daarvan metter daad gebruik maakten. Maar wel ligt zal het vreemd ſchijnen, dat onze Hollandſche Graaven, dit regt van de Muntſlag, veel laater dan de Utrechtſche Biſchoppen geoefent hebben, die in het jaar 937 zulks reeds van den Roomſchen Koning verkreegen hebben. Dan men moet in aanmerking neemen, dat, dit aan het groot gezag der geeſtelijken van die tijden, waardoor zij bij de Keizers veel vermogten, toe te ſchrijven zij. Hierom gelijk anderen reeds hebben aangemerkt, zijn verſcheiden Biſchoppen, Abdijen en Geeſtelijke Geſtichten met het regt om geld te munten, eerder dan de Waereldlijken Vorſten, begunſtigd geworden. Maar na dat FLORIS DE III, en zijne Opvolgers, de zijde van het Keizerrijk meer en meer begonnen aan te kleeven, zo hebben de Keizers niet alleen het regt van den Muntſlag, aan onze Graaven, by

oogluiking toegeſtaan, maar ook, in later tijd, de wettigheid daarvan openlijk erkend. Keizer LODEWIJK VAN BEIJEREN vond goed, om bij een open Brief, van den 19 Maart des jaars 1339, den Hollandſchen Muntſlag tot een Model of Voorbeeld aan Hertog REINOUD VAN GELDER aantepriizen.

Wat nu de plaats betreft, in welke de Hollandſche Graaven allereerst Geld deeden munten, durven wij met geen zekerheid bepaalen, ſchoon het ons zeer waarſchijnlijk voorkomt, dat zulks te *Dordrecht*, als de Hoofdſtad van Holland, geſchied zij. Want alhoewel, op de overgebleevene Muntjes van FLORIS DEN III, DIRK DEN VII en WILLEM DEN I, alleen *Hollant* geleezen word, en verſcheide Gedenkſchriften der 13de Eeuw ſlechts van *Ponden* en *Schellingen Hollandsch* gewag maaken, zonder aanduiding van de plaats, waarin ze geſtempeld zijn, leveren egter ſommige Penningjes van Graaf FLORIS DEN IV, op welker eene zijde geleezen word MONETA DORD'CI, waarvan men de afbeelding ziet in ALKEMADE's *Muntſpiegel*, bl. 46, een duidelijk bewijs op, dat ten zijnen tijde de Graaflijke Muntſlag reeds binnen *Dordrecht* gehouden werd. Dan of deze Stad, in de vroegſte tijden, dit voorregt, met uitſluiting van de overige Hollandſche Steden, geoeffent heeft, zullen wij nader onderzoeken, uit de Handvest van den 20 Junij van het jaar 1418; zijnde een der voornaamſte Voorrechtsbrieven, die de Stad *Dordrecht* bezit, en aan dezelve geſchonken, door Hertog JAN VAN BEIJEREN, en door FILIPS VAN BOURGONDIEN, 11 November 1425, bevestigd, naderhand door Keizer KAREL DEN V bezworen, en tot op heden dezen dag nog in volle waarde. In dezelve word, ten opzigte van *de Munte*, gezegt: „ Item dat wij onze Munte van „ Hollant tot goenre tijden openen noch ordineeren en ſullen; „ dan bij onſen rade ende bij onſe hoefdſteden als *Dordrecht*, „ *Haarlem*, *Delff*, *Leiden*; ende bij Conſenten ende Ordinan„ tye van den luden ende *die t'Dordrecht te leggen ende nor*„ *gens anders*." Uit welke laatſte woorden, *t'Dordrecht leggen*, ten klaarſte is optemaaken, dat *Dordrecht*, het regt van de Muntſlag, met uitſluiting van de andere Hollandſche en Zeeuwſche Steden, vóór het jaar 1418 niet bezeeren heeft. Waardoor ook nog nader bewezen word de onbeſtaanbaarheid van de Pri-

vi-

vilegie van Keizer HENDRIK DEN IV, van het jaar 1064, waar van, boven, gewag gemaakt is. Buiten tegenſpraak is het echter, dat de Munt van Holland en Zeeland, gemeenlijk, van ouds, binnen *Dordrecht* haare duurzame en gewoone zitplaats gehad heeft; doch dit moet niet zo zeer aan de kracht van eenige bijzondere Handvesten; als wel aan een ſtandvastig gebruik worden toegeſchreeven. Waarom 'er ook, niet zonder reden, in 't Groot Privilegie van VROUW MARIA VAN BOURGONDIEN, van 14 Maart 1476, gezegd word, dat het is *naer ouden herkomen.* De Munt van FLORIS DEN IV, is reeds aangetoond binnen *Dordrecht* geſlagen te zijn. In 1376 had ALBERT VAN BEIJEREN last gegeeven, tot het aankoopen van een huis, aan de Landzijde der Stad, om 'er de Munt in te houden. Daarenboven, zijn 'er geene bewijzen, dat men, geduurende de Graaflijke regeering, elders dan in *Dordrecht*, een Hollandsch Munthuis gehad heeft; ſchoon men hier tegen zou kunnen inbrengen, een Penning, door Graaf FLORIS DEN V, te *Medemblik* geſtempeld. Dan dit Muntſtuk levert geen voldoend bewijs op, dat daar ter plaatze een vast Graaflijk Munthuis geweest is. Mooglijk liet Graaf FLORIS, naar de gewoonte van die tijden, zijne Munters, in den Krijg tegen de Westfriezen, bij zig hebbende, te *Medenblik*, na dat hij die Stad onder zijne magt gebragt had, en, in het jaar 1288, met wijdluftige voorrechten beſchonken, eenig geld munten, om zig daarvan, in het verder te onderbrengen der Friezen, te bedienen. Welligt maakte hij gebruik van het Munthuis, dat, volgends een Brief van Keizer OTTO DEN III, in die Stad, reeds in het jaar 966, in wezen was. Om te zwijgen dat de Penningen, te *Medemblik*, geſlagen, indien daar, ten tijde van FLORIS DEN V, een Munthuis in wezen was, voor geen *Hollandſche*, maar voor *Frieſche Muntſlagen* moeten gehouden worden. Want alsdan zou men zig met hetzelve regt kunnen beroepen op de Munt van *Staveren*, die de zelve Graaf, bij zijn Handvest, welk hij, in het jaar 1292, aan die Stad verleende, uitdrukkelijk, met het recht der Tollen, voor zig behouden had. Het maakt, wijders, in dat oude herkoomen geene wezenlijke verandering, dat AALBRECHT VAN BEIJEREN, in het jaar 1393, en FILIPS VAN BOURGONDIEN, in 1429, de Munt van Holland, voor

een korten tijd, de eerſte naar *Geertruidenberg*, en de laatſte naar *Zevenbergen* hebben overgebragt: wijl deze gebeurtenisſen, aan de oneenigheden, die tusſchen de Stad en de opgenoemde Graaven, toen ter tijd, ontſtaan waren, zijn toeteſchrijven; zijnde het toch kennelijk, dat, kort na de vereffening der geſchillen, de Munt, gelijk voorheen, wederom te *Dordrecht* geplaatst werd. Wat in laater tijd, toen de *Zeeuwen* en *Weſtfriezen* een bijzondere Munt gingen oprigten, gebeurd is, zal elders te paſſe komen."

Dus blijkt dan, dat de Munt, en het recht der Munte, ſedert het jaar 1418, te *Dordrecht* gevestigd is, en heeft ſtand gehouden, tot heden toe. Dit zoude nader kunnen worden aangeweezen, uit een overgroot aantal van Voorrechten, geſchonken door de Hertogen en Graaven uit de Huizen van *Beijeren*, *Bourgondien* en *Oostenrijk*, aan de Munters en Werklieden, daartoe behoorende, geduurende hunne regeeringen, bevestigd door de Staaten van Holland in de Jaaren 1575, 1585, 1633 en 1672, te vinden in de Handvesten van *Dordrecht*, volgens de Uitgaave van den Heere VAN DE WALL. De tijd der ſtigtinge van het Munthuis, dat wij gezegd hebben te ſtaan ten Noorden de *Beurs*, is onzeeker; dit weet men, dat het herbouwd is ten tijde van Keizer KAREL DEN V, blijkende uit het opſchrift, nog voor hetzelve te leezen, onder het Wapen van Holland:

MONETA DIVO CAROLO V. CAES:

Dat is:

Munte, als de vergoode Karel de Vde Keizer was.

Wat lager leest men:

DIT IS DE MUNTE DES ROOMS KEIZERS &c.
EN DE GRAEFLYKHEYTS VAN HOLLAND.

Het is een groot en aanzienlijk gebouw, beſtaande uit verſcheidene ruime Vertrekken; waarvan uitmunt de Regtkamer, die met veele ſchoone Schilderſtukken en afbeeldingen der Muntmeesters

ters voorzien is. De Bedienden, daartoe behoorende, zijn, een Waardijn, een Muntmeester, twee Provoosten, twee Gezwoorene, een Griffier en een Esſaijeur. Verder verſcheide Muntmeesters en Knaapen of Gezellen genaamd, een Stempelſnijder, een Smit; welke alle van behoorelijke inſtructien voorzien zijn.

De verdere Stads-Gebouwen zijn twee *Waagen*, vier *Kraanen*, de *Kolveniers Doele* beroemd door twee gebeurtenisſen, behoorende tot de Kerkelijke Geſchiedenisſen dier Stad; eerst de Prediking der Gereformeerden op de plaats der Doele, onder eenen Lindenboom, in 't jaar 1572; ten tweede, de Vergadering van de *Dordſche Sijnode*, in 1618 en 1619 op de groote bovenzaal van dit gebouw. Verder de *Voetboogs-*, *St. Joris-* en *Heelhaaks-Doele*; de *Bank van Leening*, enz.

De REGEERING van *Dordrecht* verſchilt merkelijk van die der andere Steden van Holland. In dezelve zijn, nu en dan, groote veranderingen voorgevallen, zelfs nog in deeze en in de voorgaande Eeuwe. Na de dood van WILLEM DEN II, als Stadhouder van Holland, in 1650, werd, op 22 Julij, een nieuw Reglement gemaakt, en wederom veranderd, 11 Augustus 1655 en 25 Julij 1669. Met de wederinvoering van het Stadhouderſchap, werd, ten tijde van WILLEM DEN III, 24 Maart 1674, wederom een nieuw Reglement gemaakt; 't welk, na deszelfs dood, verandering onderging; zo als te zien is uit het Regeerings-Reglement van 20 Januarij 1703. De laatſte verandering geſchiedde, den 20 April 1740, door de Staaten van Holland. Doch ook het Reglement, toen beraamd en vastgeſteld, moest hervormd worden, met de aanſtelling van Prins WILLEM DEN IV, tot Stadhouder, in 't jaar 1747.

Het gantſche Lichaam der Regeeringe beſtaat uit twee Collegien: den Oudraad, zijnde de veertig Vroedſchappen der Stadt, en de goede luiden van Agten; en het Geregt, beſtaande uit den Hoofdſchout, den Voorzittenden Burgemeester en negen Schepens; waarbij nog komt het Collegie der Mannen van Veertigen, welke men als Keurheeren moet aanmerken. Het Collegie van Schepenen vindt men aldaar reeds vermeld op het jaar 1294. Twee jaaren daarna, werden, bij een Handvest van JAN VAN

AVENNES, Burgemeesteren gelast om te kiezen, op St. Michielsdag, negen Schepenen en twee Burgemeesteren, tot dat de Graaf in Holland komen zoude. Dan, schoon de naamlijst of benoeming van Schepenen niet bekend is vóór het jaar 1294, blijkt het van elders, dat Schepenen, reeds in het jaar 1252, in wezen waren, en te zamen, met de Raaden, deel aan de Regeering hadden. In een Privilegie van 1284, belooft Graaf FLORIS DE V, Schepenen en Raatsmannen te zullen maaken en te zetten in alle manieren, zo als zijn Heer Vader die plagt te stellen. In een vroeger Handvest, draagen ze den naam van Raa sluiden. Van ouds was het getal der Raaden bepaald op vijf; zij waren, nevens de Schepenen, leden van 't Gerecht; zo dat geene vonnissen geweezen, geene rechtspleeging verrigt, geene Keuren wierden gemaakt, anders dan op naam van Schepenen en Raaden; tot zo lange dat daar in, in 't jaar 1652, verandering werd gemaakt, en de Raaden voor altoos vernietigd werden. Best oordeelen wij, de Origineele Stukken, van 1652, 1674, 1703 en 1740, hier in hun geheel te plaatzen, wijl deze het zijn, waar uit men van de waare gesteldheid kan en moet beoordeelen. Te meer, daar het bekend is, hoe, na het overlijden van den Stadhouder Prinse WILLEM DEN II, de Staaten van Holland en Westfriesland aan de Steden het aanbod gedaan hebbende, van te genieten bijzondere Octroijen, tot bestelling van haar eigene Wethouderschap, de meeste daar van zig bedient hebben, en ook in die voorrechten, door 's Lands Souverein bevestigd zijn geworden. De stadt *Dordrecht* was niet van de laatste, die zig daarvan bevoordeelde, en had het ook wel meest nodig, wijl aldaar, wegens de benoeming en verkiezing der goede Luiden van Agten, sedert eenigen tijd, zo veele bewaegingen ontstaan waren, die men alleen door middel van zodanig Octroij kon vernietigen, en in vervolg voorkomen. De Regeering dan, met het volgende stuk, zig vervoegd hebbende tot de Staaten, verwierf kort daarna Octroy daar op. Schoon het zelve in laater tijd wel eenige veranderingen ondergaan heeft, is, echter, met het zelve de grond gelegd tot de forme der Hedendaagsche Regeering dier Stad, en voornamelijk tot de bepaaling en vaststelling van 't Getal der Leden, die den Oudraad zouden uitmaaken.

Zie

Zie hier 't Reglement wegens de Magiſtraatsbeſtelling, gearreſteert 22 Julij 1652.

„ De Ridderſchap Edelen en Steden van Holland en Weſtfriesland repreſenteerende de Staaten van denſelven Landen doen te weeten. Alſoo ons verthoont is bij den Burgemeesters, Schepenen, Raden, Oudtraden en Goede Luijden van den Agten, midsgaders die van de Veertigen der Stadt *Dordrecht*, hoe dat zij Verthoonders ter Occasie ende achtervolgende de reſolutie bij ons genomen op den viij December xvjc vijfrigh, mitten anderen overwogen hebben in hoedanighe maniere de beſtellingen der Magiſtraten binnen hare Stede voortaen ten meeſten dienſte en de ruste van de goede borgeren ende ingeſetenen van dien ſouden mogen geſchieden naer rijpe deliberatie van Raden goetgevonden ende gearreſteert hadden de pointen en de artículen hier naer volgende.

Art. I. Eerſtelijk dat het getal van de dienende ende oude Magiſtraat ſal worden gebragt op veertig perſoonen boven den Heer Officier, ende het overig getal te laaten uitſterven (dan hier aan is eerst na het jaar 1703 voldaan) en dat van nu voortaan in plaats van negen Schepenen en vijf Raden de Banck van Juſtitie alleen in negen Schepenen ſal beſtaan.

Art. II. De Heere Burgemeester van de Gemeente zal verkoozen worden naar de Privilegien ende oude onverbrecklijke Obſervantien uijtten: ontraedt wel verſtaande dat denſelven niet minder als veertigh jaer oudt zal zijn. (*Meer dan eens en bijzonder in 't Jaar* 1656 *viel over de verklaaring deeſer woorden bij het Gerecht eenige bedenking. De Uitſpraak der Staaten daarop gedaan in het Jaar* 1669 *ſcheen dit alles weg te neemen.* (Zie Handv. bl. 1840) en ook een ingebooren Borger der Stadt Dordrecht.

Art. III. Dat voortaen nijemaant ſal worden gecoren tot Schepen, ten zij dat hij ſal hebben de naervolgende kwaliteijten als namentlijck, dat hij niet jonger zal mogen zijn dan dertig jaaren, dat hij ſal moeten zijn een ingeboore borger als vooren ten ware dat hij getrouwt zijnde aan een borgers dochter en zijnde een Hollander, thien jaaren na zijn Huwelijxdag binnen Dordrecht voorſz. aan den anderen hadde gewoont, doende profeſſie van

de

de Gereformeerde religie, gegoet zijnde twintig duiſent guldens (*dit werd aangemerkt als ſtrijdende met de Handvest van Hertog Jan van Beijeren van* 20 *Junij* 1418. *Waarvan hier voor reeds gewag gemaakt is.*)

Art. IV. Dat voortaen nijemant tot acht zal worden genomineert ende gecooren dan die geene die gequalificeert is gelijk van Schepenen is geſpecificeert ende uitgedrukt ſtaat, hebbende den ouderdom van achtentwintig jaaren ofte daar over, zijnde gegoed tot tienduizent guldens. (*Ten opzigte van de* Qualificatie van gelijke als Schepenen, *heeft ook naderhand meer dan eens verſchillende bedenkingen veroorzaakt, namelijk of dit ook moet worden uitgeſtrekt tot de verboden graaden van Maag en Zwagerſchap, dan of daar bij enkel in aanmerking moet komen, derzelver inboorling en borgerſchap en Godsdienst. Doch ſchoon 'er geen Privilegien zijn, waarin van Maag of Zwagerſchap der Achten bepaaling gemaakt word, zo hielden echter in het Jaar* 1657 *de verkiezing der Agten, waarbij het dus ook niet in acht genomen was, ſommige leden van den Oudraad de nominatie daarom defectueus, en gelasteden de Dekenen der Gilden, om zig in het vervolg te gedragen naar het verdrag van* 1647 *en dit Reglement van* 1652. *In het jaar* 1703 *twee Zwagers* Adriaan Wilmart *en* Jacob van Wezel *op de Nominatie gebragt zijnde, werden dezelven als ſtrijdig met het Octroij aangezien, en uit dien hoofden niet gelegitimeerd. Waar uit men dan zien kan, dat de Regeering niet altoos van een en 't zelve begrip was; in een Concordaat tuſſchen Wetthouderſchap en Gildens van Dordrecht gemaakt in* 1437 *word wel geſprooken dat geen twee Broeders, noch Vader en Zoon te gelijk zullen weſen in het gerecht, maar de bepaaling van Zwagers of aangehuwde broeders, had men daar bij vergeeten te bepaalen of onnodig geoordeeld. Dan om te zeggen, dat door die onachtzaamheid, aan Zwaagers juist een vrijheid zou gelaaten zijn, die aan Broeders ontzegt was, durven wij ons niet vermeeten, ſchoon ons zulks niet waarſchijnlijk voorkomt.*)

Art. V. De Veertigen zullen volgens de Privilegien naer dat ſij alvooren de afgeſtorvenen met beſloten Biljetten hebben ge-

ſup-

ſuppleert van gelijke Nominatie alſoo bij beſlooten biljetten electie doen van het dubbelt getal van Schepenen, te weeten het eene jaar thien ende het volgende jaar daaraan acht perſoonen, mits acht nemende dat door dezelve nominatie het getal van veertigh perſoonen in den Oudraedt als vooren geſelijt is nijet comen te excresſeeren en ſal tot dien eijnde bij de Secretaris acht dagen voor de nominatie een lijste gemaakt ende in de groote kamer opgehangen worden van alle die geenen die nominabel zijn, ten einde dat de electie in 't reguard van verbodèn graden van conſanguiniteit ofte affiniteit conform zij de Privilegien.

Art. VI. Dat de goede luiden van den achten ſullen genomineert worden bij de Deekens van de Gildens volgende het accoort van den jaare XVIC zevenveertig gequalificeert zijnde, gelijk uit 't vierde point hier boven geëxpresſeert ſtaat.

Art. VII. De Electien van de Schepenen en de goede luiden van den achten ſullen worden gedaen bij de dienende ende oude Magiſtraeten bij beſlootene biljetten.

Art. VIII. Ende ſal noch nominatie noch verkieſinge van Borgemeesteren, Schepenen, Veertigen ende Goede Luijden van Achten door de Veertigen of de dienende ende Oude Magiſtraeten mogen bij der hant genomen worden voor ende aleer deſelve haer met eede ſullen hebben gepurgeert, dat zij met niemant directelijk of indirectelijk door haar zelven of door haer zelven of door anderen in eenigerhanden manieren hoe het ook zoude moogen zijn geſprooken, gecorrespondeert of gehandelt hebben of van iemant daar van aangeſprooken of bemoeijt zijn geweest, maar dat zij alleenlijck daar toe ſullen nomineeren, ende verkieſen die zij in haare Conſientien ſullen oordeelen gequalificeert ende bequaam te zijn, gelijk mede de goede luijden van den achten in het verkiezen van den Burgemeester haer insgelijx met eede als vooren ſullen expurgeeren, noch onder den ander off met eijmant anders daar over te hebben geſprooken ofte gecorrespondeert.

Art. IX. Ende ſullen de Burgemeesters, Schepenen, Veertigen ende de Goede luijden van den Achten in dier voegen vercoren ſijnde, tot geene bedieninge gadmiteert worden voor ende aleer zij haer met ſolemnele eed ſullen hebben gepurgeert van de-

deſelve bedieninge door haar ſelven noch door anderen directelijk of indirectelijk te hebben *gebrigeert of haar daar toe aangebaden.* (In het jaar 1663 ontſtond over het regte verſtand deezer laatſte woorden aldaar eenig misverſtand. *De Oudraad was van begrip, dat men daar door meest verſtaan, dat naar de ampten zo binnen als buiten de Stadt, vallende breeder in 't IX en XII. Art. gementioneerd, niet om was geſolliciteerd of daar na geſtaan.*)

Art. X. De Theſauriers ſullen gecooren worden naar het oude gebruick, in alles gequalificeert als hier vooren in Art. 3 van Schepenen is gementioneert, ende mede gehouden zijn eedt te doen naar het zelve ampt directelijk noch indirectelijk te hebben geſtaan of gebrigeert.

Art. XI. Alle perſoonen in bedieninge zijnde van comtable ampten aan de ſtadt neijmant uitgeſonderd ſullen voortaen totte regeering off Magiſtraturre derſelver Stede nijet mogen gepromoveert worden, maer die tegenwoordich beijde in magiſtrature en bedieningen van ſodanige Ampten zijn, zullen deſelve ampten mogen behouden met dien verſtande, dat naer derzelver overlijden afſtand of expiratie van den tijdt andere bequame ende ſuffiſante perſoonen buijten de regeering zijnde, in derſelver plaatſen zullen worden geſurrogeert, onder behoorlijke cautie haarer adminiſtratie van ſeekere ſomme naer gelegentheid van de ampten, gelijk bij de Reſolutie van den VII Junij XVIC twee en vijftig in den Oudraadt is vastgeſteld. Welke alſoo geſurrogeerde perſoonen, niet en ſullen mogen tot Schepenen, Veerigen of Achten verkooren worden, als na dat deſelve haar van haar, comtable ampten reeckeningen bewijſen en de reliqua ten genoegen van den Oudraadt ſullen hebben ontlast en geſuijvert.

Art. XII. Alle perſoonen totte ampten ende bedieningen van Collegien buiten de ſtadt vallende, te weeten ter vergaderinge van de Staaten Generael, Raet van Staaten, Gecommitteerden Raden van Holland, ter admiraliteiten, Reeckenkamers van de Generaliteit ende van Holland zullen mede bij Secreete Biljetten worden genomineert, ende ſullen die geenen die daertoe genomineert zijn, alvoorens ter Vergaderinghe van de Heeren Staaten van Holland ende Weſtvriesland voorgedragen te worden, mede moe-

moeten ſweeren als van de Burgemeeſters, Schepenen, Veertighen ende achte boven is geſeijt ende aangaande de ampten binnen de Stadt, te weeten ter Weeskamer ten belijde van Stads Saeken, Godshuijſen, Colonellen, Schutmeesters, Kerkmeesters, Heemraaden, Schout van acht dagen, *Bewinthebbers van de Oost en Weſtindiſche Compagnien* ſullen insgelijks met ſecreete biljetten gecooren worden als vooren ende voorts alle Officien ſullen vergeeven worden naer ouder gewoonte. Ende ſullen binne de Stadt in alle de Collegien de heeren haren rang ende ſeſſie hebben naer den tijdt dat ſij in de Magiſtraat ſullen zijn gewonnen, uitgeſondert den Heer Borgemeester, die alomme ſal hebben d'eerſte ſeſſie ende d'oude Borgemeesters naa haaren rang, dat zij Borgemeesters gecooren zijn geweest, 't welke ook alſo in de vergaderinge van den Oudraadt de Schepenen daar onder begrepen plaatſe ſal hebben ende alſo werden gepractiſeert.

Art. XIII. Den dach van drije Coningen avont ſal vast blijven tot verkieſinge van alle ampten ende commisſien, die men van ouds gewoon is als dan te vergeeven, ten waare middelerwijle ijemant quame afteſterven, welkers plaatſe noodſaaklijk bij ſurrogatie diende geſuppleert te worden.

Art. XIV. Ende ſullen geene Penſionariſen of Secretariſen gedurende haare functie onder het getal van den Oudraedt mogen gereeckent werden, gelijck ook geen van denſelver clerquen off ſuppoosten nominabel veel min eligibel ſullen weſen, geduurende derſelver functie tot eenige Magiſtrature Veertigen of Achten. Blijvende al het geene de Regeeringhe der voorſz. Stede is concerneerende hier inne nijet ſpecifique aengeroert op den ouden voet.

Ende op dat alle 't gunt voorſz. is in dier voegen bij allen ende een ijegelijck in 't toekomende onverbreeklijck mochte werden geobſerveert onderhouden ende naergecomen, ſoo waren de verthoonders te rade geworden haer ten dien ſijne te addreſſeeren aen ons ootmoedelick verſoekende dat het onſe goede gelieſte mochte zijn alle het zelve met onze ſouvraine macht te bekrachtigen ende tot een eeuwigduurende weth te confirmeeren ende bevestigen, daer toe verleenende onſe gewoonelijcke brieven van Octroij in Communij forma. Soo ist dat wij de ſake ende

ver-

verſoek voorſz. onvermerkt hebbende ende de verthoonders willende gelieven uit onſe rechte wetenſchap, ſouvraine magt ende autoriteijt der voorverhaalde keuren ende ordonnantien in allen deelen, pointen ende articulen hebben goetgevonden geapprobeert ende geratificeert, vinden goet approbeeren ratificeeren deſelve mits deſen ten effecte omme als een eeuwighduijrende weth ende ordre binnen de voorſz. Stede *Dordrecht* te werden naergecomen ende onderhouden, lastende allen en een ijelijken dien het aengaen mach hem daerna te reguleeren, ſonder daer jeghens te doen of te machineeren ofte te gedogen, gedaen ofte gemachineert te worden directelijk of indirectelijk in eeniger manieren, want wij het zelve voor den dienst en ruste der voorſz. Stede alſoo bevinden te behooren. Gedaan in 's Hage onder onſen grooten Segel hier aan gehangen op den XXIJ dach van Julius, in den Jare onſes Heeren ende Zaligmakers Jeſu Christi, duiſent zes hondert twee ende vijftigh.

(Onderſtont)

J. CATS. vt.

Ter Ordonnantie van de Staaten

(en was getekend)

HERBT. VAN BEAUMONT.

1652.

Volgens ons voorheen gezegde, volgt nu het Regeeringsreglement van den Jaare 1674, waartoe de Staaten van Holland, op den 24 Maart van dat Jaar, Octroij verleent hadde. (*)

Art.

(*) *Het ſchijnt, uit verſcheiden omſtandigheden, vrij zeker, dat het bovenſtaand Octroij, op aanraading van den toen onlangs verkoren Stadhouder* WILLEM III, *in de wereld gebragt wierd; en dat het voornaam oogmerk daarvan geweest*

Art. I. De dienende en Oude Magiſtraten ofte den Oudraadt ſal blijven en gelaten worden op het getal van veertig perſoonen bo-

weest zij, om door het meerder getal van Burgemeesteren, welke uit eene overgeleverde Nominatie, door Hem zelven zouden gekooren worden, meerder invloed in de Stads Regeering te verkrijgen. Tot hier toe was de klem daarvan in handen geweest van niet meer dan één Burgemeester, welke, zonder voorafgaande benoeming, alleen van den Oudraad zijne aanſtelling ontving. Ligtelijk begrijpt men, dat hier door de Stadhouder weinig gezag in het beſtier van zaaken van de Stad had, en dat het van zijn belang ware, daarin verandering te weeg te brengen. En gelijk het zelden ontbreekt aan de zulken, welke, door verkeerde inzigten van eigenbelang gedreeven, haast gereed zijn, dergelijke oogmerken te begunſtigen, zo ontbrak het ook ten dien tijde, na dat de Regeering, in 1672, veranderd was geworden, geenzins aan Lieden, welke, door hunnen invloed, 's Prinſen toeleg wisten te bevorderen. Wanneer, in 1673, reeds één en andermaal, over de aanſtelling van vier Burgemeesteren geſproken was, en zij, die den meesten invloed hadden, begonnen te zien, dat ze in hunne heimelijke oogmerken gemaklijk zouden kunnen ſlagen, zo deed de Burgemeester der Gemeente, Mr. JOHAN VAN DEN BURGH, *den* 13 *October, daar toe een voorſtel in den Oudraad, verzoekende dat de tegenwoordig zijnde Agten de Dekens van de Gilden, ieder afzonderlijk, daarover zouden onderhouden; met verklaaring, dat zo 'er genegenheid toe beſpeurt wierd, hij het als dan nader ter overweeging zoude brengen; begeerende verders, dat, tot zijne verontſchuldiging, dit zijn voorſtel in de Registers zoude aangeteekent worden. Naauwlijks verliep 'er een maand, of de Agten deeden, onder hunne gewoonlijke Artijkelen, bij meerderheid, daar toe een nader voorſtel, verzoekende, dat het zelve in een Beſoigne zoude worden overwogen. Hierop werd het beſluit genomen, om den Oudraad, agt dagen, voor dat het in omvraag zoude gebragt worden,*

boven den Officier met dien verſtande noghtans, dat als wanneer den jegenswoordigen Officier zoude komen te Overlijden of-

te doen beleggen, en de afweezende Leden te beſchrijven, ten einde als dan, ten minſten met zesendertig eenpaarige ſtemmen, deeze zaak afteedoen. Maar gelijk dit Werk de eenpaarige goedkeuring niet wegdroeg, zo beklaagden zig ook ſommige van de Agten, dat hun heimelijk werd nagegeeven, dat zij tot het polſen der Dekenen niet gemagtigt waren; doch de Reſolutie van den dertienden October voortgebragt zijnde, werden zij, met dankzegging voor het verrigte, van dien blaam gezuiverd. Den zevenden December daaraanvolgende, bragt de Burgemeester van de Gemeente ter kennisſe van den Oudraad, dat de Vergadering, ingevolge het beſluit van den 25 November, beſchreeven zijnde geworden, om te raadplegen over het voorſtel der Agten, hij het uit dien hoofde ook nu in omvraag zoude brengen; waarop, met zes en dertig eenpaarige ſtemmen, beſloten werd, om eenige leden tot een Beſoigne te benoemen; welke, den agttienden daaraanvolgende, zouden verſlag doen, hebbende alle de Leden, wier getal vijfenveertig beliep, aangenomen, om als dan in den Oudraad te verſchijnen. Op den bepaalden dag deed de Secretaris MUIJS VAN HOLIJ *verſlag, hoe alle de Leden van het* Beſoigne *eenpaarig van gedachten waren geweest, dat de dienst van* Juſtitie, Politie, Commercie *en* Stads Financie *vereischte om vier Burgemeesters aanteſtellen. De meerderheid van den Oudraad, ten getalle van drieëndertig, nam hier op 't beſluit, om eenige Heeren te benoemen, ten einde daar toe een Plan te beraamen, waarvan zij, binnen den tijd van drie weeken, nader opening zouden geeven; en dat het Gerecht twee Schepenen met den Secretaris* MUIJS VAN HOLIJ *zoude verzoeken om de afwezende Leden van het voorenſtaande beſluit kennis te geeven, derzelver gedagten inteneemen, en daarvan, ter naaste bijeenkomst, verſlag te doen. Op den zesënswintigſten daar aan volgende gaf de meergemelde Secretaris kennis,*

ofte deszelfs ampt verlaten zijne ſucceſſeurs niet meer in dien Outrade ſesſie ofte ſtemmen zullen hebben, ende ſulx dat als dan

uis, dat deeze zig volkomen daar mede vereenigd hebbende, bereids veertig ſtemmen voor de verandering gevonden werden. Ook gaf hij, den dertienden Maart van het volgende Jaar, opening van 't geen hem en den Penſionaris Molenſchot, *ten aanzien van het nieuw te maaken Octrooij, van wegen zijne Hoogheid, was voorgekomen; waarop verſtaan werd, om alle de afweezende Leden te doen beſchrijven op den Eed, tegen den zestienden, ten einde om den volgenden Zaturdag een beſlisſend beſluit te neemen. Den tweeëntwintigſten daarna, vertoonde hij een Concept van het te vraagene Octrooij; te gelijk kennis geevende, hoe het hem en den Penſionaris, uit eene redenwisſeling met den Raad-Penſionaris, en, daarna, met den Prins van Oranje, gebleeken was, dat zij van begrip ſcheenen, dat men, tot affnijding en vermijding van kuiperijen, de* Electie *van de vier Burgemeesteren, overeenkomſtig de Praktijk, in de meeſte Steden gebruikelijk, behoorde over te laaten aan zijne Hoogheid; gelijk de Penſionaris bereids, den zestienden deezer, aan de Regeering geſchreeven had. Dan dit voorſtel vond geen genoegzaamen ingang; en men maakte zwaarigheid, om de* Electie *van alle vier de Burgemeesters aan den Prins overtelaaten. Dus vond men goed, eenigen te benoemen, welke dit aan zijne Hoogheid, op eene beſcheidene wijze, zouden onder 't oog brengen, en hem verzeekeren, dat de Regenten grootelijks genegen waren, om aan het verlangen van zijne Hoogheid te gemoet te komen; doch dat zij zig bezwaard vonden, om de geheele Electie aan hem afteſtaan, uit vreeze, dat ze mogten beſchuldigt worden, de Privilegien te hebben overgegeeven; dat ze daarom zouden voorſtaan, de verkiezing van drie Burgemeesteren, in plaatſe van vier; welke, zo zij aan zijne Hoogheid aangenaam mogte weezen, bij eene Nominatie van een dubbel getal, aan hem zoude worden opgedragen, en dat zulks welgevallig zijnde, 't Con-*

dan de voorfz. Officiers, dien aangaande zullen zijn en blijven gefecludeert.

Art.

cept van 't Octrooij daarna veranderd, en vervolgends, met toeſtemming van zijne Hoogheid, ter goedkeuring en bekragtiging, aan de Staaten zoude worden aangeboden. Weinige dagen daarna, te weeten, den Zevenëntwintigſten Maart, werd 'er, door meergemelden Secretaris, verſlag gedaun, dat zijne Hoogheid zig dit voorſtel had laaten welgevallen, en dat dienvolgende ook het Octrooij, met die verandering, was bekragtigd en goedgekeurd geworden. Hier mede namen de Raadpleegingen over dat ſtuk een einde; en, weinige dagen daarna, werden overeenkomſtig het nieuw Octrooi de Heeren Burgemeesters aangeſteld.

Schoon dit Octrooij, met een algemeene goedkeuring van de Regeering, in trein geraakte, leerde de ondervinding, echter, in het vervolg, dat het zelve niet voldoende was, om de rust en eensgezindheid te bewaaren. Verſcheide leden, beſpeurende, hoe zeer zij de klem der Regeering daardoor waren kwijt geraakt, haakten naar verandering; en daar verliepen ſlegts dertien jaaren, of de gedachten van veele gingen daarheen, om alle de Octrooijen te vernietigen, en de form der Regeering te herſtellen op dien voet, zo als ze vóór het jaar 1652 geweest was. Men beſloot zelfs, om, door eenige Afgevaardigden, den Prinſe van Oranje, hier van kennis te geeven, en daarover met hem in onderhandeling te treeden. Dan, ſchoon deeze, kort daarna, verſlag deeden, dat zijne Hoogheid zulks voor eene zaak van 't uiterſte gewigt aanzag, en aan de Regeering dieswegens, eerlang, zijne gedachten nader zoude toezenden, bleef deeze verandering nogthans agterweege. De rust onder de Regenten werd, echter, toen ter tijd, door tusſchenſpraak van twee Raaden uit het Hof, te weeten Cornelis van Teereſtein van Halewijn *en* Jan Munter, *welke, door zijne Hoogheid, daartoe herwaards werden afgezonden, voor een wijl tijds, herſteld.*

Art. II. Uit welcke voorſz. Magiſtraaten in Maart deſes jaars XVIC vierenſeventig gecooren ſullen werden vier Borgemeeſteren voor een geheel jaar, daar van de Oudſten in rang naer ordre van de regeering voor den tijdt van drie maanden, ende ſulx tot den laesten Junij eerstkomende inclusis ſal worden Borgemeester van de gemeijnte. met alle ſodanige digniteijten ende waardigheden als alle Borgemeesters van de gemeijnte hier bevorens gehad midsgaders in alle Collegien ende vergaderingen binne deeſe Stadt en ſpecialijck en ook van den Crijgsraet geobſerveert hebben.

Art. III. De voorſz. verkieſinge van meergemelte Heeren Borgemeesters ſal geſchieden als volgt, namentlick dat een nominatie van ſes perſoonen ſal werden gemaackt bij den Oudraed neffens de goede luiden van den achten, daer toe ſullen hebben twaelf keuren te preſenteeren ter ordre ende op den name van Borgemeesters en Regeerders aen ſijn Hoogheit den Heere Prince van Oranje omme bij denzelve als Stadhouder van den Provintie van Holland ende Weſtvriesland, daar uit te kieſen drie Borgemeeſteren, blijvende de electie van den vierden Borgemeester aan de meergemelde Oudraed ende goede luijden van den achte, welke daer toe oock hebben ende uitbrengen ſullen twaelf keuren.

Art. IV. Mits welke met primo Julij deſes voorſz. Jaers XVIC vierenſeventig uitte drie volgende Borgemeesters als preſident ofte Borgemeester van de gemeijnte voor gelijcke drie maanden ſuccedeeren ſal den oudſten naer den geſeijden rang van den Oudraed ende alſo vervolgends den derden ende vierde Borgemeester in gelijcker voegen ieder drie maanden daeraanvolgende, als wanneer het geheele jaer mette voorſz. vier teelten ommegecomen ende geëxpireert weſende voor de eerſte reijſe twee van de gem. vier Borgemeesters noch voor een geheel jaer ſullen blijven geconſinueert, als te weten twee van de drie die hoogstgemelde zijne Hoogheid ſal hebben geëligeert omme neffens den geenen, die bij den voorſz. Ondraad ende goede luijden van den achten als dan ſal gecooren worden de voorſz. functie met den Borgemeester die als dan in de plaatſe van den afgegaanen bij nominatie van een dubbel getal, door ſijne meer hoogstgem. Hoogheit ſal werden geëligeert te ſamen te counen bedienen ambulee-

rende ende succedeerende van drie maanden tot drie maanden, gelijk voorsz. staat ende sulx dat de voorsz. Borgemeesters plaatsen alle jaaren daer heenen sullen worden gedirigeert, dat deselve twee jaaren aan den anderen konnen worden waargenomen (*), en dat alzoo onder de voorsz. vier Borgemeesters sullen moeten we-

(*) Konnen worden waargenoomen. *Hier uit blijkt vrij duidelijk, dat Prins* Willem de III *aan zig behield het regt en de vrijheid, om de Burgemeesters, in hunne bedieningen, naar goedvinden, al of niet, te kunnen doen aanblijven.*

De verkiezingen, sanwijlen door Hem gedaan, toonen ook, dat hij van dit regt daadelijk gebruik maakte. Immers toen hij, in het Jaar 1697, *tot Burgemeesteren verkoos de Heeren* Abraham Stoop, Anthonij Repelaar *en* Johan van Neurenberg, *zo voegde hij tevens daer bij, deeze aanmerklijke uitdrukking: voor* twee agtereenvolgende Jaaren, *ten ware vóór de Expiratie van het eerste jaar, anders ten dienste van de Stad mogte nodig vinden. Ligtelijk begrijpt een doorzigtige het bijzonder oogmerk, 't welke die Vorst daar bij bedoelde. Hoe weinig, echter, zodanig eene gezagsoefening smaakte, blijkt uit een besluit van den Oudraad, van den zevenden Maart des Jaar* 1699, *toen 'er, op het voorstel van den Burgemeester* Johan van Neurenberg, *goedgevonden werd, verzachte middelen bij de hand te neemen, dat 'er, voortaan, gelijk van ouds, van de vier Burgemeesters, twee voor den tijd van twee Jaaren, en twee voor den tijd van één Jaar, zouden worden gekoozen.*

Voor het overige moet men opmerken, dat, ten aanzien van de benoeming en verkiezing der Burgemeesteren, geduurende het Stadhouderschap van Willem den III, *veele omregtmatigheden hebben plaats gehad; waarvan, onder anderen, tot een bijzonder staal strekken kan, dat Mr.* Roelof Eelbo, *welke een bijzonder gunsteling van hem was, van het Jaar* 1692 *tot het Jaar* 1696, *en dus vijf jaaren agtereen, de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed heeft.*

weſen drie perſoonen, die daertoe bij hooggemelde ſijne Hoogheit ſijn geëligeert ende niet meer als eenen bij den voorſz. Oudraad, nevens de goede luijden van den achte invoegen voorſz. ingecooren is.

Art. V. Ende ſal den Preſident van de voorſz. vier Burgemeesters gehouden zijn, alle drie maanden ter expiratie van zijn teelt als Borgemeester van de gemeijnte te doen ſoodanighe rekeninge als jegenwoordig alle vier maanden bij den Borgemeester van de gemeijnte gedaan werdt, op welken tijdt men de voorſz. rekening ſal ſluiten den Borgemeester van 's Heeren wegen maecken naer ouder gewoonte mitsgaders den ſuccedeerende Borgermeester van der gemeijnte (*) beëdigen, ende op de overgeleverde Articulen van de goede luijden van den Achten in al ſulke manieren diſponeeren, als men bevinden ſal te behooren.

Art. VI. Ende in cas een van de voorſz. vier Burgemeesters binnenstijds ende geduurende zijn functie quam te overlijden, dat als dan de ſurrogatie in plaatſe van den overledenen voor den resteerende tijd zijnes afgeſtorvens bedieninge ſal geſchieden even ende alſo gelijk de Electie invoegen als vooren geſchiet is.

Art. VII. De voorſz. vier Borgermeesters ſullen geduurende haar

(*) *Hier uit blijkt, dat de Burgemeesters, telkens, bij den aanvang van het Voorzitterſchap, gehouden waren, een afzonderlijken eed afteleggen, onderſcheiden van den Eed, dien zij, bij de aanvaarding van het Burgermeesterſchap, gedaan hadden, en welke zijn opzigt had tot de Judicieele zaaken. Doch in 't Jaar* 1682 *maakte de Oudraad daarin verandering, en liet, in het formulier van dien Eed, welken de Burgemeesters gewoon waren, bij de aanvaarding van hun Ampt, afteleggen, te gelijk invlegten de belofte, welke in den Eed van den Preſident Burgemeester afzonderlijk geſteld was. Dit was echter van geen langen duur, wijl het oud gebruik, eenigen tijd daarna, wederom werd ingevoerd; het welke ſtand gehouden heeft tot* 1740, *wanneer het, voor altoos, vernietigd werd.*

haar functie in de vergaderingen van den Oudraad ſitten ende rang hebben voor alle andere Oudraden ende Magiſtraaten, edoch ſoo dra de voorſte haar functie t'eijnde de voorſz. tweejaaren geëxpereert ſal weſen, dat als dan deſelve wederom ſitten ſullen in haar oude plaatſen naar order van den Oudraad ſonder eenige preſeance des dat daar inne niet verſtaen ſullen worden gecomprehendeert te weſen de Heeren, die Albereijts het Borgemeeſterſchap van de gemeijnte hebben bekleet ende indiervoegen den rang voor andere Oudraden alrede becomen hebben.

Art. VIII. Dat totte voorſz. Borgemeeſters plaatſe admisſibel zullen weſen alle Magiſtraaten ofte Oudraden die ſijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje als Stadhouder van de Provintie van Holland ende Weſtfriesland aangeſteld heeft, en die ook jegenswoordig in den Oudraad zijn, gelijk ook de goede luijden van den achten, die bij hoogstgemelde Hoogheid geintroduceert en op de laatſte verkieſinge zijn gecontinueert in cas dezelve tot Schepenen ende anders niet ſouden mogen werden vercooren: met dien verſtande nogthans dat niemant tot Borgemeeſter ſal mogen worden geëligeert als die bereijckt heeft den vollen ouderdom van dertig Jaren ende getreeden is in zijn eenendertigſte jaar.

Art. IX. Dat voorts in toecomende geene Borgemeeſters ſullen werden geëligeert dan die geenen die gebooren zijn binne de Stad Dordrecht ofte de vrijheit van dien en hebben bereijckt den Ouderdom van ſesendertigh jaaren.

Art. X. Dat de voorſz. Borgemeeſters ſoo wel ſullen mogen werden geëligeert uit den Schepenbank als den Oudraed ofte Magiſtraaten ſonder eenige diſtinctie: des dat deſelve ſullen hebben de voorgaande qualiteijten ende malkander niet nader en beſtaan als broeders ende Susters kinderen ſo in conſanguiniteijt als affiniteit.

Art. XI. Het gerechte ofte de banck van Juſtitie ſal beſtaan uit negen Schepenen op alle vergaderingen van den Oudrade mede worden geconvoceert ende na haaren rang ſtemmen hebben van welke Schepenen het eene jaar vijf en het andere jaar vier ſullen afgaan en in derſelver plaatſen eenige dagen voor St. Michielſe wederomme van gelijcken ghetal bij ſijn Hoogheid den Hee-

Heere Prince van Oranje, als Stadhouder van de Provincie van Holland ende Westfriesland naer voorgaende nominatie aengeſteld ende geëligeert werden. Ten welken einde de veertigen ingevolge de Privilegien jaerlijx bij beſlooten biljetten ſullen formeeren een nominatie van een dubbel getal, als namentlick het eene jaer tien en het ander jaer acht perſoonen, die alle ſullen moeten weſen uijtten Oudraad, ingevalle denſelven Oudraad op het doen van de nominatie compleet ſouden werde bevonden. Edoch bijaldien ten voorn. tijde een of meer plaetſen van den Oudraed opengevalle ſouden mogen weſen ſullen deſelve veertigen als dan de nominatie ten deele uitten Oudraede als vooren moeten doen ende wijders tot verder vacante plaetſen twee gequalificeerde perſoonen uitten borgerye nomineeren ende daar ontrent Preciſe ende met de meeſte exactitude in ſonderlinge achtinge hebben te neemen, dat denſelven ſullen moeten gecomen weſen tot den vollen ouderdom van vijf en twintig jaren, en ſulx in haer ſesentwintigſte jaer getreden ende boven dien ook ingeboren Burger der Stad Dordrecht ofte wel inboorlinge van de Provintie van Holland ende Westfriesland ende getrouwt met een Borgers dogter, als mede dat deſelve ſullen moeten doen profeſſie van de ware Christelijke Gereformeerde Religie ende laestelicken dat oock de voorſz. perſoonen ten minſte gegoet ſullen moeten zijn tot tien duijſent guldens ende daer voor ſtaan op de tauxatie ofte op de quohieren van den tweehonderſte penninck aangeſlagen ſullen moeten worden. Ende in cas het mogte comen te gebeuren dat binnen één jaar tijds meer plaatſen in den Oudraed quamen te vaceeren, als door het aanſtellen van de voorſz. vijf of vier Schepenen reſpective conden werden geſuppleert, ſo ſullen de verdere plaatſen opengelaten en de ſupplectie van dien tot in 't volgende jaar gereſerveert werden, en ſal de voorſz. nominatie invoegen als voren gedaan en geformeert zijnde bij de veertigen overgebracht worden aan den Borgemeester van de gemeijnte ofte den gerechte omme dezelve nominatie aldaar naer ouder gewoonte gereſumeert ende geëxamineert te worden aan meer hoogstgem. Hoogheit omme van deſelve als Stadhouder van de Provincie van Holland en Westfriesland, daer uit deszelfs behaeglijke Electie van een enkel getal te doen als te

weeten het een jaer vijf en het andere jaer vier Schepenen, dewelke twee agtereenvolgende jaaren dienen ſullen. Ende ten eijnde bij onenuide ofte in advertentie egeene nominatie ſoude mogen worden gedaen, ſtrijdig jegens de Privilegien ofte ook tegens de verboden graden van conſanguiniteit ofte affiniteijt, ende ſulx dat in den gerechte niet meer en ſullen mogen ſitten als twee van een geſlachte nader den andere niet beſtaande als in den tweeden graad naer de coſtume van den gerechten geheeten canon, ende gelijk als broeders ende ſusters kinderen ende dat ſulx mede ſal worden geobſerveert in gelijke grade van affiniteijt ofte ſwagerſchap in conformiteit van het Privilegie van den jaare XIIIJC een en tachtig, ende het gemeen gebruijck van andere Steden in Holland, voor ſo veel de voorſz. graad van affiniteit concerneert, ſo ſal telkens acht dagen voor het doen der nominatie bij de Secretariſen een Lijstje geformeert worden, en in de groote zaal opgehangen, houdende den namen van de Oudraaden die als dan nominabel ende eligibel ſullen ſijn.

Art. XII. Wel verſtaande nogthans, dat tot te voorſz. regeeringe als te weeten alleen tot goede luijden van den achte, Theſauriers Schepenen ende Oudraeden mede nominabel ende eligibel ſullen ſijn, ſodanige mannen van de Veertigen als buiten de Provintie van Holland ende Weſtfriesland geboren ſullen ſijn, voor ſo veel deſelven in den Jaere XVIC tweeënſeventig, tot mannen van de Veertigen aengeſteld ſoude mogen weſen, ende anders ofte verders niet ſonder dat ſulcx in toecomende meer ſal mogen geſchieden ofte in eenige conſequentie ſal werden getrokken. De goede luijden van den achte ſullen genomineert werden bij de Dekens van de gemeene neeringen ofte Gildens, ingevolge van den accoorde in den jaere XVIC ſevenenveertig dient halve opgericht en geſlooten, ende ſal de electie uit een tripel getal, naer dat deſelve nominatie ſal werden gereſumeert ende over geſonden als vooren, insgelijcx werden gedaen bij meergemelde ſijne Hoogheit. Des ſullen den geenen die tot achten worden genomineert ende geëligeert, mede in alles ſodanig moeten weſen gequalificeert als in het voorgaande Artikel, ten opzigte van de Schepenen breeder uitgedruct ſtaet.

Art. XIII. De Veertigen ſullen in conformiteit van de Privilegien

gien de afgestorvene ende vacante plaatsen bij besloten biljetten suppleeren alvoorens tot het doen van de nominatie van Schepenen te treeden.

Art. XIV. De Borgemeesters Schepen goede luijden van den Achte ende Veertigen invoegen als vooren geëligeert wesende, sullen tot geene actueele bedieningen worden geadmiteert voor ende alleer deselve met solemnele eeden sullen hebben verclaert, dat sij naer de voorsz. ampten ten respective niet hebben gesolliciteert.

Art. XV. Die van den Oudraed ende goede luijden van den Achte sullen in hare Collegien respective rang en sessie hebben na den tijd en jaaren, dat deselven sullen wesen geëligeert ende de Heeren van den Oudraed sullen insgelijcx deselve rang ende sessie hebben in alle andere Collegien præsideeren, ende voort alomme sonder onderscheit de præseance ende eerste rang hebben.

Art. XVI. De Thesauriers sullen gecooren werden naer het oud gebruick bij de gemeene neeringen ende goede luijden van den Achten ende in alles moeten wesen gequalificeert soodanig als hier vooren ten opsigte van de Schepenen geëxpresseert staat, en sullen deselve Thesauriers mede gehouden wesen alvorens totte actueele bedieninghe te worden geadmiteert te stellen suffisante cautien ende met solemneele eede te verclaaren, dat sij naer de voorsz. bedieningen niet hebben gesolliciteert.

Art. XVII. De ministers van den Oudraede ende het gerechte, als namentlijck den Pensionaris ende Secretarissen sullen tot Schepenen nominabel ende eligibel sijn soodanigh dat deselve nogthans door de favorable gunste van hoogstgem. sijn Hoogheid geëlligeert wordende ende in functie als Schepenen willende treden, gehouden sullen wesen hare bedieninge aftestaen ende sonder eenige reserve te stellen ter dispositie ende ter collatie van den voorsz. Oudraede nemaer ingevalle deselve genegen waren in hare bedieninge te blijven continueeren, dat in sodanige cas deselve verstaen sullen werden onder het getal van den Oudrade te zijn, sonder nogthans daar inne te mogen sitten ofte te stemmen, geduurende derzelver bedieningen als tot verkiesinge ende nominatie van den voorsz. Borgemeesters, dog so wanneer zij

luij-

luijden hare bedieningen ſouden comen te neder te leggen ende effective afteſtaan, dat deſelve als dan in de voorſz. Oudrade rang ende ſesſie neemen, ſonder eenige formaliteiten meerder van noden te hebben naa den tijd haarer electie, mits welcke de voorſz. ministerij tot Schepenen invoegen voorſz. geëligeert werdende, ende niet genegen zijnde, aanſtonds in die qualiteit te fungeeren, dat als dan deſelve alleenlijck een ſullen doen als Oudraeden, ende niet als Schepenen bij den gerechte ſullen vervult worden, bij ſurrogatie uitten leden van den Oudraed ende anders niet.

Art. XVIII. Dat den dag van Drie Coningen avond ſal blijven geaffecteert tot beſtellinge ende begeevinge van de Ampten die men outs gewoon is te beſtellen, ende ſullen dien volgende die van wegen deſe Stadt ter vergaderinge van de Heeren Staten Generael, midsgaders in de Collegien van den Raed van Staten, Gecommitteerde Raden van Holland ende ter admiraliteit, als mede in de Rekenkamers van de Generaliteit ende van Holland ſullen compareeren bij de Heeren van den Oudraede met beſlooten biljetten werden gecooren, ende ſullen deſelve gehouden weſen alvoorens tot de voorſz. Charges aan de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland te werden gepraeſenteert, met ſolemneele eede te verclaaren, dat ſij na de voorſz. bedieningen niet hebben geſolliciteert, maer alle ampten binnen de voorſz. Stadt bedient werdende ter Weescamer, en over de Godshuijſen, Collonelſchappen, Schutmeesterſchappen, ende het Schoutsampt van agt dagen, midsgaders Heemraadſchappen ende Bewindhebbersplaetſen van de Oost en Westindiſche Compagnie, ſullen met open ſtemmen vergeeven worden, en dat bij voorſtelling of nominatie, ofte wel bij abſolute Electie ſoo als ten regarde van deſelve reſpectivelijk van outs in gebruik geweest is. Edoch bij aldien het mogte comen te gebeuren dat ijmant tuſſchen tijde quame afliivig te werden, welckers ampt ter Collatie van den Heeren van den Oudraade, ſtaande ſonder ondienst niet vacant ſoude connen blijven totten voorſz dag van Drie Coningen avont, ſo ſal daarinne bij de Heeren van den Oudrade werden voorſien, invoegen ende manieren als voor en ende ſulcx het voorſz. ampt ofte bedieninge bij forme van ſurrogatie op een ander perſoon werde geconfereert.

Art.

Art. XIX. Ende ſullen gelijck voor deſen altijt gebruijcklijck ja geweest geene afgegaene Borgemeesters ofte Schepenen genomineert of ingecoren mogen werden ten ſij deſelve twee volle jaaren in hare reſpective functien hebben ſtil geſeten.

Art. XX. Gelijk ook in den Oudraad niet meer weſen ſal als vader met eenen ſoon, mitsgaders twee gebroeders en niet meer.

Art. XXI. Sal voorts al het geene de regeeringe van voorſz. Stadt concerneert ende hier bevorens niet ſpecifice uitgedrukt ſtaet op den ouden voet gelaaten ende dien conform gepractiſeert werden.

Art. XXII. Ende ten eijnde de bovenſtaende poincten ende articulen te vaster mogen werden geſloten, ſonder eenige veranderinge buiten evidente noodzaakelijkheit ſubject te weſen, ſo is bij de Heeren van den Oudraedt goedgevonden bewilligt en overgegeeven, gelijck goetgevonden bewilligt ende overgegeeven wert bij deſen dat geen deliberatie ſal mogen worden aangeſteld, veel min eenige alteratie ofte veranderinge in de voorenſtaande poincten ende articulen werden gemaackt, voor en aleer den Oudrade daerop acht dagen te vooren ſpecialijk ſal weſen geconvoceert ende alle abſente heeren ten ſelve einde mede bij miſſive ſullen weſen beſchreven, ende dat als dan niet anders, als met ſesendertig conſonnante advijſen ofte ſtemmen tot eenige veranderinge ampliatie ofte reſtrictie in de voorenſtaande articulen ofte eenig point van deſelve geconcludeert, ende vervolgends eenig verſoek aan de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland gedaen ſal mogen worden.

„ Ende op dat 't gunt voorſz. is bij alle ende eenen ijgelijken in het toecomende geobſerveert naergecomen ende onderhouden mogte werden, ſo waren de voorſz. vertoonders te ráde geworden, haar tot dien eijnde te addresſeeren aan ons ootmoedelijk verſoekende, dat het onſe goede gelieſte moghte zijn, alle het ſelve met onſe ſouvraine magt te becrachtigen ende daartoe te verleenen onſe gewoonlijke brieven van Octroij. Soo ist dat wij de ſaecken ende het verſoek voorſz. onvermerkt hebbende, ende de verthoonders willende gelieven uit onſe regte wetenſchap ſouvraine magt ende Authoriteit de voorverhaalde ordre

en-

ende reglement in allen deelen poincten ende articulen daer inne vervat hebben goetgevonden geapprobeert ende gerattificeert, vinden goet approbeeren en ratificeeren deselve mids desen ten effecte omme als een Ordre ende Reglement ten aanſien van het beſtellen van de regeeringe ende Magiſtrature binnen voorſz. Stadt Dordrecht, met het geene daer van dependeert, geobſerveert naergecomen ende onderhouden te werden, lastende alle en een eijgelijk die het aangaen mag hem daernae te reguleeren, ſonder daer tegens te doen ofte te machineeren ofte gedogen gedaen ofte gemachineert te werden, directelijk ofte indirectelijk in eeniger manieren, want wij het ſelve voor den dienſt en ruste der voorſz. Stadt alſo bevinden te behooren. Gedaen in den Hage, onder onſen grooten zegele hier aan doen hangen, den 23 Maart, in 't Jaer ons Heeren en Saligmakers duijſent ſeshondert ende vierenzeventigh.

(Onderſtond)

A. Br. WASSENAAR VZ.

1674.

Ter Ordonnantie van de Staten

(en was getekend)

HERBT. VAN BEAUMONT.

1674.

Dit Reglement hield ſtand, geduurende het leven van WILLEM DEN III. Na deszelfs dood, in 1702 voorgevallen, geraakte 's Lands beſtuur wederom in de volle magt der Staaten; die ook niet zuimden om hunne voorregten wederom tot zig te neemen, even als in 't Jaar 1650 geſchied was. Om welke reden dan ook veele zaaken moesten veranderd en aan dezelve eene gantsch andere gedaante gegeeven worden. Volgens het voorheen gezegde moeten wij hier nu doen volgen, het *Reglement op de Regeeringsform*, zo als de zaaken toen te *Dordrecht* geſchikt werden.

Het

Het Octroij, daar toe, aan die van *Dordrecht*, door de Staaten van Holland en Westfriesland, op den 20 Januarij 1703, verleend, was van deezen Inhoud.

„ De Staaten van Holland en Westfriesland doen te weeten: Alsoo ons vertoond is bij Burgemeesteren en Regeerders der Stadt *Dordrecht*, dat geconsidereert de ordre en reglement bij de verthoonders in den Jaare 1674. tot beſtellinge van haare Magiſtratuure binnen de voorſz. Stadt beraemt ende gearreſteert, en bij ons Octroij op den 24 Maart van denſelve Jaere becrachtigt, nu met het overlijden van ſijne Majeſteit van Groot-Brittannien, als Stadhouder van deſe Provintie, voor een groot gedeelte quam te ceſſeeren ende te vervallen, ende dat vervolgends daar in verſcheide noodſaeklijke veranderingen werden vereijscht, de vertoonders, met alle ernſtige ende ſerieuſe opmerkingen tot de meeste rust ende welſtandt van de voorſz. Stadt ende de goede Burgers ende Ingeſeetenen van deſelve hadden geformeert ende opgeſteld hadde de poincten ende Articulen hier naer volgende. Ende op dat deſelve bij alle ende een eijgelijk in het toekomende onverbreeklijk ſoude mogen werden geobſerveert, onderhouden ende naergecomen werden, ſoo waren deſelve te raade geworden, haar ten dien einde te addreſſeeren, aan ons verſoekende, dat het onſe gelieſte ſijn mogte, alle het ſelve met onſe ſouvraine magt te becrachtigen, ende daer toe te verleenen onſe brieven van Octroij in de beste forme.

„ De Ordre en Reglement, met het bovenſtaande Octroij, „ houd in zig.

Art. I. Eerſtelijck ſullen de dienende ende oude Magiſtraaten ofte den Oudraad blijven ende gelaaten worden, op het getal van veertigh perſoonen, den perſoon van den Schout ofte Hooft Officier daer onder gecomprehendeert.

Art. II. Bij welcken Oudraad neffens de goede luijden van den Agten op Drie Coningen avont van den Jaare 1703, of wel binnen den tijdt van veertien daagen, naer dat het te verſoeken Octroij van haer Ed. Groot Mogende ſal weſen geobtineert ſullen worden voorgeſlagen, drie Heeren uit den Oudraad, om aan haar Ed. Groot Mogende de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland voorgedraagen te werden, met verſoeck daaruit een

Per-

Perſoon tot Scout of Hoof-Officier deſer Stadt te werden geëligeert, omme voor den tijd van drie achter een volgende jaaren het Schoutampt deeſer Stede te bedienen, welckers functie ende bedieninge, echter niet eerder ingaan ſal als met Primo Mei daaraanvolgende, en alſo continueeren tot ultimo April van den Jaare 1706 inclusive ſullende alſoo van drie Jaaren tot drie Jaaren, telckens wederom in manieren voorſz. geprocedeert werden tot de Electie van een Scout ofte Hooft-Officier van deſe Stad.

Art. III. Tot Schout of Hooft-Officier deſer Stadt ſal geëligeert ende verkooren moeten worden, een perſoon uit den Oudtraadt, ſoo nochthans dat deſelve Schout geduijrende den tijd van ſijne voorſz. functie deſelve ſeſſie ende ſtemme in den voorſz. Oudraad hebben en behouden ſal, die hij bevoorens daarinne als Vroedſchap ofte Oudraad ſal hebben gehad.

Art. IV. Den voorſz. Schout ofte Hoofd-Officier, ſal in het gerechte hebben en behouden, denſelven rangh en ſtemme, ende voorts ſoodanigh geſagh als deszelfs predeceſſeurs gehad hebben.

Art. V. Den voornoemden Schout ofte Hooft-Officier, ſal geduijrende den tijd van ſijne functie niet eligibel zijn tot Burgemeester ofte tot eenig collegie wegens deſe Stadt, als ſijnde Collegien van de Heeren Staaten Generaal, van den Raedt van Staete, Gecommitteerde Raaden van Hollandt; mitsgaders in de reſpective Admiraliteijten, als mede in de Rekenkamers van de Generaliteijt ende van Holland, dan alleen op Drie Coningen avont, in het laatſte jaar van ſijne functie, als wanneer wederom een ander Scout vercooren werdt.

Art. VI. Bij den Oudraed, neffens de goede luijden van den Achten, (welcke goede luijden van den Achten daartoe hebben en uitbrengen ſullen twaelf-keuren) ſullen alle jaaren in Maart, volgends de Privilegien ende oude onverbreeklijke obſervantien uit de leeden van denſelven Oudraed geëligeert, werden twee Burgemeesteren om te fungeeren, voor den tijd van twee achter eenvolgende jaaren, te weeten het eerſte jaer met ende nevens twee Burgemeesteren, die in het voorgaande jaar geëligeert zijn, ende het tweede jaar met die Burgemeesteren, die als dan ſullen gecoren werden.

Art.

Art. VII. Sullende met Primo April den Oudſten Burgemeeſter in rangh naar d'ordre van Regeering, 't zij hij van het eerſte of het tweede jaar vercooren is, voor den rijt van drie maanden weeſen prèſideerende Burgemeester, met alle ſodanighe dignitèiten ende waardigheden, als alle Burgemeesteren van de gemeente hier bevoorens hebben gehad, midsgaders in alle Collegien ende vergaderingen binnen deeſe Stadt, ende ſpecialijk ook van de Krijgsraad geobſerveert hebben, naar expiratie, van welke drie maanden voor gelijken tijdt vervolgends Preſideeren ſal den tweede Borgemeester in de gezeide rang, volgends den Oudraad in manieren als vooren, ende zo conſequentelijk den derden en vierden Burgemeester, ijder voor den tijdt van gelijke drie maanden.

Art. VIII. Ende ſal den Preſideerende Burgermeester, telckens ten eijnde van ſijn Preſidie ofte tijd van drie maanden gehouden ſijn te doen zijne rekening, gelijk als bevoorens alle vier maanden bij de Burgemeester van de gemeente gedaan werd, op welken tijdt de voorſz. rekening zal werden geſlooten, ende den Burgemeester van 's Heere wegen gemaakt, midsgaders den ſuccedeerende preſident Burgemeester worden beedigt, ende nopende de overgeleverde articulen van de goede luijden van achten, en al ſulke manieren gedisponeert als bevonden ſal worden te behooren.

Art. IX. Ende in kas een van de vier regeerende Burgemeesteren, geduurende den tijd van ſijne functie quame te overlijden, ſal als dan een ander Burgemeester, in plaatſe van den overleedenen worden geſurrogeert, om te ſungeeren dien tijdt, die aan de voorſz. twee jaaren nog ſoude manqueeren, welcke ſurrogatie bij den Oudraad ende goede luijden van den Achten geſchieden ſal, in voegen als hier vooren van de Electie gezegd is.

Art. X. De vier regeerende Burgemeesteren, ſullen geduurende haare functie in de vergaderinge van den Oudraed ſitten, ende rangh hebben voor alle andere Oudraden ende Magiſtraaten, edoch ſoo haast haare voorſz. functie ten einde van de voorſz. twee jaaren ſal zijn geëxpireert, ſullen deſelve als dan wederom ſitten in haare voorige plaatſen naar ordere van den Oudraad.

Art. XI Niemant ſal tot Burgemeester mogen worden geëli-

geert ofte gekooſen, dan die geenen die gebooren is binne de Stadt Dordrecht, ofte de vrijheid van dien, en die bereikt ſal hebben den ouderdom van ſesendertig jaaren.

Art. XII. De voorſz. Burgemeesteren ſullen ſo wel mogen werden geëligeert uit de Schepensbanck als uit den Oudraed, ſonder eenige diſtinctie, des dat deſelve ſullen hebben de voorgaande qualiteiten, en malkanderen niet nader beſtaen als broeders en ſusters kinderen, ſoo in affiniteijt als conſanguiniteit.

Art. XIII. Het gerecht ofte de bank van Juſtitie ſal blijven beſtaan uit negen Schepenen, ende ſullen deſelve Schepenen op alle Vergaderingen van den Oudraedt werden geconvoceert, ende na haaren rangh ſtemmen hebben, van welke Schepenen het eene jaar vijf, ende het ander jaar vier ſullen afgaan, ende eenige daagen voor St. Michiel wederom gelijk getal aangeſteld werden; ten welken eijnde de Veertigen ingevolge van de Privilegien jaarlijks op den tweeden maandagh in September bij beſloote biljetten ſullen formeeren een nominatie van een dubbel getal, als namentlijk het eene jaer tien, en het andere jaar acht perſoonen, die alle ſullen weſen uijt den Oudraedt, ingevallen denſelven Oudraedt, op het maaken van de nominatie compleet zoude mogen worden bevonden. Edoch bij aldien ten voorſz. tijde een of meer plaatſen van den Oudraad open gevallen ſouden mogen weſen, ſullen deſelve Veertigen als dan de nominatie ten deelen uit den Oudraad als vooren moeten doen, ende wijders tot ijder vacante plaatſe twee gequalificeerde perſoonen uit de burgerije nomineeren, ende daaromtrent preciſe en met de meeſte exactitude en ſonderlinge achtinge hebben te neemen, dat deſelve ſullen mogen weſen gekoomen tot den vollen ouderdom van vijfentwintig jaaren, ende ſulkx in het ſesentwintigſte jaar getreeden, ende boven dien ingeboorene burgers of wel ingeboorene van de provintie Holland ende Westfriesland, ende vijf jaaren getrouwt met een burgers dogter deeſer voorſz. Stadt, als mede dat deſelve ſullen moeten doen profeſſie van de waare Christelijke gereformeerde Religie, ende laastelijk, dat ook de voorſz. perſoonen ten minſten gegoed ſullen moeten ſijn tot tien duijſent guldens, of ijmmers van haar ouders ſodanighe erfenisſe te wachten hebben. Ende in cas het mogt comen te gebeuren, dat

dat binnen een Jaar meer plaatſen in den Oudraad kwamen te vaceeren, als door het aanſtellen van de voorſz. vijf ofte vier Schepenen reſpective ſouden werden geſuppleert, ſoo ſullen de verdere plaatſen oopen gelaeten, ende de ſuppletie van dien tot het volgende jaar gereſerveert worden. Ende ſal de voorſz. nominatie in voegen als vooren gedaan, ende geformeert zijnde bij de Veertigen, overgebragt werden aan den Preſident Burgemeester, om deſelve nominatie in den geregte naar ouder gewoonte gereſumeert ende geëxamineert zijnde bij den ouden en dienende Magiſtraaten, en ſulx bij den Oudraad (ſonder de goede luijden van den achten daaronder te begrijpen) gedaan werden electie van een enckel getal bij beſloten biljetten, als te weeten het eene jaar vijf, en het ander jaer vier Schepenen, dewelke de twee agter een volgende jaaren dienen ſullen. Ende ten eijnde bij oncunde ofte inadvertentie geene nominatie ſouden moogen werden gedaan, ſtrijdigh jegens de privilegien, ofte ook jegens de verbooden graaden van conſanguiniteit ofte affiniteit, ende ſulx op dat in den geregte niet meer en ſoude moogen ſitten als twee van een geſlachte, den ander niet nader beſtaande als in den tweeden graat gereekent naar de computatie van de Canonijcque rechten, gelijk als ſijn broeders ende ſusters kinderen, 't welk ook ſal werden geobſerveert in gelijcken graaden van affiniteit of ſwagerſchap in conformite van het privilegie van den jaare 1481, zo zal telkens acht dagen voor het doen van de voorſz. nominatie bij de Secretariſen een lijste geformeert en in de Groote Saal opgehangen worden, houdende de naamen van de Oudraaden, die als dan nominabel en eligibel ſullen ſijn.

Art. XIV. De Goede luijden van den achten ſullen genomineert werden bij de Deekens van de gemeene neeringe of Gildens, ingevolge van het accoord, dienshalven opgerigt ende geſlooten, ſullende die nominatie behelſen een tripel getal, ende gedaan werden ten tijde als tot noch toe gebruijckelijk is geweest, dewelcke maandagh of dingsdagh daaraan volgende, bij die van den gerechte ſal werden gereſumeert ende gelimiteert, ten eijnde om op Saturdag daaraan bij den Oudraad (ſonder de goede luijden van den achten daar onder te begrijpen) gedaan te werden electie van een enckel getal.

Des ſullen die geenen die tot Achten werden genomineert ende geëligeert, mede in alles ſodanigh moet *weſen* (*) gequalificeert, als in 't voorgaande Articul, ten opzigte van Schepenen breder uitgedrukt ſtaat.

Art. XV. De Veertigen ſullen in conformiteit van de Privilegien de afgeſtorvene en vacante plaatſen bij beſlooten biljetten ſuppleeren, alvooren tot het doen van de nominatie van Schepenen te treeden.

Art. XVI. De Burgemeesteren, Scheepen, goede luijden van den Achten en Veertigen, invougen als vooren geëligeert weeſende, ſullen tot geen actueele bedieningen werden geadmiteert, voor ende aleer deſelve met ſolemnelen eede ſullen hebben verklaart, dat ſij naar de voorſz. ampten reſpective niet en hebben geſolliciteert.

Art. XVII. Die van den Oudraad en goede luijden van den Achten, midsgaders de Veertigen ſullen in haare Collegien reſpective rangh en ſesſie hebben in alle andere Collegien binnen deſe Stadt, edogh ſal den preſident Burgemeester in der tijdt in alle Collegien preſideeren, van welcke hij een lid is, ende voorts alomme ſonder onderſcheit de preſeance en eerſten rangh hebben.

Art. XVIII. De Theſauriers zullen gekoozen worden naar het oude gebruik bij de gemeene neeringen ende goede luiden van den Achten, ende in alles moeten weſen gequalificeert, ſoodanigh als hier vooren ten opzichte van de Schepenen geëxpreſſeert ſtaat. Ende ſullen deſelve Theſauriers mede gehouden weſen, alvoorens tot die actueele bedieningen te werden geadmiteert, te ſtellen ſufficante cautien ende met ſolemneele eede te verclaaren, dat ſij naar de voorſz. bedieningen niet hebben geſolliciteert.

Art. XIX. De Secretariſen in der tijd ſullen tot Schepenen nominabel ende eligibel zijn, mits deſelve ſoodanigh mede in alles zijn-

(*) *In den Text ſtaat* werden.

zijnde gequalificeert als hier vooren ten reguarde van de Schepenen is geſegt, ſodanigh nochthans dat deſelve geëligeert werdende in functie als Scheepenen willende treeden, gehouden ſullen weeſen haare bedieninge afteſtaan, ende ſonder eenige reſerve te ſtellen ter dispoſitie ende collatie van den voorſz. Oudraedt, nemaar ingevalle deſelve geneegen waren in haare bedieningen te blijven continueeren, dat in ſoodanighen cas deſelve verſtaan ſullen werden onder het getal van den Oudtraadt te zijn, ſonder nogthans daer inne te mogen ſitten ofte te ſtemmen, geduijrende derſelve bedieningen als alleen tot verkieſinghe van de voorſz. Burgemeesteren; dogh ſo wanneer zij luijden haare bedieningen ſouden komen nederteleggen ende effective afſtaan, dat deſelve als dan in de voorſz. Oudtraedt rangh en ſeſſie ſullen neemen, ſonder eenige formaliteiten van noden te hebben, naer den tijd van haare electie, mits welke de voorſz. Secretariſen tot Schepenen invoegen voorſz. geëiligeert werdende, ende niet geneegen zijnde aanſtonts in die qualiteit te fungeeren, dat deſelven als dan alleen den eedt ſullen doen als Oudraden, ende niet als Schepenen, ende dat in ſodanigh geval haare plaatſen als Schepenen bij de gerechte ſullen vervuld worden bij ſurrogatie uit de leden van den Oudraadt en anders niet.

Art. XX. Den dagh van Drie Koningen avond ſal blijven geprefigeert tot beſtellinge ende begeevinge van de ampten, die men van ouds gewoon is geweest als dan te vergeeven, ende ſullen die geenen die van wegen deeſe Stadt ter vergaderinghe van de Heeren Staaten Generaal, midsgaders in de collegien van den Raadt van Staaten, Gecommitteerde Raden van Hollandt, ende ter Admiraliteit, als mede in den Reekenkamers van de Generaliteit ende van Hollant, ſullen bij den Oudraadt met beſlooten biljetten werden gekooren, dewelcke gehouden ſullen weſen (alvoorens tot de voorſz. charges aan de Heeren Staaten van Hollant ende Weſtvriesland te werden gepreſenteert) met ſolemneelen eeden te verclaaren, dat ſij naar de voorſz. bedieningen niet en hebben geſolciteert. Maar alle ampten binnen de voorſz. Stadt bediend werdende ter Weeſcaamere ende over Godshuizen, Collonelſchappen, Schutmeesterſchappen, en het

Schoutsampt van agt daagen (*) midsgaders Heemraadſchappen, en *Bewindhebbers plaatſen van de Oost en Westindiſche Com-*

pa-

(*) *Dit Schoutsampt, mede eene der bijzonderheden ten aanzien der Regeering van* Dordrecht, *als in geene der andere Steden van Holland plaats hebbende, verdient wel, dat wij den Leezer daar van eenig bericht geeven.* Dordrecht *had voorheen drie vrije Jaarmarken, en eene onder die, bekend met den naam van* Heer Danielsmarkt, *die aanvang nam op St. Boniſaciusdag, of den 5den Julij, en eindigde agt dagen daarna. Geduurende deze Markt, plagt die van de Merwede, volgens eene oude overeenkomst, het Rechtsgebied over de Stad te hebben; ten welken einde de Roede van Juſtitie zijnen Rechter of Baljuw plegtiglijk werd overgegeeven. Schoon de Heerlijkheid en 't Hof van* Merwede, *in het Jaar* 1604, *bij koop, aan de Stadt* Dordrecht *gekomen is, en de Jaarmarkt niet meer gehouden wordt, houd echter het gebruik nog ſtand. De wijze, waarop dit bij ouds plagt te geſchieden, kan gezien worden uit het volgende Formulier. Eerst op den 5de Junij.* „ Den Heere Schout van wegen de Staaten van Holland &c. (ſtaande aan de zijde van de Stad bij den rooden Toorn) zal den Heer Burgemeester aanſpreeken als volgt.

„ Heer Burgemeester, *alzo is ingegaan de tijd, dien men noemt* Heer Daniels Markt, *welke geduurende de Jurisdictie over de Stad Dordrecht is competeerende den Heere van de Merwede, die jegenwoordig word gepreſenteert bij deſelve Stad: zo levere ik UEdt. in teeken van dien ten behoeve van gemelde Stad, als Heer van de Merwede, de Roede van Juſtitie, gelijk dat recht van ouds herkomen is. Onder conditie ende beloften, dat de voorſz. tijd van agt dagen geexpireerd en verſtreeken zijnde, dezelve mij als Schout van wegen de Heeren Staaten van Holland en West Friesland wederom zal werden gelevert: Gelijk dat mede recht en van oude hercomen is.*"

Den

pagnie (*) ſullen met open ſtemmen vergeeven worden, ende dat bij voorſtellinge ofte nominatie, of wel bij abſolute electie ſoo

---

Den Heere Regeerende Burgemeester, ſtaande aan de zijde van de Riedijk, zal antwoorden als volgt:

„ Heer Baljuw. *Ik Committeer UEd. als Schout van Dordrecht omme de Jurisdictie, uitten naame van de voorſz. Stad, als Heeren van de Merwede, geduurende* Heer Daniels Markt *te bewaaren, en levere over in dijne handen, die Roede van Juſtitie, gelijk dat recht en van oude hercomen is, en de zelve tijdt verſtreeken ende geëxpireerd zijnde, zal UEd. mij de voorſz. Roede wederom leveren, om als dan aan Schout van de Heeren Staaten van Holland &c. weder over te leveren, gelijk dat mede recht van oude hercomen is.*"

Op den 13de Junij.

De Heer Schout, van wegen de Stad, als Heer van de Merwede, ſtaande voor den roden Toren, aan de zijde van de Riedijk, zal zeggen tot den Burgemeester het volgende.

„ Heer Burgemeester: *alſoo den tijd van* Heer Daniels Markt *is geëxpireerd; welke geduurende ik op de Commisſie van de Ed. Heeren van den Gerechte, Oudrade ende goede luiden van den Achten der Stadt Dordrecht, als Heere van de Merwede, de Jurisdictie over deſelve Stadt hebbe bewaard, gelijk dat Recht 'er van oude hercoomen is. Soo levere ik UEd. in teeken van dien wederomme, de Roede van Juſtitie, om deſelve bij UEd. als Burgemeester en van wegen den Stadt Dordrecht, aan de Heere Schout van de Staaten van Holland &c. wedergeleverd te worden, gelijk dat mede recht en van oude hercomen is.*"

Deze aanſpraak gedaan en geëijndigd zijnde, zal dan overgaan aan de zijde van de Stadt ende den Heer Burgemeester aan de zijde van de Riedijk, ſpreekende als volgt.

„ Heer Schout: *ik ontvange de Roede der Juſtitie van we-*

foo als ten reguarde van de felve reſpectivelijk van ouds in gebruik geweeſt is. Edoch bij aldien het mogte komen te gebeuren, dat iemant tusſchen tijde quame aflijvig te worden, welcker ampt

---

gen en uitten naam der Stadt Dordrecht, als Heere van de Merwede.

't Zelve geëindigd zijnde, keert zig de Burgemeester naar den Schout van de Heeren Staaten van Holland &c. zeggende.

Mijn Heer. *ik leever u de Roede van Juſtitie wederom, gelijk dat recht en van oude hercoomen is. Onder Expreiſe beloften en Conditie, dat als den tijd van* Daniels Markt *wederom gekomen is, de zelve Roede de Heer Burgemeester in dertijd ten behoeve van de ſtadt invoegen als voren, zal overgeleverd werden, als dat mede recht ende van oude hercoomen is. 't Welke als nog Jaarlijks op deze wijze verrigt wordt. De overeenkomst met Heer* Daniel *gemaakt, en waaruit dit Schouts ampt van agt dagen afkomſtig is, beſtond hier in, dat zijnen Schout geduurende die agt daagen, zoude zijn Schout over de geheele Stadt, ontvangende geduurende dien tijd alle Breuk en Boete, en dat daarentegen de Schout der ſtad, dat het gehcele Jaar recht zoude oefenen over de Riedijk.*

(*) *Het is bekend, dat, van wegen de Stadt Dordrecht, twee perſoonen, als Bewindhebbers van de Oostindiſche Compagnie, te weeten, één ter Kamer Amſteldam en één ter Kamer Rotterdam, zitting hebben. Doch wanneer, en bij welke gelegenheid het Bewindhebberſchap, in de eerstgenoemde Kamer, een begin genomen heeft, kan uit de Registers van den Oudraad van Dordrecht niet wel worden opgemaakt, alzo dezelve, niet eerder dan met het Jaar* 1622, *een aanvang neemen. Dus zal 't den Leezer niet onaangenaam zijn, hun mede te deelen, de beſluiten, welke in de Reſolutie-Boeken van de Heeren Bewindhebberen ter Kamer Amſteldam, ten dien opzigte, gevonden worden; zijnde van den volgenden Inhoud.*

Ex-

ampt der Collatie van den Oudraadt ſtaande ſonder ondienst niet vacant ſoude konnen blijven tot de voorſz. dag van Drie Koningen

gen

Extracten uit de Reſolutien van de Kamer Amſteldam.

18 *Feb.* 1614.

„ *De Bewindhebberen van deze Kamer Collegialiter vergadert zijnde, ende gelet hebbende op het verzoek van de Stadt Dordrecht, door haaren Penſionaris den Heere Berck, op huijden in haare Vergaderinge mondelinge gedaan; als mede regard genomen hebbende op den brief van voorſchrijving bij de Heeren Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westfriesland in faveur van gemelde Stadt Dordrecht aan deſe Kamer geſchreeven, tendeerende tot dien eijnde omme een bewindhebber van wegen de gem. ſtede in deeſe Kamere te mogen hebbe. Zo hebben de voorſz. Bewindhebberen den gemelten Heere Penſionaris, door den Heer Burgemeester Dr. Dirk Bas, mondeling doen aanzeggen, dewijl deze zaake van groote importantie ende bedenken is, ende merklijke conſequentie ſoude mogen veroorzaaken, ſoo in 't reguard van de Generaale Vereenigde Oostindiſche Compagnie, als voor deeſe Kamer in 't particulier, dat overzulks de voorſz. Bewindhebberen dezelve zaaken hebben gecommuniceert met de Heere Burgemeesteren deſer Stadt, te meer wijl de electie van de Bewindhebberen deſer Kamere haar luijden is Competeerende, ende met haar luijden advijs en last, verklaaren voor andwoord als volgt: dat zij luijden ter contemplatie van de gemelde Heeren Staaten van Holland ende Westfriesland, ende verders omme te accepteeren de benevolentie, goede gunſte ende affectie van de voorſz. ſtadt Dordrecht, in 't Particulier te vreden zijn, dezelve ſtadt Dordreeht te accomodeeren in haar verzoek ende ingevolge van dien een gequalificeert Perſoon te mogen eligeeren, omme als Bewindhebber in deeſe Kamer ontvan-*

gen

gen avont, ſoo ſal daar inne bij den Oudraadt werden voorſien, invoegen ende manieren als vooren, en ſulx het voorſz. ampt bij

gen te worden, doch met beſpreck ende Conditie, dat denzelven perſoon zijn Domicilium alhier ter ſtede ſal moeten houden, ende benevens andere Bewindhebbers mede zal gehouden zijn te participeeren onder deze kamer met f 6000: — Capitaal, conform den inhoud van 't Octroij, ende verders hem zal reguleeren naar de Ordonnantien ende Coſtumen van deze Kamer.

„ *Is verders bij de voorſz. Heere Burgemeester de Bas, in deeze Vergaderinge gerapporteert uitten naame van de Heeren Burgemeesteren deeſer Stadt, dat ſij verſtaan in 't regard van 't geene hier voore verhaalt, dat men ſimpelijk ſal mogen accordeeren in 't verzoek van die van Dordrecht, dat deſelven zullen vermogen een bewindhebber te elligeeren, ende in deſe Kamer te ſenden, doch de voorn. Heeren Burgemeesteren hebben verklaard aan haar te reſerveeren de Interpretatie, om te weten onder wat ſchijn ende maniere deuſelven Perſoon als Bewindhebber alhier zal geadmitteerd werden, 't zij men dezelven mede onder het getal van de 20 Bewindhebberen zal mogen beprijpen, ofte anders ſupernumeraire als een extraordinaris Perſoon buiten het voorſz. getal te weſen.*"

17 *Maart.* 1614.

„ *De Brieven van Burgemeesteren van Dordrecht in date 4den deſer maandt ter deſer Vergaderinge bij den Heere Leonard Sieverts van den Hatert, voor deſen Theſaurier der voorſz. Stede gepreſenteert, ende door de lectuure deszelve verſtaan zijnde, dat de voorſz. Theſaurier bij de voorn. Heeren Burgemeesteren was gekooren, om in deze Kamer als Bewindhebber geadmitteert te worden, is denzelven Heer Theſaurier bij de vergaderinge in de voorſz. qualiteijt aangenomen ende verwelcompt, doch met bijvoeging, dat alhoewel de voorn. miſ-*

ſive

bij forme van ſurrogatie op een ander perſoon werden geconfereert.

Art.

ſive mentie maakte van een getal van 20 *perzoonen, zeggen Bewindhebberen, dat nochthans de aanneeming gedaan worde in zulker voegen, als bij de Heeren Burgemeesteren deſer Stede waar geaccordeert, te weeten ſonder diſtinctie ofte expreſſie of hij binnen of boven het getal ende ſupernumeraire ſoude weſen.*"

28 *Julij* 1614.

„ *Op het verzoek van de Heer Elias Trip vertoonende de Brieven Schriftelijk verſoek en de Commisſie omme in de plaats van den overledene Heer Sievertsz. als Bewindhebber in deſe Kamer geadmitteerd te werden. Is verſtaan dat men denſelven in de verzogte qualiteit op gelijke conditien ende reſerve, als bij Reſolutie van den* 17 *Maart Ao. voorſz. zijnen voorzaten den voorn. Leonard Sivertsz. is aangenomen en zal aanneemen.*"

28 *April* 1636.

„ *Is ter Vergadering verſcheenen de Heer Mr. Sebastiaan Franden, Scheepen der ſtad Dordrecht, Gedeputeerde der voorn. ſtede vertoonende, dat vermids het overlijden van den Heer Elias Trip ſalr. de voorn. ſtadt voorgenomen hadt, om ijmand in deszelfs plaats als Bewindhebber te nomineeren; ten dien ſijne verſoukende om met de Kamer te comen in communicatie, aangaande de qualificatie, dewelke ſoodanigen Bewindhebber ſoude moeten medebrengen, om in deſe Kamer geadmitteert te worden.*

„ *Waarop gedelibereert zijnde goedgevonden is van zijn Ed. te verſoeken viſie van ſodanigh beſcheijt als de Heeren Burgemeesteren en Regeerders der voorn. ſtede ſouden mogen hebben,*

om

Art. XXI. Ende ſullen (gelijck voor deſen tijd altijt gebruijklijck is geweest) geen afgegaanen Burgemeesters of Schepenen ge-

---

om in deſen Kamer te ſtellen één Bewindhebber. Waarop bij ſijn Ed. wederom gerepliceert zijnde, dat de ſtad Dordrecht, nu tot twee diſtincte reijſen een Bewindhebber in deeſe Kamer geſteld hebbende, niet en hadde gedagt, dat aan haar regt eenigſints ſoude worden getwijffelt, en dat daarvan deſen Kamer ſoude invoegen voorſz. neemen contentiment, verſoekende om die oorzaake als nu principaalijk te mogen weten, hoe veel een Bewindhebber van de ſtadt Dordrecht, zouden moeten participeeren; en alzo zijn Ed. (na iterative verklaaringe van deeſe Kamer, bijzonder ten aanzien van de Oppoſitie der ſtadt Haarlem, die alvooren van het recht der ſtadt Dordrecht naader geinformeert te zijn, niet voorder mogt gaan) perſiſteerde om te mogen weten de qualificatie van den Bewindhebbers, is zijn Ed. daarop geandwoord, dat volgends Octroij alle Bewindhebbers in deeze Kamer moeten participeeren met duijſent Ponden vl. Capitaal, waarmede zijn Ed. zijn affcheidt neemende verzogt heeft, dat middelertijdt de ſaaken dus ſtaande in prejudice van 't recht der voorn. ſtadt Dordrecht competeerdende, niet ſoude mogen worden gedaan."

21 *Junij* 1638.

„ *Zijn in de vergadering verſcheenen Mr. Thomas de Wit van Dordrecht met Brieven van Credentie van dezelve ſtadt omme geadmitteerd te worden als Bewindhebber in manieren als de Heer Trip ſalr. is geadmitteert geweest. Is mede verſcheenen Mr. Jan Bosvelt, Secretaris der ſtadt Haarlem voorgevende, dewijl de plaats van Bewindhebber Extraordinaris van wegen de Provintie Holland, door het affſterven van den Hr. Trip ſalr. nu vervallen was, aan die van Haarlem als de tweede ſtedt, en dat die plaats bij die van Dordrecht.*

wier

genomineert of ingekooren worden, ten zij defelve twee volle Jaaren in haare reſpective qualiteijten ſtil geſeeten hebben.

Art.

---

wier bedisputeert. (NB. Haarlem *had reeds den 6 Maart* 1636 *daarom geſolliciteert) dat de Heeren Bewindhebberen daar niet in gelieven te disponeeren tot prejudice van dezelve ſtadt; is bij de vergadering haar beide tot antwoord toegevoegd, dat de ſaaken naader ſouden worden geëxamineert en de Reſolutie daarop te neemen, haar over veertien daagen wedercomende zouden werden genotificeert. Ende zijn gecommitteert de Heeren Bicker en van Loon, om nopens deze ſaake te Communiceeren met de Heeren Burgemeesteren.*"

1 *Julij* 1638.

„ *Is in de Vergadering verſchenen Mr. Jan van Bosvelt, Secretaris der Stad Haarlem, verſoekende dat in de ſaake noopens 't recht, 't welke de Stadt Dordreeht pretendeert te hebben, om alhier een Bewindhebber te mogen ſtellen, niet en ſoude mogen worden gedaan voor en al eer, dat door haar Ed. Gr. Mog. daar wijders in was gedisponeert, waarop hem tot antwoord is gegeeven, dat men de ſaak zou zien te dilaijeeren ſo veel als vermogen is.*"

5 *Julij* 1638.

„ *Is in de vergadering verſcheenen Mr. Sebastiaan Francken ende de Heer Thomas de Wit, Schepenen tot Dordrecht, preſenteerende bij haar verſoek den* 21 *Junij alhier in de vergadering gedaan, dat voorn. de Wit alhier, tot Bewindhebber der Stad Dordrecht zoude geadmitteert werden, waarop haar luiden tot antwoord is toegevoegd, dat de vergadering verſtaat ſulx wegens het Octroij niet te konnen toeſtaan, waar over haar Gecommitteerdens geproteſteert hebben, wegens*

Art. XXII. Sullende ook in den Oudraadt volgends out gebruick gelijck moogen weſen vader met een ſoon, midsgaders twee gebroeders ende niet meer.

Art.

---

gens de prejuditie die de Stadt van Dordrecht daardoor zoude mogen komen te lijden.

Is mede in de Vergadering verſcheenen Mr. Jan van Bosvelt, Secretaris der Stadt Haarlem, verſoekende als nogmaals, dat de ſaak nopens de Stad Dordrecht, voor als noch, wat ſou mogen geſupercedeert werden, tot dat door haar Ed. Gr. Mog. daar nader in was gedisponeert; waarop hem tot andwoord is gegeeven, dat de ſaak nog in haar geheel was gebleeven."

15 *Julij* 1638.

„ *Heeft de Heer Thomas de Wit, Schepen in de Wette der Stad Dordrecht, als Extraordinairis Bewindhebber in deſe Kamer ſeſſie genomen, agtervolgends de particulieren Notulen en Reſolutien dan van gehouden.*

Uit deſe aantekeningen blijkt, dat de Stad Dordrecht, *niet zonder tegenkanting in het bezit geraakt is, om een Bewindhebber ter Kamer van Amſteldam aftevaardigen. Dan zij heeft haar recht ſedert dien tijd, ſonder verdere moeijelijkheden dieswegen ontmoet te hebben tot den dag van Heden beſtendig blijven handhaven."*

Belangende het Bewindhebberſchap van de Oostindiſche Compagnie ter Kamer van Rotterdam, had de Regeering dier Stad, in het Jaar 1674, *bij gelegenheid der vernieuwing van het Octroij, het regt daartoe voor zig bedongen, waarvan zij ook aanſtonds gebruik maakte; verkiezende, ten dien einde, tot Bewindhekber, Mr.* Johan van den Burgh. *In 't Jaar* 1659 *zogten die van Rotterdam zig van hun te ontdoen, en hun naar de Kamer van Delft te verplaatſen; dat, echter, mislukte. Wat nu betreft de eerſte aanſtelling van de Bewind-*

Art. XXIII. Voorts ſal het geene de regeeringe van de voorſz. ſtadt concerneert, ende hier bevoorens niet ſpecifique uitgedruckt ſtaat

---

windhebbers der Weſtindiſche Compagnie; op den 26 October des Jaar 1669 werd vast geſteld een Reglement, waarnaar de drie Leden van de Kamer der Geoctroijeerde Weſtindiſche Compagnie van de Maaze, te weeten Dordrecht, Delft en Rotterdam, werden vereenigd, en gebracht tot één Lichaam; beſtaande het zelve uit XVII. Artikelen. In het Iſte werd geſteld, dat ieder Kamer ſal hebben, houden en ſluijten ſijne particuliere Boeken; II. dat uit deſelve te ſaamen, zal moeten worden opgemaakt, de pertinente ſtaat en balans van de Compagnie; III. Het Bewind van ieder Kamer ſal zijn en blijven onder het beſtier haarer Bewindhebberen. IV. Bepaalinge voor de Commisſariſſen tot den inkoop van alles wat voor deſelve vereischt word, tot de minſte prijſen, en daarbij prefereeren de Ingezetenen van Dordrecht, Delft, Rotterdam en den Hage; V. Van de Equipagien ze met eijge als gehuurde Schepen; als ook het VI. In het VII. word geſprooken van het Huishoudelijk beſtier, en de vergader en bewaarplaats der Goederen. bepaalt alleen binnen Rotterdam, en tot minderinge der kosten, alle andere onnutte Huiſingen, Wooningen, midsgaders Boekhouders, Equipagimeesters enz. afgeſchaft; en verder het getal der Heeren Bewindhebberen bepaald op Negen; *dat is, drie voor ieder Lid, daar, in het Jaar* 1621, *bij de oprichting van de Weſtindiſche Compagnie, en de verkrijging van haar eerſte Octroij, het getal bepaald was geweest op* Veertien; *waarbij toen aan Dordrecht waren toegeſtaan vier Bewindhebberen. Naar maate de Maatſchappij voor of achterwaarts ging, ſchijnt het getal der Bewindhebberen meerder of minder geweest te zijn. In het Jaar* 1644 *waren 'er in het geheel* zes. *Ook werd, bij dit Artikel, de voorſlag gedaan om het getal der Negen Heeren, al mede tot vermindering der kosten, te laaten uitſterven tot zes. VIII. Van het regt van aanſtelling van deſelve. IX. Van het*

ſtaat op den ouden voet gelaaten, en dien conform gepractiſeert worden.

Art. XXIV. Ende ten eijnde de bovenſtaande poincten ende articulen te vaster mogen werden gehouden, ſonder eenige veranderinge buiten evidente noodzaaklijkheid ſubject te weſen, ſo is bij den Oudraad goedgevonden bewilligt ende overgegeeven, gelijck bij denſelve goetgevondeu bewilligt ende overgegeeven wordt bij deeſen, dat geene deliberatie ſal mogen werden aangeſtelt, veel min eenige alteratie ofte veranderinge in de voorenſtaande poincten of articulen werden gemaakt, voor en aleer den Oudraad daarop acht daagen te vooren ſpecialijk ſal weſen geconvoceert, en alle abſente Heeren ten ſelven eijnde meede bij misſive ſullen weſen beſchreeven, ende dat als dan niet anders als met ſesendertig conſonante ſtemmen tot eenige veranderingn ampliatie of reſtrictie in de voorenſtaanden articulen ofte eenig point van deſelve geconcludeert, ende vervolgens eenig verſoek aan de Heeren Staaten van Hollandt ende Westfriesland gedaan zal mogen werden. Soo ist dat wij de ſaeke ende het verſoek voorſz. overgemerkt hebbende, ende de vertoonders willende gelieven uit onſe rechte wetenſchap, ſouvraine magt ende authoriteit, het voorenſtaande reglement in allen deelen poincten ende articulen hebben goedgevonden geapprobeert ende geratificeert, vinden goet approbeeren ende ratificeeren het ſelve bij deeſen, lastende wij allen en eenen ijgelijck die het aangaan magh hem daarna te reguleeren. Gedaan in 'sHage onder onſe grooten ſegel hier aan doen hangen op den twintigſten Januarij in het Jaar onſes Heeren ende Saligmaakers Zeventien hondert en drie.

A. HEINSIUS.

Ter Ordonnantie van de Staaten.

SIMON VAN BEAUMOND.

Dit

---

het houden der vergaderingen. X. Schikkingen wegens het Preſidentſchap, en verders al het geene het Huishoudelijk beſtier aangaat.

Dit Reglement, door de Staaten van Holland en Westfriesland, ten bovengemelden Dage en Jaare (20 Jan. 1703) bevestigd, hield ſtand tot in het Jaar 1740; in welk Jaar, op den 20 April, het zelve, met toeſtemming van Hoogstgemelde Staaten, wederom eenige verandering onderging, blijkens den inhoud van de volgende ſtukken.

„ De Staaten van Holland en Westfriesland doen te weeten: Alſoo ons vertoond is bij Burgemeesteren ende Regeerders der Stadt Dordrecht, dat in den beginne van den Jaare 1703 bij Burgemeesters en regeerders der ſelver Stadt zijnde gemaakt en gearreſteert, zekere ordre en reglement op de Magiſtraats beſtellinge binnen de gemelte Stadt, 't welk in verſcheide articulen altereerde het reglement in den jaare 1674 gemaakt en gearreſteert geweest, ende het geen ook met onſe approbatie en octroij van dato den 24 Maart deſelven Jaars was bekragtiger geworden, op dat nadre reglement insgelijks was geobtineerd geweest onſe approbatie en octroij van dato 20 Januarij 1703. dat hetzelve reglement (*) ſedert dien tijd binnen gemelde ſtadt zijnde

(*) *Het Reglement, dat hier op volgt, onderging wederom eenige verandering, met de Groote Staatsverwiſſeling, in den Jaare 1747 voorgevallen. En ſchoon het zelve daar door niet volgens de letter, in alle zijne deelen, kon worden gevolgd, heeft men zig, echter, wat het wezen van de zaak betreft, daaraan, tot hier toe, gehouden; met deze uitzondering alleen, dat de electie van Burgemeeſteren, Schepenen en Agten, welke daar bij aan den Oudraad was opgedragen, nu geſchied door zijne Hoogheid den Heere Prinſe van Oranje, als Erfſtadhouder van deze Provintie. In het gemelde Jaar 1747, bij de Verheffing van Prins* WILLEM DEN IV, *was daar over op dien voet gehandeld, gelijk uit het Beſluit van den Oudraad van den 4 September van dat zelve Jaar blijkt: zijnde van dezen Inhoud.*

de geobſerveert geworden, daardoor was bevonden, dat hetzelve in verſcheidene opzigten voor de verthoonderen, Stadt en

„ Beſluit van den Oudraad, op welke wijze, de Regeering, ten aanzien van de benoeming en verkiezing van Schout, Burgemeeſters, Schepenen en Agten, met ſijne Hoogheid Willem den IV., Prinſe van Oranje en Nasſau, als Stadhouder van deſe Provintie, zal gaan communicatif en treeden in een vriendelijk overleg.

„ *De Heer en Mr.* J. Karſeboom, *heeft uit den naam en van wegen de Heeren hunner Ed. Groot Achtbare Reſolutie van den* 31 *Julij laestleden tot het geeven van behoorlijke informatien van de Conſtitutie van de Regeering deſer Stad, ende de behandeling derzelve te ſuppediteeren aan ſijn doorl. Hoogheid den Heere Prinſe van Oranje en Nasſau, ter vergadering omſtandig gerapporteert, dat ſij Heeren gedeputeerden ten dien einde audientie bij zijne Doorl. Hoogheid hadden gehad, en 't geene verder in die audientie was gepaſſeerd en voorgevallen als blijkt uit het voorſz. rapport, luidende als volgt.*

„ „ *Dat zij heeren gedeputeerden het geluk hadden gehad*
„ „ *van ter audientie van zijne Hoogheid geadmitteert te*
„ „ *werden, en aan denzelven ingevolge van de Reſolutie*
„ „ *van den Oudraad in dato* 31 *Julij* 1747. *opening had-*
„ „ *den gegeeven van de Conſtitutie van de Regeering van*
„ „ *deſe Stadt ende de behandeling van dien.*

„ „ *Dat wat het eerſte betreft zijne Hoogheid de goedheid*
„ „ *hadde gehad van te verklaaren, dat niet konde ſtaan,*
„ „ *dat bij proviſie eenige verandering in het Octroij, raa-*
„ „ *kende de Magiſtraatsbeſtelling van deſe Stadt gerequireerd*
„ „ *wierd, met dien verſtande nochtans, dat aan ſijne Hoog-*
„ „ *heid nu competeert de eleſtie van den Officier, Burgemees-*
„ „ *teren, Schepenen en Agten, naamentlijk dat van den Offi-*
„ „ *cier en Agten een uit drie, en dat van Burgemeeſteren en*

„ „ *Sche-*

en derzelver goede Borgers en Ingezetenen was seer nadeelig, ten opzigte dat de Leeden der Regeeringe, die bevordert wierden tot eenige ampten en bedieningen, om dewelke sij buiten de gemelde Stadt moesten resideeren, 't zij voor derzelver geheele leeven lang, 't zij voor sekeren bepaalden tijd van jaaren, daar door alleen derselver kinderen, die in den tijd hunner voorsz. resi-

den-

„ „ *Schepenen uit een dubbel getal, zo en in diervoegen als* „ „ *het selven voor deesen aan den Oud-Raad heeft gecom-* „ „ *peteert.*" "

„ „ *Dat wat de behandeling van de regeering betreft, zij-* „ „ *ne Hoogheid wel wilde permitteeren, dat bij provisie ge-* „ „ *bleeven werd bij het oud gebruik, en dat bij gevolge de* „ „ *twee Clasen provisioneel bleeven subsisteeren, doch dat* „ „ *hoogst ged. zijne Hoogheid van gedachten was, dat alles* „ „ *in de twee Clasen gebragt moest worden, door de rege-* „ „ *rende Burgemeesters, sonder dat daer over alvoorens* „ „ *eenige bijeenkomsten gehouden wierden, door de regeeren-* „ „ *de en Oudburgemeesteren, zo als voor desen gepractiseerd* „ „ *was geworden.*"

„ „ *En eindelijk dat sijne Hoogheid van de vriendelijkheid* „ „ *van de regeering deser Stadt was verwagtende, dat al-* „ „ *voorens ergens toe te treeden, deselve met Hoogst. ged.* „ „ *sijne Hoogheid wel zal willen Communicatif gaen, en met* „ „ *denzelven komen in een vriendlijk overleg.*" "

Waarop gedelibereerd zijnde, hebben hunne Ed Groot Achtb. het gerapporteerde zig laaten welgevallen, gelaudeert en geapprobeert, zo als gelaudeerd en geapprobeert word bij deesen, al het geen bij gemelde Heeren gedeputeerden in deesen is gedaan en verricht, wordende midsdien het bovenstaande rapport in een Resolutie geconverteert, en zijn deselven voor hunne moeite en vigilantie in desen genomen, als ook de Heer Karseboom *voor zijn gedaan rapport bedankt.*

dentie buiten de Stadt Dordrecht gebooren waaren, geoordeeld te weesen gepriveert van de habiliteijt omme tot de regeering aldaar te kunnen worden geëligeert, schoon desselve buiten die eenige omstandigheid zouden mogen hebben, alle andere qualificatien bij het gemelde reglement gerequireert. Dat insgelijks daar door van het Consulaat wierden geweerd, alle andere Persoonen binnen de gemelde Stadt niet gebooren, schoon gebooren binnen de Provintie van Holland ende Westfriesland, en getrouwt met Burgerdochters van desselve Stadt, en zelfs zig daar geëtablisseert hebbende, en zig met der woon onthoudende. Dat de vertoonders en derselver voorzaten tegen een van die nadeelen wel hadden getragt te vinden eenige remedie, door aan verscheiden leden tot het waarneemen van Ampten of Commissien, ofte ook om andere oorzaaken buiten de Stad gaande woonen, te verleenen Decalatoiren dat derselver kinderen, hoewel buiten de Stad Dordrecht, doch binnen de Provintie van Holland gebooren, in alles zouden worden gehouden als binnen de stadt Dordrecht gebooren te zijn, doch dat mooglijk in tijden en wijlen een sodanig geval komende te exteeren, daaruit eenige moeijlijkheid en verwijderinge soude konnen ontstaan, gelijk door de continuatie van 't voorsz. reglement de gemelte Stadt in de voorsz. opzigte merklijk soude komen te lijden. Dat de verthoonders zulks in overweeging hebbende genomen de gemelte nadeelen gaarne soude sien verhoed en alle verwijderingen geprævenieert, en midsdien te raden waren geworden, daarinne onder approbatie ende octroij van ons te maaken eenige veranderinge, en ten dien eijnde observeerende het voorschrift van het XXIVste of laatste articul van het voorsz. reglement des Jaars 1703, op den 28 Maart deses Jaars 1740 hadden gesolveert, omme op den 9 van dese loopende maand April expresselijk te vergaderen, omme op het geene voorsz. is te delibereeren. Dat desselve vervolgends op denzelven negenden, en ook op den 10den April vergadert zijnde, naa voorgaande deliberatie met eenparigheid van over de veertig leden, so van den Oudraad als van de goede luijden van achten, en sulks merklijk meerder als het selve artikel requireerde, hadden goedgevonden in het voorsz. Reglement te maaken eenige redressen, alteratien en bijvoegingen ver-

vervat in 't reglement aan ons geëxhibeert: weshalven de vertoonders zig keerende aan ons, gedienſtelijk verſoeken dat het onſe goede gelieſte zijn mogte, het voorſz. geëxhibeerde reglement uit onſe Souveraine magt te approbeeren ende te bekragtigen, ende daartoe te verleenen onſe gewoonlijke brieven van Octroij in de beste forme.

Ordre en Reglement, bij Burgemeeſteren en Regeerders der Stad Dordrecht gearresteert, tot beſtellinge van de Magiſtraaten, binnen de voorſz. Stadt.

Art. I. Eerſtelijk ſullen de dienende en oude Magiſtraaten ofte den Oudraad blijven, en gelaaten worden op het getal van veertig perſoonen, den perſoon van den Schout ofte Hoofdofficier daar onder gecomprehendeert.

Art. II. Bij welcken Oudraad, neffens de goede luijden van den Agten op drie Koningen avond, van den Jaare 1743 zullen worden voorgeſlagen, drie Heeren uit den Oudraad, om aan haar Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van Holland enz. voorgedragen te worden, (lees in den tegenwoordigen tijd aan den Heere Erfſtadhouder) met verſoek daaruit een perſoon tot Schout ofte Hooftofficier deſer Stad te worden geëligeert, omme voor den tijd van drie agtereenvolgende Jaaren het Schoutampt deſer Stede te bedienen, welkers functie en bedieningen egter niet eerder beginnen zal als met Primo Maij, daaraan volgende en alſo continueeren tot ultimo April van het Jaar 1745, zullende alzo voor drie Jaaren telkens wederom in manieren voorſz. geprocedeert werden tot de electie van een Schout ofte Hooftofficier voor deſe Stadt.

Art. III. Tot Schout ofte Hooftofficier dezer Stadt zal geëligeert ende verkooren worden een perſoon uit den Oudraad, zoo nogthans dat dezelve Schout geduurende den tijdt van zijne voorſz. functie, deſelve ſtem en ſeſſie in den voorſz. Oudraad hebben en behouden ſal, die hij bevoorens daarinne als Vroedſchap of Oudraad ſal gehadden hebben.

Art. IV. Den voorn. Schout of Hooftofficier, zal in het gerech-

te hebben en behouden denzelven rang ende ſtemmen, en voorts ſodanig gezag als desſels predecesſeurs gehad hebben.

Art. V. De voorn. Schout of Hoofdofficier, zal geduurende den tijd van zijne functie niet eligibel zijn tot Burgemeeſter ofte tot de bedieninge van eenig Collegie wegens de Stadt, als zijn de Collegien van de Heeren Staaten Generaal, van den raad van Staaten, gecommitteerde raaden van Holland; midsgaders in de reſpective Admiraliteiten, als mede in de Reken-kamers van de Generaliteit ende van Holland, dan alleen op Driekoningen avond in het laatſte Jaar van ſijne functie, als wanneer wederom een andere Schout verkooren wordt.

Art. VI. Bij den Oudraad, neffens de goede luijden van den achten, (welcke goede luijden van den achten daartoe hebben en uitbrengen zullen twaalf keuren) zullen alle Jaaren in Maart, volgens de privilegien ende oude onverbreekelijke Obſervantien uit de leden van denzelven Oudraad geëligeert (*) worden, twee Burgemeeſteren omme te fungeeren voor den tijdt van twee agtereenvolgende Jaaren; te weeten, het eerſte Jaar met ende benevens twee Burgemeeſteren, die in de voorgaande Jaaren geëligeert zijn, en het tweede Jaar met die Burgemeeſteren, die als dan ſullen gekooren worden.

Art. VII. Zullende met primo April den oudſten Burgemeeſter in rang na de ordre van de Regeeringe, 't zij hij van het eerſte of tweede Jaar verkooſen is, voor den tijd van drie maanden weſen preſideerende Burgemeeſter (of zo men daar gewoon is te zeg-

(*) Geëligeert. *Dit geſchiede voorheen met beſloaten Biljetten. De Leden, welke wegens ziekte of andere wettige oorzaaken, bij de verkiezing niet konden tegenwoordig zijn, waren gewoon hunne ſtemmen bij een briefje te doen inbrengen. Wanneer dit laatſte in onbruik geraakt zij, bekent de zeer kundige Heer* VAN DE WALL *niet te kunnen bepaalen; maar wel, dat het, in het Jaar* 1741, *nog in acht genomen is, en op den dertigſten Maart van dat Jaar beſlooten, om de Biljetten van de afwezenden aantenemen.*

zeggen Burgemeeſter van de gemeente) met alle ſodanige dignitaten ende waardigheeden, als alle Burgemeeſters van de gemeente hier bevoorens hebben gehad, midsgaders in alle Collegien ende Vergaderingen binnen deſe ſtadt, en ſpecialijk ook van den Krijgsraad geobſerveert hebben, naar de expiratie van welke drie maanden voor gelijken tijd vervolgends preſideeren ſal de tweede Burgemeeſter (die men geduurende het preſidium van den eerſten noemt Burgemeeſter van 's heeren wegen of van de Graaflijkheid) in de gezegde rang van den Oudraad en manieren als vooren, ende alſo conſequentelijk den derden en vierden Burgemeeſter, ijder voor den tijd van gelijke drie maanden.

Art. VIII. Ende ſal den Preſideerende Burgemeeſter, telkens ten einde van ſijn Preſidie ofte teelt van drie maanden gehouden ſijn te doen zijne rekening, gelijk bevoorens alle vier maanden bij den Burgemeeſter van de gemeente gedaan wierdt, op welken tijdt de voorſz. rekening ſal worden geſlooten, ende den Burgemeeſter van 's Heerenwegen gemaakt; midsgaders de ſuccedeerende preſident Burgemeeſter worden *beëdigt* (*), en nopends de overgeleverde Artikelen van de goede luijden van den Agten, in al zulke manieren gedisponeert als bevonden zal werden te behooren.

Art. IX. En in cas een van de vier regeerende Burgemeeſteren, geduurende den tijdt van zijne functie quame te overlijden, zal als dan een ander Burgemeeſter, in plaats van den overleden worden geſurrogeert om te ſungeeren, dien tijdt, die aan de voorſz. Jaaren nog zoude manqueeren; welke ſurrogatie bij den Oudraat en goede luijden van den achten geſchieden zal in voegen, als vooren van de Electie is gezegd.

Art.

(*) *Deze Eed van den Preſident Burgemeeſter werdt, kort na dit Octroij, vernietigd; uitwijzende het Beſluit van den Oudraad van den* 29 *Auguſtus* 1740, *bij 't welk te gelijk de formulieren van den Eed voor Burgemeeſteren, Schepenen, Oudraden, Agten en veertigen Leden, gaande in de Collegien, zijn voorgeſchreeven.*

Art. X. De vier regeerende Burgemeesters, zullen geduurende haare functie in de vergadering van den Oudtraad zitten, en den rang hebben voor alle andere Oudraden ende Magistraaten; Edoch zo haast haare voorsz. functie ten einde van de voorsz. twee Jaaren zal zijn geëxpireert, zullen dezelven als dan wederom zitten in haar voorige plaatsen, naar order van den Oudtraadt.

Art. XI. Ende sullen voortaan tot Veertig, Achten, Schepenen, Oudraden en Burgemeesteren mogen verkooren worden, alle personen gebooren binnen de Provintie van Holland en Westfriesland, ofte die bij haar Ed. Gr. Mog. zijn verklaard, als sodanige te moeten worden gehouden, na dat deselve met een ingeboorene borger dochter twee Jaaren getrouwt zullen zijn geweest, mids hebbende ook de verdere qualiteijten bij dit reglement gerequireert. En zal hetzelve ook plaats hebben in opzigte van alle die leeden der regeering, die in het voorsz. geval en met een ingeboore burgers dochter getrouwt zijnde, reeds leden van den Oudraadt zijn geworden. Wijders zullen in het vervolg aan alle leden van deser Stede regeeringe, die ter gelegenheid van Ampten en Commissien, tot welker waarneeminge zij voor zeker getal van Jaaren of ook *ad vitam* buijten deze Stadt moeten resideeren, ofte die om andere redene zig metter woon buijten dese Stadt begeeven, ten behoeve van de kinderen, die geduurende derzelver residentie ofte absentie buijten dese Stadt zouden mogen geboren worden, midsgaders aan al zulke personen, welckers Vaders en Moeders respectivelijk binne de Stadt Dordrecht gebooren zijn geweest, door denzelven Oudraadt mogen worden verleent *Declaratoiren*, dat derzelver kinderen schoon buiten de Stadt Dordrecht, doch binnen den landen van Holland en Westfriesland gebooren, in alles zullen worden gehouden als of dezelven binnen de Stadt Dordrecht gebooren waren, ten zulke effecte dat dezelve metter woon binne Dordrecht gekoomen zijnde, tot Veertigen, Agten, Schepenen, Oudraden en Burgemeesteren zullen eligibel zijn, mits voor het overige in alles voldoende aan de requisitien in dit reglement ter nedergesteld. —— Gelijk ook hetzelve regt in alle opzigten zullen hebben, alle die geenen, die bevooren zodanige *Declaratoiren* erlangt hebben, en waarvan eenige uit krachte van dien bereijds leeden van de regeering zijn geworden.

Art.

Art. XII. De voorfz. Burgemeesteren, zullen zo wel mogen worden geëligeert uit de Schepensbank als uit den Oudraad, zonder eenige distinctie, des dat dezelve zullen hebben de voorgaande qualiteijten, en malkander niet nader en bestaan als broeders en zusters kinderen, zoo in affiniteijt als Consanginiteit, en den vollen ouderdom bereikt hebben van zes en dertig jaaren.

Art. XIII. Het gerecht of de bank van Justitie zal blijven bestaan uit negen Schepenen, en zullen dezelve Schepenen op alle vergaderingen van den Oudraadt worden geconvoceert, ende naar haaren rang stemmen hebben, van welke Schepenen het eene Jaar vijf en het ander Jaar vier zullen afgaan, ende eenige dagen voor St. Michiel, wederom gelijk getal worden aangesteld, ten welken einde de veertigen, ingevolgen van de Privilegien, Jaarlijks op den tweeden maandag in September bij beslooten biljetten zullen formeeren een nominatie van een dubbel getal, als naamelijk het een Jaar tien, en het ander Jaar agt persoonen, die alle sullen wesen uit den Oudraadt, ingevalle denzelven Oudraad op het maaken van de nominatie compleet zoude mogen worden bevonden; edog bij aldien ten voorsz. tijde een of meer plaatsen van den Oudraad open gevallen zouden mogen wezen, zullen deselve veertigen als dan de nominatie, ten deelen uit den Oudraad als vooren moeten doen, en wijders tot ijder vacante plaatse twee gequalificeerde persoonen uit de burgerij nomineeren, en daar omtrent precise en met de meeste exactitude in zonderlinge achtinge hebben te neemen, dat dezelve zullen moeten wesen gekomen tot den vollen ouderdom van vijfentwintig Jaaren, ende zulks in het zesentwintigste Jaar getreeden, ende bovendien ook ingeboorene borgers of wel conform het voorgaande elfde artikel voor zodanige verklaard, of wel inboorlingen van de Provintie van Holland ende Westfriesland, en twee jaaren lang met een ingeboore burgers dochter deser Stadt getrouwt, als mede dat dezelve zullen moeten doen professie van de ware Christelijke gereformeerde religie, ende laastelijk dat ook de voorsz. persoonen ten minsten gegoedt zullen moeten zijn tot tien duisent guldens, of immers van haare ouders zodanige erfenisse te wachten hebben. Ende in cas het mochte komen te gebeuren, dat binnen een jaar meer plaatsen in den Oud-

raad quamen te vacueren, als door het aanſtellen van de vijf of zes Schepenen reſpective zouden konnen worden geſuppleert, zo zullen de verdere plaatſen open gelaten in de ſuppletie van dien tot het volgende Jaar gereſerveert worden, en ſal de voorſz. nominatie in voegen als vooren gedaan, ende geformeert zijnde bij de voertigen overgebragt worden aan den preſident Burgemeeſter, om deſelve nominatie bij den gerechte naar ouder gewoonte gerefumeert ende geëxaminneert zijnde bij den oude en dienende Magiſtraaten, en zulks bij den Oudraad (zonder de goede luijden van den agten daeronder te begrijpen) gedaan worden electie van een enkel getal bij beſlooten biljetten (*), als te weeten het eene Jaar vijf, en het ander Jaar vier Schepenen, dewelke twee achter een volgende jaaren dienen zullen. Ende ten einde bij onkunde ofte in advertentie eenige nominatie zoude

(*) Bij beſloote biljetten. *Wanneer, ten jaare* 1669, *een der leden genoodzaakt werd, om gewichtige redenen, zig van het Stadhuis te begeeven, voor dat de Electie geſchied was, gaf hij zijn ſtembiljet aan den Burgemeeſter over, met verzoek om het voor hem in de Zak te willen ſteeken. Dan de laatstgemelde, hieromtrent bedenking maakende, bragt het in omvraag; waarop beſlooten werd, dit briefje alleen voor deze reis te laaten gelden; doch dat, in 't vervolg, geene biljetten zouden worden aangenoomen, ten zij ze, na genomen zitting, het gebed gedaan zijnde, met eigen handen in de Zak zijn geſteeken; en dat niemant, die zijne ſtem hadt ingebracht, zig van het Stadhuis zoude mogen begeeven, voor dat de biljetten geteld, en, met het getal der aanweezende leden, overeenkomſtig waren bevonden.* (Reſol. van den Oudraad 27 Sept. 1669.)

In laater tijd ſtelde men hier in minder zwarigheid, wijl een Beſluit, van 13 *Septemb.* 1702, *vrijheid gaf, om, in navolging van het oud gebruik, voortaan de Biljetten der afweezenden, tot het verkiezen van Schepenen, aan te neemen, even als of zij zelve tegenwoordig waren.*

de moogen werden gedaan, ſtrijdig jegens de Privilegien ofte ook jegens de verbodene graden van conſanguiniteit ofte affiniteit, ende zulks op dat in de gerechte niet meer en zoude mogen zitten als twee van een geſlachte, den anderen niet nader beſtaande als in den tweeden graad gerekent na de Computatie van de Canonycque rechten, gelijk als zijn broeders en zusters kinderen, welke ook zal worden geobſerveert in gelijken graade van affiniteijt of ſwagerſchap in conformite van het Privilegie van den Jaare 1481, zo zal telkens acht dagen voor het doen van de voorſz. nominatie bij de Secretarisſen eene lijste geformeert, en in de groote Zaal opgehangen worden, houdende de namen van de Oudraaden, die als dan nominabel en eligbel zullen zijn.

Art. XIV. De goede luijden van den achten, zullen genomineert worden bij de Deeckens van de gemeene Neeringen en Gildens, ingevolge van het accoord in den Jaare 1674, dienshalve opgerecht ende geſlooten, zullende die nominatie behelzen een tripel getal, ende gedaan worden ten tijde als tot nog toe gebruiklijk is geweest, dewelke Maandag of Dingsdag daaraan volgende bij den Oudraad (ſonder de goede luiden van den agten daaronder te begrijpen) gedaan te worden, electie van een enkel getal ſullen die geenen die tot agten worden genomineert ende geëligeert, mede in alles ſodanigh moeten weſen gequalificeert als in 't voorgaande articul, ten opzigte van de Schepenen breeder uitgedrukt ſtaat.

Art. XV. De veertigen ſullen in Conformiteit van de Privilegien de afgeſtorven en vacante plaatſen bij beſlooten biljetten ſuppleeren, alvoorens de nominatie van Schepenen te doen.

Art. XVI. De Burgemeeſteren, Schepenen en goeden luiden van den agten en veertigen invoegen als vooren, voor de eerſte maal geëligeert wezende, zullen tot geen actueele bedieningen worden geadmiteert, voor en aleer deſelve met ſolemneele eede ſullen hebben verklaart, dat ze na de voorſz. ampten reſpective niet hebben geſolliſiteert, dog zullen gehouden weſen t'elker aankomſte voor het aanvaarden hunner bedieningen te doen den eed van zuivering, namentlijk dat zij om 't voorſz. ampt of bedieningen te bekomen, door haar zelven nog door an-

de-

deren belooft of gegeeven te hebben, belooven of geeven, zullen eenigen giften, gaven of geſchenken aan eenige perſoonen, 't zij in of buiten de Regeering, zijnde directelijk of indirectelijk in eeniger manieren met beloften onder eede als vooren, dat ingevalle t eeniger tijdt tot haare kennisſe zoude mogen komen, dat ijmant buiten haar weeten iets belooft of gegeeven hadde, belooft of geeven zoude, zij 't zelve aan Burgemeeſteren aanſtonds zullen openbaaren met bekendmaking van de perſoon of perſoonen, aan dewelke iets belooft ofte gegeeven zoude mogen zijn, of belooft of gegeeven zoude ſtaan te worden.

Art. XVII. Die van den Oudraad en goede luiden van den achten, midsgaders de veertigen zullen in haare Collegien reſpective rang en ſeſſie hebben na den tijd van jaaren, dat deſelve ſullen weſen geëligeert, ende de leeden van den Oudraad ſullen insgelijks deſelve rang en ſeſſie hebben in alle andere Collegien binnen deſe Stadt. Edog ſal den Preſident Burgemeeſter in der tijd in alle Collegien preſideeren, van welken hij lid is, en voorts alomme zonder onderſcheid de preſeance en eerſten rang hebben.

Art. XVIII. De Theſauriers zullen gekooren worden na het oude gebruijk, bij de gemeene neeringen en de goede luijden van den agten, ende in alles moeten weſen gequalificeert, zoodanig als hier vooren, ten opzigte van de Schepenen geëxpreſſeert ſtaat, ende ſullen deſelve Theſauriers mede gehouden weſen, alvoorens tot die actueele bedieninge te worden geadmiteert te ſtellen ſufficante cautie, ende met ſolemneele eede te verklaaren, dat zij na de voorſz. bedieningen niet en hebben geſolliciteert.

Art. XIX. De Secretarisſen in der tijd zullen tot Schepenen nominabel en eligibel zijn, mits deſelve ſodanig mede in alles zijnde gequalificeert als hier vooren, ten regarde van de Schepenen is gezegt, zodanig nogthans dat deſelve geëligeert wordende, ende in functie als Schepenen willende treden, gehouden ſullen weeſen haare bedieningen afteſtaan, en ſonder eenige reſerve te ſtellen ter diſpoſitie ende Collatie van den voornoemden Oudraad, nemaar ingevalle dezelve geneegen waaren in haare bedieningen te blijven continueeren, dat in ſodanige cas de-

dezelve verſtaan ſullen worden onder het getal van den Oudraad te zijn, zonder nogthans daar inne te mogen zitten ofte ſtemmen, geduurende derzelver bedieningen als alleen tot de verkiezing van de voorſz. Burgemeeſteren; dog zo wanneer zij luijden haare bedieningen zouden komen neder te leggen, ende effective afteſtaan, dat dezelve als dan in den voorſz. Oudraad rang en ſeſſie zullen neemen, ſonder eenige formaliteijten van nooden te hebben naar den tijd haarer Electie, mits welke de voorſz. Secretarisſen tot Schepenen in maniere voorſz. geëligeert wordende, ende niet geneegen zijnde aanſtonts in die qualiteit te fungeeren, dat dezelve als dan alleen den eed zullen doen als Oudraaden, ende niet als Schepenen, ende dat in ſoodanigh geval haare plaatſen als Schepenen bij den gerechte zullen vervult worden, bij ſurrogatie uit de Leden van den Oudraad en anders niet.

Art. XX. Den dag van drie Koningen avond, zal blijven geprefigeert tot beſtellingen, ende begeevinge van de Ampten die men van ouds gewoon is geweest te vergeeven, ende ſullen die geenen die van wegen deſe Stadt ter vergaderinge van de Heeren Staaten Generaal, midsgaders in de Collegien van den Raad van Staaten, Gecommitteerde Raaden van Holland, ende ter Admiraliteijten, als mede in de Rekenkamers van de Generaliteijt ende van Holland, zullen bij den Oudraad met beſlooten Biljetten werden gekoren, maar alle Ampten binne de voorſz. Stadt bedient wordende ter Weeskamer, ende over Godshuijſen, Collonelſchappen, Schutmeeſterſchappen ende het Schoutsampt van agt dagen, midsgaders Heemraadſchappen en Bewindhebbers (*) plaat-

(*) *De* Bewindhebbersplaatſen, *waarvan wij hier vooren gewag gemaakt hebben, na de verandering der Regeeringsform; in* 1747 *voorgevallen, worden, van wegen de Regeering dier Stad, aan zijne Hoogheid, den Heere Prinſe van Oranje en Naſſau, als Opperbewindhebber en Gouverneur Generaal van de Oostindiſche Compagnie, voorgedragen; welke den voorgeſlagen Perſoon, zo dezelve hem aangenaam is, tot Bewindhebber aanſtelt. Deeze wijze van verkiezing vindt haaren grondſlag*

in

plaatſen van de Oost- en Westindiſche Compagnien, zullen met open ſtemmen vergeeven worden, ende dat bij voorſtellinge of nominatie, of wel bij abſolute electie ſoo als ten regarde van dezelve reſpectivelijk van ouds in gebruijk is geweest, edog bij aldien het mogte komen te gebeuren, dat ijmant tuſſchen tijde kwame affijvig te worden, welkers Ampt ter Collate van den Oudraad ſtaande, of zonder ondienst niet vacant konde blijven tot den voorſz. dag van drie Koningen avond, zo zal daarinne bij den Oudraad worden voorzien, in voegen ende manieren als vooren, en zulks het voorſz. Ampt bij forme van ſurrogatie op een ander perſoon werden geconfereert.

Art. XXI. En ſullen (gelijk voor deezen altijd gebruijklijk is geweest) geene afgegaane Borgemeeſters of Schepenen genomineert of ingekooren werden, ten zij dezelve twee volle jaaren in haare reſpective qualiteijten ſtil gezeeten hebben.

Art. XXII. Zullende ook in den Oudraad, volgends oud gebruijk gelijk mogen weſen Vader met één Soon, midsgaders twee Gebroeders (*) *en niet meer.*

Art.

---

in het Staatsbeſluit van den 31 *Julij* 1750, *medebrengende* „ *dat door de Leden en Steden daar geen kamers zijn, welke* „ *gerechtigd zijn, om een of meer Bewindhebbers in eenige* „ *van de voorſz. kamers te hebben, bij vacatuure aan zijne* „ *Hoogheid zal worden voorgedragen, een perſoon behoorlijk* „ *gequalificeerd, aan zijn Hoogheid aangenaam, welke ver-* „ *volgends zal werden voorzien van een Miſſive van zijne* „ *Hoogheid geaddreſſeerd aan Bewindhebberen van de kamer* „ *daar 't behoord, om aldaar als Bewindhebber aangenomen* „ *te worden.*" *Op deze wijze geſchiedde de eerſte aanſtelling, ter kamer Amſteldam en Rotterdam, in den Jaare* 1774, *door aanſtellinge van de Heeren* Ocke Gevaerts *en* Mattheus Ries.

(*) En niet meer: *Dit Artijkel is door het gebruik niet toepaſſelijk gemaakt op de Agten, wijl'er voorbeelden zijn, dat Vader en één Zoon Leden van den Oudraad zijnde, ten zelven tijde een andere Zoon Lid van de Goede Luiden van den Agten geweest is. Het heugt ons* (zegt de Heer VAN DE WALL, van

Art. XXIII. Voorts zal alle het geene de Regeeringe van de voorſz. Stadt concerneert, ende hier benevens niet ſpecifique uitgedrukt ſtaat, op den ouden voet gelaten, ende dien conform gepractiſeert werden. —

Art. XXIV. Ende ten eijnde de bovenſtaande poincten ende Articulen te vaster mogen werden gehouden, zonder eenige veranderingen buijten evidente noodzaaklijkheid ſubject te weſen; zoo is bij den Oudraad goedgevonden, bewilligt en overgegeeven, gelijk bij dezelve goedgevonden, bewilligt ende overgegeeven werd bij deſen, dat geene deliberatie zal mogen worden aangeſteld, veel min eenige alteratie of veranderingen in voorenſtaande Poincten ofte Articulen werden gemaakt, voor en aleer den Oudraad daarop acht dagen te vooren ſpecialijk zal wezen geconvoceert, ende alle abſente Heeren ten ſelven eijnde mede bij miſſive ſullen weſen beſchreeven, ende dat als dan niet anders als met ſesendertig conſonante ſtemmen tot eenige veranderinge ampliatie of reſtrictie in den voorenſtaande Articulen of Poincten van dezelven geconcludeert, ende vervolgends eenig verzoek aan de Heeren Staaten van Hollant en Weſtfriesland gedaan zal mogen werden.

Zoo is 't dat wij de zaak en verzoek voorſz. overgemerkt hebben, en de vertoonders willende gelieven uit onſe rechte wetenſchap ſouvraine magt en auctoriteijt het voorenſtaande geredreſſeerde Reglement in allen deelen Poincten en Articulen hebben goedgevonden geapprobeert en geratificeerd, vinden goed ap-

---

van wiens aantekeningen wij de Vrijheid genomen hebben, gebruik te maaken) in den Oudraad te hebben gezien, de Heeren Gebroeders Mr. JOHAN *en* HERMAN CORNELIS DE WITT, *den één als Schepen, en den ander als Agt, terwijl hun Vader, de Heer en Mr.* CORNELIS DE WITT *het Burgemeeſterſchap bekleedde. Thans, zegt zijn Ed. heeft het zelve ook plaats, in den perſoon van den Heer Burgemeeſter* MATTHEUS REES, *wiens beide Zoonen, de één als Schepen en de ander als Agt, te gelijk met hunnen Vader, zitting in den Oudraad hebben.*

approbeeren en ratificeeren, hetzelve bij deeſen laſtende een ieder dien het aangaan zal, zig hier naar te reguleeren. Gedaan in den Hage onder onſen grooten Zegele hier aan doen hangen, den twintigſten April in 't Jaar onzes Heeren en Saligmaakers een duyſent ſeven honderd en veertigh.

J. H. Waſſenaar vt.

Ter Ordonnantie van de Staaten

Willem Buis.

Van de Regeering der Stad *Dordrecht* gaan wij, volgens ons beſtek, over tot de *Voorrechten*, die vrij aanzienlijk zijn, als hebbende zij altoos gehad de eerſte Stem in de Vergaderinge der Staaten; 't zij om dat men haar houd voor de oudſte Stad van *Holland*, of liever om dat de aloude Hollandſche Graaven hun gebied in of omtrent die Stad gekregen hebben, en tot op Keizer KAREL DEN V aldaar gehuldigt zijn geworden; ſtaande *Dordrecht* daar in gelijk met *Leuven in Brabant.* — Op haare beurt zend ze Gemagtigden in alle de Hollandſche en Generaliteits Kollegien van Regeeringe. Verſcheide hooge en aanzienlijke ampten, als het Baljuwſchap van Zuidholland, het Raad en Rentmeeſterſchap Generaal van Zuidholland, het Dijkgraafſchap en de drie hooge Heemraadsplaatſen van den Alblasſerwaard, het Watergraafſchap van *de Craaf*, en eenige andere, konnen niet dan aan Burgers van *Dordrecht* begeeven worden. De Regeering ontvangt Landpoorters, en verleent Brieven van handſluiting, afleiding, daag- en vangbrieven. Zij heeft het regt der Munte. Het regt van *Exue*, of beſterfgeld, van allen, die van buiten komende, aldaar eenige erfenis te beuren hebben, beſtaande in den tienden penning der aanbeſtorvene goederen; uitgenomen van de Steden *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amſteldam*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Briel*, *'s Gravenhage*, *Middelburg*, *Zirickzee* en *Utrecht*, met alle welke dat regt, bij Conventie tuſſchen gemelde Stad en Steden, over en weder, ver-

vernietigd is. Van de zulke, waarmede dergelijke Conventien nog niet geslooten zijn, komt het voordeel, dat uit valende, sedert het Jaar 1576, aan het Arme-Weeshuis. Gelijk *Haarlem*, geniet *Dordrecht* het regt van een Scherprechter te mogen hebben, door Keizer KAREL DEN V. genoemt *Meester van den scherpen swaerde*. Die van *Dordrecht* trekt eene Jaarlijksche wedde.

Doch onder alle de *Voorregten*, waar *Dordrecht* mede begiftigd is, munt uit het STAPELRECHT. Wij zullen ons niet ophouden om te onderzoeken, of dit woord van Fransche afkomst, dan of het zuiver Duitsch zij. Genoeg is het, dat wij weten, dat de beteekenis daarvan is, het Privilegie, aan eene Stad gegund, om te mogen ophouden vreemde Waaren, die door worden aangebracht, om aldaar te verstapelen (zo als het woord, in zijne eigen beteekenis, zegt) en voorts te koop gesteld te worden. Meer Steden zijn met dergelijk Voorregt begiftigd, doch geen van allen zo ruim als *Dordrecht*. De grond tot dit zo wijdluftig *Voorregt* werd gelegd, door een Handvest van Graave JAN VAN HOLLAND, verleend 16 Februarij 1298, waarbij bepaald werd, dat de *Markt van Haver alleen tot Dordrecht zijn zou*. Dit werd gevolgd van een ander, waar bij Graaf JAN DE I en Graaf JAN DE II, op den 6 November 1299, aan *Dordrecht* het voorregt verganden, om de Marktplaats te zijn van die koopwaaren, welke de *Merwede* en de *Lek* afkomen. Dit laatste was zijnen oorsprong verschuldigd aan het gelukkig gevolg van het eerste, en ook aan de bedoeling, die Graaf JAN DE II, als Voogd over den eersten had, om Holland, onder zijn bestier, ten voordeele van zijnen minderjaarigen Neeve, in vermogen te doen aanwassen; en eindelijk aan de bewustheid, die hij had, van het voordeel, welk dergelijke gunsten *Henegouwen* aanbragten. Keizer KAREL DE V verklaarde zig hier op in dier voegen, 3 December 1547; als hij zeide: „Maer 't fundament van deselve stapele was eerst gheleijt, duer naer in den Jaere 1299 bij „ wijlen Jan Grave van Hollandt en Jan van Avennes Grave van „ Henegouwen, onze voorzaten als bijcken mocht bij der Co„ pie van 't selven Privilegie. Ende 't was wel te vermoeden, „ dat Jan van Avennes Grave van Henegouwen, bemerckende

„ dat onſe Graeffchap van Henegouwen, met onſe Graeffchap „ van Hollandt onder eenen Grave ende Heere komen ſouden, „ 't ſelve ſulcs geraden hadde tot verbetering van Hollandt, als „ gevoeld hebbende die vruchten en profijtten van de ſtapele in „ Henegouwe daar over veele Jaaren een Stapelſtede geweest „ was, te weten, onſe Stede Valenchin." Zij dwaalen dus verre van het ſpoor, die ons zoeken te beduiden, dat het *Stapelregt* moet worden afgeleit van *de Tol*, door de eerſte ſtichters der Stad van de voorbijvaarende Schepen afgevordert. En men heeft alleen maar in overweeginge te neemen, hoe veel verſchil 'er is, tuſſchen *de heffinge van Tol* en de *oprechting van de Stapel*. Men heeft, om dit te ſtaven, alleen bijtebrengen dergelijke Handvesten, waarin het *regt van Tolheffing* en het *regt van de Stapel* duidelijk onderſcheiden worden, en te overwegen dat het *Stapelregt* hoofdzaaklijk is ingevoerd, om het *regt der Tollen* te bewaren, en derzelver inkomſten te vermeerderen, zo als hierna blijken zal.

Dan, waarom zal men ligt vraagen, is deze Stapel juist te *Dordrecht*, en op geene andere plaats gelegd? Ter beantwoordinge daar van dient, om dat *Dordrecht*, toen ter tijd, de voornaamſte der Hollandſche Steden was, en daarenboven een bekende Koopſtad, die van verſcheidene Kooplieden en Schepen bezogt werd. Daar bij kwam haare ligging, aan eene bekwaame en wel bevaarbaare Rivier, daar de goederen, uit de Schepen, op eene gemakkelijke en voegzaame wijze, konden ontlaaden worden: een voordeel, dat veele andere Steden ontbrak.

De redenen verder, waarom de Stapel te *Dordrecht*, en op geene andere plaats, gelegd werd, waren, I. de getrouwe dienſten, door de Poorters aan de geevers dezer Handvesten bewezen; II. de bevordering van het belang der Kooplieden, en III. de vermeerdering der Graaflijke inkomſten uit de Tollen.

Aangaande de eerſte reden, begreepen in de woorden, in het Handvest voorkomende, *omme menighen trouwen dienst, die onſe lieue porteren van Dordrecht ghedaan hebben*, heeft men hier te denken aan de ſtandvastigheid, waarmede de *Dortenaars* den Jongen Graave aankleefden, voornamelijk betoond, in de wraak, die hij zogt te oefenen over den dood zijns Vaders

FLO-

FLORIS DEN V, ten einde Graaf JAN, tegen de zamenzweerders, in zijne regten te verdedigen en te handhaven, waarvan het verbond, met Graaf JAN VAN AVENNES gesloten, den zeventienden October 1299, genoeg ten bewijze strekt; als mede de ijver, dien zij betoonden, om AVENNES de voogdijschap te doen opdraagen: zonder nu gewag te maaken van de dienſten, die zij s' Graven voorzaten beweezen hadden.

De tweede en derde reden word uitgedrukt in deze woorden: *en om gemeen oorbare al der coepmannen die after onzer lant varen ende om ons ghemeens lands orbare.* Door de *coepmannen* moeten voornaamlijk de vreemde en uitlandsche Kooplieden verstaan worden. De reden, waarom deze, uit de oprichting van den Stapel, meer voordeels zouden trekken, dan de Inlandsche, bestond hier in. De laast gemelden, bij meest alle de Graaflijken handvesten, vrijgesteld en ontheven van Tollen, konden met grooter voordeel hunnen Koophandel drijven, dan de vreemden, die gehouden waren, van hunne Goederen en Koopmanschappen de bepaalden Tolregten te voldoen. De Inlandsche Kooplieden, onder voorwendzel van Tolvrijheid, en van ongehouden te zijn om hunne Schepen en Vaartuigen door Tollenaars te laaten onderzoeken, begonnen, langzaamerhand, van deze Vrijheid eenig misbruik te maaken. In plaats van zulke goederen, welke aan onvrije personen toebehoorden, behoorlijk aan te geeven, gaven zij voor, dat dezelve hun in eigendom behoorden. Hiertegen zogt reeds Graaf FLORIS DE V te waaken, laatende, in een Handvest, waar bij hij de Tolvrijheid der *Dortenaars* bevestigde, onder anderen, deze woorden invloeijen, dat de *goeden van de borgeren soo klaarlijk zijn onderscheiden van de gemeenschap van andere goeden in 't selve Schip geladen, dat sij die zonder eenige twijffelinge van gemeenschap onderscheidentlijk kunnen toonen.* Deze voorzorge, om de Graaflijke Tolinkomsten te bewaaren, en de Sluikerije, zo als men nu spreekt, te beletten, was te meer nodig, wijl de Kooplieden, om de Tollenaars te misleiden, de tolvrije goederen in het bovenste deel van de Scheepen laadden, en de onvrije van onderen wegstuwden. Daarenboven begonnen zij bedrog te pleegen in de opgaaven van de grootte der laadingen. In één

woord, zij bedachten alle de Konstenarijen, thans nog in gebruik, om de Graaflijken Tollen geheel of ten deele te ontduiken. Even als nu, werden toen de Inkomsten daar door merklijk verkort, en ook de vreemden, die alles moesten aan en opgeeven, te rug gehouden om hunne goederen aldaar te ontladen, of derwaards te brengen. Om dit te verhoeden, was een der hoofdredenen der oprichting van den *Stapel*. Dus moesten de goederen uit de Schepen ontlaaden, en ter Markt opgeslagen worden; waar door de Tolbedienden gelegenheid kreegen om de Tolrechten behoorlijk in te vorderen, en het bedrog, gepleegd ter ontwijking van dezelve, voortekomen. Hierdoor konden buitenlandsche Kooplieden met de inlandsche, die van dit Stapelrecht mede niet vrij waren, markten: zodat de buitenlandsche handel niet weinig werd aangemoedigd. Niettegenstaande hier bij dus hoofdzaaklijk aan de buitenlanders gedacht werd, zo werden de Inlandsche niet vergeeten. Dit *Stapelrecht* gaf aan dezelven gelegenheid, om alle zulke goederen, welke zij naar de binnenste deelen van 't Graafschap Holland, of naar elders, wederom verhandelen wilden, op een algemeene Marktplaats te kunnen inkoopen. Want, daar zij anderzints genoodzaakt waren, om dezelve uit vreemde Landen te doen haalen, konden zij nu, binnen *Dordrecht*, op de gemakkelijkste wijze daar van voorzien worden. Zie daar dan den oorsprong van het *Dordsche Stapelrecht*, en die Stad gesteld tot de algemeene Marktplaats *van alle coopwaardige goeden, dat de Merwe of die Leeke nedercompt, ist in Wijne, ist in Kooren, ist in Houte, ofte in wat goede dat het gelegen is.* In het Jaar 1344, voegde Graaf WILLEM DE IV daarbij, het Voorregt om alle Vaartuigen, die, met Koopwaren gelaaden, uit zee kwamen, *te Dordrecht te doen ontladen, ende weder te laden, ten waer dat enig Schip, dat die Maze inquame, binnen door wilde vaeren, tot Vlaenderen waerts, met zijnere volle last.* Graaf WILLEM DE V breidde de verkreegen Voorregten uit, op den 15 Mai 1355, tot alle Schepen, die den *Rhijn*, *de Waal*, *de Maas*, den *Yssel*; de *Lek* en *Merwe* op en neder voeren; alle welken, die van *Middelburg* en *Zirikzee* alleen uitgezonderd, verpligt werden, te *Dordrecht* Stapel te houden, en Koorn en Zout al-

aldaar te verkoopen en te vermeeten op eenen anderen bodem, zonder argliſt, als ook alle ander goed, dat tot den Stapel behoorde. Tot hier toe waren de *Lek* en de *Merwe* de eenigſte Rivieren geweest, welke het Stapelregt onderhevig waren. Dan bij dit Handvest werden de goederen, die langs de evengenoemde Rivieren afkwamen, mede onder dat verband gebragt. Ook had voorheen het Stapelregt alleen plaats, in opzigt dier Koopmanſchappen, die van boven, langs de twee voornoemde Rivieren, naar beneden werden gebragt. Nu werden daaronder ook bepaald die geenen, welke van beneden opwaarts gingen. Langs dien weg konden 'er geene goederen, hoe genaamd, in het geheele Graafſchap *Holland*, van boven noch van beneden, te water verhandeld worden, of zij moeſten te *Dordrecht* verſtapeld worden; en dit niet alleen, maar alle de goederen, daar komende, moeſten 'er ook verkogt worden: waardoor de Koophandel aldaar ongemeen moest toeneemen, dewijl zij allen, die goederen in 't klein wilden verkoopen, dezelve aldaar in 't groot eerst moeſten koopen.

Maar dit baarde geen geringe jazoulij onder de andere Hollandſche Steden; niet alleen, om dat het haar ongelegen kwam, haare goederen daar ter markt te brengen, maar voornamelijk om dat die van *Dordrecht*, ſtout op dit Voorregt, goedvonden de ongelden, op den Stapel geſteld, van tijd tot tijd te verhoogen. Eenige Steden, als *Haarlem*, *Delft*, *Alkmaar*, *Amſteldam*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Geertruijdenberg*, *Oudwater*, *Vlaardingen*, *s'Gravezande*, *Naarden*, *Madenblik*, *Enkhuizen*, *Monnikendam*, *Briel*, *Gornichem*, en zelfs eenige voorname Dorpen, verzetten 'er zig tegen. Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, om die allen genoegen te geeven, vernietigde, den 17 October 1394, de *Dordſche* Voorregtsbrieven, doch alleen ten opzigte van *Haarlem*, *Leijden*, *Delft*, *Alkmaar* en *Amſteldam*, en de Dorpen, *Wormer Uitgeest* en *Akerſloot*; als ook ten opzigte van den Heer VAN ARKEL en zijne Stad *Gornichem*, ſchoon ook de andere bovengemelde Steden, in het Beſtand, met den Hertog gemaakt, begreepen waren. Doch die van *Dordrecht* zeiden dit Beſtand, met gemelde Steden en den Heere VAN ARKEL, den 13 Julij 1395, wederom op. Maar Graaf

WILLEM DE VI bevestigde, bij zijne Huldiging, 25 Feb. 1404, alle de voorige Voorregten en Privilegien, en dus ook het *Stapelrecht.* Door Vrouw JAKOBA VAN BEIJEREN werd 'er echter eenige bepaaling op gemaakt. Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN bepaalde hetzelve mede, bij een uitspraak, door hem gedaan, 15 October 1446, over eenige verschillen, ontstaan tusschen die van *Dordrecht* en de Steden van Noordholland en Friesland, inhoudende een bevel, hoe dezelve zig, geduurende den tijd van vijf Jaaren, zouden gedragen; welke uitspraak, genoegzaam, overeenkwam met die schikkingen, welke, den 27 Februarij 1438, gemaakt waren, door zijne Raaden, waarbij die van *Dordrecht*, volgens de bevestiging, door den Hertog daarop gedaan, in het Jaar 1435, niet weinig van hunne voorige regten moesten missen. De Hollanders en Zeeuwen, die den IJssel op en nedervoeren, werden daarbij van het Stapelregt bevrijd, daar dezelve, eenige bepaalde gevallen uitgezonderd, volgens de Handvesten van Graaf WILLEM DEN V, van 15 Maij 1335, verstapelen moesten. Het Maasregt, dat hij, bij Privilegie van 11 September 1344, tot allerhande Schepen, zonder onderscheid aan wien behoorende, uitstrekte, werd hier, met betrekking tot de Ingezetenen van Holland en Zeeland, al mede opgeschort. Deze toegevenheid zal, mogelijk, vreemd voorkomen. Dan, men dient daarbij in aanmerking te neemen, dat die overeenkomst alleen gemaakt werd, zo als wij zeiden, voor den tijd van vijf Jaaren, geduurende dat de Graaf uitlandig was. Het was dus voor de Dortenaars het veiligste, zig, geduurende deszelfs afweezen, met iets minder te vernoegen, dan, niet bestand zijnde tegen de onvergenoegde Steden, alles in de waagschaal te stellen; te meer, daar deze toegevenheid, voor dien tijd, niet kon worden aangemerkt als een afstand of vermindering van hun recht: schoon die van Noordholland 'er niet weinig mede in hunnen schik waren. De tijd van die overeenkomst voorbij zijnde, schoon verlengd in 1453, en ook in 1457. bedienden de *Dordrechtenaars* 'er zig wederom van. Alhoewel, door den Hertog, in 't Jaar 1461, een uitspraak over de verschillen gedaan werd, liep het nog aan tot in 1469, wanneer KAREL, *Hertog van Bourgondien*, op den 28 Februarij,

daar

daar over een formeele uitſpraak deed; 't geen noodzaaklijker was, wijl de twisten, tuſschen die van *Gornichem* en *Dordrecht*, zo hoog gereezen waren, dat 'er zelfs, in het Jaar 1462, dadelijkheden waren voorgevallen. Vijf Hoofdmannen werden 'er te *Dordrecht* gekooren, en, op den 25ſten Februarij van laastgemelde Jaar, bij klokkeſlag, geboden, dat ieder zig, met zijn Harnas en Wapenen, in gereedheid zoude houden, om, op de eerſte waarſchouwing, met de Hoofdmannen, tegen die van *Gornichem*, uittetrekken. Verſcheide punten, dienende tot beveiliging van de Stad en haare Ingezetenen, werden daarbij beraamd, onder anderen, dat een ieder zig, voor den tijd van twee Jaaren, van koorn moest voorzien. Op den 27 Maij daaraan volgende werd bevolen, dat geen Poorter noch Poorteresſe, noch Landpoorter, noch eenig Inwooner, voortaan, naar *Gornichem* zou trekken, op verbeurte van een halve Roede Muurs; en dat niemant zijne dienstboden of kinderen derwaarts zou laaten gaan, op ſtraffe van zelf daar voor aanſpraaklijk te zullen zijn; en, volgens een Publikatie van den negenden Junij des Jaars 1465, mogt niemand der Poorteren en onderzaten van Zuidholland daar heenen reizen, dan op zijns zelfs geleide; welk gebod, den 20 Sept. 1470, nog herhaald werd. Schoon deze uitſpraak niet zeer voordeelig voor die van *Dordrecht* was, bleven zij echter, nog niet ongemoeit, maar leden telkens aanſtoot. Zelfs in 't jaar 1540, brachten vijftien Hollandſche Steden en drie Dorpen hunne klachten, over den Stapel, voor Keizer KAREL DEN V; welke Vorst, echter, op den 18 October des gemelden Jaars het *Stapelrecht* bevestigde, en, bij een nader nitſpraak van den 4 Junij 1541, nog nader bekragtigde. Welke ſententie en uitſpraak nog hedendaags ten rigtſnoer ſtrekt; en waardoor *Dordrecht*, niettegenſtaande den wederſtand van zo veele magtige Steden, is bewaard gebleven in het bezit van een haarer voornaamſte Voorregten. Het zal dus onzen Lezeren, zo wij vertrouwen, niet ongenaam zijn, het gantſche rechtsgeding te leezen, zo en in dier voegen, als de kundige verzamelaar der *Dordſche Handvesten en Privilegien* ons het zelve heeft mede gedeeld, met alle de daar bij gevoegde aanmerkingen van zijn wel Ed. De Sententie zelve is van dezen inhoud:

„ Kaerle bijder gracie Gods Roomsch Keijser enz. enz. Allen den geenen die deſe onſe lesteren zullen zien oft hooren leſen ſaluijt. Doen te weteie dat onſe lieue ende welbeminde die Burgemeesteren ende Regeerders onſes Steden van Delft, Amſterdam, Rotterdam, Gorchum, Schiedam, Alckmaar, Hoorn, Enchuijſe, Bedam, Geertruijdenberge, Briel, Medenblijck, Monickendam, Woerden ende Naerden, mitsgaders die Regeerders van onſe Dorpen Wormer van Vuijtgeest ende Ackerſloot bij heure ſupplicatie ons gepreſenteert up een zesten dach van Julio, hentieden in dit Jaer XVC. veertigh hebben ons te kennen gegeeven, hoe dat met diſpoſicije van gemeenen rechte ende ingeboeren natuurlijck vrijdom eenen eijgelijcken geoirloofd es te hanteeren met allerlije negotiacie allen riuieren, stroomen, wateren ende hauenen, als weſende een eijgelijcken gemeen ſouden bedwongen te zijne tot ſeekere plaatſen met Schepen ende goeden te moeten arriueren, ende die ſelue goeden aldaer te verbodemen ende verſtapelen ouermits dat 't ſelue een ſeruijl recht weſen ſouden contrarie de voorſz. natuurlijke vrijdomme dat nauolgend de voorſz. vrijdomme ende oick exemptie zij ſupplianten altijts heure negociatie geëxerceert hebben haelende die ſelue vuijt die landen van Gulick, Cleue, Geldre, Brabant, Vlaenderen ende elders omme te brengen lanx den Rhijn, Maeſe, Lecke ende andere riuieren in onſe Landen van Hollandt (*) ſonder aen der Stede van Dordrecht te houden eenig

(*) „ *Wij zagen elders, zegt zijn Wel Ed. (namelijk op bl. 991. alwaar gewag gemaakt word van een Proviſioneele Sententie, door de Landvoogdesſe* Maria *uitgeſproken, den 18 November 1539. ten nadeele van de Rotterdammers) wat de naaſte aanleiding tot dit rechtsgeding gegeeven hebbe. Die van Rotterdam ten uiterſten daar over misnoegd, poogden al aanſtonds zig te wreeken, en, langs eenen anderen weg, den mislukten aanval te hervatten. Zij deeden door hunnen Penſionaris, een Gorinchemmer van geboorte, en, uit dien hoofden, op het Stapelrecht waarſchijnlijk gebeeten, bij de Hol-*

land-

eenig regt van ſtapel. Ende eijst zoe dat die voorſz. Stadt van Dordrecht niet en behoorden te zouchen eenighe nijeuwicheijt ter

landſche Steden en Dorpen aanzoek doen, om met hun, hier in eene lijn te trekken. Ook ſlaagden zij, daarin zo verre, dat zij twee groote en dertien kleine Steden, nevens drie Dorpen, die in de ſententie werden opgenoemd, in hun belang wisten overtehaalen. Men hield onderling verſcheiden bijeenkomſten, en men beſloot aan den Keizer een verzoek te doen, om eene algemeene Vrijheid van het Stapelrecht te mogen verwerven. Men maakten vervolgens een' omſlag van agtduiſent Karels Guldens, tot goedmaking van de nadige onkosten, waar van het bewind den Penſionarisſen van Delft en Amſterdam werden handen geſteld. De Dortenaars naauwlijks van dit voorneemen kennis krijgende, lieten niet na hierop een wakend oog te houden, en verzuijmden geen tijd om de gepaste middelen te beraamen. ten einde op het verzoek, buiten hun weten niets beſloten werd. Men hield daar over verſcheide raadpleegingen, en, men beſloot eindelijk de Heer Arent van der Mylen Heeren Cornelisz, met den Penſionaris Mr. Nicolaas Bartholomei (door Aert van der Goes in zijn Register der Dagvaarten, M. Claes *of* Bartholomei *genoemd) in de maand Junij des Jaars* 1540 *te ſenden naar Bruggen, alwaar de Keizer, toen ter tijd zijn verblijf had. Op den vijfden dag der volgende maand volbrachten de verëénigde Steden en Dorpen hun voorneemen en overhandigden aan den Keizer twee bizondere ſmeekſchriften, waar van 't ëéne in de Franſche, en het andere in de Nederlandſche taal, geſchreven was; bij welke zij verzogten, gelijk uit de ſententie te zien is, dat de nadeelige uitſpraak van Albrecht van Beijeren van het Jaar* 1293 *mogt worden bevestigd. Den daags daar aan werd daarop het volgende Appointement geſteld:* Soit eſcript a ceulx du Conſeil a la Halje qu'ils ouijent les partijes ets informent ou facent informer ſur le pretendie dung conſté & daultre pour du tout faire rapport a l'Empereur venant

ter contrarie heure voorſz. vrijdom deſen al niet jegenſtaende heeft den ſeluen belieft te vervolgen ende te vercrigen ſoe zij zeg-

---

ſa majeſte en Hollande. Fait à Bruges le VI Juillet. *De Gedeputeerden van Dordrecht vernemende, dat de Keizer eerlang in Holland ſtond te komen, keerden hier op ten ſpoedigſten naar huijs, en vertoonden aldaar voorſchreven verzoekſchriften. De Regeering merkende dat zij bij het Appointement niet gelast waren, om ten principaalen te antwoorden, oordeelde zulks ſtrijdig te zijn tegen de gemeene lands Privilegien, en liet daarom, door den Penſionaris* Bartholomei *de redenen in ſchrift bevatten, om welke zij meenden te moeten verzoeken, (zo als het ſtot daar van uitwijst,)* dat zij luijden in proceſſe ordinaris ontfanghen moghen worden, om pertinentelicken teghens eenen eijgelicken heure defenſien, die reſpectieuslicken diversch zijn te mogen proponeeren, om daer naer in deſen geordonneert en geappoincteert te mogen worden, bij den Hove van Hollant alleen ofte andere die de Keiſ. Maj. daarbij ſal gelieven te voegen ofte andere regters die ſijn Maj. tot dien ſijne gelieve ſal te ordineeren geappoincteert ende verklaart te worden, als van rechtswegen redene ende gelegenheid van der zaicke bevonden zal worden, te behooren. *Dit geſchrift werd den 17 Julij aan het Hof van Holland overgeleverd; en men beſloot de Heeren* Jan van Drenkwaart *Schout*, Jacob Willemsz *Burgemeeſter van s'Heeren wegen*, Willem van der Bies *Jansz.*, Meynart Bartholomeusz van Segwaert, Arent van der Myle *Heeren Cornelisz. Huich* Coel Pietersz, *nevens den Penſionaris* Bartholomei, *te magtigen tot het verder behandelen van zaaken. Eenige tijd daarna, te weten op den zesden dag van Augustus, voldeed de Keizer aan het verzogte van Dordrecht, en verleende het volgende* Interlocutoire Appoinctement. De Keizer gehoord hebbende, 't rapport van den Heere van Aſſendelft raet preſideerende in Holland, op de clachten ende doleancien gedaen bij de Steden van Delft, Amſterdam, Rotterdan ende andere teghene die van der Stede van Dordrecht beroe-

zeggen van onſe voorourders grauen van Hollant, Zeellant ende Vrieslant, eenighe gepretendeerde prinelegie inhoudende, dat al 't

roerendt recht van der ſtapele. Geſien oock de ſtukken ende munimenten die dezelve parteije ter eender ende ter andere zijde overgeleijt hebben, ende up al gehadt 't advijs van de voorſz. Heere van Aſſendelft ende andere raeden in Hollant ſoe heeft zijne Keijſ. Maj. bij rijpe deliberatie ende advijs van raede om zekeren merklijcken redenen geordonneert ende ordonneert bij deſen, dat de voorn. van Dordrecht binnen drie weeken naestkomende in der voorſz. zaeke antwoorden ende pertinente concluſie nemen ſullen, ende ten dien eijnde voor den voorſchreven Hove van Holland overgheven, ende exhibeeren binnen den zelven tijdt alſulke articulen als hem goetduncken ſal, mitsgaders de ſtucken ende munimenten, dienende ter verificatie van dien gelijcke, ſullen die voorſz. ſupplianten oijck moghen doen, indient hem luijden gelieft ende goetdunckt eijt meer te willen exhibeeren, ende neijtemin heeft zijn Maj. Gecommiteert ende Committeert bij deſen den voorn. Heere van Aſſendelft, eerst Raed ende Mr. Vincent Cornelisz. Raedt ende Gecommiteerde van de Financien, om de voorſz. partijen voer hem te ontbieden, en met alle geuoeglijcke middelen deſelue appoinctteeren ende vergelijcken indient mogelijck zij, ingheualle men verſtaen de zwarigheden, midsgaders de abuijzen ende gebreeken, weſende op 't voorſz Stapelrecht ende daer aff, ende van hun advijs op al rapport doen, den voorn. Houe van Hollandt om oik heurluijder aduijs hier op te hebbene, om al 't zelue bij zijnre Maj. geſien ende verſtaan daer inne voorts geordonneert te worden zoet behoeren ſal. Aldus gedaen in den Haege in Hollandt den 17 dach Augustus XVCXL. Onderſtont geteijckent CHARLES ende mij jegenwoordich VERREIJCKEN.

„ *Hierop zijn de Gedeputeerden naer Dordrecht te rug gekeerd, en is de Penſionaris verzogt geworden, om, ingevolge het voorſz.* Appoinctementen, *een antwoord in gereedheid te brengen. Dit, door hem verrigt zijnde, heeft hij, eens en*

an-

't goet dat den Rhijn, Ijsſel, Maeze, Wael, Lecke ende Merwede nedercompt of up waarts vaeren wil gehouden ſouden zijn bin-

andermaal in de maand van Augustus, den Heer van Aſſendelft *en Mr.* Cornelis Venant, *verzogt om aan den Inhoud van het voorſz.* appointement *te voldoen. Hierop vervolgends gelast zijnde, om tegen den laaſten dach van Auguſtus, eenige Gedeputeerden naar s'Hage te ſchikken, zijn daar toe benoemd geworden, de Schout* Jan van Drenckwaart, Willem van der Bies Jansz., Arent van der Myle Heeren Cornelisz *en* Huich Coel Heeren Pietersz. *Dezelve werden ter beſtemder tijd en geduurende de vier eerſte dagen van September tegen hunne tegenpartijen gehoord: doch dezen verklaard hebbende, zig in geene overeenkomst te konnen inlaaten, beſloten Commisſarisſen tot het opmaaken van het Proces verbaal. Den vijfden keerden de Gedeputeerden te Dordrecht te rug, de Penſionaris Bartholomei volgden hen drie dagen daaraan, welke verſlag deeden van eenige misbruiken, die voorgewend werden in 't ſtapelregt gepleegd te zijn. Men verzogt hem daarop een ſchriftelijk antwoord op 't papier te brengen. En hier wede vertrok hij den vijftienden September weder naar s'Hage en verzogt aan 't Hof, om, ingevolge het verleende* appointement, *aan den Keizer, van het gehandelde verſlag te doen, en het geeijſte advijs over te zenden. De Heer van* Aſſendelft *nam zulks op zig. Onze Penſionaris Bartholomei gaf hier van in allerijl kennis aan de Regeering en vertrok daarop naar Brusſel, waar een algemeene dagvaart, van alle de Staaten deſer Landen, tegen den twintigſten September beſchreeven was, (het verſlag daarvan vindt men in de Registers van Mr.* Aart van der Goes, *volgens de vernieuwde uitgaave bl.* 602. *enz. en daaruit ziet men, dat aldaar weinig verrigt werd,) zijnde met hem Penſionaris aldaar tegenwoordig,* Arent van der Myle *en* Huich Coel *bovengemeld, welken den drieëntwintigſte de reiſe naar Brusſel aannamen. Daar gekomen, werden zij onderrigt, dat, door ſterk aanzoek*

binne Dordrecht ſtapelrecht te houdene ende hebben, die van Dordrecht voorſz. gepoocht 't vooru. gepretendeerde ſubretijf

Oc-

---

zoek der partijen, de Heer van Aſſendelft, *met alle de ſtukken bij den Keizer ontboden was, zonder dat tot hier toe, aan den Inhoud van het Appointement geheel voldaan was geworden. Die van Dordrecht hier over gelijk men ligt bezeffen kan niet weinig verlegen, ſchreevenze zulks terſtond over aan de Regeering van Dordrecht, welke op hun verzoek, nog drie Gedeputeerden, te weeten den Schout* Jan van Drenkwaart, Ocker Heeren Jansz. *Theſaurier en* Jan Bol *hun toevoegden, en die dan ook den vijfden October te Bruſſel kwamen. Men raadpleegde ernſtelijk, hoe zig in deze omſtandigheden te gedragen, en, na dat de Heer* van Aſſendelft, *drie dagen daarna mede te Bruſſel was aangekomen, lieten zij niet af, bij hem, om, op de bevordering van hunne zaak ten ernſtigſte aantehouden. De Schout en Penſionaris verzogten ten dien einde, ook een afzonderlijk gehoor bij den Keizer, en overhandigden, den negenden dier maand aan denzelven, daarbij het ſmeekſchrift. Zijne Maj. beſloot hierop een einde van zaaken te doen maken, en voegde aan de Heer* van Aſſendelft *tot mede Commiſſaris toe Mr.* Pieter du Bruel, *Raad en Advocaat van den grooten Raad van Mechelen, ten einde die beide Heeren de overleverde ſtukken van partijen zouden onderzoeken, en daarvan na hunne bevinding verſlag doen aan den Secreten raad, binne korten dagen werd hier aan voldaan, zo dat op den agttienden dach van dezelfde maand October, de bovengemelde ſententie ten voorſchijn kwam en openlijk werd uitgeſproken.*

„ *Ligt is 't bezeffen, met welk een genoegen de Gedeputeerden naar huis keerden, en met welk genoegen en blijdſchap de Penſionaris* Bartholomei, *die zig daarin zo loffelijk gekweeten had, aldaar verwelkomd werd. Men riep eerlang* (31 October) *de Gemeente, in het Klooſter der minnebroederen bijeen, om aan haar van den uitſlag der zaaken kennis te geeven,*

en

Octroij ter Excecutie te willen doen leggen aen der ſupplianten goeden ende Schepen, ſoe dat ſij 't ſelve hebben Hertoge Aalbrecht in Beijeren, Graue van Hollant ons voerſate verthoont, die den ſelue van Dordrecht doen roepen heeft om de ſaake te verantwoorden ende te verthoonen, blijcke van heure pretenſe recht van den ſtapel. In welke ſake alſoe die van Dordrecht neijt gecompareert en zijn zoe heeft die voorſz. Hertoge Albrecht met zijnen raede voor eenige deciſie eerst geuiſiteert die registeren ende briuen van denſelven van Dordrecht, mitsgaders 't beſcheijt van den ſupplianten ende 't ſelue in lange geuiſiteert zijnde, heeft vuijt rechte wetentheijt bij aduijſe van zijnen raede geweſen, dat die ſupplianten ende heuren poorteren ten eeuwigen dagen vrij ende quijt weſen ſullen van ſtapelen ende alle ongelden van dien als die de beste ende oudſte briuen hebbende waren, belouende ſulcx den ſupplianten ende voorſz. vrijheijde te ſtijuen ende te ſterken doende alſoe 't voorſz. ſubreptijf Octroij te nijeutten, zoe dit al breeder blijcken mach bijder voorſz. ſentencie, welke ſentencie bij Hertoge Willem in Beijeren ſpecialijk geconfermeert es geweest, ende dat hoewel die van Dordrecht bij tijden van Oorlogen ende diuiſien de Schepen hebben willen dwingen tot heure gepretendeerde ſtapel die ſupplianten daer af geaduerteert hebben daer tegens met Juſticie wederſtaen gehadt daer van noch eenige proceſſen hangen ongedecideert (*onder anderen met Cornichem*) ende ſonderlinge tuſſchen den voorſz. van Dordrecht ende dien van Rotterdam, ende dat die van Dordrecht van dage tot dage poegen meer en meer ouerualen,

---

en de ſententie des Keijzers, waarvan de Penſionaris een bezegeld affchrift had mede gebragt, in 't openbaar voorteleezen. De reeds genoemde Gedeputeerden werden te gelijk gelast, om de reis naar den Haag weder aanteneemen, ten einde aan de verdere inhoud der ſententie te voldoen; van welke last zij zig, op den vijfden November daaraan kwamen te kwijten, gelijk uit de nadere verklaaring van den 4 Junij 1541. gezien zal worden.

len, den ſupplianten willende nijet alleen dat die ſchippers verſtapelen ſouden ſekere ſorte van coepmanſcepe, die de vreemde gewoenlijck zijn te verſtapelen, maer oick 't guent dat eijmant tot zijn zelfs behoefte gecocht heeft, ende oick loot, kenip, kaeſe, hoepen, claphout, alle hout daer die bijle of ſaege doer geweest is appelen ende diergelijken, ende boven al dezen pogen hen die voorſz. van Dordrecht alle dagen meerder en meerder loon, en andere oncosten uit ſtapelrecht op te ſtellen, midts welcken die coopluijden dickwijle ſchuwen onſen landen, ende vertrecken eenige burgeren vuijt die plecken, daar de ſupplianten reſideeren tot andere plaetſen die vrij ſijn van den voorſz. ſtapelrecht, ende dat noch erger is, ſoe wanneer eenige ſcippers ongeuaerden van geuangen, ende heur ſcepen en goeden benomen te werden, gedrongen worden te Dordrecht aen te leggen om pretens recht van ſtapele te houden, ſoe wordt der coopluijden goet vuijt haer eigen oft andere goede ende dichte ſcepen verbodemt en ondichte ſcepen der ſcippers van Dordrecht toebehoirende, doer 't welcke nijet alleen heure goet verargent word, maer oick ſomtijden verdrenckt met het voorſz. ondichte ſcip, ende moeten die coopluiden den ſcippers van Dordrecht ſoe veel loon geuen alst hen luijden blieft te eijſchen. Ende boven allen deſen en wille deſelve ſcippers van Dordrecht niet met coopluijden goet afvaeren ſonder ten volle beuragt te zijne, hoewel die coopman ouerloon preſenteert, poghen oick die voorſz. van Dordrecht 't voorſz. pretens ſtapelrecht te extendeeren op de ſcepen ende goeden die up een mijle ofte meer der voorſz. Stede van Dordrecht nijet en genaeken, ende oick die ter zoute Zee inne comen willende ter maelſtede van den ſupplianten weſen, ſonder die Stede van Dordrecht te genaken, ſoe dat al waere 't voorſz. pretens priuilegie van ſtapelrecht bij den voorſz. van Dordreeht deuchdelijcken vercregen, ende up den ſupplianten ons goetwillige onderſaten geëxtendeert mochte worden nijetemin omme 't voorſz. onbruijck, ende omme groote twisten ende onminne te ſcuwen, wel behoort den voorſz. van Dordrecht 't pretens priuilegie benomen of gereuoceert te zijne tot voirderinghe van der coopmanſcepe ende mitsdijen, oick augmentacien van onſen tolrechten verſoukende, daaromme de voorſz. Supplian-

plianten in effect, dat hem luyddn ende anderen van onſen voorſz. landen van Hollant toegelaten zouden zijn, vrij vranck ende onbelet te mogen varen, nederwaarts ende opwaarts deur die riuieren van den Rhyn, Wael, Maeze. Leck, Yſſel ende Meruwede, zonder gehouden te zijn eenichſins te verſtapelen binnen de voorſz. Stede van Dordrecht achtervolgende, der voorſz. Sentencie van Hertog Aalbrecht gegeven (2 January) in den jare XIIIc drie en negentich, ende dat die voorſz. ſententie bij ons ſoude geconfirmeert zijn. Welcke requeste ende ſuplicatie es bij ons gefonden geweest aan onſen lieuen ende getrouwen eerſten ende anderen onſe raiden in Holland ompartijen daarin gehoord, ons rapport te doen. Ende dien achtervolgende hebben de die van Dordrecht voorſz. geantwordt voor ons voorſz. Rade in Hollandt, zeggende dat de voorſz. Stadt Dordrecht onder andere Preuſlegien verheist es van een Priulegie haer verleent ende geoctroiſeert, bij wijlen hooger memorien Jan Graue van Hollant, Zeellant ende Vrieslant, daer bij hem luijden een ewig, en continuelle maret van alle coopwaarige goeden in der Merwede en Leck commende, gegunt es (in dato 6 Novemb. 1299.) zonder wederſeggen van gemande ende es ſelue verleent in remuneracie van de weldaden ende groote dienſten heure princen beweſen, ende oick om den ghemeene oerboer nijet alleen van den gemeenen Coopman, maer mede van den gemeenen lande als den text, vant ſelue priulegie claerlijk inhout inerdiceerende, den thollenaere van Geeruliet ende ſtremonde gheen goeden te laaten paſſeeren, zonder litteijcken vuijter wiſele van Dordrecht daer bij gebleecken; deſelve goeden aldaer gecocgt te weſen, dat vijt concesſie van de voorſz. priuilegie zijn oock onſe demeijnen vermeerdert ende ſonderlingen, onſe tollen aldaer. Zeggen noch te hebben een ander priuilegie gegundt in den jare XIIJcXLIIIJ bij wijlen Willem, Graue van Henegouen van Holland, Zeelant ende Heere van Vrieslant, daar bij hem luijden verleendt wordt, dat alle cogen evers ende hulcken ende alle Schepen die met Coopmansgoeden geladen zijn van der Zee comende in de Maze upcomen, zullen mit heure volre last tot Dordrecht aldaar ontladen ende wederladen, in welc priuelegie onſe voorſate bekent 't zelue te weſen tot ſijnre profijt ende oir-

oirboer van 't gemeene lant ende oock van onſe voorſz. Stadt van Dordrecht, daer mede men verſtaen magh, dat dé voorſz. Stapel boven memorie van alle menſchen prouffijtelijck ende onbaerlijck geweest te hebben, ende van deſen wordt die van Dordrecht niet alleen gegundt de execucie maer mede geboden, en beuolen de bailliu ende rentmeeſter van Zuithollant doen weſende ende toecomende met alleen welgeboren luijden Steden en gemeenten, dat zij luijden zonder ander beuel te verwachten altoos bereit ſoude weeſen te helpen houden ende te doen houden, t'inhoudt van den voorſz. preuilegie en ander onwilligen goeden mitterdaat te verhaalen de costen, ſcaden ende intresten die zij luijden ende de Stadt van Dordrecht vuijt ſaecken van onwillicheit gehadt ſouden hebben. 't Selve Priuilegie es oick naar dien verbreet ende geamplijeert, bij wijlen hooger Memorie Hertog Willem van Beijeren, Graue van Hollant, die de voorſz. ſtapele tot Dordrecht nijet alleen geleijt en heeft van coop warige goeden in den voorſz. drie riuieren, maer mede die in den Rhijn, Wael ende Yſſel arriueeren ſoude, ende dat om menigen getrouwen dienſten, die zij luijden van Dordrecht hem beweſen hadden alst blijkt bij den voorſz. priuilegie inhoudende, dat al 't goed dat den Rhijn, de Maeze, de Wael, de Yſſel, Lck en Merwede nedercomen zal oft upwaert varen, waer van daen dat compt oft wien dat toebehoort tot Dordrecht comen ſal, ende rechten Stapel aldaar houden vercocht ende vermeten worden np een andere bodem, in welcke priuilegie alleenlijk uitgeſondert zijn onder ſeekere reſtrinctie de poerters van Middelburg Ziricxee ende Dordrecht, door welke exceptie alle andere goeden van waer zij ook weſen mogen onder tſelve Priuilegie gecomprehendeert zijn ende ſculdich hen daer naer te reguleeren. Ende achtervolgende de voorſz. priuilegien zijn zij luijden van Dordrecht geweest in Poſſeſſie van dien, ende dit van ſoe lange tijdt dat men ter contrarie bij memorie van menſchen nijet en gedenkt ſulcx als zij luijden noch zijn tegens alle de voorſz. requiranten nijemant uitgeſondert zeggen dat heure voorſz. priuilegien bij verſcheiden Vonnisſen ende excecutie ten diverſche tijden geconſirmeert zijn, ſoo in onſe groote raide als in ons Hof van Hollant. Ende aangaande die gegeven ſoe de Supplianten zeggen

bij wijlen *Hertoge Aalbrecht* antwoerdende, ſeggen die voorſz. van Dordrecht deſelve te weſen nul ende van geen der waerden gemerkt, dat zij luijden maer eens geroepen hadden geweest, en dat die dagh beteijkent was geweest up een Sondach, oick dat hem luijden van rechtswegen nijet geraden, en was als doen te compareeren in de preſentie van de voorſz. Hertogen Aelbrecht, in wiens ongenaeghe zij luijden ten aenbringen van heure vijanden ende quaetwillige waeren, ſulx dat die plaatſe daer ſij gedaegt waren voor hen luijden nijet ſekere en was, ende hadden oock 't voorſz. Pretens ſentencie noijt effect geforteert, want dat niet jegenſtaende hadden zij luiden altoos gebleuen in poſſeſſie ende gebruik van de voorſz. Stapel tgeene dat veel van de Supplianten wel wetende, ende kennende t'recht toebehoorende der voorſz. Stede van Dordrecht, hadden diuerſche ſtonden heure beſloten brieven geſcreven aen die van Dordrecht begeerende gracie voor ſommige perſoonen ende goeden van de voirſz. Stapelrecht concludeerende die voorſz. van Dordrecht, dat de Supplianten ſouden verclaert worden in heur verſouck ende concluſien niet ontſancbaer ende ingevalle van ontſancbaerheid, dat tſelve verſouck hem luijden ſoude ontſeijt zijn, ende zijluijden daer af geabſoluеen. Daerop die ſupplianten gerepliceert hebben, allegerende veel redenen ende motijuen perſisterende in heur voirſz. ſupplicacie. Ende hangende die procedueren voirſz. ſo zijn geuocht metten ſupplianten die Burgemeeſteren ende regeerders van den ſteden van 's Hertogenbosſche Grave Reijmerswale, Tholen ende andere (*als Antwerpen en Utrecht*) tenderende ten ſeluen fijnen als die ſupplianten amploijeerende die redenen ende middelen bij den ſupplianten geallegeert, ende noch anderen die zij luijden bij geſcrifte ouergegeeven hebben. Ende na dat wij zekere commisſarijſen geordonneert hadden, om partien voer hem luijden te roupen ende dien vereenigen waert doenlyck, ſoe zijn de voirſz. partien voer hen gecompareert, maer en hebben niet connen ouercommen, ende daer omme hebben wij bij ons ontboden ende doen commen alle die ſtucken aen beide ſeide ouergegeuen, ende oick ſeker proces met informacij ordinaris tuſſchen dien van Rotterdam ende Dordrecht, dat hangende was in onſen voirſz. raidt van Hollant, ende hebben alle

le die voirſz. ſtucken en brieuen ende beſcheijt van den voirſz. partien wel ende rijpelicken gedaen viſiteeren rapporteeren, ende in onſen raidt neffens ons weſende deliбereeren ende geconſidereert dat te conſidereeren ſtont. — Wij met rijpe deliberatie van raide hebben geweſen ende wijſen, mits deſen onſe ſentencie diffinitijf ende voir recht den Supplianten ende geuoechden nijet ontfancbaer noch gefondeert in heure requeſt te ſijnen ende concluſien in der vougen ende manieren ſo zij luijden die genomen hebben. — Verclaaren ende ordonneeren dat die voirſz. van Dordrecht zullen behouden den Stapel ende recht van dien ter plaetſen tegens perſoonen up de goeden ende met ſulcke limitacien ordonnancien reſtrinctien ende modificacien als wij dat verclaaren ende ordonneeren zullen. Ende om daer toe te comen ordonneeren dat de voirſz. partien heure gedeputeerden ſeijnden ende ſchikken ſullen ſouffiſsant beutel ende inſtructie bijnnen der plaetſen van den Hage upten 17den dach van Nouember naestcomende ende aldaer te compareeren voir heeren Gerard heer van Aſſendelft, riddere eerſte raedt preſideerende in Hollant ende meeſter Pieter du Breul, raedt ordijnarijs ende onſe advocaat fiſcael, den welcked wij Committeeren om in heure handen te neemen, alle die ſtucken bij den partien up tvoirſz. differeñt gedient deſelue partien te hooren up die limitacien ordonancien reſtrinctien ende modificatien van goeden perſoenen ende plaetſen boven gementioneert, ende up den abuijſen ende inconuentien die ter cauſen van den voirſz. Stapel ſouden mogen gebeuren deſelue partien te vergelijken, ende bij heure conſente die ordonnancie bij geſchrifte te ſtellene, indient doenlijck es indien nijet verbael van alles te maacken, ende ons oft onſe lieue ende ſeer bemindé zuſtere die coninghenne douagiere van Hongarien van Boheeme regente &c. rapport te doene om als dan zulx te verſien, dat ele zal weten hoe dat hij des aangaende hem ſal moeten reguleren met Inthimacie, dat indien de voirſz. parthien commen of nijt mit inſtructie ofte zonder inſtructie die voirſz. commisſarisſen ſullen voorts procedeeren als behooren ſal ende ſij beuinden ſullen van doene. Ende hier mede doen wij te nijeten alle de proceſſen tuſſchen de voirſz. parthien off eenigheñ van dien als

noch ongedecideert hangende ter cauſen van de voirſz. Stapel ſoe voor onſen grooten raiden onſen raedt in Hollant als elders. Des toirconden hebben wij onſen zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onſer Stadt van Brusſel den XVIIIden dach van October in 't Jaar ons Heeren, Duijſent vijfhondert veertich van onſen Keiſerijken XXII. en van onſen rijcke van Caſtilien ende andere LXXVſte.

(*Op de plooije ſtond geſchreeven*)

Bij den Keizer en zijne Rade

Verreijken."

Na dat, zo als hier vooren gezegd is, de Gedeputeerden van *Dordrecht* naar 's Hage weder gekeerd waren, verſcheenen dezelve, den 5 November, voor Commisſarisſen, die, van 's Keizers wegen, gemagtigd waren, om partijen nader te hooren, over de *Limitatien*, *Ordonnantien*, *Reſtrictien*, *en Modificatien*, onder welke de Stedelingen in 't bezit van 't Stapelregt zouden blijven. Daar gekomen zijnde, maakten zij aanſtonds zwaarigheid, om zig met partijen in eene gerechtelijk onderhandeling in te laaten; meenende dat derzelver algemeene Procuratie niet genoegzaam ware, maar dat ieder hunner, bij een bijzondere of *ſpeciaale*, zo als men gewoon is te zeggen, behoorde gemagtigd te zijn. Hier aan door de Steden en Dorpen voldaan geworden zijnde, gaven Commisſarisſen, aan die van *Dordrecht*, eenige bijzondere poincten over, ten einde daarop derzelver bedenkingen intebrengen. Intuſschen deeden Commisſarisſen hun best om partijen te bevredigen; doch vruchteloos: zo dat, op den 18 van dezelve maand, het Proces verbaal reeds geſlooten werd. Vier dagen daarna gingen Commisſarisſen, in perſoon, naar *Dordrecht*, om het oorſpronglijk Privilegie van Hertog WILLEM DEN V, van den 15 Maij 1355, van nabij te zien, en daar van een *Vidimus*, zo als men het noemt, te neemen. Sedert dien tijd bleef de zaak, een geruime poos, rusten, terwijl de vereenigde Steden en Dorpen geen aanzoek tot afdoening deeden.

Dit

Dit de Magiſtraat van *Dordrecht* niet naar den zin zijnde, gaf zij last, aan den Penſionaris, om de zaak te bevorderen. BARTHOLOMEI vertrok, ten dien einde, in de maand Januarij 1541, na *Binch*, in Henegouwen, tot de Landvoogdesſe. Deeze ſtelde hem, op zijn aanhoudend verzoek, een brief ter hand, voor den Heer VAN ASSENDELFT, die daar bij bevel kreeg, om de ſtukken, door partijen overgeleverd, bij het Hof van Holland te doen onderzoeken, en dezelve, nevens zijn advis, aan de Landvoogdesſe overtezenden. BARTHOLOMEI vertrok, in allerijl, daar mede, in de volgende maand, naar 's Hage, en bewerkte, bij den Heer VAN ASSENDELFT, dat daar eerlang aan voldaan werd. Intuſſchen deed die arbeidzaame Staatsman, op den 18 April, aan zijne Committenten verſlag; die, nevens hem, eenige Heeren magtigden, om aan de Landvoogdesſe een ſpoedige afdoening van zaaken te verzoeken. De Penſionaris werd gelast, zijne reize te verhaasten, en haar te verzoeken, dat de Advocat Fiscaal PIETER DE BRUEL mede mogt gemagtigd worden, om de zaak ten einde te brengen. Aan dit verzoek werd door de Gouvernante voldaan. De verdere Gecommitteerden, den laatſten April, mede te *Bruſſel* gekomen zijnde, maaktenze terſtond hun werk, om zig van den opgedraagenen last te kwijten. Zij ondervonden, al aanſtonds, zeer veele zwaarigheden, doch kwamen die, zonder merkelijken tegenſtand, eerlang, te boven; in dier voegen, dat de nadere Verklaaring, reeds op den 4 Junij, op naam des Keizers, ten voorſchijn kwam.

Deze Verklaaring beſtond niet alleen in een volledige uitſpraak van het geſchil, maar ook in een gedeeltelijke bevestiging van 't *Stapelrecht* ten voordeele der Stadt *Dordrecht*; met bijvoeging van alle de Articulen, daar toe behoorende. Deze Ordonnantie, beſtaande in vijfenzeventig Articulen, dient als nog ten richtſnoer voor dit uitmuntend Voorrecht. De meergemelde Heer VAN DE WALL heeft, op deze Ordonnantie, verſcheide lezenswaardige aanmerkingen gemaakt, waarvan wij 'er nog eenige weinige zullen afſchrijven.

In de eerſte van die zegt zijn Wel Ed. wanneer men op den geheelen Inhoud van dit ſtuk (dat men vindt in de *Privilegien van Dordrecht*, bl. 1004-1019.) naaukeurig acht geeft, zal een

opmerkzaam Leezer haast gewaar worden, dat het *Stapelrecht* daarbij merklijk is beſnoeid geworden. Trouwens, het moest beantwoorden aan de benaamingen van *Limitatien*, *Reſtrictien* en *Modificatien*. Niet ſlegts verſcheidene goederen en Koopmanſchappen, weleer aan het *Stapelrecht* onderheevig, maar ook bijzondere perſoonen en plaatſen, werden, in bijzondere gevallen, meer of min, daarvan vrijgeſteld. Ja, dat ſterker ſpreekt, een der voornaamſte binnenlandſche Rivieren, te weeten *de Yſel*, zo duidelijk, in het jaar 1355, tot eene Stapel-Rivier gemaakt, en niet zeer lang te vooren, bij eene uitſpraak van de Landvoogdes, daarvoor erkend, werd, in verſchillende opzigten, met zulk eene vrijheid begunſtigd. Dan, niet tegenſtaande dit alles, verdient dit ſtuk eene bijzondere overweeging, als zijnde het voornaamſte rigtſnoer, waarnaar het droevig overſchot van het voorheen zo uitgebreid *Stapelrecht*, nog hedendaags behandeld wordt.

In Art. I. worden bepaald de goederen, welke het *Stapelrecht* thans onderhevig zijn, met bijvoeging *ende geen andere*; waar op zijn Ed. aanmerkt, dat dit ſtrijdig was tegen de Privilegien van 1299 en 1355, bij welke *alle coopwaerlijke ghoede en alle goed*, zonder uitzondering, aan het Stapelrecht onderhevig was gemaakt.

In Art. II. word gezegd *dat alle Cooplutjden* enz. Dus worden de Kooplujden (zegt zijn Ed.) van alle plaatſen, zonder eenig onderſcheid, onderzaaten en vreemden, onder verpligting gebragt, om hier ten ſtapel te komen. Het verdient, echter, eenig onderzoek, of de Kooplujden van zulke Steden en Dorpen, welke in de Sententie van 18 October 1540, niet als partijen bekend ſtaan, daaronder ook bedoeld zijn. In het Jaar 1547, werd zulks, door die van *Schoonhoven*, openlijk ontkend, meenende, dat, langs dien weg, niet alleen een aanmerklijk nadeel, aan alle de *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Steeden in het gemeen, maar in het bijzonder aan *Haarlem*, *Leiden* en *Gouda*, welke daarop niet gehoord waren, zou worden toegebragt. Vooral konden zij dit niet overeenbrengen, met de bijzondere Stapelvrijheid van *Middelburg* en *Zirickzee*. Dan die van *Dordrecht* merkten daarop aan, in de eerſte plaats, dat de woorden van

dit

dit Artijkel geene *uitzondering* maakten, en van alle Koopluiden ſpreeken. Ten tweeden, dat indien die opvatting doorging, de onvrijen zig, eerlang, met de vrijen zouden vereenen; waardoor het gantſche *Stapelrecht*, binnen korten tijd, van zelven tot niet zou loopen. Ten derden, dat langs dien weg alle afgedaane regtsgedingen, van nieuws, wederom zouden levendig gemaakt worden. Ten vierden, dat dan ook allerhande goederen, die van ouds aan het *Stapelrecht* onderhevig waren, en toebehoorende aan de zulken, welke in dit Proces geene partijen geweest waren, voor *Stapelgoederen* zouden mogen gehouden worden; 't geen regtſtreeks ſtrijdig was tegen het eerſte Artikel van deze Ordonnantien. Ten vijfden, dat insgelijks de *Stapelrechten*, die, bij deeze verklaaring, merklijk verminderd waren, ten aanzien der laastgemelden, ook op den ouden voet behoorden te worden ingevorderd. Ten zesden, dat ook de vrijdom der goederen, langs *den Yſel* komende, ten hunnen opzigte zou dienen optehouden. Ten zevenden, dat de Steden en Dorpen, bij derzelver Request, aan den Keizer verzogt hadden, niet alleen om de *Stapelvrijheid* voor zig zelven, maar ook voor andere van zijner Majeſteits landen. En eindelijk, ten agtſten, dat het *Stapelrecht*, zo wel ten aanzien van *Middelburg*, als van *Haarlem* en andere Steden, op den duur werd onderhouden, en dat de laatstgemelde Stad de boete, bij deze Ordonnantie bepaald, voldaan had. Deeze redenen, die in 't midden van de meergemelde Sententie van den 3 December 1547 in het breede werden uitgehaald, zijn zekerlijk van klem. Doch om onze gedachten recht uit te zeggen (zegt zijn Ed. verder) zo is de gemaakte zwarigheid, ten aanzien van *Middelburg* en *Zirickzee*, hierdoor niet opgeruijmd.

Deeze Steden waren immers, in het Jaar 1379, van het *Stapelrecht* vrijgeſproken; en *Middelburg* was, bij eene Sententie van den Grooten Raad van *Mechelen*, in het Jaar 1553, in zijne vrijheid bevestigd. Doch men zou daartegen konnen inbrengen, dat de uitſpraak van 1379 haar beſlag niet kreeg, en dat de Sententie van dat Gerechtshof, door eene laatere Ordonnantie van den Souverain, ſtilzwijgende vernietigd word, en dus van zelve haare kracht verliest, vooral, wanneer de Sententie, bij

eene nadere uitſpraak, in eene *Proviſioneele Sententie* veranderd word, gelijk, naar de meening van *Dordrecht*, door de ſecrete Raad des Keizers, op den 8 Maij van het Jaar 1542. geſchied is. Men zou (zegt zijn Ed.) daartegen veel konnen inbrengen; maar zo wij naar waarheid willen te werk gaan, komt het ons voor, dat *Middelburg* en *Zirickzee* in dit Artikel niet bedoeld zijn, en dat de woorden *alle coopluiden* moeten verklaard worden, alle kooplieden, welke bij geene bijzondere Privilegien zijn vrijgeſteld. Kan men met eenigen ſchijn vermoeden, dat deeze twee Steden, waar van de eene, toen ſlechts agt Jaaren geleden, nog zo daadelijk in haare vrijheid was bevestigd geworden, zig in dit gantſche regtsgeding hebbe ſchuil gehouden, indienze eenigzints begreepen had, dat haar regt daar bij ſtond verkort te worden?

Nog wordt in het II. Artikel geſproken van koopmanſchappen, die de Rivieren de Merwede of Leck *nederwert* komen, met onderſcheid van de Steden op die Rivieren boven de Stad Dordrecht gelegen, volgens het III. Art. Dit, zegt de kundige Schrijver, vergeleken met de woorden in dat Art. vervat, lijdt geen twijffel, of alle goederen in het I. Art. vermeld, ſchoon niet rechtſtreeks geſchikt naar Steden op plaatſen westwaards en beneden Dordrecht gelegen, en dus genoodzaakt langs de Stad te komen, maar de Merwede of de Leck afgebragt wordende, moeten ten Stapel komen. Dit gaat zo verre, en van ouds heeft men het op den voet altoos begreepen, dat een ſchip, met Stapelgoederen gelaaden, komende van boven, en de Merwede of Leck raakende, ſchoon beſtemd naar Steden of plaatſen, oostwaards of boven de Stad gelegen, genoodzaakt zijn, alvoorens de lading te losſen of op te ſlaan, en daarmede ten Stapel te komen; kunnende niet eerder, dan na de verſtapeling, derwaards weder opvaaren. Indien deze voorzorg niet in acht genomen ware, zouden *Gornichem*, *Schoonhoven* en andere plaatſen ten Oosten van *Dordrecht* geleegen eerlang het Stapelrecht, en, langs dien weg, een groot deel van den Bovenlandſchen handel aan zig getrokken hebben. Om, echter, aan de behoeften der in en opgezeten van die plaatzen, in redelijkheid, te gemoet te komen, zonderde de Keizer daatvan uit zulke goederen, welke zij, tot

hun

hun daaglijks beſtaan, van noden hadden. Door welke uitzondering, volgens den bekenden regel van Rechten, het algemeene Stapelrecht, ten aanzien van anderen te ſterker bevestigd word.

In Art. VII. wordt gezegt; *Dat onder het koorn niet zal begreepen zijn, 't gewas gevallen beneden* Vianen, *of in de Landen van* Heusden *en* Altena *en daar beneden, dat een Landman, van zijn eigen gewas, in ſakken te* Gornichem *of in een andere Stadt ter markt wil voeren, zonder* voorbij Dordrecht te paſſeeren. Op deze laaste woorden, *ſonder voorbij Dordrecht te paſſeeren* tekent den Heere VAN DE WALL het volgende aan: dus moet al het gewas van 't Land van *Heusden* en *Altena*, en daar beneden geleegen, midsgaders van de Landen leggende beneden *Vianen*, wanneer 't langs Dordrecht gevoerd wordt, verſtapelen; ſtrekkende de hierbij bepaalde vrijheid zig niet verder uit, dan tot veldvrugten, welke te Gornichem, of in een van de andere Steden, door den Landman van zijn eigen Akker (in ſakken) ter markt gebracht worden. Onder de Landen *beneden Vianen*, moeten, buiten twijffel, ſchoon het volgende Artikel in het bijzonder daarvan melding maakt, ook begreepen worden, het *Land van Arkel*, als komende van daar het meeſte koorn te *Gornichem* ter markt. Ook ſpreekt het volgende Artikel van het gewas, dat westwaards voorbij Dordrecht gevoerd word, en bepaald zig in dit opzigt eenig en alleen tot dat van 't *Land van Arkel*; ten einde daarmede aantewijzen, dat de veldvrugten in het *Land van Heusden*, van *Altena* en daar beneden, en ook in de Landen *van Vianen*, gewaſſen, wanneer dezelve voorbij de Stad komen, gelijk andere onvrije goederen, moeten verſtaan worden; waarvan 't *Arkelſche gewas*, om bijzondere redenen, vrijgeſteld wordt. Voor 't overige dient men in aanmerking te neemen, dat deeze vrijheid ook alleen bepaald word tot het gewas, dat door den Landman van zijnen Akker in zakken, en dus in kleine partijen, op de gewoone marktdagen ter markt gebragt word; ſchijnende; in het geheele beloop van deze Ordonnantie, vrij duidelijk door te ſtraalen een bijzondere toeleg van den Keizer, om aan het daaglijks beſtaan, van die van *Gornichem*, en andere Stedenen boven Dordrecht liggende plaatſen, zo veel mooglijk in het bezwaar van het Stapel-

regt te verligten, en aan dezelve eenige vrijheden toeteſtaan, ingevalle met de vrijgeſtelde goederen geen Koophandel gedreven werd, en ze niet anders dan tot gerijf van de meest noodzaaklijke behoeften der in en opgezetenen aldaar ter markt gebragt werden. Welke gronden uit eene overweeging, van het 3, 6 en 14de Artikel kunnen worden vastgeſteld.

In het X. Artikel word gezegd: *goeden comende uijtten noorden, als* VAN AMSTERDAM *en daeromtrent deur de Stede van der Goude in de Rivieren van den Iſeſel nederwaarts paſſeerende voor bij Rotterdam ende ſellen nijet gehouden zijn te Dordrecht aan te vaaren, noch aldaar te verſtapelen, vuijt genomen canthout cromhout en de eijcke planke die gehouden ſullen weſen tot Dordrecht vercocht verbodemt ende verſtapelt te wordene gelijck andere ſtapel goederen.*

De Heer WAGENAAR is, in zijne Vaderl. Historie, V. Deel, bl. 189 en 190, van gedagten (zegt de Heer VAN DE WALL) dat deze vrijheid te houden zij voor eene bijzondere gunst, die de Amſterdammers en anderen, door het ſpoedig inwilligen eener zwaare bede, verwierven; welke gedagten niet ongegrond zijn, wijl des kundigen weſen, en te overbekend is, dat dergelijke vrijwillige toeſtemmingen en milde giften de bron zijn, waaruit de meeſte Voorregtsbrieven oorſpronklijk zijn. Het kan zijn, zegt de meergemelde Heer VAN DE WALL, dat hier toe eenige grond zij; echter komt het ons waarſchijnlijker voor, dat de reden van deze vrijheid moet gezogt worden in oudere Handveſten, en vooral in de *Proviſioneele* Uitſpraak van PHILIPS VAN BOURGONDIEN, van het Jaar 1453 en 1457, bij welke reeds gezegd was, „ *Item ſo wie in Noorthollant of in Vriesland ge-*
„ *zeten, de Tſele die verbij de Goude loopt nedervaren of*
„ *van beneden die Tſele opvaren met wat goede dat het zij*
„ *die en ſullen met hoeren Seepen nog goeden Tordrecht niet*
„ *gehouden weſen ter Stapele te comen noch aldaer aantevа-*
„ *ren gehouden weſen uitgenomen ſoe wes canthout oft eijcken*
„ *planken men die voernoemde Tſele nitvoeren, die ſal men*
„ *Tordrecht ter Stapele brengen.*"

Intusſchen werd, door deze bepaaling, in 't volgende tiende en twaalfde Artikel, het Stapelrecht, ten aanzien van de goede-

ren,

ren, langs den Yssel komende, niet weinig beschoeid, en aan de alouде Handvesten, die deze Rivier, zonder uitzondering, aan den Stapel onderhevig maakten, eene aanmerklijke grief toegebracht.

Over de hier bij gemelde uitzondering van Houtwaren, en eene aanhaaling van dit soort van Hout, rees in het Jaar 1629 tusschen *Zierickzee* en *Dordrecht*, eenig verschil. Twee Schippers, de eene komende van *Amsterdam*, en de andere van *Edam*, hunne Lading van eiken Kromhout en Planken niet verstapeld hebbende, werden, door de Uitleggers van *Dordrecht*, aangehaald. Men vorderde van den eersten zeventien guldens, en ontsloeg den tweeden niet dan onder Borgtogt. Die van *Zierickzee*, aan wier Poorters deze Houtwaren toebehoorden, kwamen eerlang daar tegen op; beweerende, dat ze, schoon op een onvrijen bodem geladen, echter van het Stapelregt bevrijd waren. De Regeering dier Stad zond, ten zelven einde, twee gedeputeerden derwaarts, die om herstelling aanhielden; en, op den agttienden October van het Jaar 1629, werd bij den Ondraad besloten, onverminderd eens ieders regt, aan den Amsteldamschen Schipper zijne uitgeschoote penningen te rug te geeven, en dien van *Edam* van den Borgtogt te ontslaan.

Eindelijk wordt, in LXXIV. Art. aan Schout en Burgemeesteren van *Dordrecht* de vrijheid gegund, om, wanneer zij zulks noodig oordeelen, eenige Uitleggers op de stroomen te leggen. De nijvere verzamelaar van alle de *Dordsche Handvesten* teekent daar bij aan, dat die Uitleggers, voorheen, voornamelijk op zulke plaatzen in de Rivieren geleid werden, daar het meeste toezigt, opdat het Stapelrecht niet verkort wierdt, nodig was. Gemeenlijk (zegt zijn Ed.) lagen dezelven omtreut het *Slot Honingen*, beneden den Yssel, en verder nederwaarts naar *Schiedam*, en bij den mond van de *Bernisse* of *Bornisse*. Hedendaags houdt de Stad twee vaste Uitleggers in haaren dienst; waar van de eene te Krimpen, en de andere aan den Engel, boven Papendrecht, op de Schepen, komende van de Leck en de Merwede, gewoon is wagt te houden.

Ons tot dus verre met dit gewichtig stuk hebbende bezig gehouden, dient tot slot daarvan gezegd te worden, dat van de Sta-

Stapelgoederen, die te *Dordrecht* verkoeht moeten worden, zekere regten moeten betaald worden, die onderſcheiden zijn, naar den verſchillende aart der goederen, en ook naar de plaatſen, van waar ze komen. In ſommige gevallen worden deze regten door den Verkooper alleen, in de meeſten gevallen, door Kooper en Verkooper, ieder voor de helft, betaald. Het loon der Meeters, Tellers en andere Arbeidslieden is insgelijks bepaald, volgens eene daarvan voorhande zijnde Ordonnantie.

Van de Voorregten afſtappende, gaan wij over tot de GILDEN, zijnde aldaar tweeëndertig in getal, als 1. *Vleeschhouwers*, 2. *Houtkoopers*, 3. *Wantſnijders*, 4. *Mazelaars*, 5. *Schippers*, 6. *'t Croot Gilde*, 7. *Speuijenaars*, 8. *'t Gild van den Eijnde*, gezegd *Tappers*, 9. *Riedijkers*, gezegd *Schippers*, 10. *Scheeps-Timmerlieden*, 11. *Heeren van 's Jan*, gezegd *Kleeremakers*, 12. *Bakkers*, 13. *Droogſcheerders*, 14. *Chirurgijns*, 15. *Huijs-Timmerlieden*, 16. *Kuijpers*, 17. *Schrijnwerkers*, 18. *Metzelaars*, 19. *Koormans*, 20. *Viſchkoopers*, 21. *Appelkoopers*, 22. *Mandemrkers*, 23. *Verwers*, 24. *Schoenmakers*, 25. *Oude-Schoenmakers*, 26. *Oude-Kleerkopers*, 27. *Bontwerkers*, 28. *Smeden*, 29. *Goudſmeden*, 30. *Glazemakers*, 31. *Lindewevers*, 32. *Hoedemakers*. Sommige van deze hebben hunne Dekenen en Overlieden. Ook is aan 12 van deeze betrouwd de ſleutel tot de ijzeren Kaſſe, ſtaande ter Kamer van Heeren Burgemeeſteren. Buiten deeze zijn 'er acht Broederſchappen, als 1. die van het *Brouw-Ambacht*, 2. *Schilders* of *van St. Lukas*, 3. *Boorſel* of *Paſementwerkers*, 4. *Knoopmaakers*, 5. *Apothecars*, 6. *Twijnders*, 7. *die van de Vlasneeringe* en 8. *Boekverkoopers en Drukkers*.

Sommige van deze zijn al zeer oud, zo als blijkt uit de Handvesten van 't Jaar 1276 en 1377, waarbij den *Wolleweevers* hun Gildebrief verleend word. Zelfs word van 't Wandſnijders Gilde al gewag gemaakt in een Brief van 't Jaar 1200. Schoon wij geenzins voornemens zijn, van die alle in het bijzonder melding te maaken, kunnen wij niet voorbij, iets te zeggen van de voorregten, die aan dezelven in het gemeen geſchonken zijn: te meer, wijl men dezelven moet aanmerken als de Grondwetten, waarnaar die allen tot een vast lichaam gebragt zijn, en, tot op de-

dezen dag, beſtierd worden. En ſchoon de Gilde-Brieven, even als de Gilden, in veele opzigten verſchillende zijn, zo zal het voldoende zijn, den algemeenen Gildebrief, zo als die op den 13 December van 't Jaar 1367, door Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN, als *Ruwaart van Holland*, bevestigd is, en in welken de voornaamſte inhoud der bijzondere Gildebrieven bevat is, hier te doen volgen. Hij is van dezen inhoud.

„ Wi Scepen ende raed ende de ghemeene Stede van Dor-
„ drecht doen cont allen luden dat wi mitsgaders den ghemeene
„ ambochte onſer porteren in Dordrecht van den Neringhen, die
„ hier naa geſchreven ſtaan, dats te verſtane allen ambochten
„ ende neringhen die nu ter tyt binnen onſer Stede van Dor-
„ drecht inghilden begrepen ſien omme ghemener noot orbaer
„ ende nutſcep ende om gebrec dat die Stede vortijts in alrande
„ beleden ghehadt heeft ende om te ſcuwen onraet in der Stede
„ ende die meetſte ruste ende profijt vort te zetten tot ons ghe-
„ rechts lantsheren, lantsheren behoef ende der Stede van Dor-
„ drecht in betren punten te brengen van neringhen ende van
„ rechten mit mallcanderen ouer eenghedragen ſien dat wi hem
„ in gracien hebben gegheuen ende in koren gheleit alſulke pun-
„ ten als hierna gheſcrenen ſtaen. In den eerſten dat nymant,
„ wi hi ſi die geen porter Tordrecht in hoer ghilde niet en is
„ werken en mach binnen der Stede vriheit van Dordrecht, als
„ meeſterie van enich deſen voornoemde ambochten hanteeren
„ hi en ſi porter in Dordrecht ende hine hebben tsghilden ghe-
„ moede daer twere of roest noch oeck in knaepſceppen hi en
„ hadde des ghilde gemoede daer twere of roert ſe wije daer
„ over dede dats op pene ende boete van tyen ponden ende
„ ſien poert recht. Voert dat nijemant in eenich deeſer ghilden
„ of ambochten en ſal worden ontfangen hine ſi wercman van
„ dien ambochten ende hine ſal dat ambocht ſtadelic hantieren
„ op deſelve vorſcreue boete ende alle ſaken ſonder arglist. En-
„ de waert ſake dat der ghemeente Stede of onſer eenich om
„ deſe zake last of zwaerenisſe opkwame des zullen wi troulic
„ bi mallicandren bliuen dien ontaert te wederſtaene behoudelic
„ altoes onſen lieuen heere ſijnre heerlichelt ſijns rechts ende der
„ Stede van Dordrecht haersrechts. Ende om dat wi dit wel

„ en-

„ ende trouwlic willen hebben gehouden ende meenen te hou-
„ den, zo hebben wij onſer Stede zeghel van Dordrecht aen
„ deſen brieuen ghehanghen in vestenisſen deſer dinghen in 't
„ Jaer ons Heeren M. CCC. zeuen en ſestich op St. Gillis
„ dach."

Op de eerſten van de maand September deszelven Jaars, beloofde een groot getal van Gildebroeders, en andere tot de gemeene neeringen behoorende, elkander te zullen helpen, tot voorſtand van alle hunne vrijheden, keuren en gerechtigheden; in welk verbond van onderlinge beſcherming, den 22ſten daaraan volgende, die van het Wollewevers en Volders Gilde zig mede begaven. Alle dezelve werden nog nader bevestigd door gemelden Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN, op den 14 December van 't zelve Jaar, na dat hij vijf dagen te voren aan dezelve nog eenige Voorregten verleend had, ſchoon daar bij ook eenige bepaalingen gemaakt waren, en uit den Brief op den 8 December gedagtekent kan worden opgemaakt, dat als een gevolg van het gemelde verbond, de Hoofdmannen en Dekenen van de verleende Gilden zig zaaken hadden aangematigd, die tegen de graaflijke hoogheid ſtreden, of ten minſten met het belang van den Graaf niet overeenkwamen. Waarſchijnlijk zullen zij zig in het beſtier van zaaken hebben zoeken in te dringen. Het daaglijks verkeer (zegt de wel Edele Heer VAN DE WALL) van onze Stedelingen met de Brabanders en Vlaamingen lei, welligt, daar toe den eerſten grond. In de Steden dier twee Landſchappen hadden de Gilden en gemeene Ambachten, toen ter tijd, reeds eenig deel in het ſtuk der Regeeringe; 't welk niet anders dan naar den ſmaak van die van *Dordrecht* kan geweest zijn. De Ruward, voorziende dat daar uit niet dan twisten en oneenigheden te dugten waren, zogt die nieuwigheid te keeren; hij bevestigde dezelven daarom op geenen anderen voet, dan waarop zij oudstijds waren gevestigd geweest; niet willende dat zij eenige andere punten, *die ſi up hadden gheheuen bouendien dat men van ouds te hanteeren plach, voordaan meer hantieren zouden.* Doch volgende ſtukken zullen ons doen zien, dat dit bevel van korten duur was, wijl men eerlang zien zal, dat de Gilden en gemeene Neeringen, lang-

langzaamerhand, door verſcheiden middelen en wegen, eenen magtigen invloed in het ſtuk der Regeeringe kreegen. Haast zal men dezelven aan het hoofd van alle openbaare Handelingen, Overeenkomſten en Keuren, die tot hier toe alleen op naam van den Rechter, Schepenen en Raaden gemaakt waren, openlijk zien verſchijnen. — De groote Handel, welke met de *Keukenaars*, en vooral met de *Brabanders* en *Vlamingen* gedreeven wierd, is, onzes erachtens, voor de wezenlijke reden te houden, waarom de Gilden en gemeene Neeringen, bij ons (dus gaat zijn wel Ed. voort) meer bewinds, dan in de overige *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Steden, gehad hebben. — De Burgerije, allengs in Rijkdom toeneemende, ziende den bloeij en welvaart der *Brabandſche* en *Vlaamſche* Koopſteden, oordeelde het, buiten twijffel, voor haar belang niet ondienſtig, om, in navolging van den Regeeringsvorm, welke in die Steden plaats had, in 't bewind van zaaken, met en benevens de gewoone Regeerders te deelen. Mooglijk hebben ook de Wethouders, in den beginne, zig daartegen niet verzet, om door middel van het gezag der Gilden, die, buiten de aanzienlijke Kooplieden, uit de voornaamſte Ingezetenen beſtaan moeten, meerder magt te krijgen, om de Heerszugt der Graaven paalen te zetten. Dit moet men toeſtemmen, dat het gezag der Gilden door geene bijzondere Privilegien der Landsheeren bevestigd is, en geen anderen grond had, dan de onrust der tijden, waarvan zij tot hun voordeel zig wonder wel wisten te bedienen. Op den 19 Feb. des Jaars 1385. werd aan de Dekens der gemeene Neeringen het regt gegund tot het kiezen der goede luijden van agten, tot welke verkiezing zij, 28 April 1395, genoodzaakt werden, eene Nominatie van vierentwintig perſoonen aan den Hertog te zenden. Schoon hier mede de vrije verkiezing benomen werd, breidden zij, echter, hun gezag, in andere zaaken, wijder uit, en werden door de Regeerders in de voornaamſte voorvallen erkend. Den 7 December van het Jaar 1400, maakten zij met dezelven een beſluit, ter vermindering tegen de toen in zwang gaande Bannisſementen en Bedevaarten. — In 1401 werden zij mede gemaadpleegd over het maaken van een nieuw Keurboek. En op den 31 Decem-

ber

ber 1402 maakten zij met de Regeering een verdrag, van niemant tot Agt of Deken te benoemen tot een der Gilden, ten ware hij zelve daadelijk daarvan eenige Neeringen hanteerde. Op 24 Januarij 1407 maakten zij, met de Regeerders, eene verbintenis, tot onderlingen bijſtand, wegens den gemaakten opſtand. — Hertog WILLEM DE VI verklaarde, in zijnen Zoen met de Stad, den 15 September des Jaars 1409, onder anderen, dat niemant tot Deken zou mogen gekoren worden, dan die tien Jaaren agtereen in de ſtad gewoond zou hebben. Hertog JAN VAN BEIJEREN ſtond, 22 Junij 1418, de Vrijheid toe, voor den tijd van tien Jaaren, om door de Gilden, Jaarlijks, de Agten te kiezen. Dan, dit voorregt alleen voor tien Jaaren, of liever tot wederopzeggens, aan dezelve gegund zijnde, is ook naderhand weder in onbruik geraakt, en het bevel van Hertog ALBREGT, van 28 April 1395, hier boven gemeld, weder ingevoerd. Aan die van de gemeene Neeringen werd, door de Regeering, 27 Junij 1434, het voorregt gegund tot het kiezen van den Burgemeeſter der Gemeente, die Stem en Zitting in het geregt hebben moest. Waarſchijnlijk hadden tot hier toe de Gilden en gemeene Neeringen het voorregt niet gehad, om hunnen Burgemeeſter, voor altoos, in het Collegie van het geregt Stem en Zitting te bezorgen. Zij begrepen echter zegt de Heer VAN DE WALL), dat dit voor hun van veel belang ware, en namen de gelegenheid, wanneer Rechter, Schepenen en Raaden daarin toeſtemmenden, ten hunnen nutte waar. Dit beſluit ſmaakte den Graave geenzins; wijl zijn Gerecht, dat hij naar zinnelijkheid aanſtelde, met één perſoen vermeerderd werd, die, door zijnen magtigen aanhang bij de Burgerij, die hem aanſtelde, in ſtaat was, om de willekeurige bevelen en onderneemingen van den Landsheer tegen te gaan. De Heerschzugtig FILIPS VAN BOURGONDIEN ſchroomde daarom, in het Jaar 1440, niet, dit te noemen *contrarie de Privilegien.*

Den 29 December van het Jaar 1437, werd een zeer aanmerklijke Keur en Overdracht beraamd, inhoudende veele en verſcheide punten. Deze, als zeer veele Rechten en gewoonten in laater tijd ſtand houdende en nog in gebruik, en als eene overziening en verbetering der Gilden in zig bevattende, zullen wij hier woordelijk doen volgen.

„ In

„ In 't Jaar M.CCCC ende XXXVIJ den 29ſten dag in December, was bij den goeden luijden van den Gerecht van den Outrade ende van den Achten ende van de Dekens ende van de gemeene neeringhe wt allen morgenſpraaken aengebrocht ſamentlijke verdragen, als dat men alſulke brieven ende pointen die voortijts bij ſulken perſoonen wten gerechte wten achten ende wten dekens geordineert om oirboer profijt der Stede ende der gemeene poorteren ſijn geordineert ende verdragen geweest, roerende van ſeekere pointen ende alrehande onredelijcke Koeren, die men dagelijcx in der Stede hanteerde, als dat men dien brieff zoude voortbrengen ende zegelen, ſoe die inhoudt ende daer toe, dat men die pointen ſoude opdoen ende openbaerlijk te kennen geeven ſoe of is geſciet, mits verdrach ende aenbrengen van den neringhen dat dien brijef bezeegelt is mitter ſtede zegel des Scoudt, Borgemeeſter, Scepenen ende rade achte dekens, ende der gemeen gilde zegelen daer aengehangen ende die pointen van den Koere ſijn geopenbaert ende becedelt daer die Copie van den Briuen ende daer toe die pointen hier naer geſcreuen ſtaen ende de openbaerlijck gecondigt zijn metter clocken ende geboden een ijegelijck te houden op ſulcke peijnen en boet als die brijef dat inhout ende uitwijst van woorden tot woorden hier nae geſcreuen.

Wij Scout, Borgemeeſteren, Scepenen ende raedt, oude raedt achte, dekens, gilde rijckheit vroetſchap ende die gemeene neeringe ende poorteren gemeenlijk der Steden van Dordrecht doen kondt allen luijden hoe wij een wijltijds die een onder de anderen en op malcanderen geſedt hebben van alrehande crance beleide van regemente en onredelijcke coeren die wij gilden voeirſchreuen in onſe Gildens hebben ſoude, daer die Stede die gemeente die vreemde luijden ende coepmannen bij veraſtert ſoude weſen, ende want in den wterſten onſer alre voirſcreuen neeringe immer in onſe Stede te brenghen ende te houden in goede redelijcke rechten regementen ende ordonnancien tot behoef ende eere van ons recht. lantsheere ende te profijten ende oirbaar onſer ſtede onſer alre goede coopluiden, die onſer Stede verſoucken ſullen ende alre onredelicke pointen die ons ende elcken bijſonder aandragen moghen of te laten, ſoe hebben wij eendrach-

drachtelijk ouergegeuen ende daer toe gevougt onſe gemeen Dekens van onſen Gilden bij achten ende anderen, daer bij geſchiet uitgezét ende daer of gewaert die gene die de ſtucken van eicken pointen roeren mochte alle onſe Gilde koere rechten ende haer hercomen te ondertasten te examineeren ende daer of te ordineeren tſij of te doen al dat haer beſcheijdenheit op redenen ſal dencken (te) ſtaen, ende daer onſer ghemener Stede mede bewaert, waer ende hebben geloeft ende voerſchreues die hier ouer geſeeten hebben verdragen ende geſloeten ende geſet hebben, ende ſo die pointen luijden en begrijpen ſullen als menſe voertbrengen ende openbaert ſonder eenig wederſeggen, of wederſpraek, en dat wij voertaen geen koere in onſen Gilde maken noch ſetten en ſullen, die ter Stede of der gemeente aengaen of roeren moghen ten ſal weſen bij den Schoudt, bij den gerechte bij den achte ende bij de dekens gemeenlijek, ende wat wij anders daer af koerde elx in ſijn Gilde dat (*) en ſoude van geenre waerde weſen, ende waert datter eijmant tegen dede met rade ofte dade nu of hier naemaels, dat waer op die boete van ſestich pont Hollands der Kercke der Stede den ſteen elx een derdendeel ende toe of vijf roede meuren ſonder vertreck ende ſonder verdrach behoudenlicken onſen ghenadigen heeren ſijne heerlijkheit der Stede haers rechts ende den Gilde hare brieuen te blieuen in hare volre machte ende alle dinge ſonder arch of list. Voort hebben wij tot onſer Stede orbaer ende profijt verdragen ende in koere geleijt, eerst dat die makelaars van koorn van wijn ende van ſoudt hebben ſullen van haeren loen van der makelaerdie ſoe koer-

(*) *De Gilden zagen dus af van het regt, om, buiten toeſtemming van den Magiſtraat, eenige Keuren, de ſtad of gemeente raakende, voortaan te mogen maken. Bevoorens hadden zij zig dit regt aangemaatigd, gelijk eene Overéénkomst van den éénendertigſten December des Jaars* 1402. *duidelijk aanwijst. Nochtands bleef die Overéénkomst met andere ſtukken van dien tijdt, welke in vroeger tijd gemaakt waren, in haar geheel.*

koerboeck inhoudt in paijementen éenen leeuw gerekent voor twee groot totter tijt toe, dat binne der Stede eene nieuwe penninck of ſtaende paijement geboden wort te gaen. Item de pointen ende tloen van de cupers ende van de knapen van den wijn ambocht ſullen ſtaen ſoe 't koerboeck inhoudt eenen leeuw voer twee groot. Item dat men niet meer weits teſſens op een ſolder leggen ſal of op een vloer dan feſtigh cupen off daer onder ende dat te mengen dat daer geen falatie in ſallen en mach als men vercoopt ofter prouve geeuen ſal ende wat coopér hier in verſubtijlt wort of beſerpelt (bedroogen of misleit) worde dat ſoude hem die vercooper oprechten, ende ſoude voort ſtaan ter correxe ende boete hier naer beſchreeven. Item ſullem die weitmeeſters hebben voer haer loen van meten van elc cupe te meten 17 groot eenen leeuw voer twee groot hier af ſal betaalen die vercooper dien helfte, en die cooper die andere helfte ſonder eenigh ander hoesheit van maeltijden of drijnegelt te geuen ofte nemen. Item ſal men geuen van weit te wende ende te keeren van elcke cupen bereets weits eenen grooten ende van de tien cupen onbereets weits anderhalve groote paijements voerſchreuen. Item en ſullen die moleners niet meer nemen van de poorters van malen, dan van elke vate meels twee berchſche groeten; en van de bakkers van elcke hoe de meels twee achthalue leuw als haersomen is, ende ſijn ſelfs kooren ende ſijn vol gewichte thuijs te ſenden. Item dat geen hoſtilier (waard of herbergier) coopman weſen veijnootſchap hebben noch deelen ſal noch niemant van haren wegen van ſulcken goeden die haer gasten toebehooren, of daer haer gasten eenichſints aendeelen. Item en ſullen geen hoſtiliers ſijnre gasten goeden verkoopen dan ſamencoopers ſoo het koerboeck inhoudt. Item die roeder als hij roijet een half voeder wijns of daer beneen, ſoo ſal hij daer bij opteijckenen wat het houdt ende een half fierdeel, hij en ſal van ſijn loen niet meer neemen tſij aen gelde of aen hoesheijt; dan van dat hij op 't landt roijt van elcke ſtuk wijns ſes penningen hollans, ende intwater twaelf penningen hollans, ende van eenen ſcepen wijns daer teijn ſtukken wijns in ſijn of daer onder een ſtoop wijns, ende daer bouen tſijen ſtucken in ſijn twee ſtoop wijns, ende den wijn te vijnden op ten *Dornich* (waar

voor men, wijl dit woord onverſtaanbaar is, zal moeten leezen *op ten Drinck.*) Item dat nijemant die bij den heere ende bij der Stede geen gilt en hebben geen eeninge noch koeren onderlinge maken noch hebben en ſullen alſoo dat elck arbeider ende alle de geenen die bij tijden arbeiden willen vrij ſullen weſen alrehande arbeit te doen die hem voorcomen ſullen des den vrijen gilde niet en roert ſonder arglist. Item ſo wat arbeider die ijemant goet aenneemt te arbeiden of te doen arbeiden, om alſulck gelt als hijt aangenomen heeft ſonder wederſeggen, of die coopman ſult ander luijden mogen aenbeſteden te arbeiden, ende wat hij daer of meer gauen dan hij eerst beſteet hadde, dat ſoude die eerſte arbeider voldoen ofte rechte voort daeromme in die ſteen gaen. Item ſo wie voortaan hooge heimraadt oft hooge waersman bij tijden is in den grooten waert, dien en ſal binnen die Jaaren geen geſworen weſen in eenige andere waarden ende diergelijken wie geſworen is in eenige andere waerden, die en ſal binnen dien jaer geen geſworen weſen in de grooten waert. Item dat niemant in den gerecht en inder Kamer weſen oft ſitten en ſal, als Schout, Burgemeeſter, Scepen of raedt ofte achte of ons heeren Officiers. Voorts is te weten baliu, dijckgraeff, rentmeeſter, tollenaer, muntmeeſter, wardein of die der Munten dient wisſelaer ſeroder roeder noch makelaer. Item dat geen twee broeders noch vader ende kint, teſſens en ſullen weſen int gerecht noch van den achten. Item dat niemant ſijn ſtraeten die beneden zijn beuren gelegen ſijn hoger ſal doen maken buiten ſijnre Sloeden dan die ſtraten leijt van ſijnre gebeuren, die bouen hem leijt ende geſeeten is op die boete hier nae geſcreuen, beide die gene dieſe hooger dede maken en dieſe maekte, ten waer bij conſent van de gemeene gerechte. Item is verdragen gemeenlicke van alle gilden, ſoo wie in twee of in meer gilden is, dat die en (ſal) niet meer dan in een gilde deken weſen of officie hebben alst in dat gilde daer hij eerst ſijn eedt gedaen heeft, en desgelijck in dat ſelve gilde wepene ende in dat ſelve gilde haer koeren ſullen geuen van der Stede ſaaken ende van alle ſaaken, dat haar gilde neeringe mede roert. Item voortaen dat elc' man die poorter te Dordrecht ende van der goede name ende ſame mach tot Dordrecht in een gilde comen, ende daer in bevrijt we-

weſen ende het gilde gemoeden hebben, is te weten een ingeboren poorter of ſijn poorter recht beheijlicht heeft om twee nobelen (dat is hedendaagsch vijf guldens) en binnen mijns heeren lande van Holland, van Zeelandt derden halue nobel ende van buiten Hollant en Zeelant drie nobelen, ende elck gilde mach min neemen, en niet meer dan voorſcreuen is behoudelijcke, dat eens poorters bevrijde kinderen is te weten dat hij dit kint wettelijk heeft gewonnen, dewijle dat hij meeſter is, ſal hij tgilde ghemoede hebben daer ſijn vader in is of geweest heeft mogen hebben om twintig ſchellingen Hollans. Item dat een eijgelijken, die van goeder ſame is mach in een gilde leeren ende in knaepſchappe werken, ende 't gilde gemoede hebben van leeringe ende van knaepſcappe om een pondt hollans den gilde te geuen en niet meer maar min, of ſij konnen ende om dat pond hollans te leeren ende in knaepſchappe te werken, ſo lang als ſij leeren oft knape in t'gilde weſen willen. Ende waert dat ijmant hem ſettede of peinde deſen pointen of van eenich deſen te niet te maacken dat kennelijk waer, dat waer op een boete van ſestig pont en vijf roede muuren alst voirſcreuen ſtaet. Ende want wij allen gemeenlijk voirſcreuen ende elc bijzonder willen alle deſen pointen en koeren voirſcreuen vast van waerden en onverbreecklick houden, ſoe hebben wij des te oerconde en in kennisſe der waerheit onſer ſteden Segel hier onder doen hangen, voir onſre Stede, en al onſre poorteren en om der meerdere ſeekerheit, hebben wij. Hier op volgt de tekening van den Schout, van den Burgemeeſter, Schepenen, Rade, Oud Rade de luijden van den Agten, en daarna die van de Gilde en Neeringhe."

Van de GILDEN afſtappende, gaan wij over tot de aanzienlijke SCHUTTERIJE van *Dordrecht*. Wat de Oudheid van dezelve aangaat, ik behoeve mij zo min als anderen te ſchaamen te bekennen, dat de oorſprong, en dus ook de bepaalde oudheid van dit aanzienlijk lichaam, mij onbekend is. Dan, men kan uit de aloude gebruiken, als het ſchieten naar de papegaaij, dat aldaar reeds in het Jaar 1326, in een der *Doelen*, gedaan werd, weten, dat de *Dordſche Schutterij* toen al een aanzienlijk lichaam uitmaakte. Op het Jaar 1381 vind men 'er reeds melding ge-

maakt van Oude Schutten; dat twee Jaaren daarna *de groote* en *middel ſchutten* zig te zaam vereenigden, en dat 'er toen reeds *Jongeſchutten* gevonden werden: welke naderhand verdeeld en benaamingen daar aan gegeeven zijn, naar de wapenen, die dezelve gebruikten, of naar de *Doele*, die ieder Schutterij eigen was. Zo vindt men, op het Jaar 1409, gewag gemaakt van de *Oude St. Joris*, *Kruijs* of *Voetboog Doele*, van die van *St. Bartholomeus*, *St. Sebastiaan*, *Handboogs* en *Kloveniers* op het Jaar 1426, en van dien van de *Heelhaaks* op het Jaar 1450. Aan de eerstgemelde Schutters van *St. Joris* werden, in het Jaar 1584, toegeſtaan, Jaarlijks, 200 guldens Haar behoorde met de andere in gemeenſchappelijken eigendom, zeker recht van de Visſcherij in de *Merwede*, van de Kerk van *Slijdrecht* af tot aan de Haven van *Alblasſerdam*, gelijk mede in de *Stadscingel*. Drie dagen voor haaren Jaarlijkſchen omgang, hadden zij 't regt van Impost, op de Rhijnſche en Westerſche Wijnen, dat men in *Amſteldam* de *vrije Wijntap* noemde. Nog ten huldigen dage is de *Dordſche Schutterij* van *St. Joris* in het bezit van eenige roerende en onroerende goederen, als van de *Doele*, enz. Ook die van *St. Sebaſtiaan* genieten als nog eenige inkomſten van Huurpenningen van zekere huizingen. De *Heelhaakſchen* genieten mede nog eenige voordeelen van het *Huis Doeleſtein*.

De Schutters van *St. Joris* en de *Kloveniers* en *Heelhaakſchen* zijn aldaar nog van de gemeene Schutterij of wagtdoende Burgers onderſcheiden; maakende te zaamen uit een getal van 2260 Mannen: als de Schutterij van St. Joris 96 Schutteren, 8 Serjanten en 10 Officieren, dus 114 man; die van de Kloveniers 70 man; die van de Heelhaaks, 20 Officieren als Schutteren, 98 mannen Op den 7 Junij van het Jaar 1784 maakte de wagtdoende Burgerij, verdeeld in 11 Diviſien, te zamen uit een getal van 1728 mannen.

Het oude WAPEN dezer Stad, welk men op de Zegels van den jaare 1482 gevonden heeft, was een Toren of Kasteel van een zonderling maakſel; men ziet het zelve nog op de gewoone Stads zegels. Men houd ſtaande dat deze Toren, voor heen en wel tot het jaar 1540, aan den Tolbrug zou geſtaan hebben. Het tegenzegel, zijnde een Roos, word ook nog, in

plaats

plaats van een Stads Wapen, op het geld gezet, dat aldaar gemunt wordt. Ook wordt het Goud- en Zilverwerk, welk men te *Dordrecht* keurt, met een Roos gemerkt. Het tegenwoordig Wapen der Stad is een *rood Veld*, *gebrooken met een zilveren Paal*, gehouden wordende door twee *Griffioenen*.

De *Koophandel* van de Ingezeetenen aldaar, schoon in veele opzigten merklijk minder dan voorheen, is nochtans tamelijk bloeijende; bestaande voornamelijk in Graanen, Hout, Rhijnsche Wijnen, Luikſche Kalk, Tras of Sement en Molensteenen; verder, Zout, Yzer, Pek, Teer enz. Ook zijn aldaar verſcheide aanzienlijke Suikerrafinaderijen. Men brouwt 'er goed Bier, bekend bij den naam van *Dordſche Mom* en *Engelsch-Bier*. Men heeft aldaar een genoegzaamen overvloed van Riviervisch, bijzonder Salm en Steur. Zeevisch word 'er mede in overvloet aangebragt. Onder alle ſoorten van visch, die op de Boere-Vischmarkt verkogt worden, munt, in eenige tijden in het jaar, uit, de *Dordſche Voorn*, die men als dan boven de Baars acht. Verder is 'er, op de gewoone weeklijkſche Marktdagen, Maandags en Vrijdags, al te krijgen wat tot levensonderhoud vereiscbt word. *Dordrecht* heeft thans niet meer dan éene Jaarmarkt, die aanvangt 26 Maij, en agt dagen duurt.

Tot geen geringen luiſter dezer Stad moet hier melding gemaakt worden van de *Geleerde* en voornaame *Mannen*, die aldaar gebooren zijn of gebloeijt bebben: als *Willem van der Linden*, of *Lindanus*, Biſchop van Roermond; *Paulus Merula*; *Johan Rutgers*; *Wouter van Goudhoeven*; *Johan Beverwijk*; *Jeremias de Decker*; *Margreta van Godewijk*; *Jan Terwen Aartszoon*, vermaard Beeldſnijder; *Anna Suijs*; *Anna Maria Schuurmans*; *Adam Boomgaard*; *Thomas Everardi*; Dr. *Jacob Bogaare*; Mr. *Jacob Bogaard*; *Matthias Wentſen*, *Thomas Montes*, *Kornelis Adriaansz.* Mr. *Kornelis de Koning*; *Adriaan van der Mijle*; *Jacob Nauclerus*; *Adriaan van Blijſenburg*; *Bondewijn Kraanendonk*; *Jan van Drenkwaard*; *Gerard Horius*, *Abraham van der Mijle*; *Damas Blijenburg*; *Adriaan van Mourtenbroek*; Heer *Adriaan van Blijenburg*; *Jochem Junius*; *Bondewijn de Jonge*; Mr. *Ja-*

cob van der Eijk; Dr. *Johan van Naarſen*; *Rochus van den Honart*; Hr. *Herman Oem*; *Dioniſius Voſſius*; *Franciscus* en *Wijnand Rutgers*; Mr. *Barthold van Akelaken*; *Johan van Beverwijk*; Dr. *Kornelis van Someren*; *Daniel Jongtijs*; Mr. *Sijmon van Beaumond*; *Mattheus* en *Iſaac Voſſius*; *Kornelis van Overſtegen*; *Kornelis de Beveren*; *Pieter van Godewijk*; *Abram van de Kornput*; *Andreas Colvius*; Mr. *Jacob de Witt*; Mr. *Johan van Someren*; *Erasmus van Houwelingen*; het vermaarde Broederpaar, JOHAN en CORNELIS DE WITT, wiens afſtammelingen 'er als nog in eer en aanzien zijn; en anderen meer. En wie kan onachtzaam genoegzaam genoeg zijn, om, van de nog levende, den naam van den Wel Ed. Heer en Mr. PIETER VAN DE WALL niet te noemen, die met de uitgave van zijn meergemelde en alom geroemde Werk *de Handvesten* enz. *van Dordrecht* zijnen naam onſterfelijk gemaakt heeft; zo als, onder de Nederlandſche Dichters, niet min aldaar bekend zijn de Heeren ABRAHAM BLUSSÉ en PIETER VAN BRAAM, wijvére en bekwaame Boekhandelaars aldaar.

De GESCHIEDENISSEN dezer Stad neemen haaren aanvang, met den Oorſprong der Geſchillen, ontſtaan tuſſchen de *Stichtſchen* en de *Hollanders*, waarvan wij op het Artikel van DIRK DEN II gewag gemaakt hebben, en dien wij aldaar als den Stichter van deze Stad geſteld hebben, en tevens aangetoond, hoe, om het oeffenen van de Jagt, de Visſcherij en het heffen van Tollen te *Dordrecht*, de Vijandſchap des te grooter wierd: zo dat, in het jaar 1018, door den Keizer, aan den Hertog *van Lotharingen*, en aan den Bisſchop van *Utrecht* bevel gegeeven werd, om *Dordrecht* te ſlechten; wordende ook de Bisſchoppen van *Keulen* en *Luik* gelast, hunne magt bij de voorige te voegen. Op het Artikel van DIRK DEN III is verhaalt, hoe manlijk deze zig daartegen verzette, en welke overwinning hij op zijne vijanden behaalde. Ook is op dat van DIRK DEN IV gemeld, hoe *Dordrecht*, Ao. 1046, door Keizer HENDRIK DEN III, was ingenomen, en de Graaf genoegzaam uit alle zijne bezittingen verdreeven; hoe hij zig herſtelde en weder meeſter van de Stad werd, en dags daarna, door een onbekenden *Keulenaar*, aldaar werd omgebracht, door dien hij, met een vergiftigen pijl, in

de

de dije gekwest werd; dragende als nog, gelijk wij daar zeiden, het Huis, waaruit hem dit onheil werd toegebragt, den naam van *Holland*, en de Straat, waarin het zelve ſtaat, dien van de *Graveſtraat*. Ook is door ons, op het Artikel van DIRK DEN VII, getoond, hoe, ten zijnen tijde, in het jaar 1203, het oudſte gedeelte van *Holland* een Leen van *Brabant* gemaakt werd, en daar gezegd, dat *Dordrecht* toen ter tijd aan den Hertog van *Braband* werd afgeſtaan. Thans moeten wij zien, hoe het weder aan *Holland* gekomen is. FLORIS DE V, in het Jaar 1289, de Bondgenoot van den Hertog van *Braband*, was dus mede begreepen in de Vrede, die FILIPS DEN SCHOONE, Koning van *Frankrijk*, bewerkte, tusſchen die van *Braband* en *Gelder*. Om den bijſtand, dien FLORIS aan Hertog JAN VAN BRABANT bewees, had deze hem reeds in het Jaar 1283, bij opene brieven, ontheven van de leenroerigheid, die *Holland* aan *Braband*, wegens *Dordrecht* en eenige Landen daaromtrent, ſchuldig was. Onder het beſtier van gemelden Graave FLORIS DEN V, werd de Stapel der *Engelſche* wolle, die onlangs daar geiegd was, verplaatst, in 1295, gedeeltelijk naar *Brugge* in *Vlaanderen*, en gedeeltelijk naar *Mechelen* in *Braband* Die van *Dordrecht* deeden daarna wel eenige poogingen, om de Wolſtapel weder te bekomen, doch vruchteloos. Op de Artikelen van ALAUD of ALAND, den Baljuw, en van WOLFERD VAN BORSSELEN, hebben wij verhaald, de inbreuken, die dezelve zogten te doen op de rechten der Ingezetenen, en tevens aangetoond, welke ongelukkige gevolgen dit voor ALAUD en BORSSELEN veroorzaakte. Dus kunnen wij dit hier ſtilzwijgende voorbijgaan.

In het Jaar 1299, na den dood van Graaf JAN DEN I, vertoonde zig JAN VAN AVENNES te *Dordrecht*, en werd aldaar, zo als ook in *Haarlem*, *Delft*, *Leiden* enz. als Erfgenaam van JAN DEN I erkend, en, onder den naam van JAN DEN II, als Graaf gehuldigd. De Huldigingsbrief der Poorteren van *Dordrecht* was gedagtekend in dat zelve Jaar, daags voor *St. Luciedag*. Wat aangaat de verſchillen, over 't Stapelrecht, met andere Steden ontſtaan, in de veertiende Eeuw, daarvan hebben wij omſtandig verſlag gedaan, toen wij de *Voorrechten* van *Dordrecht* hier vooren beſchouwen. Bekend zijn, in 's Lands Geſchiede-

nisſen, de oproeren, die 'er, met de aanvaarding van de Regeering van Graaf WILLEM DEN VI, in de Hoofdſteden, ontſtonden, door dien de Hoekſche partij te ſterk door hem begunſtigd werd. *Dordrecht* liep daar niet vrij van. De Regeering aldaar was ten deele Hoeksch, en ten deele Kabbeljaauwsch. Graaf WILLEM, den 17 van de maand Januarij des jaars 1406, in het bewind bevestigd zijnde, moest de Wethouderſchap aldaar, volgens gewoonte, veranderd worden. WILLEM deed een ſtap, aldaar tot hiertoe niet gedaan, laatende dezelve Perſoonen aan de Regeering blijven. Mooglijk ſchroomde hij de verandering plaats te doen hebben, als, om de verdeeldheid, niet wetende, welke hij uit het bewind moest zetten. 'Er waren aldaar reeds blijken, wat een misnoegd Regent vermogt, en wat zulk een in ſtaat was te onderneemen. Het gedrag van JAN VAN SCHOONHOUT, die, in 1402, Raad, en daarna Rentmeeſter van Zuid-Holland was, en van den Schout JAN VAN ARKEL, kan daar van ten bewijze ſtrekken. De eerſte was op den laatſten zo zeer verbitterd, dat hij hem, te *Overſchie*, ontmoetende, om 't leven bracht. Dan dit was nog maar een voorſpel. De Kabeljaauwſche Regenten, bedugt dat men hun den voet zoude ligten, waren op middelen bedacht, om zig in 't gezag, dat zij hadden, te handhaven. Gemelde SCHOONHOUT, zamenſpannende met FILIS, Baljuw van Zuid-Holland, met den Schout, twee Burgemeeſters en met vijf van de negen Schepenen, wilden in de Stad alles naar hunnen zin ſchikken, en de Hoekſchen, die minder in getal waren, onderdrukken. De Gemeente, niet minder te onvreede, en wel voornamenlijk om de verdeeldheid onder de Regenten, ſloeg aan het morren, en begon, eindelijk, met ſterke Requesten aan te ſtaan op verbetering der misbruiken. De Kabeljaauwschgezinden Regenten namen dit zo kwalijk, dat zij in den Raad doordreven, dat men binnen de Stad een ſterkte of Bolwerk moest oprechten, om de Gemeente te dwingen. Dit beſluit werd zo ras te werk geſteld als het genomen was; en met den aanvang van het jaar 1407, was het Bolwerk, ter plaatſe nu *Adriaan Joppenſteiger* genaamd, reeds vaardig; zijnde voorzien van busſen, kruid en ander gereedſchap, en bezet met eenig volk van hunnen aanhang. De Hoekſche Regenten en Ingezetenen hadden ver-

vergeefsch gehoopt dit te fluiten; dan toen het vaardig was, was de magt niet groot genoeg om de burgers in toom te houden. Den 4 van de maand Jannarij trokken zij, in groot aantal, wel gewapend, op het zelve aan; eerst, zo men wil, niet met oogmerk om geweld te gebruiken, maar alleen om te vragen, wat men 'er mede voor had. Dan zij, die de verdediging daarvan op zig genomen hadden, zagen de nadering der Hoekschgezinden niet, of zij riepen van binnen: *val aan! val aan!* Onder dit woest geschreeuw vloog reeds een zwerm pijlen op de Burgerij af, die toen met zulk eene woede aanvielen, dat de Kabbeljaauwschen de Sterkte moesten ruimen, en de wijk neemen in twee versterkte huizen, reeds te vooren, door hun, van krijgsgereedschap voorzien. Van daar schoten en wierpen zij met steenen op Burgerij, die geweld met geweld te keer werde; dat niet zonder veel bloedstorting toeging. De Kabbeljaauwschen moesten ook deze wijkplaatsen verlaaten, en sloopen, de een na den anderen, de achterdeur uit; en schoon de Hoofden het langst stand hielden, moesten zij, echter, mede kamp geven.

Zwaar viel het den Hoofden der Hoekschen, om de Burgers te weerhouden van het koelen van hunne wraak. De Hoofden der andere partij, waaronder, behalven den Baljuw en den Rentmeester van Zuid-Holland, de Schout, twee Burgemeesters en vier Schepens der Stad waren, lieten zig, als lammeren, naar de gevangenis leiden. Daarop werd, den 11 derzelve maand, door den Oudraad, de Gilden, eenige Edelen en rijke Poorters, en de Burgerije in 't gemeen, een verdrag, zo als wij hier voor, van de Gilden sprekende, reeds gezegd hebben, geslooten, waarbij zij zig verbonden, malkander allen last en schaden, die hun om den oproer mogten overgekomen zijn, of nog mogt overkomen, elk naar zijn vermogen te helpen draagen. Hertog WILLEM, in de maand September, het Gerecht weder hersteld hebbende, verloste daar door de gevangenen van de woede der Burgerij. Voors gaf hij de Stad vrijheid, om eenige personen te bannen. Door middel van verzoening werd de rust der Stad voor dien tijd hersteld.

VROUW JACOBA VAN BEIJEREN, in het jaar 1416, in Holland gekomen zijnde, werde, in alle de Steden, als wettige Landsvrouw

vrouw erkend, uitgenomen te *Dordrecht*, alwaar men JAN VAN BEIJEREN, eerst als Ruwaard, en daarna als Graaf, aannam. Ofſchoon de Stad door hem met eenige gunſtige Handvesten begiftigd werd, moest zij die echter duur genoeg betaalen, wijl zij daar door den haat van alle de Hollandſche Steeden op zig laade, die zig ook eerlang gereed maakten, om *Dordrecht* te beleegeren. JAN VAN BEIJEREN ruste, van daar en den *Briel*, eenige Schepen uit, welke de vaart naar *Engeland* en *Braband*, langs de Zeeuwſche ſtroomen, zeer onveilig maakten. De andere Hollandſche Steden, daarentegen, hadden zig in *Vlaanderen* van Krijgsvolk voorzien, dat ter beveiliging der ſtroomen gebruikt werd. Ook kwam 'er, in Bloeijmaand, of wat laater, onder bevel van FLORIS VAN BORSSELEN, een Vloot uit Zeeland, ter geleide van de Schepen naar *Braband* en *Vlaanderen*. Inmiddels toogen die van *Dordrecht* voor *Zirickzee*, zonder dat men vind, dat zij 'er iets verrichtten, en lieten ook niet na het platte Land van Holland afteloopen. Die van *den Briel*, hun bijſtand verleenende, ſtaken den brand in *'s Gravezande*. De maare van dit hun gedrag deed Vrouw JACOBA en haaren Gemaal, den Hertog van *Braband*, het beſluit neemen om brieven aan de Hollandſche Steden aftevaardigen, om over het beleg van *Dordrecht*, in *'s Hage*, te raadpleegen. Niet lang daarna werd het beleg ondernomen. JAN VAN BEIJEREN, die deze Stad tot zijne wapenplaats hield, en aldaar al den geroofden buit verzameide, moest, wilde men hem meeſter worden, aldaar worden aangevallen. Vrouw JACOBA en haare man ſloegen zig, met het Leger, om de Stad ter neder, met voorneemen, om, door het beletten van toevoer, haar tot de overgave te noodzaaken; hebbende de belegeraars hunne magt, ten dien einde, wel verdeeld. De Hollanders lagen in *Papendrecht*, even boven de Stad, aan de *Merwe*; de Brabanders lagen nederwaarts, in een Dorp, *de Mijle* genaamd; op beide plaatſen waren twee ſterke Blokhuizen opgericht. In dat te *Papendrecht* lag maar weinig, doch in dat *te Mijle* volks genoeg; dit was ter verdediging toebetrouwd aan Jonkheer ADRIAAN, natuurlijken Zoon van Hertog ALBRECHT en Schout van *Dordrecht*. De belegerden, aan niets gebrek hebbende, en van volk genoeg voorzien, ſtelden zig niet alleen in

ſtaat

ſtaat om het beleg door te ſtaan, maar deeden dagelijks geweldige uitvallen op de Brabanders, welken zij een meenigte van ſchepen ontnamen. Deeze vergoedden dit nadeel, door een inval in 't land van *Voorne*, plunderende *Goeree*, dat zij daarna in brand ſtaken. Het beleg duurde zes weeken, zonder dat de belegeraars iets gevorderd waren. De belegerden hadden onder de Brabanders veele vrienden, die de aanſlagen, tegen de Stad geſmeed, telkens wisten te verijdelen. In het Leger van Vrouw JACOBA heerschte niet alleen gebrek, maar 's Lands penningen waren ook ten uiterſte ſchaars: waarom JAN VAN BRABANT te rade werd, het beleg op te breeken, en den brand in het Blokhuis te *Mijle* te doen ſteeken; dat verrigt werd den 10 Augustus. De *Dordrechtenaars*, de vlam ziende opgaan, deeden een uitval op de achterhoede der *Brabanderen*, die, al wijkende, het naauwlijks te *Geertruijdenberg* bragten, laatende een goeden huit aan hunne vervolgers over. Het Hollandsch Leger, te *Papendrecht* liggende, trok mede kort daar na af, doch liet eene tamelijke bezetting in het Blokhuis. JAN VAN BEIJEREN, verzeld van eenige Dordſche Burgers, viel daarop aan, en veroverde het ſtormenderhand; waarbij gemelde Jonkheer ADRIAAN, met een groot deel der bezetting, het leeven liet. Dit had ten gevolge, dat Hertog JAN VAN BEIJEREN ook meeſter van *Rotterdam* werd.

Staande deze en meer andere onheilen, die den Lande troffen, geduurende de twisten onder de Regeering van Vrouw JACOBA VAN BEIJEREN, trof *Holland* en *Zeeland*, op 's Elizabetsnacht, zijnde de agttiende van de maand November des jaar 1421, een allerzwaarſte ramp, veroorzaakt door een ſtorm uit den Noordwesten, waardoor het Zeewater, alomme, over Dijken en Dammen gedreeven werd. Men had, na het jaar 1366, een goed deel Lands, geleegen buiten den Dijk van de Alblasſerwaard, aan de Merwezijde, binnen gedijkt, en daar door het bed der Riviere, tuſſchen *Hardinxveld* en *Werkendam*, veel enger gemaakt, dan het te vooren was. 't Water drong, hierom, ſedert, bij hooge vloeden, ſterk tegen de wederzijdſche Dijkaadjen, die, te zwak om veel gewelds te wederſtaan, een van beiden moeſten bezwijken. Dit lot trof den oudſten dijk, die, veelligt, de zwakſte was, en de *Zuidhollandſchewaard*, eertijds, tuſſchen

de

de *Merwede* en de *Oude Maze*, plagt te besluiten. Hij brak door voor *Werkendam*, tusschen *Dordrecht* en *Geertruijdenberg*, ter plaatse naderhand de *Oude Waal* genaamd, waardoor de gantsche Zuid-Hollandsche Waard onderliep, en wel tweeënzeventig Dorpen verdronken. Meer dan twintig bleeven 'er onder den vloed begraaven; hebbende de overige, door den tijd en de naarstigheid der Inwoonderen, het hoofd weder boven geloken. 't Is het gemeen gevoelen, dat de Stadt *Dordrecht*, met het stuk lands, waarop zij legt, ten dien tijde ook van het vaste land van Zuid-Holland is afgerukt en als tot een Eiland geworden.

Niet alleen was de schade, hier door veroorzaakt, ongemeen groot, maar het koste ook veele moeite, om de bewooners, zo van de Stad als omliggende plaatsen, in den aanvang, het werk der herdijking bij de hand te doen neemen, niettegenstaande het voor die van *Dordrecht* van het allergrootst belang was, alles te werk te stellen, om door een spoedig begin de Dijken te herstellen, dewijl niet anders dan een barre Zee, rondom, de vruchtbaarste velden bedekte. De brief, ten dien einde, door die van *Dordrecht*, aan Hertog JAN VAN BEIJEREN geschreeven, en door den Heere VAN DE WALL door den druk gemeen gemaakt (*), geeft ons een klaar gezigt van den toestand der zaaken; wij schrijven daarom dezelve hier geheel en woordelijk af, zijnde als volgt:

„ Doorluchtige vorst lieue ende ghenadige heer uwe waerdige
„ brieuen daer uwe genaden mede gelieft heeft — ons ter seluer
„ uwer genade ende den ghemenen Steden van Hollant en Zee-
„ lant op heden aldaér te weseñ &c. hebben wi oetmoedelicken
„ ouerdragen ende wel verstaen daer wi lieue heer uwer gena-
„ den op begheren te weten hoe wi korts ende bettwerf bi uwer
„ genaden gesent hebben gehadt Jan van Naersen ende Noeijde
„ van Amerongen onsen burgemiesters mit anderen gueden man-
„ nen horen medegesellen veruolgende uwer genaden te belieuen
„ bin-

(*) *Van Mieris gist, dat de dachtekening geweest is* 1 *Julij* 1421 *en* 1422.

„ binnen uwer Stede van Dordrecht te comen om te helpen ra-
„ den ende vorderen tot onſer dijkaedzen ende aentezien onſe
„ ewighe verganckenisſe worde 't lant niet korts gedijckt van den
„ welken lieue heer die geude luden voernoemt ons weder aen-
„ gebracht hebben, dat ſi geenen ſeeckeren tijt van uwer ghena-
„ den en konnen verſtaen om di t'Dordrecht te wille comen mer
„ dat ſi wel verſtonden konden ſi wats geuts toter dijckaedzen
„ geramen ende ſi uwer genaden dat te kennen ghaen uwer ge-
„ nade wouden hem wel beraden. Ende want lieue heer die
„ geude luden vorſz. noch ock wi met hem buten uwer genade
„ en die 't Dordrecht te weſen ons niet en vermeten toter duod-
„ kaedzen te raden enige pointen ten dien eijnde dragen mogen
„ ende wi niet en vermeten lieue heer bi euwer genade dat uwe
„ genade ende oic die Steden van Hollant ende Zeelant onſen
„ last ende onſe verderfnesſe Stede lude ende lants niet en ach-
„ te noch in voirſorge als gi lieuen heer ende ſi mogentliken
„ doen ſouden, ende ſoe wi doch tot horen last ingeliken dien
„ god voirhoede moet 't beste te doen na onſer vermogen gerne
„ genegen ſouden weſen, ſo ſien wi lieuen Heer hier bi uwer
„ genaden verdragen ter daguaert vorſz. noch tot andere dach-
„ uarden niet te ſeijnden voir dien tijt dat wi vorder troest en-
„ de hulpe tot onſer dijckaedzen vernemen, ende geuoelen dat
„ ons tot hier toe bewijst is geweest, niet min lieuen heer ſien
„ wi oc verdragen uwer ſtede van Dordrecht te beſorgen ende te
„ vestigen daer toe te ſien bi daghe ende bi nachte altoes tot
„ uwer eren ende geboden als geude luden aenſiende lieue heer
„ oic mede dat wi doch tot uwer genaden ende toter Steden
„ voirſz. niet verder verbonden, en ſijn dan lieue heer uwe ge-
„ naden ende die ſteden ons verbonden ſijn biddende uwer ge-
„ nade lieue heer deſe onſe nernſtige aentwoorde voor tgeude te
„ neemen, want ons ijmer dunckt dat ons die ſware last ende
„ noot hier toe dwinghet ende beweget ouer ons alteit gebie-
„ dende. Onſe heer God moet u lieue heer bewaren ſalich
„ langlieuich ende geſont geſchreuen de eerſten daghes in Ju-
„ lio."

„ Uwe Stede van Dordrecht."

Hier

Hier voren hebben wij opgegeeven de redenen, die men doorgaansch hield voor de oorzaak van dit onheil, als beſtaande in de bedijking van een goed deel lands, ter plaatſe aldaar gemeld, en gezegd, dat het bed der Riviere daar mede veel enger gemaakt was dan te vooren, en dat het water, daarom, bij hooge vloeden, ſterk tegen de zwakke dijken moest aandringen. Dan 'er zijn anderen, die dit onheil toeſchrijven aan de Kwaadaartigheid van een Boer, welke, nijdig over den voorſpoed van zijnen Buurman, met wien hij in vijandſchap leefde, een beſluit nam, om deszelfs landen, aan den Zeedijk geleegen, door het doen invloeijen van het Zeewater, te vernielen, of ten minſten te bederven. Ten dien einde zou hij, volgens het verhaal van JUNIUS, een gat in den Dijk gedolven hebben, waar door het water, al lekkende, werd ingevoerd; en dit, voorgeſtuwd door den opkomenden Vloed, met geen mooglijkheid kunnende gekeerd worden, zou de geheele overſtrooming daar op gevolgd zijn. Doch het is buiten bedenking, dat dit vertelzel, dat door geene gelijktijdige Schrijvers bevestigd word, voor een louter verdichtzel te houden zij. Deze Historie dan verdient minder navorſching, dan het gevoelen van anderen, die de oorzaak, van deze overſtrooming toeſchrijven aan een Handvest van Graaf WILLEM DEN VI, van 20 Feb. 1414; waarbij hij, aan die van *Wieldrecht* en *Agthoven*, vrijheid verleend had, om, wanneer zij met overtollig water gekweld werden, eene zeekere Zijl, Sluis of Watergang, buiten kennis en toeſtemming van Dijk-Graaf en Heemraden, zo menigmaal hun zulks nodig dacht, te openen. Wijl die van *Wieldrecht*, zo wel als Dijk-Graaf en Heemraden, die nu waanden, dat de zorg en het toezigt over deezen Watergang aan anderen was aanbevoolen, zeer zorgloos daaromtrent te werk gingen, zo meenen ſommigen, dat deeze Zijl, bij het opkomen van den vloed, niet behoorlijk geſlooten zijnde, het opzwellend Zeewater zoude hebben ingelaaten, en dat dit, gevolgd van eenen ongemeenen vloed, deeze geweldige overſtrooming zou veroorzaakt hebben. Voor de egtheid hier van ſchijnt het volgend vaersje, volgens de vertaaling van J. VAN SOMEREN, te pleiten:

Dit vorſtenſchrift, 't bederf van menſchen, vee en haven,
Verkundigt aan den tijdt door waterſtroomen begraaven,
Die tienmaal ſeven en twee Dorpen houdt bedekt.
Waar heeft ooijt vloed meer ſcha aan eenig Landt verwekt?

Doch dit versje is lang na het ongeval, in 't Latijn, onzeker wanneer of door wien gemaakt. VAN DER EIJCK, die zijne *Handvesten van Zuid-Holland* in 't jaar 1628 in druk gaf, en BOXHORN, wiens *Tooneel van Holland* in 1632 allereerst het ligt zag, zijn de eerſten, die men weet dat daar van gewag maakten. De inhoud zelf, die het getal der verongelukte Dorpen op 72 bepaalt, toont ons duidelijk aan, dat de maaker daarvan de omſtandigheden gantsch onnauwkeurig gekend heeft. Straks zal het blijken, dat de overlevering van zulk een aantal Dorpen zeer onzeker is. Althans, daar het ook zeker is, dat het water op meer dan éene plaats is ingebrooken, zou het buitenſpoorig zijn, al dat groot onheil aan die Handvest te wijten. Echter ſchijnt HEDA voor dit gevoelen te zijn, als hij zegt, dat men, in zijnen tijd, de oorzaak van dit kwaad aan de onachtzaamheid der Vorſten toeſchreef. Dan zijne bewoordingen zijn te algemeen, om daaruit iets bepaaldelijk optemaaken. Met meer grond van waarſchijnlijkheid dan meenen wij, dat het inbreeken der Dijken voor de wezenlijke reden der overſtroominge te houden zij. Waarſchijnlijk werden die veroorzaakt, door twee bijzondere toevallen, die, op verſchillende plaatſen en in het zelfde tijdſtip, te gelijk hunne uitwerking deeden. De eene was, onzes oordeels, (zo als wij gezegd hebben) een hevige ſtorm uit het Noordwesten, die het Zeewater tot een buitengewoone hoogte deed oprijzen; en de tweede, het ſterk opzwellen van de Rivier *de Merwede*. Gelijktijdige Schrijvers en overgebleeven Gedenkſtukken maaken van dien gelijktijdigen ſtorm meermaals gewag; 'er zijn zelfs, die ten dien tijde leefden, die het daar aan toeſchrijven. Ook is het gemeen gevoelen (zo als gezegd is) dat 'er 72 Dorpen door dien vloed verſlonden werden. Waarſchijnlijk heeft dit denkbeeld zijnen oorſprong genomen, dat in alle de ingebrooken Waarden, buiten den ongelukkigen Zuid-Hollandſchen Waard, met dezelven te zaamen zo veele Dorpen zijn ondergeloopen:

Wat aangaat den gemelden Waard, het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat het water zijne Dijken, op meer dan ééne plaats, te gelijk overweldigd heeft. En wat 'er van de bedoelde Handvest ook zijn mooge, dit is zeker, dat zulks, onder anderen, in of omtrent *Wieldrecht* geschied zij, uitwijzens het bekende tijdversje.

Wje Ldre Cht Mac Mac Water beclagen.

Ook word het zeer klaar bevestigd door eene beëedigde verklaaring van THEEUS APERSSOON, gewoond hebbende buiten de Vuijlpoort, binnen *Dordrecht*, en toen den ouderdom van tweeënzeventig jaaren bereikende, in 't jaar 1560 of daaromtrent. In dezelve werd duidelijk te kennen gegeeven, dat de Dijk toen ter tijdt bij *Wieldrecht* is doorgebrooken. Het zal, tot verstand der zaaken, niet ondienstig zijn, de eigene woorden uit die verklaaring, in zo verre ze tot deeze gebeurtenis betrekkelijk zijn, hier te laaten volgen: „ seide mede 't gund voorsz. is van wijlen „ sijnen voornoemden Vader ende Adriaan Apersſoon sijnen broe„ der gehoord te hebben (welcke sijnen broeder wijnick meer „ dan een jaar geleden deser waereld overleden) die goede ken„ nisse gehad hadde van heur luijder beide groote moeder die „ eene oude vrouwe was van tnegentigh Jaaren doen sij stierff, „ ende die al gehuwelikt was ten tijden als de verdronken Waard „ van Wieldrecht innebrack ende heeft hij deposant altijts hoo„ ren seggen, dat den ouden dijck Zuid west waard buiten „ voorsz. lant plach te leggen, ende dat den dijck daer omtrent „ ingebroocken was, gelijck sijnen broeder hem getuijge wel eer „ gezegt heeft."

Laat ons nu zien, wat 'er gezegd word ten aanzien van de 72 weggespoelde Dorpen, en wat 'er zy van het verschil der Schrijvers daaromtrent. Het versje, staande op de buitenzijde van de Spuipoort, en het opschrift, dat wel eer op de Zuidzijde van den Tooren van de Groote Kerk plagt te staan, pleiten sterk voor de echtheid van dat gevoelen. Veele, ja zelfs de meeste Historieschrijvers stemmen daar mede in overeen; doch 'er zijn 'er, die slegts van zestien Dorpen gewag maaken. NICOLAAS DE

CLE-

CLEMANGES, Geheimſchrijver van Paus BENEDICTUS DEN XIII, ſpreekt, in eenen brief, twee jaaren daarna geſchreeven, zelfs maar van tien Dorpen. PONTANUS, acht gevende op den omtrek der overſtroomde Landen, heeft reeds eenigen agterdogt gehad, omtrent de waarheid van het algemeen gevoelen. Hij meende daarom, dat men deeze Dorpen, gelijk hij zig uitdrukt, voor *Buurſchappen* houden moest. En, zeeker, als men in aanſchouw neemt de uitgeſtrektheid van de waterplas, zijnde, volgens zijne opgaaf, ſlechts vier Duitſche Mijlen lang, en twee van dezelve breed, is het bijna ongelooflijk, dat zulk een kleine omtrek Lands een aantal van tweeënzeventig Dorpen in zig zou bevat hebben; ten ware men ſtellen wilde, dat dezelve niet alle in den Zuidhollandſchen Waard geleegen waren. En wie kan afkeerig van die gedachten zijn? De zo even aangehaalde aantekening aan den Toren ſpreekt alleen van *Villæ continuæ Dordraco*, en het versje, dat BOXHORN opgeeft, ſtemt daarmede overeen, zeggende:

Tweeënſeventich Dorpen ſijnder met ſnelder ſpoet,
Omtrent Dordrecht ondergegaan door de hoochte der vloet.

Opmerklijk is 't, daarenboven, dat de oudſte Nederlandſche Kronijkſchrijvers, die het naast aan dien tijd leefden, gelijk VELDENAAR en de Schrijver van 't *Goudſche Chronijkje*, BEKA en AGIDIUS DE ROJA, hieromtrent niets bepaalen. Het versje, aan de Spuipoort, is ook van geen genoegzaam gezag, om de waarheid van dit gevoelen te wettigen. Men weet, dat die Poort in 1609 eerst is opgemaakt. En geſteld, dat dit versje bevoorens op de oude Poort mogt geſtaan hebben, gelijk men uit den ſtijl en ſchrijfwijze zou mogen vermoeden, wijst, echter, de inhoud, onzes inziens, duidelijk uit, dat het een geruimen tijd na het ongeval eerst gemaakt is. De Digter beroept zig niet alleen op het getuigenis der Kronijken, maar hij ſpreekt tevens van Land, dat voor de Spuipoort gezien werd. Daar nu, volgens overgebleeven berigten, ſommige verdronken Landen niet eerder, dan tuſſchen het jaar 1550 en 1560, begonnen optekomen, en men, tot dien tijd toe, tot aan de Spui-

en Butkenspoorten, met gelaaden Schepen, uit *Braband* plagt af en aan te vaaren, zo ſpreekt het van zelfs, dat de maaker van dat voorſz. vers, niet eerder, dan toen men Land en Water te gelijk zien konde, geleefd heeft. En voor zo verre de aantekening aan den Toren betreft, daarop kan men zig ook niet gerustelijk verlaaten. Indien (zegt de Heer VAN DE WALL) het ons had mogen gebeuren, om dat met eigen oogen te beſchouwen, zouden wij mooglijk in ſtaat geweest zijn, om, uit den vorm en gedaante der Letteren, omtrent haare oudheid eenige waarſchijnlijke gisſing te kunnen maaken. Zo wij echter niet geheel mistasten, is het van laater tijd. Het blijkt (zegt zijn wel Ed. verder) van elders, dat een ſoortgelijk opſchrift, weleer, geſtaan hebbende op de Noordzijde van den Toren, bevestigt dat deze Toren, in het jaar 1457, door eenen hevigen brand, zeer beſchadigd is geworden; zo dat al het houtwerk daarvan niet alleen verbrandde, maar zelfs de klokken 'er uit nedervielen. Het is dus waarſchijnlijk, dat die opſchriften 'er naderhand zijn opgezet. 'Er worden, echter, Schrijvers gevonden, die in de vijftiende en zestiende Eeuw bloeiden, welken van tweeënzeventig Dorpen gewag maaken, als onder anderen de Schrijver van het *Magnum Chronicon Belgicum*; en CHRYSOSTOMUS NEAPOLITANUS, die in het jaar 1514 deze waterplas zelf bevaaren heeft, ſtemt ook daarmede overeen. REIGERSBERG, wiens *Chronijk van Zeeland* in 1551 het ligt zag, hangt daar ook zijn zegel aan. Om dan de verſchillende gevoelens van die alle te vereffenen, komt het ons waarſchijnlijk voor, dat zij, die van tweeënzeventig Dorpen gewag maken, alleen eene *overſtrooming* bedoelen; en dat zij, die van minder Dorpen ſpreeken, eene *geheele wegſpoeling* of *verwoesting* beoogen. Zeer waarſchijnlijk is het, dat 'er tweeënzeventig Dorpen, in de nabuurſchap van *Dordrecht*, door het water, in den eerſten aanval, zijn ondergevloeid; doch zo, dat 'er ſlegts *zestien* of daaromtrent geheel en al door de wateren zijn verzwolgen geworden, terwijl de overigen, allengs, ja zelfs heel kort daarna, het hoofd weder boven ſtaken. Men behoeft dus de namen der vernietigde Dorpen, door VAN DER EIJK en BOXHORN opgegeeven, maar na te gaan, en als dan zal men zien, dat het getal op verre

na

na geen tweeënzeventig haalen kan; hebbende de eerſte niet meer dan *eenëntwintig*; die, naar zijn zeggen, zijn ondergebleeven: en nog heeft hij, om dat getal te vergrooten, Dorpen daarbij gebracht, die in de *Rijderwaard*, zo als *Oost-* en *West-Barendrecht*, als ook *Carniſſe*, en geenzins in de *Alblasſerwaard*, geleegen waren. Daarenboven word bij denzelven Schrijver, onder anderen, geſteld *Sprang* in *'s Gravenmoer*; daar het, uit een brief van den zesden April des jaar 1424, blijkbaar is, dat deze het gemeene land, in de poogingen, om den *Zuidhollandſche Waard* te herdijken, te hulp gekomen zijn. Zij waren, derhalven, alleen beſchadigd, en geenzins geheel verzwolgen. Kort na de inbraak heeft men middelen beraamd, om dezen *Waard* te doen herdijken. *Dordrècht* was daar niet alleen in betrokken, maar wendde zelfs ijverige pogingen aan. Eene reeks van Handvesten en Brieven bevestigt zulks ten klaarſten. Dan, of de inhaaligheid van ſommige Rentmeeſters, die de penningen tot herdijking uitgelegd, niet ter goeder trouw gebruikten, zo als SNOIJ ſchijnt van oordeel te zijn, dan of de binnenlandſche Oorlogen de oorzaak geweest zijn, dat het geheele land niet beverscht heeft konnen worden, zo als WAGENAAR van oordeel is, valt moeilijk te beſlisſen. Mooglijk hielp het een het ander.

De ſtukken, dan, die tot bewijs van het gezegde dienen moeten, zijn als volgt. Vooreerst de goedkeuring van Hertog JAN VAN BEIJEREN, over het geen de twaalf Mannen, door de Stad *Dordrecht*, tot redding van de ſchulden van den grooten Waard, en vier van de ſchuldenaars, geſteld ten nutte van het Land, doen zouden, gedagtekend 9 April 1423, te vinden in MIER'S *Charterboek IV. Deel*, *bl.* 670. Ten tweede, 't Verdrag van denzelven Hertog met de Stad *Dordrecht*, de Gezwoorenen van den grooten Waard, en den Heer van *Putten en Strijen*, om de Landen, geleegen voor de oude Landen van *Strijen*, te bedijken, van 23 April 1423, ibid. bl. 671 en 672. Ten derde, het bevel, dat de Hertog, daags daaraan, deed als, *Voogt van Holland*, aan die van *Heusden*, *Altena*, *Sprange*, *'s Gravemoer* en *Beſoijen*, als onwillig tot het bedijken van den grooten Waard, nergens in zijne Landen te laaten vaaren of gaan, tot dat zij in

de bedijking zouden helpen, 24 April 1423, *Ibid bl. 672.* Ten vierden, beloſten, ten zelven dagen, door hem gedaan, aan die van *Dordrecht* en *den grooten Waard*, om de onwilligen, tot het herdijken van den laastgemelden *Waard*, naar Dijkrecht te zullen noodzaaken en bedwingen. Ten vijfden, het verdrag, tuſchen den Hertog en die van *Dordrecht*, over het bedijken van het verlaten Land in den grooten Waard, 25 April 1423, bij denzelven, bl. 674. Ten zesden, de vermaaning van den Hertog, aan die van *Woudrichem* en *Altena*, om zig anders te ſchikken, en bereid te toonen, tot het helpen herdijken van de *Dijkaadjen* in Zuidholland; zijnde den inhoud dezes vermaanbriefs, gedagteekent 27 Julij 1423, volgens opgave VAN MIERIS, bl. 688 aldus: „ Johan, enz. laten u weten Droſsait, Bailieu, Scout, „ Burgemeeſteren, Scepenen, ende alingemeijnte van de Poirte „ van Woudrichem ende van de Lande van Althena, ende elck „ bijzonder, dat ons van ons goeder getrouwer Stede van Dor„ drecht angebracht is, dat gij die hulpe tot der dijcaedze van „ Zuitholland niet gedaan en hebt, noch oic niet doen, noch „ volbrengen wilt, gelijc als die bij ons, ende onſen rade, en„ de oic bij onſer Stede voirſz. gemaect ende geordineert is, bij „ den welcken, ende bij anderen onwilligen, ende onderhorigen „ gevreest ſtaet onſe lant voirſz. onbedijckt, ende rijdende te „ blijven, dat ons van u niet te lijden, noch te gehengen en „ ſtaat. Ende ſo wes u dairom van ons, of van den onſen iets „ geſchiet, of wederwaart, dair en willen wij geen aanſprake af „ lijden, ten wair 't ſake, dat gij noch deedt gelijc dat overdra„ gen is in oirconde enz." Ten zevende, de beloften van de Regeerders van *Dordrecht* en van *Geertruidenberg*, aan die van het Land van *Altena*, wegens gedaanen onderſtand, tot het bedijken van den grooten Waard toegezegd, gedaan 13 Augustus 1423. Ten agtſten, het verdrag daarover ten zelven dage gemaakt, beide bij VAN MIERIS, bl. 693 en 694. En eindelijk, ten negende, de Notitie van het Geld, 't geen de Steden *Haarlem*, *Leiden*, *Amſteldam* en *Gouda* aannamen uit te zullen leggen, ten behoeve van de herdijking van meergemelden *Waard*, zijnde van dezen inhoudt.

„ Item up onſer Vrouwen auont Aſſumtio (14 Augustus) anno

XXIII

XXIII doe aennamen die Steden hier nae geſchreuen tot der dijckaidzen behoef van Dordrecht van mijns genaeden heren wegen alſulc gelt wt te leggen als hier nae geſchreuen ſtaet.

Haerlem VIc LXV. beijers gul.
Delft Vc XCV. gul.
Leyden IVc XC. gul.
Aemſterdamme IVC. gul.
Gonde IIIC. gul.
Somme XXVc gul.

Door welken bijſtant en aandrang der Graaven dan ook, eindelijk, een groot deel van die waterplas weder bedijkt geworden is.

Wij zouden, om tot ons verhaal wederkeeren, bijna durven beſluiten, dat *Dordrecht*, door dezen inbraak, zo geweldig geleden had, dat het haar, in het Jaar 1437, onmooglijk was, om deel te neemen aan den Oorlog tegen de Oosterlingen, als zijnde, onzes bedunkens, buiten ſtaat, om aandeel te neemen tot het uitrusten der Schepen, waartoe, in het volgende Jaar, bij veele Edelen en Steden beſloten werd. Want ſchoon FILIPS DE I zig zo onvergenoegd toonde tegen de Stad, dat, in het jaar 1441, de Regeering geheel door hem veranderd werd, kan men, echter, met niet veel grond ſtellen, dat *Dordrecht* in dien Oorlog niet zoude hebben willen ſtemmen, enkel om dat zij minder belang had in de Oosterſche vaart, dan wel de Noordhollandſche Steden en Dorpen, dit tot de levering van Schepen verpligt waren geworden.

Wat aangaat den twist, welken die van *Dordrecht* hadden, met eenige Edelen en Steden, ontſtaan over het *Stapelrecht*, in het jaar 1444; daarvan hebben wij reeds hier vooren, onder de *Voorregten*, van het Stapelregt ſpreekende, melding gedaan; dus wij den Leezer daar meenen te rug wijzen. Men vindt in de Kerklijke Geſchiedenisſen van Nederland, op, of vóór het jaar 1449, gewag gemaakt van den oorſprong der *Huſſiten*, als ook van eenen togt van verſcheidene Edelen en Poorters naar *Boheeme*, en onder anderen van zesenvijftig *Dordſche Burgers*, die

mede in het jaar 1420 derwaarts getrokken waren. Staande, dat FILIPS DE I. in Oorlog was met den Biſchop van *Utrecht*, hadden die van *Dordrecht* en andere Steden van *Zuidholland* zig verſtout, om de Graaflijke Tollen achtertehouden; waardoor zij 's Vorſten ongenade op zig laadden. Dan, op den 23 van de maand Julij des jaar 1456, vonden zij middel zig met hun te verzoenen, door het beloven van 20,000 gouden *Filips klinkaarts*, ieder van 30 grooten Vlaams. Ook moeſten zij den Hertog hunnen dienst, op eigen kosten, in de Stichtſchen Oorlog beloven. In het jaar 1463 werd aldaar, door KAREL, Graaf van *Charlois*, buitentijds de Regeering veranderd. En gedurende den aanvang der Regeering van dezen Vorst, bekend onder den naam van KAREL DEN I, was deze Stad zeer ontrust geweest, door den *Hoekſchen* en *Kabbeljaauwſchen* tweeſpalt; zijnde de Regeering meest al de laatſte, en de Gilden in het gemeen de eerstgenoemde partij toegedaan; ſchroomende de laatſten niet, nu en dan de beſluiten der Regeering openlijk tegen te ſpreeken, en, zo zij daarna niet vorderden, verandering in dezelve te bewerken. Duidelijk hadden zij dit getoond in het jaar 1468, toen de huldiging van KAREL ſtond te geſchieden. Zeker Hoekschgezind Burger, met naame HEIMAN CORNELISZ, deed zijn best om kwaad van de Burgemeeſteren te ſpreeken, en ſommige Keuren als nadeelig de zijnen voorteſtellen; laatende niets onbeproefd, om het vuur van oneenigheid aantéblaazen, waarover hij naderhand veroordeeld werd, om twee roeden aan der Stede muur te maaken, of vierenvijftig Bourgondiſche ſchilden voor ieder roede te betaalen. De huldiging van KAREL had, echter, voortgang. Die van *Dordrecht* zonden, ten dien einde, eenige Gemagtigden uit de Gilden naar den *Haag;* welke, voor dat de huldiging ſtond te geſchieden, in omvrage bragten, of elk daartoe geneegen was. Het antwoord was, eenpaarig, JA. Doch eene JACOB ZASSE JANSZOON antwoordde, *dat hij van zijn Gild 'er geenen last toe had, en dat men wel moest toezien wat men deed; dat hij den Hertog aldaar niet zoude huldigen, al zou men hem villen.* Zeer zeker is het, dat deze op de huldiging in bijzondere Steden gedoeld heeft, en wel te *Dordrecht* gedaan wilde hebben. Zijn ijver werd echter daarna ontijdig en onbe-

betaamlijk gehouden, en men oordeelde hem voor onbekwaam tot eenige gezwoorene dienſten, worden uit de Gilden gezet, en veroordeeld, tot het bekostigen van twee roeden muurs. Egter was dit zijn gedrag, oorzaak dat de huldiging van KAREL in *'s Hage* niet voor volkomen gehouden werd, en dat de onrusten daar bleeven duuren tot in het jaar 1473, in welk Jaar dit aldaar eerst geſchiedde.

Het Geregt, de Oudraad en de goede luijden van Agten, haalden hem in met Toortſen, terwijl de Burgers, langs de ſtraaten, welke zij doorgingen, kaarſen, in bekkens, voor hunne huizen geplaatst hadden; wordende hem, op den 17 van de maand Februarij, door de Regeering, door de Dekens der Gilden en gemeene neeringen, en door alle manspersoonen van vijftien Jaar en daarenboven, voor zijne Herberge de eed van getrouwheid gedaan. En daarna bleef het aldaar, geduurende de Regeeringe van dezen Vorst, in tamelijke rust.

Doch in het jaar 1477, onder de Regeeringe van MARIA, KAREL *Erfdochter*, de Hoekſchen in veele Steden de overhand krijgende, werd de rust daardoor weder geſtoord. Te *Dordrecht* begon de beroerte, zo dra de Gemagtigden van de *Gendſche Dagvaart* te rug kwamen. Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen riepen beiden, dat zij van alle lasten en ſchattingen, door Hertog KAREL tot volvoering van zijnen Krijgslust op de Landen gelegd, terſtond wilden ontheven zijn, en rekening van der Stede middelen hebben. De Overheid beloofde wel het een en ander; doch de Dekens der Gilden wil haar in hegtenis houden, tot dat de rekening gedaan zoude zijn, dat een geweldig tumult veroorzaakte. Wel veertig van de voornaamſte Burgers van beide partijen werden in verzekering gehouden en genoodzaakt tot het doen van rekening. Hierbij ontdekte men, dat de Kabbeljaauwſchen een aanzienlijke ſomme onder zig gehouden hadden, waarvan zij beloofden, binnen twee of drie Jaaren betaaling te doen. Op die beloſte ontſlagen, weeken zij, den een na den ander, de Stad uit, en gaven dus aan de Hoekſchen gelegenheid, om het volle bewind van Regeering magtig te worden; dat zij ook behielden tot in het jaar 1481; wordende *Dordrecht*, op den 5den van de maand April van dat Jaar, door den Stadhouder JAN VAN

EGMONT, verzeld van veele Kabbeljaauwsgezinden, verraſt. Hij had, om dit zijn oogmerk te bereiken, eenig gewapend volk verſteken in het Schip van JAN MATTHIJSZOON en van nog een ander; welke Schepen, van boven met rijst geladen, bij klaaren dag de ouden haven invoeren. Het volk, ſpoedig ontſcheept, overviele onverwagt de *Hoekſchen*. De Burgemeeſter GILLIS ADRIAANSZOON, die zig van een kopere pot in plaats van een helm bediend had, werd, nevens den Onderſchout, al vegtende, dood geſlagen, en anderen gevanglijk naar *'s Hage* gevoerd. De verdreevene *Dordſche Kabbeljaauwſchen*, zo wel als de *Hoekſchen* van *Leiden*, ten Hove een vonnis in hun voordeel bekomen hebbende, kwamen daar weder binnen, en maakten zig meeſter van 't bewind der Stede.

Gedurende den *Utrechtſchen Oorlog*, onder FILIPS DEN II, in het jaar 1482, poogde de Burggraaf JAN VAN MONTFOORT, op het einde van de maand April, met duizend Stichtenaars, zo Ruiters als Soldaaten, zig van deze Stad bij verraſſing meeſter te maaken. Het oogmerk was, een half uur beneden *Schoonhoven* te ſcheep te gaan en de Lek aftezakken; hebbende de Burggraaf, zo wel aan de Knegten als de Burgeren, die zig daartoe zouden laaten gebruiken, ieder vier, en den Hoofdluiden zes Rhijnſche guldens belooſt, mids zij zig van het plonderen onthielden. Dan te *Schoonhoven* komende, en niet meer dan vier Schepen gereed vindende, vond MONTFOORT het raadzaam, met den meeſten hoop te rug te keeren. WILLEM VAN WAGTENDONK begaf zig, echter, met twee hondert en tagtig Ruijters, in drie Vaartuigen ingeſcheept, derwaards, en landde met een van dezelve te *Dordrecht* aan de Steiger; kunnende de twee anderen, door gebrek aan water, niet aankomen. De waakzaamheid van den *Portier*, die WAGTENDONK ontdekte, noodzaakte denzelven te rug te trekken; die voorts zijn volk te *Rotterdam* ontſcheepte en naar *Utrecht* te rug keerde. Eenige Schouten der Zuidhollandſche Dorpen, als ook eenige Poorters van *Dordrecht*, die van deezen aanſlag kennis gehad en niet hadden aangebracht, moeſten dit verraad men den dood bekoopen. Niets van aanbelang, geduurende het verdere afloopen van de Vijftiende Eeuw, van daar te melden hebbende; en wat aldaar voorviel in het agtiende jaar

van

van de Zestiende Eeuw, met den Penſionaris FLORIS OEM VAN WIJNGAARDEN, op het Art. WIJNGAARDEN moetende gemeld worden, zeggen wij hier alleen, dat deze daar door, in zijn Ampt zig ijverig en getrouw gekweeten hebbende, zodanig in den haat van 's Lands Advocaat ALBRECHT VAN LOO, en dien van KAREL DEN II. geraakt was, dat, op bevel van den laatſten, onder bedreiging van zijne ongenade, de Regeering beſluiten moest, hem van zijn Ampt te ontzetten, en de Stad te doen ruïmen; in welke eer en waardigheid hij, echter, kort daarna, op voorſpraak van ADRIAAN FLORISZOON, naderhand als Paus bekend onder den naam van ADRIAAN DEN ZESDEN, herſteld werd. In dat zelve Jaar 1518 vindt men, dat FLORIS OEM VAN WIJNGAARDEN, en de Burgemeeſter PIETER DAMASZOOM VAN DER MIJLE, zig heftig verzetteden tegen ſommige aanhangers van LUTHER, die zig daar meer en meer begonden te openbaaren; waardoor hij zig den haat van die daar toe genegen waren, op den hals haalde.

KAREL DE V, deed, in het jaar 1540, groote poogingen om 't afgeſchaft verlofgeld op 't koorn, wederom in te voeren; waartegen de Edelen en Steden zig met magt verzetteden, ingenomen *Dordrecht*, wiens afgevaardigden op de algemeene dagvaart verklaarden, „ dat zij, boven de andere Steden bevoorregt zijn. „ de, om vreemd koorn uit de Maaze te moogen voeren, in welk „ voorregt, de Keizer belooft had, geenze verandering te zul„ len maaken, zij geene reden zagen, om zig met de andere „ Leden te vereenigen, ter bevordering der afſchaffing van het „ verlofgeld, te minder nog, naardien ſommige Steden, hun „ onlangs van het Stapelrecht hadden zoeken te ontzetten." Wat om dezen tijd hier over voorviel, is boven, in de *Voorregten*, gezegd. Als men zig dit erinnert, zal men ligt zien, dat het met hun belang niet ſtrookte, zig tegen de oogmerken van den Keizer aantekanten, en dat dus de Bezending, van twee Edelen en drie Afgevaardigden uit de Steden, aldaar vrugteloos moest afloopen.

De bedreigingen der *Gelderſchen*, in het jaar 1543, baarden geene geringe zorge te *Dordrecht*. *Kuilenburg*, *Vianen* en *Heusden*, door brandbrieven in ſchrik en vreeze geſteld, maakten een verding met de ſtroopers. De Staaten waren tegen den

25 November te *Dordrecht* ter Dagvaart beſchreeven, ter beraaming van middelen, om geld ter verdediging van 't Land te vinden. *Dordrecht* verklaarde, op die bijeenkomſte, aan den Stadhouder, dat de verdragen, door die van *Kuilenburg* en anderen met den vijand gemaakt, moeſten herroepen en vernietigd worden, of dat zij, en die van *Zuidholland*, anderzints ook genoodzaakt zouden zijn zig op dien zelven voet te verdragen. Doch, in het volgende Jaar, werd door hun, neffens *Haarlem* en *Leiden*, bewilligd in de betaaling van den tienden penning. Op den 26 van de maand September des jaars 1549, werd FILIPS, Prins van *Spanje*, door de Staaten van Holland, aldaar als toekomende Heer gehuldigd. Na dat deze het beſtier in handen gekreegen had, brak hij, zo als algemeen bekend is, zijnen voorheen gedaanen eed, en was dus, het zij door zig zelfs, of door kwaade raadgeevingen, oorzaak van de daarop gevolgde binnelandſche beroerten en Oorlog. Na dat, geduurende die troubelen, den *Briel* door de Watergeuzen was ingenomen, en BOSSU te vergeefsch gepoogt had 'er zig weder meeſter van te maaken, naderde hij in zijnen aftogt deze Stadt, alwaar men hem de inkomst belette; doch men gaf aan zijne Schepen, al wat zij nodig hadden.

ALBA, geleerd hebbende, aan het verliest van *den Briel*, wat hem te dugten ſtond uit het verwaarloozen der Zeeſteden, zond zijne afgevaardigden naar *Dordrecht*, met last om de Regeering en Ingezeetenen te vermaanen tot hunnen pligt. Deze deden aldaar vijf Schepenen gereed maaken, met welke zij de oevers en ſtroomen tegen de Watergeuzen beveiligden; dat weinig naar den zin der Gemeente was, wijl het gedrag van BOSSU te *Rotterdam*, na dat hij te *Dordrecht* was afgeweezen, eenen algemeenen en onverzoenbaaren haat tegen de Spanjaards te weeg gebracht had. *Dordrecht* werd dan, in navolging van meer andere Steden, op den 25 van de maand van Junij des jaars 1572, op aanraading van ADRIAAN VAN BLYENBURG, Oud-Schepen, en van de Vroedſchap MUYS VAN HOLY, aan der Staaten zijnde overgebragt, door het aangaan van een verdrag met BARTEL ENTES, die, op last van ORANJE, met dertig Schepen en twee Galeien, voor de Stad gekomen was. JOHAN BAPTIST DE TASSIS, die, als een

een der bovengemelde Afgevaardigden van ALBA, zig daar onthouden had, was, ten zijnen gelukke, kort te vooren vertrokken; doch PIETER DE KWAREEBE, als de tweede, 'er nog zijnde, werd gevangen naar *Cornichem* gevoerd, alwaar hij tot aan zijnen dood bleef. Op het Art. ADRIAAN VAN RLYENBURG hebben wij reeds van deze gebeurtenis omſtandiger geſprooken.

Kort daarna werd aldaar de eerſte Vergadering der Staaten van Holland, van de Edelen en Steden, die 's Prinſen zijde gekoozen hadden, gehouden; beſtaande de Edelen, die aldaar verſcheenen, uit de perſoonen van Jonkheer JACOB VAN WYNGAARDEN en Jonkheer AART VAN DUIVENVOORDEN. Van wegens Prins WILLEM DEN I verſcheen 'er FILIPS VAN MARNIX, *Heer van St. Aldegonde.* De Afgevaardigden der Steden waren, die van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leiden*, *Gouda*, *Gornichem*, *Alkmaar*, *Oudewater*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Medenblik*, *Edam* en *Monnikkendam*, die met elkander beſlooten, een vasten voet op de Regeering te beraamen, en de middelen te bepaalen, waar uit de penningen, ter voortzetting van den Krijg, zouden gevonden worden; zijnde deeze Stad, van dien tijd af, aan het belang der Staaten verbonden gebleeven. Geen gering vak in een uitvoering beſchrijving dezer Stad zoude beſlaan, het verhaal der Sijnodaale Kerklijke Vergaderingen, aldaar gehouden in de jaaren 1574, en 1618 en 1619; doch van welke, en bijzonder van het laatſte wij afzonderlijk op 't Art. SIJNODE, verſlag zullen geeven. Dus wij overſtappen tot de tijden van den landberoerende Graave VAN LEICESTER, van wiens verderflijke oogmerken men aldaar zo wel onderrigt was, dat de Gemagtigden, van wegen die Stad, op den 17 van de maand October 1578, op eene Dagvaart te *Haarlem*, vertoonden een Verzoekſchrift, welk de beruchte PROUNINK ter hand geſteld had aan eenen HOVERD HAVENS, afkomſtig van *'s Hertogenbosch*, doch ten dien tijde een inwooner van *Dordrecht*, met verzoek, dat hij HAVENS het aan eenige Poorteren ter tekening zoude geeven. Het ſchrift zelve was gerigt aan den Landvoogd, en klaagde over eenige Leeden van de Vergadering van Holland, die voorgaven, dat men de *Engelſchen*, als die de Landen den Spanjaard zogten te leeveren, niet betrouwen mogt, daar zij zelve niet beter dan verraaders waren.

Ver-

Verder werd daarin gevonden, eene beloſte der Dordſche Burgerij, om goed en bloed te willen waagen, ter bevestiging van het gezag zijner Doorlugtigheid, en eene verklaaring, dat andere Steden gelijken zin hadden. Gemelde HAVENS had dit geſchrift, in tegenwoordigheid van LUKAS JASZOON, Schilder, aan den Predikant HENDRIK VAN DEN KORPUT vertoond; en het ſchijnt, door geenen anderen Burger (zegt WAGENAAR) gezien te zijn. De gemelde Predikant had, vóór dien tijd, het overleveren ontraden; waardoor dan ook de verdere voortgang daar van belet werd.

Staande de oneenigheden, tuſſchen de *Remonſtranten* en *Contra-Remonſtranten*, werd, in het jaar 1617, ter beſlisſing van dezelven, door de Staaten van Holland, een beſluit beraamd, zeer ten voordeele van de *Remonſtranten*; welk beſluit daarom, door de *Contra-Remonſtranten*, de *ſcherpe Reſolutie* genaamd werd. Die van *Amſteldam*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Purmerend*, gaven een *Protest* daartegen uit, en verklaarden, daarbij in geene beſlisſing te zullen ſtemmen, dan door middel van een *Nationaal Sijnode*. DORDRECHT voegde zig, eerlang, bij de gemelde vier Steden. Behalven de bezending naar *Amſteldam* en *Zeeland*, werd 'er ook eene afgevaardigd naar *Dordrecht*, welke verrigt werd door de Heeren van DUIVENVOORDEN en de H. DE GROOT, om, ware het mooglijk, deeze Stad tot de zijde der Edelen en meeſte Steden te rug te brengen. Dan, zij deeden vergeeſſchen arbeid; wordende zelfs de Afgevaardigden, door het gemeen, zeer ſmadelijk bejegend. De meeſte Gewesten, kort daarna, voor de Sijnode ſtemmende, voer men, niettegenſtaande de weigering der meeſte Hollandſche Steden, voort, met het maaken van de nodige voorbereidzelen daartoe. De Leeden van de Staaten van *Holland*, *Utrecht* en *Overijſſel*, die ten voordeele van de Remonſtranten waren, *proteſteerden* daar wel tegen, doch zonder vrugt; want de Steden *Dordrecht*, *Amſteldam*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Purmerend*, die den *Contra-Remonſtranten* waren toegedaan, leverden daartegen een *Contra-Proteſt* ter algemeene Staatsvergadering in. Eindelijk werd dan, bij meerderheid van ſtemmen, ter Algemeene Staatsvergadering, op den 11 van den maand November, het beſluit tot het houden

den eener Nationaale Sijnode genomen en vastgeſteld, en, weinige dagen daarna, *Dordrecht* benoemd tot de plaats, daar men het houden zou.

In de meeſte Steden maakte Prins MAURITS, nog in dit en in het volgende Jaar, verandering in de Regeering, *'s Gravenhage* was (in 1618) de laatſte plaats, daar hij dit ondernam; en nu moest nog *Dordrecht* volgen. De Amſteldamſche Burgemeeſter REINIER PAUW ijverde 'er ſterk voor; doch HUGO MUIS VAN HOLLY, even groot vriend van MAURITS als PAUW, was 'er ſterk tegen. Reeds was 'er een lijst geformeerd van elf perſoonen, die men dacht, dat uit de Vroedſchap geweerd moeſten worden, waar onder ook was Burgemeeſter WILLEM VAN BEVEREN. Dan, MUIS VAN HOLLY wist Prins MAURITS te beduiden, dat de Wethouderſchap van *Dordrecht*, door huwelijken en bloedverwantſchap, te naauw aan een verknogt was: waarom het ongelijk van eenigen hun alten treffen zou. MAURITS verſcheen daarna in perſoon te *Dordrecht*, doch maakte 'er geene verandering in de Regeering.

De dood van de Infante IZABELLA KLARA EUGENIA, Vorſtinne der Spaanſche Nederlanden, in het jaar 1633, brak niet alleen de onderhandeling wegens het Beſtand, maar veroorzaakte verre vooruitzigten, wijl, met haar kinderloos overlijden, deze Landen weder tot *Spanje* terug moeſten keeren. Dus vond men zig genoodzaakt om de onderhandeling met het Franſche Hof met meer ernst te hervatten. Maar LODEWIJK DE XIII, bedugt zijnde, dat de Staaten zig buiten zijne toeſtemming met *Spanje* verdraagen zouden, zogt hun door een nieuw verdrag te verpligten, tot eene belofte, van zulks buiten zijne toeſtemming niet te zullen doen; waar toe de Staaten, als oordeelende zulks tegen hunne waardigheid te ſtrijden, niet ligt te beweegen waren. Prins FREDRIK HENDRIK werd, door belofte dat de Oorlog met meer kracht zoude worden voortgezet, door den Ambasſadeur overhaald, om zijne ſtem 'er toe te geeven. En deze wist ook de meeſte Gewesten in die nieuwe onderhandeling te doen bewilligen; doch bij geen van de zeven vondt hij meerder tegenſtand, dan bij die van Holland. Eindelijk wist hij nochthans de meeſte Leden 'er toe te doen ſtemmen, op den 24 Februarij van

't

't jaar 1634. *Dordrecht* en *Amsteldam* protesteerden 'er, ten zelven dage, tegen, waarin zij werden gevolgd door *Rotterdam* en *Alkmaar*. De Afgevaardigden van *Dordrecht* verklaarden dat zij „, bizonderlijk gelast zijnde, om, in de handeling met den „ Baron de *Charnace* te helpen te weeg brengen, dat het Land „ bewaard werd, bij zijne Voorregten, om met die van de an„ dere te handelen; in het besluit met de meerderheid genomen, „ om zig te verbinden van geen bestand of vreede te zullen „ maaken zonder toestemming des Konings van Frankrijk, niet „ konden bewilligen" De verklaaring van die van Amsteldam was nog veel ernstiger. Doch, die van *Haarlem*, *Leiden*, *Gouda*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en andere Leden, gerugsteund door de Edelen en den Stadhouder, vorderden dat die verklaaringen werden ingetrokken, onder bedreiging, van tegenstrijdige verklaaringen te zullen doen: dus de protesteerende Leden de meerderheid moesten volgen. Waarop dan ook het verbond met Frankrijk, den 15 April van het gemelde jaar 1634, geslooten werd.

Na den dood van Prins FREDRIK HENDRIK, in het jaar 1647, reezen 'er eenige verschillen in de Provintie, over de opdragt van het Stadhouderschap aan deszelfs Zoon Prinse WILLEM DEN II; en onder deze ontstonden mede eenige beginzels van ongenoegen tegen de Regeeringen der Steden. In de maand September van dat zelve Jaar, begonnen ze zig te *Dordrecht* te openbaaren. JOHAN VAN WALEN, weleer Advocaat voor den Hove van Holland, en daarna voor de Geregte van *Dordrecht*, had zig, sedert eenige tijd, met der woon derwaards begeven, niettegenstaande hem te vooren de Stad ontzeit was. Hij hield ten zijnen huize heimelijke bijeenkomsten, waarin hij de Burgers tegen de Regeering ophitste; dit nog niet genoeg zijnde, schreef en strooide hij eenige schotschriften onder het volk, om het zelve tot daadelijkheid te vervoeren en gaande te maaken. Hij perwerkte daardoor zo veel opschudding onder het gemeen, dat het Hof van Holland zig, eerlang, verpligt vond, Gemagtigden derwaards te zenden, om de klagten der Burgerij te hooren en de zaaken in rust te brengen. De oproer stookende VAN WALEN, zig toen schuil houdende, werd ingedaagd, en, niet verschijnende, op

den

den hals gebannen, uit *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Utrecht*, met (volgens inhoud zijner Sententie, te vinden bij ATTSEMA, III. Deel, bl. 205) verbeurdverklaaring zijner goederen.

In den hevigen twist, in het jaar 1649 ontſtaan, en vervolgd in 1650, over de afdanking of vermindering van 's Lands Krijgsmagt in de Provintie van Holland, had deze Stadt rijkelijk haar aandeel. Op het Artikel ALEXANDER VAN DER CAPELLE, HEER VAN AARTSBERGEN, hebben wij reeds van het hoofdzaaklijke der bezending aan de Steden en ook aan deze Stad, verſlag gegeeven. Wij oordeelen onnoodig dat te herhaalen, en meenen te kunnen volſtaan, met den Leezer daar heen te rug te wijzen. Enkel zullen wij hier ter nederſtellen, het antwoord van den Oudraad, op de aldaar gedaane Propoſitie, hier in beſtaande, *dat men 'er over raadpleegen zou, en het gevoelen van de Stad inbrengen ter Vergaderinge der Staaten van Holland.* De bezending, daar mede geen genoegen neemende, verzogt een tweede gehoor, waar van gezegd werd, dat AARTSBERGEN zig in dezelve eenige ſcherpe woorden zou hebben laaten ontvallen. Men zie, wat wij ter boven aangewezen plaatſe daar van gezegd en uit 's mans *Gedenkſchriften* hebben aangetekend. Algemeen bekend is 't, tot welke veel gerugt maakende ſtappen Prins WILLEM DE II daarna overging, met het gevangen neemen, en doen voeren naar *Loeveſtein*, der zes Heeren Afgevaardigden in de Staaten Generaal en Gecommitteerden Raaden van Holland, waaronder zig bevondt JACOB DE WITT, toen Oud Burgemeeſter van *Dordrecht*, en Afgevaardigde in Gecommitteerde Raaden; op wien de Prins zeer verſtoord was, om dat hij de aanſpraak van AARTSBERGEN, in den Oudraad van *Dordrecht*, met klem van redenen beantwoord had. De Stad *Dordrecht*, de tijding van dit bedrijf des Stadhouders verſtaan hebbende, nam een manlijk beſluit, om den Heer DE WITT te doen ontſlaan. Dan kort daarna vond men geraden, den Prinſe, ten aanzien van 't ſtuk der afdanking, waaruit deze oneenigheden ontſtaan waren, iets toe te geeven, mids ſtaande houdende, dat de Heer DE WITT daar in niets gedaan had, dan volgens zijnen last; neemende zelfs op zig, hem en zijne kinderen vergoeding te doen van alle ſchade, die hem, in perſoon en goederen, mogten worden toegebragt. De Heer DE

DE WITT verzogt aan de Regeering van *Dordrecht*, dat zij hem van zijne plaats in Gecommitteerde Raaden zoude ontſlaan; het welk zij verklaarde niet dan met weerzin te doen, en niet dan onder uitdrukkelijke betuiging, dat hij den rang behouden zou, welke hij in de Stad bekleedde, en in zijne eer en goeden naam ongekrenkt blijven.

Hier vooren, van de *Regeering van Dordrecht* ſpreekende, hebben wij doen zien, wat verandering aldaar in het Regeerings Reglement, na den dood van den Stadhouder, volgens Octrooij van 's Lands Souverain, gemaakt werd. In ſommige Steden, daar dit mede plaats had, ging zulks niet toe zonder merklijke opſchuddinge, en inzonderheid hier en in den *Briel*, werwaards de Heer VAN BREDERODE, benevens eenige andere Gemagtigden, in de maand Julij des jaars 1651, gezonden werden, door de Staaten.

Zij bevonden, dat men aldaar, onder voorwendzel van de Privilegien, verandering zogt te maaken in de Regeeringe der Stad, waartoe men, door ſamenrotting en het ſtrooijen van ſchimp- en ſchotſchriften, den weg dagt te baanen. Doch, na dat eenige der voornaamſte Beihamels gevat, en andere gevlugt waren, ſtilde de beroerten van langzamerhand. Twee Gemagtigden der Gilden van *Dordrechts* die vergaderingen belegd, bijgewoond, en verſcheidene buitenſpoorigheden bedreeven hadden, wierden, door het Hof van Holland, drie mijlen in 't rond, buiten de Stad gebannen.

Reeds in het jaar 1654, bij de afkondiging der Vrede met CROMWEL, hoe zeer ook ten nadeele van den Prins VAN ORANJE geſlooten had het Gemeen, zo wel daar als in andere Steden, zijne achting voor dien Vorst betoond. Eenige jonge luiden ſtaken de Oranjevlag op den Toren, zonder dat de Burgemeeſter DE WITT geraaden vond die te doen weg neemen. Meerdere en openbaarer blijken werden aldaar betoond in het jaar 1672.

Men had 'er naauwlijks de tijding ontvangen van de beweeging, die 'er, onder het gemeen, te *ter Veere* plaats had, om den Prins *van Oranje*, WILLEM DEN III, tot de Stadhouderlijke waardigheid te verheffen, of eenige Burgers, in den waan gebragt, dat Stads Magazijn ſlegt verzorgd was, en de Wethouders

ders de sleutels verborgen hadden, vorderden dezelve op het Stadhuis, openden en onderzogten de Magazijnen, die men beter voorzien vond, dan verspreid was; dit alles, begrijpt men ligt, dat niet zonder veel beweeging toeging. Zeker persoon mengde zig onder de onruste gemeente, de Burgerij inprentende, dat de Wetthouders genoodzaakt moesten worden, tot de vernietiging van 't Eeuwig Edict, en om den Prins VAN ORANJE tot Stadhouder te verkiezen; dat als dan de zaaken des Lands een beter keer zouden neemen. Dergelijke redeneeringen brachten de reeds opgeruide Gemeente geheel aan het hollen; schreeuwende onder elkanden, *lang leeve de Prins van Oranje! de duivel haale de Witten!* Zelfs de Burgers, die de wagt op het Stadhuis hadden, verschenden zig met het graauw. Men haalde de Regenten uit hunne huizen, noodzaakte hun de Vroedschap te doen vergaderen, en te belooven den Prins tot Stadhouder te zullen verheffen. JONAN HALLINGH, Regeerend Burgemeester, van agteren het Stadhuis willende afgaan, werd met een groote bijl gedreigd, zo hij weigerde te voldoen aan de begeerte der Burgeren. Verder werd hij, nevens eenige anderen uit de Regeering en de Hopluiden van de Burgerij, genoodzaakt, naar het Leger te trekken, en den Prins tot *Dordrecht* te geleiden, om kennis van zaaken te komen neemen. Eerst weigerde de Prins het Leger te verlaaten; doch naderhand besloot hij 'er toe, en kwam den 29 Junij te *Dordrecht*, daar hij door Gemagtigden uit de Regeering ontvangen, en, tusschen de gewapende Schutterij door, en onder een onophoudelijk en woest gejuich, naar 't Stadhuis geleid werd; steekende de Oranjevlag van de Toren. Zijne Hoogheid werd verzogt, de Stad en des Magazijnen te bezigtigen: dan 'er werd niets gerept door de Regeering van het Stadhouderschap. Na den maaltijd meende men hem op dezelve wijze uitgeleide te doen. Maar het volk, gantsch andere gedachten hebbende, sloeg aan 't morren, om dat men dus den Prins en de Burgers misleidde. Straks daarop schooten eenigen toe op de Koets, en vraagden zijne Hoogheid, *of hij Stadhouder ware?* Waarop de Prins antwoorde, *volkomen te vreede te zijn. Wij niet*, was het weederantwoord, *ten zij wij uwe Hoogheid Stadhouder zien.* WAGENAAR verhaalt, uit eene aan-

tekening van dien tijd, hoe de Predikant DIBBITS zeker een Wijnkooper, en door dien nog tien anderen bewogen hadt, om bij eede te belooven, dat zij den Prins niet ter Stad uit zouden laaten trekken, voor dat zij verzeekerd waren, dat hij voldoening ontvangen hadt van de Wethouderſchap; en dat het deze luiden waren, die 's Prinſen Koets tegen hielden, en Burgemeeſter HALLINGH, zittende nevens zijne Hoogheid, met de gelaaden Snaphaan op de borst, afvraagden, of men den Prinſe voldoening gegeeven had? dat de Prins hier op zeide, *Mannen 't zal wel gaan*; voorts verzoekende dat men hem tot de Herberg *de Paauw*, daar hij gegeeten hadt, zou laaten voortrijden; dat de Prins en de Heeren in de Herberg getreeden zijnde, de voorgemelde luiden, en nog omtrent twintig anderen, aangezet door den Predikant DIBBITS, eenen nieuwen eed deeden, niemant der Wethouderen uit den Herberg te zullen laaten komen, zonder hem den hals te breeken, ten ware hij tot 's Prinſen bevordering geſtemd en getekend had; dat, op deze aanhoudende bedreiginge, de Wethouders, aldaar tegenwoordig zijnde, beſlooten hadden tot de vernietiging van 't Eeuwig Edict, en de aanſtelling van den Prins tot Stadhouder; waarvan, met een, de Akte werd opgemaakt en getekend, zo als ook geſchiedde door de Vroedſchap, de luiden van den Agten, en twee Predikanten; waarna de Prins dien gewigtigen post, voor zo verre het deze Stad aanging, aanvaardde. De Heer CORNELIS DE WITT, *Ruwaard van Putten*, ziek te bedde liggende, weigerde de Akte, die hem vertoond werd, te tekenen. Men hield hem voor, dat zijn huis door de gewapende Burgerij omringd was, en dat hem de dood gedreigd werd, zo hij langer weigerde. Zijn antwoord was: mij zijn, in den laatſten Zeeſlag, zo veel kogels over het hoofd gewaaid, ik vrees 'er geen meer, en dat hij 'er liever 'er een wilde afwagten, dan het geſchrift teekenen. Doch de ſmeekingen van vrouw en kinderen vermogten zo veel, dat hij zig liet overhaalen, en tekende, doch met bijvoeging van twee letters V. C. dat is, *Vi Coactus*, of *door geweld gedwongen*. Het volk, door een Predikant, van de betekenis dezer letteren onderrigt zijnde, was niet te ſtillen, voor dat hij de pen 'er had door gehaald. En hier mede deze zaak *Dordrecht* afgedaan zijnde,

keer-

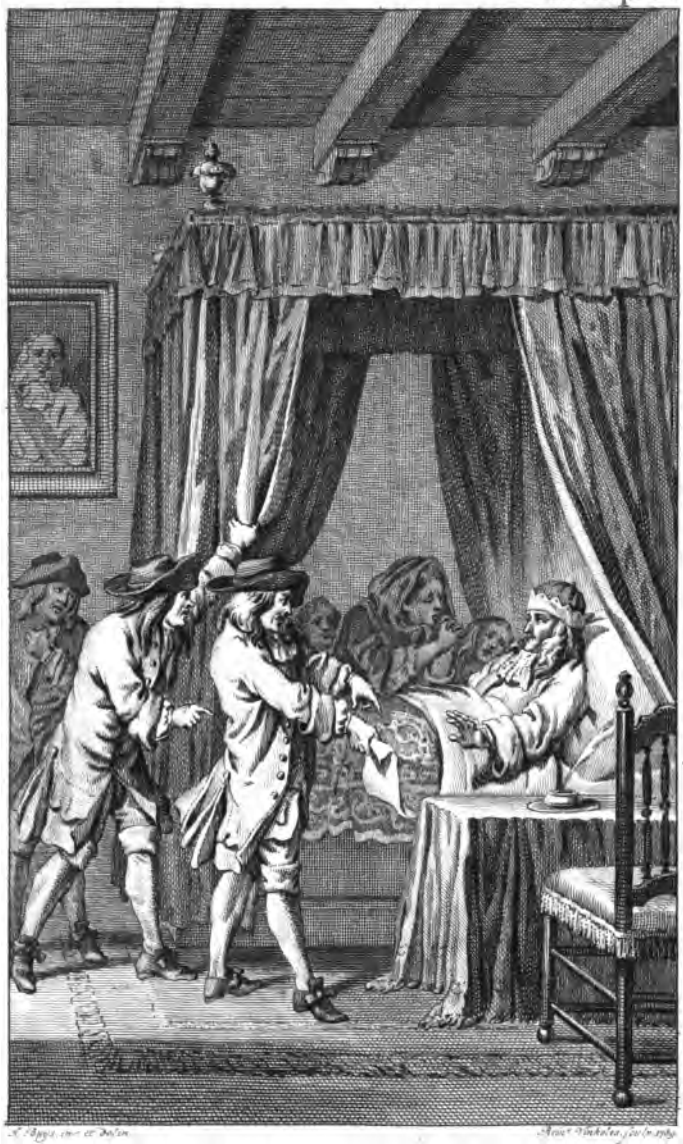

CORNELIS DE WITT WORDT GEDWONGEN, DE AKTE, OM DEN PRINS VAN ORANGE TOT DE STADHOUDERLIJKE WAARDIGHEID TE VERHEFFEN, TE TEEKENEN.

keerde de Prins naar het Leger te *Bodegrave*. Doch de Gebroeders DE WITT raakten niet vrij van den haat van het gemeen. Reeds ſedert lang had men hun, en bijzonder den *Raadpenſionaris*, door bijna ontelbaare lasterſchriften beklad en al wat men goed dacht aangewreeven. Nog grover ging het met deszelfs Broeder, den Ruwaard van Putten; Hij werd, zo als bekend is, door den eerloozen WILLEM TICHELAAR beſchuldigd van een aanſlag op 's Prinſen leeven. Deze infame beſchuldiging, voor het Hof van Holland gebragt zijnde, werd de Advocat Fiscaal, Mr. JOHAN RUISCH, naar *Dordrecht* gezonden om den Ruward te ligten. Deze, met het Jagt voor de Stad gekomen, vervoegde zig, op Zondag den 24 Julij, aan het Huis van den Heer CORNELIS DE WITT, zonder iemant der Burgemeeſteren of van de Wethouderſchap te kennen; klezende den tijd, dat zij meest alle in de Kerk ware: en dus, eer zij bijeen konden zijn om iets te beſluiten, was de Fiscaal, met den Ruwaard, reeds in eene Koets, naar 't Hoofd, en voorts met het Jagt naar den Haag vertrokken. Den 29 dier zelve maand beklaagde zig de Regeering van Dordrecht, aan het Hof, over deze wegvoering. 't Streedt, zeide zij, met de Privilegien der Stad, dat men eenen burger van daar haalde; om hem elders te recht te ſtellen. Ook wisten zij geen reden, waarom de Ruwaard dus gehandeld werdt, ten ware zulks geſchied mogt zijn, om hem rekenſchap af te vorderen van het buskruid, welk hij, op haar verzoek, uit de Vloot had toegezonden. Doch dit geſchiedde dikwils, tusſchen bevelhebbers van ſterke plaatſen. Ook was 'er de Vloot niet door verzwakt, alzo men de eerſchoten had nagelaaten. Daarenboven was men bereid het buskruid te betaalen. 't Geene zekere TICHELAAR gezeid werdt ten laste van den Ruwaard verklaard te hebben, hadt geenen ſchijn, en ſtondt, in allen geval, niet aan 't Hof te beoordeelen. Ook hadt deze TICHELAAR nog een vonnis ten zijnen laste, volgens welke hij, wegens laster, den Heere en den Schout van *Piershil* aangewreeven, 't geregt om vergiffenis bidden moest. Hij hadt daarenboven een jonge dogter, bij nagt, op 't water geweld aangedaan. Men verzogt derhalve dat TICHELAAR in hegtenis gezet en de Ruwaard aan den gewoonlijken Regter te rug ge-

zonden mogt worden. Ten opzigte van TICHELAAR geſchiedde zulks; doch de Heer DE WITT bleef een gevangene van het Hof; en hoe aldaar met hem nader gehandeld werd, als ook de rampzalige dood van hem en zijnen broeder, hun door het *Haagſche graauw* aangedaan, zal op de Artikelen van J. en C. DE WITT gemeld worden; waarbij men zien zal dat het ſchenden van zijn beeltenis, bij het vernielen van het Schilderij, waarop het verbranden der *Engelſche* Schepen voor *Chattam* verbeeld was, op het Stadhuis te vooren gepleegd, als een voorteken kon worden aangemerkt, van 't geen toen nog ſchandelijker aan hunne lichaamen gepleegd werd. Dan hier bij bleef 't nog niet: de onrust werd in de meeſte Hollandſche Steden zo algemeen, en de haat tegen de Regenten zo groot, dat 'er beſlooten werd, den Prins tot het veranderen der Regeering te magtigen. Allergrootst was de baldadigheid, die te *Dordrecht* gepleegd werdt. De meergemelde Burgemeeſter JOAN HALLINGH, nevens JOAN MEERMAN, Burgemeeſter te *Leiden*, en KORNELIS GEELVINCK, *Heer van Kaſtricum*, Raad en Oudſchepen der Stad *Amſteldam*, gemagtigd geweest zijnde, om de Huislieden in de wapenen te brengen, waren hier door in den haat van het Landvolk geraakt; zij hadden eene onderneeming in 't zin, om zijn huis binnen *Dordrecht* en nog eene wooning in *Beijerland* te plonderen, waarbij HALLINGH rekende, ten minſte twaalfduizent guldens ſchade te hebben geleeden. De oproerigheid onder de gemeente nam van dag tot dag zo zeer toe, dat zelfs het Vaandel Schutters, 't welk in begin van de maand September, de wagt op het Stadhuis had, zo verre eer en pligt vergat dat zij niet ſchroomden, alle de kuſens der Heeren aan ſtukken te ſnijden. Ook werden, om Burgemeeſteren te meer ſmaad aan te doen, hunne wapens uit de Kerken genomen. Dan, nog bleef het daarbij niet. Op den 5 September liep de Schutterije te hoop, verklaarde alle de Heeren ontſlaagen van hunne Ampten, om reden dat zij het *Eeuwig Edict* bezwooren hadden, en bragt daarna eene bezending te weeg, aan den Stadhouder, met verzoek, van eene nieuwe aanſtelling te doen. Intuſſchen had men, bij aangeplakte briefjes, den dood gedreigd aan den Heer MATTHIJS POMPE, *Baljuw van Zuidholland*, indien hij, in plaats van ADRI-

AAN

AAN VAN BLIJENBURG, *Heer van Naaldwijk*, die door den Prins in Gecommitteerde Raaden geroepen was, tot Burgemeeſter verkooren wordende, zulks aannam. Ten overſtaan der Gemagtigden van den Stadhouder, werden daarna zeventien Leden van de Vroedſchap of Oudraad bedankt en andere in hunne plaats geſteld; waarna de Stad weder in ruste kwam; toen bleef men goed Prinsgezind, tot op het ontſtaan van eenige nieuwe twisten, tuſſchen den Stadhouder en de meeſte Leden van de Regeering.

Hier vooren hebben wij doen zien, op welke wijze Prins WILLEM DE III, door de verandering van 't Regeerings Reglement, zig aldaar van een volſtrekt gezag had meeſter gemaakt, dat ook genoegzaam zonder eenige tegenſpraak werd gehoorzaamd, tot in het jaar 1684. De Prins, de Nominatie der goede luiden van Agten ontvangen hebbende, gaf voor, onderregt te zijn, dat omtrent dezelve eenige kuiperijen en andere onbehoorlijkheden zouden hebben plaats gehad, en zond daarom dezelve aan het *Hof van Holland*, met bevel dat zij hunne medebroeders in den Raade, WILLEM GOES, CORNELIS TERRESTEIN VAN HALEWEIN en JOAN MUNTER, wilden zenden naar *Dordrecht*, met last om na alles naauwkeurig onderzoek te doen; gelijk geſchiedde. De drie gemelde Gemagtigden, verzeld van den Griffier ANTONI VAN KINSCHOT, kwamen aldaar den 9 November, en ontboden, zonder eenige kennis geeving aan de Regeering, terſtond de Dekens van vier Gilden voor zig, en begonnen daarmede het onderzoek naar het gebeurde. Burgemeeſteren hier van verwittigd, vergaderden zonder eenig uitſtel den Oudraad. In deze vergadering werd het bedrijf der Gemagtigden van het Hof aangezien als een begin van een Regtsgeding, en derhalven als een verkorting der Stede Privilegien, volgens welke de Ingezetenen alleen voor Schepenen moeſten te regt ſtaan. En men beſloot de Gemagtigden te zullen verzoeken, hun onderzoek te ſtaaken, alzo men zulks niet zou kunnen gedoogen, evenveel van wien zij ook derwaarts zouden mogen gezonden zijn. Verder verbood men aan den Deurwaarder van den Hove, iemant te dagvaarden voor de Gemagtigden, en alle Ingezetenen om voor hun te verſchijnen. Waardoor dan deze genoodzaakt waren, onverrichter zaa-

ke naar den *Haag* te rug te keeren. De Regeering van *Dordrecht*, inmiddels, een buitengewoone vergadering der Staaten hebbende doen beſchrijven, klaagde op dezelve ernſtig, over de onderneeming der Gemagtigden, begeerende tevens dat hunne Edele Groot Mogende in 't toekomende daarvoor zouden waaken. Deze gehoord zijnde, konden zig ligt verſchoonen, met den last van zijne Hoogheid en die der Gecommitteerde Raaden. Over het gedrag van *Dordrecht* was de Prins zeer onvergenoegd, zo als gezien kan worden uit zijnen brief aan de Steden; ook werden, op zijnen last, de Gemagtigden andermaal naar *Dordrecht* gezonden, doch keerden even vrugteloos te rug. De Magiſtraat dier Stad, zig op nieuw beledigd achtende, keerde zig weder tot de Staaten, van wien zij bevrijding voor dergelijke onwettige onderneemingen verzogt, aanbiedende, ten aanzien van het regt van zijne Hoogheid, in minnelijke onderhandeling te treeden: dan de Prins weigerde daartoe te verſtaan. Het Hof trok de partij van den Stadhouder, doende eenige Dekens der Gilden in *'s Hage* dagvaarden. De Schout ſtoof, geweigerd hebbende de Gemagtigden bijſtand te doen, werd in zijn Ampt geſchorst, en een ander, bij voorraad, in zijne plaats geſteld.

Alle de poogingen, die de Regeering, geduurende den afloop van het jaar 1684, aanwendde, om met den Stadhouder in onderhandeling te komen, vrugteloos zijnde, zou dus, waarſchijnlijk, in het volgende Jaar, hebben moeten zwigten, zo niet *Amſteldam* zig met haar vereenigd had, en ten ſterkſten haar partij gekoozen. Dan eer het manlijk vertoog dier Stad bij de Vergadering der Staaten was ingeleverd, waren de Gemagtigden reeds ten derdemaale derwaarts gegaan. Zij gaven aan de Regeering van *Dordrecht* kennis van de ongeregeldheden, welke men in de Nominatie meende ontdekt te hebben; de Dekenen der Gilden te gelijk dag ſtellende, tot het maaken eener nieuwe Nominatie; waarin de Regeering, als houdende de eerſte voor wettig, niet konde bewilligen. Doch door alle onbehoorlijke dwangmiddelen werd 'er eindelijk eene tweede Nominatie gemaakt, en, zonder door de Regeering gezien te zijn, aan zijne Hoogheid gezonden, die 'er terſtond eene verkiezing van

agt

agt perſoonen uit deed, welke daarna door de Gemagtigden de eed werd afgenomen. Teffens werd de Oud-agten, door eenen Deurwaarder, den 21 Januarij, aangezegd, dat zij zig van hunnen dienst voortaan zouden hebben te onthouden. De Regeering zuimden niet, een breedvoerig Advis en Protest, tegen de verrigtingen van de Gemagtigden, ten Hove in te leeveren. De Agten dienden dat Jaar, zonder eigenlijk erkend te zijn. De Staaten vonden het niet raadzaam, een uitſpraak over het geſchil te doen. Men deed wel eenig onderzoek naar het gedrag van den Schout STOOP; doch alles raakte eerlang in ſtilte. In het volgende Jaar raakte de Burgemeeſter AREND MUIS VAN HOLY, op wien de Prins zeer gebeeten was, 'er mede uit de Regeering.

In het jaar van 1742 kwam *Dordrecht* weder in nieuwe moeijlijkheden, wijl zij met nog eenige andere van verſchillende gedachten waren, in het onderſteunen van de *Koningin van Hongarijen*; trekkende deze Stad de verpligting daartoe in twijffel. Hadden de overige Staatsleden van dit Gemeenebest toen zulke gedachten gehad, over het heilig nakomen der Tractaaten, als de thans Regeerende Keizer heeft, zijne Vrouw Moeder was nooit bij het bezit haarer Landen gebleven, en zijne tegenwoordige Keizerlijke Majeſteit zou, op zijn hoogst genoomen, niet meer dan Hertog van Toscaanen zijn, indien de magten, die zig tegen de toenmalige Keizerinne verzetten, hadden konnen goedvinden, zijnen vader dat Hertogdom te laaten behouden. Ook waren die van *Dordrecht* van gedachte, dat zo men haare Majeſteit al genoodzaakt was te onderſteunen, zulks niet moest geſchieden met 20,000 man, maar met geld. Om *Dordrecht* tot andere gedachte te brengen, beſlooten de Staaten van *Holland*, met den aanvang van het jaar 1743, tot eene bezending naar *Dordrecht* en *den Briel*, welke laatſte Stad met de eerſte één lijn trok. De Afgevaardigden te *Dordrecht* gekomen zijnde, deeden in den Oudraad een zeer uitvoerig vertoog, ſtrekkende om denzelven tot het bewilligen in de onderſteuning van de Koningin van *Hongarijen*, met twintig duizend man, overtehaalen. Korten tijd daarna ſtond *Dordrecht* eindelijk toe, dat men den onderſtand van 20,000 man verleende, mids niet verklaard werdt, dat zulks geſchiedde uit hoofde van eenige voor-

gaande verbintenis; en dat men, van die 20,000 man, 10,000 gebruikte tot beſcherming der *Oeſtenrijkſche* Nederlanden, en de overige 10,000 man, bij raade der Bondgenooten, in plaatſen, daar zij meest van dienst konden zijn, tot beſcherming van de bezittingen der Koninginne, aan wier keuze ook zou gelaaten worden, of zij die 10,000 man, in geld of in manſchap begeerde. Doch bij de meerderheid werd een ander beſluit genoomen; waar tegen *Dordrecht* en den *Briel* proteſteerden; daar tegen ſtaande houdende, dat in dergelijke gevallen, met meerderheid, niet kon beſlooten werden. Echter hield het beſluit, om haare Majeſteit met 20,000 man te ondersteunen, ſtand. De groote Staatsverwisſeling, die als een gevolg van dien Oorlog, daaruit ontſtaan, kan worden aangemerkt, maakte binnen deze Stad weinige verandering, wijl de verkiezing van Prins WILLEM DEN IV aldaar zonder merklijke beweegingen toeging. Die Vorst vondt, in het volgende jaar 1748, ook niet nodig, aldaar verandering in de Regeering te maaken, zo als in de meeſte Steden van *Holland* geſchied was. *Dordrecht* zelfs was de eerſte geweest, die, kort nadat deze verandering te *Amſteldam* gemaakt was, ter Vergadering van *Holland* had voorgeſlagen, om zijne Hoogheid daar toe te magtigen, om door dien weg, daar zulks nodig was, de rust te bevorderen. Zonder gewag te maaken van eenige bijzonderheden, na dien tijd voorgevallen, als onder andere van de gifte aan de groote Kerk dier Stad gedaan, door wijlen HENRICUS VAN DER VUCHT, Koopman aldaar, als ook van de gifte aan de zelve Kerk, door den Heere DIODATE en van MATTHEUS CODDÆUS, zijnde uit de eerſte de Kerk verſiert met een prachtigen en konſtrijken marmeren Prediktſtoel, en andere verſierſelen, en uit de tweede verrijkt met drie gouden ſchotels, en vier gouden bekers, tot het gebruik van het H. Avondmaal, en uit de derde, een gouden en zilveren wijnkan, ten zelven gebruike dienende, als mede een gouden en zilveren Doopbekken, enz. of melding te maaken van het gedrag, dat de Regeering van *Dordrecht* hield, in het verſchil tuſſchen de Stad *Haarlem* en de Overleedene Vrouwe Gouvernante, als ook van de zwaarigheid, die denzelven, niet zonder reden, maakte in het huwelijk van de Prinſes CAROLINA met den Prins VAN WEILBURG,

of zonder in een verhaal te treeden van twisten, die 'er onder de Regeeringe onſtonden, na den dood van de Vrouwe Gouvernante, zullen wij dit Artikel eindigen, kunnende den Leezer, die 'er meer van begeert te weeten, zijnen weetlust boeten, bij de Schrijvers, die wij tot het zaamenſtellen hier van gebruikt hebben.

Zie OUDENHOVEN; BEVERWIJK en BALEN, Beſchrijvingen van *Dordrechk.* *Handvesten van Dordrecht*, uitgegeven door den Heer en Mr. P. H. VAN DE WAAL. MIERIS *Chartelboek*, IV. Deel, *Vaderlandſche Historie.* AITZEMA, *Neêrl. Hiſtk.* van 1685. *Nederlandſche Jaarboeken* enz.

DORDRECHTSCHE WAARD; zie ZUIDHOLLANDSCHE WAARD.

DORESTADT, DORESTADIUM, DORESTATUM; zie WIJK BIJ DUURSTEDE.

DORETHEA, was eene natuurlijke Dogter van Keizer MAXIMILIAAN, door de Landvoogdeſſe, die haar zeer beminde, opgevoed, en volgens den rang van eene Prinſſes onderhouden. Graaf JAN van *Oostvriesland*, broeder van Graaf ENNO, had lang getragt naar eene Echtvereeniging met haar. In het jaar 1599 bewilligde de Landvoogdeſſe daarin, om reden dat Graaf ENNO, die veel voordeel uit dit huwelijk verwagtte, de Staaten van zijne Landen had overgehaald, tot het opbrengen van 100,000 guldens, onder voorwaarde, dat Graaf JAN alle zijne regten op dezelven daar voor zou afſtaan. Zijne onderdaanen daar in bewilligd hebbende, trokken de twee broeders naar *Bruſſel*, alwaar, toen, in 't midden van de maand November des gemelden Jaars, de Huwelijksvoorwaarde geſlooten werd, waarbij het Stedeke *Durbuij* met zijne Heerlijkheid, en eenige Dorpen, in het Hertogdom *Luxemburg*, door de Landvoogdeſſe, aan DORETHEA tot een bruidſchat gegeeven werd, en aan den Bruidegom werd afgeſtaan, de voogdij van *Valkenburg* en *Dalem*, als mede het Stadhouderſchap van *Limburg*, mids de Keizer daarin bewilligde. Hierop het verdrag van Graaf JAN met zijnen Broeder,

in

in tegenwoordigheid der Landvoogdesſe, bevestigd zijnde, en hem, boven de voornoemde ſomme van 100,000 guldens, nog eene Jaarwedde van 2000 guldens toegelegd zijnde, werd het Huwelijk terſtond, met groote pracht, ten koste van de Landvoogdesſe, te *Bruſſel* voltrokken.

Zie BENNINGA, *Kronijk van Oostfriesl.* bl. 722 enz. U. EMMIUS, *Hist. van Friesl.* fol. 902. MEERS *Nederl. Vorſten*, III Deel, bl. 15 en 16.

DORP, een *Ambagt*, geleegen ten Zuidwesten van *Schipluiden*, in *Delfland*; VAN LEEUWEN noemt het *Dorppolder*; door anderen word het enkel DORP genaamd. Dit *Ambagt* ligt, ten aanzien van de *Dorppolder*, tusſchen die van *Maasland* en *Schipluiden*, en ſtrekt zig met de Landſtreek *Dorp*, ten Noorden langs *St. Maartensregt*, ten Oosten langs den *Papſouſchen Polder*, en ten Zuiden langs *Zouteveen* en *Maasland*. Volgens de lijsten der verpondingen beſlaat het 436 Morgen, 321 Roeden Lands; het getal der Huizen beloopt 13 a 14.

DORP, een Adelijk Huis of Slot, ſtond weleer in deze Heerlijkheid, bijna een vierde uur van 't Dorp *Schipluiden*, aan de Westzijde van de Trekvaart. De laan, waarmede men het zelve naderde, draagt nog den naam van de *Dorplaan*. Dan het zelve is reeds voor veele jaaren, en wel in het midden van de voorgaande eeuw, vernietigt, zonder dat 'er iets van over gebleeven is, dan een hooge ronde heuvel. met geboomte bezet, en eenedeſtige ſteenen boerewooning. Thans behoort deze Heerlijkheid nog aan 't Geſlachte van VAN DORP, ſchoon het voorheen ook behoord heeft, aan den Heere van WASSENAAR OPDAM, van welk Geſlacht DIDERYK VAN DORP, in 't jaar 1250, het zelve te leen hield.

Men zie van 't zelve VAN DER HOUVE, GOUDHOEVEN en BLEISWIJK.

DORP, (VAN) een oud Adelijk Geſlacht in *Delfland*, niet volgens VAN LEEUWEN en anderen uit dat VAN WASSENAAR afkomſtig, maar wel uit een Edel Geſlacht in *Friesland*, van eenen DOGE-

MA,

MA; afstammeling daarvan in 1250, namelijk de zo even gemelde Heer DIDERIK VAN DORP, gehuwd met eene dogter JOHANNA VAN VALKENBURG, waarbij hij verwekte:

ELIAS VAN DORP, die ter vrouwe had eene dogter van JACOB VAN STRYEN, en daar bij verwekte AREND, die volgt, en *Sophia van Dorp*, die ten man had *Filip van Uitternesse*.

AREND huwde eene dogter van Heer *Floris van Roderys*, die hem baarde, 1. *Walburg*, gehuwd met den Heer van *Boutersum* in *Brabant*; 2. *Hadewey*, getrouwd met *Dirk van Veen*, en 3. *Barbera van Dorp*, die tot man kreeg *Gysbert Uitterlier*, zoon van *Gysbert Uitterlier* by Delft. Uit dit huwelijk kwam voort:

Gysbert Uittelier van Dorp, die, na den dood van *Filip van Veen*, alle de goederen kreeg van het *Huis van Dorp*. Deeze *Gysbert* was eerst gehuwd met *Agnes Saayt*, dogter van Heer Dirk van *Spieringshoek*, en daarna met *Margreta van Boukhorst*; bij deze verwekte hij:

JOHAN, die volgt; *Gysbert*, Ridder van *Jerusalem*, in den terugtogt van 't H. Land overleeden; *Simon* en *Filip*. En bij de tweede vrouw, *Hendrik*, die alle de naamen en 't wapen van *Dorp* en *Uitterlier* voerde.

JAN, hier boven gemeld, was Raad in den Hove van Holland, en had ter vrouwe *Alyd van Alkemade van den Woude*, bij welke hij naliet de volgende kinderen:

Jan van Dorp, gesneuveld in den Veldslag voor *Nancij*, 1477; KORNELIS, die volgt: en *Dirk*, welke naliet drie dogters.

KORNELIS VAN DORP, werd, 1486, door MAXIMILIAAN, te *Dordrecht* Ridder geslagen. Hij was Heer van *Benthuizen*, Raad in het Hof van *Holland*, Ao. 1508. Zijne eerste vrouw was *Elizabet van Almonde*, en de tweede *N. van Boschhuizen*. Uit het eerste Huwelijk verwekte hij:

1. *Jan van Dorp*, die in 1481, in de onlusten met DAVID VAN BOURGONDIEN, te *Utrecht* gevangen werd. Hij trouwde *Catharina van Abbenbroek*, die hem baarde eene dogter, *Catharina*, die daarna de vrouw werd van den bekenden *Klaas Korf van Boschhuizen*.

2. *Kornelis van Dorp*, vermeld in 1479, gehuwd met *Sophia van Beetselaar*.

3. *Ger-*

3. *Gerrit van Dorp*, Kanunnik te *Oosterliet*.

4. *Antonie van Dorp*, Ridder van 't Duitsche Huis te *Utrecht*.

5. *Jacob van Dorp*, die het Huis en de goederen van *Dorp* kocht, van zijnen broeder *Kornelis*; hij leefde nog in het jaar 1524. Zijne eerste vrouw was *Elisabet van Alphen*; de tweede, *Machteltje van der Does*, dogter van Heer *Jacob*. Zijne kinderen waren: 1. *Floris*, ongehuwd overleden; 2. *Kornelis*, gesneuvelt in 1536; 3. een tweede zoon *Kornelis* genaamd, dien schoon gehuwd, zonder kinderen overleed; 4. *Ida*, die na de dood van haaren broeder, erfgenaam van de goederen van *Dorp* werd, zijnde getrouwd met *Fredrik Renesse van der Aa*, doch in 1607 zonder kinderen overleeden; hebbende, bij laatsten wil, het Huis *te Dorp*, met al deszelfs toebehooren, gemaakt aan haaren man, die in het jaar daarna volgende hertrouwde met *Wilhelmina van Gent*; latende, bij zijn overlijden, zijne tweede vrouw, volgens testament, in 't bezit dier goederen, die het jaar daarna hertrouwde met *Jan van Bourgondien*, Heer van *Frolmont* en *Zevenhuizen*.

6. *Arend van Dorp*, Kanunnik op 't Hof in 's Gravenhage.

7. Adriaan, die volgt.

8. *Maria van Dorp*, getrouwd met *Pieter van Schiedam*, wiens kinderen mede den naam van van Dorp aannamen.

9. *Magdalena van Dorp*, eerst getrouwd met *Willem van Adrichem*, en daarna met *Daniel van Kralingen*, die haar door zijn slegt gedrag tot eene scheiding noodzaakte.

Adriaan, het zevende kind uit het Huwelijk van *Kornelis van Dorp* en *Elizabeth van Almonde*, was, in 1524, op de begraafnis van Heer *Jan van Wassenaar* in 's Hage. Zijne eerste vrouw was *Kornelia van Abbenbroek*; en de tweede *Josina van Wyburg*. Hij verwekte, uit het eerste Huwelijk: 1. *Kornelis*, ongehuwd gestorven; 2. *Barbara*, getrouwd met *Willem van Zevender*, en 3. *Maria*, gehuwd met *Adriaan Bouwens van Zoetelingskerke*. En uit het tweede Huwelijk: 1. *Zeeger van Dorp*, die ter vrouwe had *N. Zegers*; 2. *Johan*, gehuwd met *Soetje Oeffena*, zonder kinderen; 3. Filips, die volgt: 4. *Joost*, Kastelein van Gouda, in 1558. Hij verdronk, 1559, zijnde Kapitein van een Schip, dat *Filips*, Koning van Spanje, in deszelfs overtogt verzeld had. Zijne vrouw was,

An-

Anna van Mekeren, dogter van *Gerrit*, Admiraal van Vlaanderen; hij liet na eene dogter *Jacoba*; 5. *Arend*, men zie van deezen te WATER, *Verbond der Edelen*, bl. 339) Ridder, Heer van *Teemſche*, *Maasdam*, *Middelharnas*, eerst Gouverneur van *Mechelen*, en daarna van *Zirickzee*; hij ſtierf in 's Haage, Ao. 1600, en werd begraaven in de Klooſterkerk, alwaar zijn Graffchrift nog aan den muur te zien is. Zijne eerſte vrouw was: *Mayke Hugen*, uit Zuidbevelant, de tweede *Anna Grillet*, bij welke laatſte hij verwekte vier dogter: 1. *Margreta van Dorp*, die ten man had, eerst *Lodewyk van Boiſot*, Admiraal van Zirikzee, broeder van den Admiraal van Zeelant, beide zonder kinderen; haar tweede man was *Carel van Crequi*, Heer van Heule in Picardië; 2. *Anna van Dorp*, Ambagtsvrouw van Maasdam, trouwde eerst met *Jan van den Bosſche* uit het kwartier van Aalst in Vlaanderen, en daarna met *Casper van Poelgeest*. Zij ſtierf Ao. 1600, kindere nalaatende; 3. *Joſina*, gehuwd met *Karel de Becq*; 4. *Catharina van Dorp*, getrouwd, met N. van Mepſche.

7. *Eliſabeth*, Conventuale ter Zirickzee; en 8. *Maria*, ongehuwd geſtorven.

FILIPS VAN DORP, zoon van *Adriaan*, had ter vrouwe *Dorothea Vellink*, uit het Graaffchap Oldenburg, liet na één zoon,

FREDRIK VAN DORP, Gouverneur van Thoolen; hij woonde, in 1572, het inneemen van *den Briel* bij, was, 1602, Gouverneur in het belegerd *Ooſtende*, en had ter vrouwe *Anna*, dogter van *Coenraad Schet*. In 1616 hertrouwde hij met *Sara van Trilio*, wier vader Ridder en Hoofdſchout van *Utrecht* was. Hij overleed 1621, oud zijnde 65 jaaren, nalaatende, bij zijn eerſte vrouw: 1. *Tertuliaan van Dorp*, zonder kinderen overleeden; 2. PHILIP VAN DORP (waarvan nader) Ridder Admiraal van Holland, trouwde met N. VAN BAARLE, bij welke hij won drie dogters: *Sara*, *Anna Jacoba* en *Emélia* van Dorp; hij ligt begraaven in *'s Hage*; 3. *Arend*, Raad en Hofmeeſter van drie Prinſen van Oranje, geduurende den tijd van 34 Jaaren. Zijne vrouw was *N. van Baarle*, zuster van zijns broeders Echtgenoote, waarbij hij verwekte; 1. *Lodewyk Wolfert*, die naliet twee zoonen, *Arend* en *Fredrik*; 2. *Arend*, zonder kinderen,

en

en 3. *Anna*; 4. *Octaviaan* mede zonder kinderen; 5. *Dorothea*, *Fredrik* verwekte uit zijn tweede Huwelijk, met *Maria van Brienen*, FREDRIK, die volgt, en *Maria*, die zonder kinderen ſtierf.

FREDRIK VAN DORP, zoon van *Fredrik van Dorp* en *Sara* van *Trillo* boven gemeld, Heer van *Maasdam*, in 1663 beſchreven in de Edelen en Ridderſchap van Holland, Preſident in den Raad van Holland, Curator van Leidſche Academie, Baljuw en Dijkgraaf van Rhijnland, trouwde met *Conſtantia van Vosbergen*, bij welke hij verſcheide kinderen gewonnen heeft, als: 1. *Floris*; 2. *Johan*, Ritmeeſter van een Compagnie Guardes van den Prins *van Oranje*; zijne vrouw was, *Anna Vygh*, en zijne dogter *Egidia Anna van Dorp*.

Hij tradt, in 1649, in een tweede Huwelijk, met *Egidia* dogter van Jonkheer *Floris van Teilingen*, Burgemeeſter der Stad *Alkmaar*, en, wegens Holland, Ordinaris Gedeputeerde ter Vergadering van de Heeren Staaten Generaal, en heeft bij haar gehad drie dogters en twee zoonen:

1. *Sara Maria*; 2. *Carel*, jong geſtorven, 3. *Egidia Anna*, 4. CAREL FILIPS en 5. *Eleonora Catharina*.

CAREL FILIPS VAN DORP, zoon van *Fredrik* en *Egidia van Teilingen*, Heer van Maasdam en Hinkelenoort, geboóren in 's Hage den 14 Auguſtus 1659, en in 1682, wegens de Ridderſchap, Raad in den Hove van Holland, welke waardigheid hij met luiſter bekleed heeft, tot in het jaar 1723. Daarna beſchreven in de Orde van de Ridderſchap en Edelen van Holland, en wegens dezelve, ſedert dat Jaar, Ordinaris Gedeputeerde ter Vergaderinge van de Heere Staaten Generaal; Bewindhebber van de O. I. Compagnie; Rentmeeſter Generaal, eerst van de *Abdije van Leeuwenhorst*, en daarna van die van *Rhijnsburg*, overleed zeer ſchielijk den 14 Julij 1726. Hij was in den echt verbonden met *Anna Eliſabeth*, dogter van Jonkheer *Pieter Anthonie de Hubert*, Heer van Cruiningen, Rilland en Hinklenoort, en, wegens de Provintien van Holland, Zeeland en Friesland Raad in den Hoogen Rade van Holland enz. bij de welke hij gehad heeft ééne dogter, *Anna Maria van Dorp*, getrouwd met Jonkheer Adam *Adriaan van der Duin*, Heere van *Benthorn*, *Maas-*

Maasdam en *'s Gravemoer*, beſchreeven in de Ridderſchap en Edelen van Holland, enz. hebbende te zaamen verwekt twee zoonen, op het Geſlachte van VAN DER DUIN vermeld.

DORP (FILIP VAN) de zoon van den vermaarden *Fredrik van Dorp*, geduurende den tijd van anderhalf Jaar, Gouverneur in 's gudeloos *beleg van Oostende* (zie F. FLEMMING, bl. 214 enz) en van *Anna Schets*, was, zo als wij boven gezegd hebben, *Admiraal van Holland*; geevende, zo wel in dezen als in andere posten, die hij bekleedde, altoos blijken van moed en bekwaamheid. In de Levensſchets van den *Admiraal* ZWARTEHOND, te vinden in *'t Leeven der Nederlandſche Zeehelden*, word, op het jaar 1621, met lof van hem gewaagd. Hij bekleedde in eenen togt naar de Middelandſche Zee, den rang van *Vice Admiraal*, en voerde het bevel over 't tweede Smaldeel, waarmede hij tegen den Admiraal COLLART zijn dapperheid deed blijken. Niettegenſtaande deze veel meerder magt bij zig had, kweet VAN DORP zig zo heldhaftig, dat, hem ter eerbelooning, van wegens de Staaten en den Prins VAN ORANJE, een gouden keeten vereerd werd. En tot meerder belooning werd hij, in het jaar 1627, verheeven tot rang van *Luitenant Admiraal van Holland*, en, in 't Jaar daarna, mede beſchreeven in de Ridderſchap van die Provintie. In het jaar 1637, eenig misnoegen tegen hem opgevat zijnde, daar hij, zijns oordeels, geen reden toe gegeeven had, leide hij zijn ampt als Admiraal neder; wordende hem, door het Kollegie op de Maaze, een eerlijk getuigſchrift gegeeven. Van zijne vrouw, kinderen en dood is reeds hier vooren geſprooken.

Zie de RIEMER, *Beſchrijv. van 's Gravenhage. Leven der Zeehelden*, bl. 314 en 315. *Notulen van Zeeland* AITZEMA zaaken van Staat en Oorlog, IV. Deel, bl. 619, 621.

DORP, (WILLEM VAN), waarſchijnlijk uit het zelve Geſlacht, ſchoon op de gedrukte ſtamlijst daarvan niet gemeld. Denklijk is hij die geene, die, als Kolonel, en ook onder de geſneuvelden, in het beleg van *Steenwijk* (1592), gemeld word. Ook word nog, buiten anderen, bij MIERIS, *in het Chaterboek*, en bij van GOUDHOEVEN, gemeld eene VAN DORP, onder die geenen,

welken, in 1575, het Rijk van Engeland werd ontzegd; dan, of deeze hier mede bedoeld word, is onzeeker.

TE WATER, *Verbond der Edelen*, bl. 345.

DORPEN, eene benaaming, afgeleid van de ouden *Terpen*, die, zo als wij elders hebben aangetoond, opgeworpene hooge aardheuvels waren, waarop de eerſte bewooners dezer Landen zig ter nederzetten, hunne huizen of hutten bouwden om zig voor het Zeewater te beveiligen. Ook hadden deze *Dorpen* of *Terpen* den naam van wijkplaats; en van daar is 't, dat veele Dorpen als nog hooger leggen, dan het vlakke land. Schoon 'er ook gevonden worden, die deze naamsafleiding ontkennen, en tuſſchen *Dorpen* en *Terpen* een onderſcheid willen gemaakt hebben, en daar aan een gantsch anderen oorſprong toeſchrijven, ſtemmen met ons gezegde de meeſte Nederlandſche Schrijvers overeen. Vóór de groote aanwas der Steden waren verſcheiden Dorpen veel meer in aanzien; en uit de lijst der leveringe van manſchappen en vaartuigen, ten tijde der eerſte Graaven, is dit gevoeg optemaaken. De opgezeetenen van ſommige Dorpen, onder *Rhijnland* en andere diſtricten behoorende, bezaten zelfs het voorregt, om in *Leiden* enz. niet bekommerd te mogen worden. Ja zelfs werden voorheen eenige Hollandſche Dorpen, zo wel als de Steden, ter Dagvaart beſchreeven, om mede te ſtemmen in de gevorderd wordende Graavelijke Beden; dat, echter, op het einde der Regeering van Keizer KAREL DEN V, zo wel als van de kleine Steden, in onbruik geraakt is. In 1533 werden die van *Waterland* nog mede ter Dagvaart beſchreeven.

DORPIUS, (MARTINUS) geboren te *Naaldwijk* in *Delfland*, was te *Leuven* leermeeſter in de Wijsbegeerte, en ook wel ervaaren in de Godgeleerdheid, in zijnen tijd een groot meeſter in de taalen; hij ſtierf in den bloei zijner jeugd, 31 Mai 1535. HADRIAAN VAN BAARLAND getuigt van hem, in zijn *Kronijk van Braband*, dat de Hooge School te *Leuven* aan hem meer verlooren had, dan men zig kon verbeelden. De groote ERASMUS vereerde hem met een graffchrift.

Zie VAL. ANDREAS.

DOR-

DORPIUS, (JOHANNES) geboortig van *Deventer*, heeft, in Latijnſche verſen, geſchreeven den *lof des Hertogdoms van Gelderland*, gevoegt achter het kleine *Gelderſche Chronijkje* van H. AQUILIUS, gedrukt te *Keulen*, 1567 in 8vo.

DORQUERT, *Dorcquert*, of *Derckwert*, een Dorp in de *Groningen Ommelanden*, onder het *Westerkwartier* behoorende.

DORREGEEST, een Polder in *Kinnemerland*, onder *Uitgeest* en *Marken-Binnen*; in dezelve is een gehugt van weinige huizen, dat mede deezen naam voerd. Aldaar is gebooren.

DORREGEEST, (ENGEL ARENTSZOON) een vermaard Leeraar der Doopsgezinden in *de Rijp*, bekend door zijne ſchriften tegen den vermaarden SPAINHEIM, verdient hier bijzonder gemeld te worden, om de *Uitgave* van zijn *Kortverhaal van eenige Merkwaardige Geſchiedenisſen in Holland, en van eenige Dorpen in Noordholland, van de opkomst en gelegenheid der groote en kleine visſcherij*; gedrukt te Amſteldam, in gr. 8vo.

DORTSHUIZEN, of *Beslo*, een Heerenhuis, onder het Schoutsampt van *Voorst*, op de Veluwe, behoorende aan den Baron VAN DORTH.

DORT, (MATTHEUS VAN) geboortig in *Holland*, en Guardiaan van de Minderbroederen te *Antwerpen*; van hem is gedrukt, 1540, een boekske, ten tijtel hebbende: *Bundelke van Mirrhe*. VAL. AND.

DORTSMONDE, een verdronken Dorp, en thans eene visſcherij en rietveld, by *Dordrecht*, welke ramp het zelve overkwam in het jaar 1421.

DOTINGA, een Vlek of Adelijk Huis in het Dorp *Marſum*; één ander van dien naam, vindt men mede in het Dorp *Dronrijp*, beide geleegen in de Grietenij *Menaldumadeel*, onder het kwartier van *Westergoo*.

Dou, (GERARD) een der vermaardſte meeſters van zijnen tijd in de Schilderkonst, geboren binnen *Leiden*, den 7 April van het jaar 1613. Men leest, dat de Konstminnaar N. SPIERING hem Jaarlijks 1000 guldens gaf, en daarenboven voor ieder ſtukje nog zo veel geld, als het tegen zilver wegen mogt, waaruit men van zijne konst genoegzaam oordeelen kan. Voor een zijner fraaiſte ſtukken word gehouden, *eene vrouw ſpeelende met een kind op haar ſchoot*, het welke de Heeren Bewindhebberen der O. I. Compagnie van hem kochten voor 4000 guldens, en ten prezent gaven aan KAREL DEN II, Koning van *Engeland*. Welk ſtuk naderhand, door Koning WILLIAM, op het *Loo* geplaatst is.

HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II Deel, bl. 1.

Doudyn, (WILLEM) zoon van den Haagſchen Burgemeeſter DOUDYN, werd geboren 31 December 1630, was mede een zeer bekwaam meeſter in de Schilderkonst; een zijner fraaiſte ſtukken, verbeeldende Salomons eerſte regt, in drie vakken, verſiert als nog het Stadhuis van *'s Gravenhage*, ibid. bl. 234.

Douwe AUKES, van geboorte een Fries, langs verſcheide trappen bevorderd tot Kapitein, betoonde in dien rang, alles wat men van een dapper man verwagten kon, en dat wel in die maate, dat het ongeoorlooft is, ter eere zijner nagedagtenis daarvan geene melding te maaken. Hij voerde, in het jaar 1652, in den Zeeſlag tuſſchen DE RUITER en den Engelſchen Vice-Admiraal ASKUE, het Oostindieſch Schip de *Struisvogel*, toen ten Oorlog toegerust, raakte, gedurende den ſlag, vrij diep onder de vijanden, en werd zo fel bevochten, dat de matroozen, geen ontzet voorhanden ziende, eerst den moed lieten vallen, en daarna zo ſtout wesden, dat zij hunnen Kapitein poogden te dwingen om zich overtegeeven; wiens moed daardoor overliep, en in toorn onſtak. Hij begaf zig naar de Kruidkamer, met de lontſtok in de hand, en riep luidkeels uit: *Schept moed, mijne kinders, ſchept moed! Ik zal u den weg wijzen; en als wij den vijand niet langer konnen wederſtaan, dan zal ik u allen van de gevangeniſſe bevrijden, door middel van de ſtok, die ik in de hand hebbe.* Voorts zwoer hij, *het lont in 't kruit te zullen ſteken, indien*

men

men verder om ſprak van het Schip overtegeeven. Deze kloekmoedigheid, die de vreeze voor den dood veroorzaakte, ſchrikte den vijand af, en gaf den zijnen zoo veel harts, datze een beſluit namen, om zig tot het uiterſte en den laatſten droppel bloeds te verweeren. Ook bedienden zij zich zo wel van hun geſchut, dat zij twee *Engelſche* Schepen in den grond ſchooten, daar agt honderd menſchen mede verdronken; en een derde havenden zij zodanig, dat het krengen moest, en genoeg te doen had, om zig in een der naaſte havens van *Engeland* te bergen. Anderen melden, dat twee *Engelſche* Kapiteins, met hunne zwaare Schepen, eerst aan beide zijden aan boord leiden, met oogmerk om DOUWE zijne ſtoutheid te verleeren; maar dat DOUWE hun liet naderen, zonder vuur te geeven, eerst den een, en daarna den anderen de volle laag gaf, met dat gevolg, dat de een bij hem zonk, en de tweede de vlugt nam; dat daarop een derde hem onvoorziens aan boord klampte, en enterde, en zo veel volk deed overgaan, dat zijnen matroozen de moed ontzonk, en het Schip wilden overgeeven: dat toen het geval daar was, dat hij het Schip in den brand wilde ſteeken, en hen (zo als verhaald is) tot het betrachten van hunnen pligt opwekte. Daarna ſtond hem den weg open om uit het gevaar te raaken, en zig wederom, met lof, bij 's Lands Vloot te voegen.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruijter*, fol. 27 en 28.

DOUMA, een voornaam Friesch Geſlacht, reeds bekend vóór de tijden van de beruchte twisten tusſchen de *Schieringers* en *Vetkoopers*. Het zelve was in groote magt en aanzien te *Langeweer* en *Truſum*, alwaar zij hunne Kasteelen en Stinſen hadden. JANKE DOUWMA, of DOUWEMA, was mede in dien twist gemengd. Dan, meer bekend is, eene andere JANKE DOUWMA, die, in zijn gevangenis te *Vilvoorden*, ten jaare 1530 overleden is, zo als men zien kan bij EMMIUS, WINSEMIUS, GABBEMA en anderen. Deeze ſchreef een kort begrip van zaaken, in *Friesland* voorgevallen, dat hij zijn Testament plagt te noemen. Ten tijde van de oprigting van het verbond der Edelen, leefde, buiten andere van dezen naam en Geſlachte,

DOUWE DOUMA, die als een der medetekenaars bekend ſtaat. Ook leefden ten dien zelven tijd, nog twee anderen, de één de zoon van EPO, overleeden in het jaar 1516, had in'Huwelijk ANNA ALBADA, naderhand getrouwd met HARING GLINS; de tweede behoorde tot den tak, bijgenaamd OENEMA, die gehuwd was met JEL JONGAMA. Het is onzeker, op wien hier gezien word. Nog was 'er een DOUWE DOUMA, zoon van JANKE aldaar gemeld, die trouwde met TET ABBEMA, weduwe van JELLE HAERSMA of HARINXMA, van *Thit*, die overleden was 13 October 1565. EPO DOUMA leefde toen mede nog, en was door het Huwelijk verbonden aan de Huizen SIJTZEMA en SIJAARDA van *Sterkenburg*. De Zoon had een treurig uiteinde. Deeze was de Schoonzoon van GEMMA VAN BURMANIA, en bloedverwant van EDO ABBEMA, of ABBINGA, dien wij reeds als leden van 't verbond aangeweezen hebben. Zijne moeder was ABBINGA van *Huiſum*, overleeden in 1577, en zijne vrouw SAECK BURMANIA, dochter van GEMMA en van JOUWK HAERDA, uit welke hij geene kinderen verwekte.

Zijne liefde voor de vrijheid deed hem zeer vrijmoedig, op de vergaderingen der Staaten, ſpreeken, en zijne gezindheid rondelijk aan ARREMBERG openbaaren: waarom ALBA reden vondt om hem te bannen. De tijden iets gunſtiger zijnde, keerde hij weder, en bragt veel toe, ter inſtandbrenging van de *Unie van Utrecht*; hij overleed op *Hottinga State*, in het jaar 1602, en werd begraaven te *Huiſum*. Op de Grafzerk, in de Kerk aldaar, leest men..... 1602 ſtierf de Edele Erntveste EPO VVN DOUWMA, oud 60 Jaar. (1602 De Edele Eerbare Juffrouw SAAK BURMANIA zijn wijf. Nog hangt op de zelve plaats, tegen den muur, een houten gedenkſtuk, waarop geſchilderd zijn, Wapens van DOUMA, BURMANIA, MARTENA, ABBEMA, OENEMA, ITEMA, HAERDA en HERWIJ. Boven dezelven leest men deze Latijnſche regelen.

Editus in lucem nudus ſum, nudus abibo,
Quid fruſtra ſudo, funera nuda videns?

In 't midden ſtaan de woorden van Job. Kap. XIX. vs. 25-27. vol-

volgens de oude Nederlandſche overzettinge, en daaronder deze regelen:

„ *Hier rust uit Godes bevel van ſijne pelgrimage*
„ *Epo van Douma ontcommen ſnel ſwerels bataelge,*
„ *Als een graen ſal hij vergaen en weder oprijſen*
„ *God 't allertijt met Jolijt te loven en prijzen.*"

Beneeden leest men: „ Anno 1602. op St. Jansdach is geſtorven Jonker EPO VAN DOUMA, oud 60 Jaar. Groote roem gaat hem na, zo van wegen zijne hooge geboorte, als goedheid en ijver voor den Christelijken Godsdienst.

ERASMUS DOUMA was de broeder van FOPPE en IDZARD; deeze was eerst Kapitein, en daarna Grietman van *Dontawerſtal*, tot den 7 van de maand Maart des jaars 1580, wanneer TIETE WALLIS HETTINGA benoemd werd, om de plaats van den gevangenen en in zijnen dienst opgeſchorten DOUMA te vervullen. Wijders is hij bekend door zijne verſchijning in de Vergadering der Staaten van *Friesland*, en zijn opontbod door ALBA.

FOPPE en IDZAARD DOUMA, zoons van JANTJE *tot Langeweer*, bezield met dezelfde liefde voor de vrijheid, vielen dus ook in den haat van ALBA, die aan hun ſchreef (ſchoon te vergeefsch) dat zij zig te *Antwerpen* zouden komen verantwoorden. FOPPE ſtierf ongehuwd, Ao. 1592: IDZARD had ter vrouwe HELENA BONAU; hij ſtierf 1577. De eerſte werd begraaven te *Leeuwaarden*, en de tweede te *Britzum*.

Zie TE WATER, *Verbond der Edelen*, bl. 346, 350, en de daarbij aangehaalde Schrijvers.

DOUMA, een Slot of Adelijk Huis in het Dorp *Irnſum*, in de Frieſche Grietenije *Rauderhem*, in het kwartier van *Oostergoo*. Een andere van dien naam in de Grietenij van *Ferwerderadeel*, een half uurtje van *Hallum*; de derde in de Grietenij van *Uittingeradeel*, en nog eene in die van *Tietjerkſteradeel*, een half uur ten Zuiden van *Garijp*.

Dou-

DOUZA; zie hier voor VAN DER DOES.

DOZEMBRUGGE, (LOUIS) geboortig van *Mechelen*, was een der Leden van het Verbond der Edelen.

Zie TE WATER, bl. 80.